

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ

ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023.03.15-2023.07.07

(Үйл ажиллагааны танилцуулга)

Улаанбаатар хот
2023 он

Хурлын ээлжит чуулган

ХУУЛЬ ХЭРХЭН БҮТДЭГ ВЭ?

Хууль
санаачлагч

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн
бичгийн даргад төслийн бүрдэл
хянуулах, тов тогтоолгохоор өгнө

Улсын Их
Хурлын даргад
өргөн барина

Байнгын хорооны хуралдаанаар төслийг
хэлэлцэх эсэх талаар хэлэлцэж, санал дүгнэлт
гаргана

Холбогдох Байнгын
хороонд
шилжүүлнэ

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар
төслийг хэлэлцэх эсэх талаар хэлэлцүүлэг явуулна

Анхны
хэлэлцүүлэгт
бэлтгүүлэхээр
холбогдох
Байнгын хороонд
шилжүүлнэ

Байнгын хорооны хуралдаанаар анхны
хэлэлцүүлгийг явуулж, санал, дүгнэлт гаргана

Нэгдсэн хуралдаанаар анхны хэлэлцүүлэг явуулж,
эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр шилжүүлнэ

Байнгын хорооны хуралдаанаар эцсийн хэлэлцүүлэг явуулж, эцсийн хэлэлцүүлэгт
бэлтгэсэн талаар танилцуулга гаргана

Нэгдсэн хуралдаанаар эцсийн
хэлэлцүүлэг хийж, эцэслэн батална

Эцсийн найруулгыг Улсын Их Хурлын
нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна

Хуулийн төслийг эцсийн найруулгыг бэлтгүүлэхээр шилжүүлнэ.

Хууль, тогтоолыг
"Төрийн мэдээлэл"
эмхэтгэлд нийтэлнэ

Монгол Улсын
Ерөнхийлөгчийн Тамгын
газарт илгээнэ

Улсын Их
Хурлын дарга
ёсчилно

Олон нийтэд зориулав.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023.03.15-2023.07.07

(Үйл ажиллагааны танилцуулга)

УЛААНБААТАР ХОТ
2023 ОН

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН
2023.03.15-2023.07.07**

(Үйл ажиллагааны танилцуулга)

Хянасан:	М.Үнэнбат
Редактор:	Б.Батманлай
Эмхэтгэсэн:	Д.Энхболдбаатар
Эх бэлтгэсэн:	Ч.Мөнхжаргал
Инфографикийг:	Ч.Цогт-Очир
Гэрэл зургийг:	Г.Эрдэнэтуяа Г.Аргуужин

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэх, олшруулах цехэд хэвлэв.

АГУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г. Занданшатарын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганыг нээж хэлсэн үг.....8

НЭГ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХУУЛЬ ТОГТООХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы нэгдсэн тойм.....21
Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрчлөлт орууллаа.....23

ХОЁР. БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД ХОРООД

Байнгын болон дэд хорооны хуралдаан.....25
Нэг. Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо.....27
Хоёр. Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо.....32
Гурав. Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо...39
Дөрөв. Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо.....44
Тав. Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо.....48
Зургаа. Нийгмийн бодлогын байнгын хороо.....54
Долоо. Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.....60
Найм. Төсвийн байнгын хороо.....66
Ес. Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо.....70
Арав. Хууль зүйн байнгын хороо.....74
Арван нэг. Эдийн засгийн байнгын хороо.....80

ГУРАВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Улсын Их Хурлын хяналт, шалгалт.....87

ДӨРӨВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР

Нэг. Хууль тогтоох үйл ажиллагаанд үзүүлж буй дэмжлэг.....109
Хоёр. Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд үзүүлж буй дэмжлэг.....111

2.1. Хууль, Улсын Их Хурлын болон байнгын хорооны тогтоолоор Засгийн газар болон бусад байгуулагад өгсөн үүрэг, чиглэлийн хяналт.....111
2.2. Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ.....113
2.3. Улсын Их Хуралд ажлаа хариуцан тайлагнадаг байгууллагын тайланд хийсэн шинжилгээ.....113

2.4. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ.....	114
2.5. Төсвийн хяналт, шинжилгээ.....	116
2.5.1. Төсвийн хяналт.....	116
2.5.2. Макро эдийн засаг, төсвийн тухай мэдээллээр тогтмол хангасан талаар.....	125
2.5.3. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл.....	126
2.5.4. Бусад.....	127
Гурав. Улсын Их Хурлын гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа...	129
3.1. Дотоодод хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ.....	129
3.1.1. Улсын Их Хурал.....	129
3.1.2. Тамгын газар.....	131
3.2. Гадаадад хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ.....	132
3.2.1. Улсын Их Хурал.....	132
3.2.2. Монголын парламентын бүлгэм.....	133
3.2.3. Тамгын газар.....	134
3.3. Олон улсын хурал.....	134
3.4. Хоёр талын уулзалтууд.....	136
3.5. Бусад.....	138
Дөрөв. Мэдээлэл сурталчилгаа, сургалт судалгаа, олон нийтийн харилцаа.....	139
4.1. Мэдээлэл сурталчилгаа, олон нийтийн харилцаа.....	139
4.2. Иргэд, сонгогчдоос ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлт.....	142
4.3. Хуралдааны цахим систем, мэдээллийн технологи.....	144
4.3.1. Хуралдааны цахим систем.....	144
4.3.2. Мэдээллийн технологи.....	145
4.4. Судалгаа шинжилгээ, сургалт.....	147
ТАВ. ХАВСРАЛТ	
Нэг. Баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын жагсаалт.....	156
1. Бие даасан хууль.....	156
2. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	157
3. Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль.....	162
4. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль.....	162
5. Улсын Их Хурлын тогтоол.....	163
Хоёр. Баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга.	166
1. Бие даасан хууль.....	166
1.1. Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай хууль...	166

1.2. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль.....	167
1.3. Аялал жуулчлалын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/...171	
1.4. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль.....	174
1.5. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	175
1.6. Иргэний нисэхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/....	181
1.7. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	183
1.8. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	186
1.9. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хууль/Шинэчилсэн найруулга/.....	189
1.10. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хууль/Шинэчилсэн найруулга/.....	191
1.11. Төмөр замын тээврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	193
1.12. Боловсролын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	195
1.13. Сургуулийн өмнөх болон Ерөнхий боловсролын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	199
1.14. Дээд боловсролын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	203
1.15. Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	207
1.16. Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/.....	208
2. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	214
2.1. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	214
2.2. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	215
2.3. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлт.....	217
2.4. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай болон хамт батлагдсан хууль, тогтоол.....	220
2.5. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	225
2.6. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан	

сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	227
2.7. Үндэсний Их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт орлуулах тухай хууль.....	229
2.8. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль, “Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоол.....	229
2.9. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	230
2.10. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.....	231
3. Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль.....	233
3.1. Протокол соёрхон батлах тухай хууль /“Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 50 дугаар зүйлийн а) хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай протокол”/.....	233
3.2. Протокол соёрхон батлах тухай хууль /“Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 56 дугаар зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол”/.....	233
3.3. Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль /“Дугуйт тээврийн хэрэгслүүд, тэдгээрт суурилуулан ашиглаж болох тоног төхөөрөмж, эд ангид зориулсан Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын уялдуулан тохируулсан техникийн дүрмийг хэрэглэх болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын эдгээр дүрэмд үндэслэн олгосон баталгааг харилцан хүлээн зөвшөөрөх нөхцөлийн тухай хэлэлцээр”/...234	234
3.4. Хөтөлбөр соёрхон батлах тухай хууль /“Монгол Улс, Азийн хөгжлийн банк хоорондын санхүүжилтийн ерөнхий хөтөлбөр /2022-2023 оны зээлийн төлөвлөгөө”/.....	234
3.5. “Агаарын хөлгийн бүхээгт үйлдсэн гэмт хэрэг болон тодорхой бусад үйлдийн тухай конвенцын нэмэлт Протокол”-ыг соёрхон батлах тухай хууль.....	235
3.6. Конвенцод нэгдэн орсныг соёрхон батлах тухай хууль /“Олон улсын иргэний нисэхийн эсрэг хууль бус үйлдэлтэй тэмцэх тухай конвенц”/.....	236
3.7. Конвенцын нэмэлт протоколыг соёрхон батлах тухай хууль /“Агаарын хөлгийг хууль бусаар булаан авах үйлдлийг хориглох тухай конвенцын нэмэлт протокол”/.....	237
3.8. Санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль.....	237

4. Улсын Их Хурлын тогтоол.....	238
4.1. “Монгол Улсын эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсвийн тухай”.....	238
4.2. “Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос Монгол Улсын хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явцын талаар хяналт, шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай”.....	239
4.3. “Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай”.....	243
4.4. “Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөө батлах тухай”.....	245
4.5. “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлах тухай”.....	247
4.6. “Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай”.....	248
4.7. “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай”.....	249
4.8. “Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай”.....	251
4.9. “Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай”.....	251

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г. Занданшатарын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганыг хааж хэлсэн үг	253

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАРЫН 2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫГ НЭЭЖ ХЭЛСЭН ҮГ

2023.03.15

*Эрхэм хүндэт Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд аа,
Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,
Хүндэт зочид оо,*

Улсын Их Хурал цар тахлын аюул цаашилж, эдийн засаг тогтворжин, сэргэлт эхэлсэн тааламжтай үед хаврын чуулганаа эхлүүлж байна.

2022 оны намрын чуулган хоёр сар шахам хугацааны өмнө өндөрлөсөн ч Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа хуулийн хэлэлцүүлэг, Зөвлөлдөх санал асуулга, нээлттэй сонголт, хурал зөвлөгөөнөөр тасралтгүй өрнөлөө. Гишүүд тойрогтоо ажиллаж, иргэд сонгогчидтойгоо уулзан, санаа бодлыг нь сонслоо.

Иргэд олон түмний нийтлэг хүсэл эрмэлзэл, Зөвлөлдөх санал асуулгын дүн, Зөвлөлдөх зөвлөлөөс гаргасан зөвлөмжид дурдсан асуудлуудыг хэрэгжүүлж, хаврын чуулганаар эрх зүйн шинэчлэлийн гурван чиглэлээр 10 багц хуулийг хэлэлцэхээр төлөвлөж байна.

Нэгдүгээрт. Улсын Их Хурлаас “Зөвлөлдөж шийдье” зөвлөлдөх санал асуулгын үйл ажиллагааг үндсэндээ дөрвөн үе шаттайгаар, амжилттай зохион

байгуулж, улс орны нийгэм, эдийн засгийн тулгамдсан асуудлыг иргэдтэйгээ хамтран тодорхойлсон.

Эхний шатанд “Нийгэм, улс төр, эдийн засгийн тулгамдсан асуудал: Гарц шийдэл” сэдэвт эрдэм шинжилгээний хурлаар эрдэмтэн судлаачид тулгамдсан асуудлуудаар илтгэл хэлэлцүүлж, гарц гаргалгаа шийдлийн талаар ярилцсан.

Дараа нь улс төрийн нам, иргэний нийгмийн байгууллагууд, жагсаж цугласан иргэдийн төлөөлөл оролцсон Үндэсний зөвшилцлийн чуулга уулзалтыг зохион байгуулж санал санаачилгуудыг хэлэлцсэн. Улмаар, ард иргэдийн оролцоог хангасан эдгээр уулзалтуудаас хамгийн олон давтамжтай гарсан асуудлуудаар 3, 4 дэх шатанд оролцогчдоос санал асуулга авсан юм.

Зөвлөлдөх санал асуулгын гурав дахь шатанд Монгол орон даяар, социологийн шинжлэх ухааны санамсаргүй түүврийн аргаар сонгогдсон 1570 иргэн оролцсон. Дөрөв дэх шат буюу Төрийн ордонд болсон Зөвлөлдөх уулзалтад мөн санамсаргүй түүврийн аргаар иргэдээ төлөөлөн сонгогдсон 20-89 насны 801 иргэн эх орныхоо дөрвөн зүг, найман зовхисоос хүрэлцэн ирж, сэдэв тус бүрээр тэнцвэртэй мэдээлэл авч, жижиг бүлгээр нарийвчлан хэлэлцэж зөвлөлдсөн. Тэд Зөвлөлдөх зөвлөлөөс дөрвөн багц сэдвийн хүрээнд боловсруулсан 22 асуулт тус бүрийг нарийвчлан хэлэлцсэний эцэст саналаа өгсөн юм.

Санал асуулгад оролцогчид авлига хээл хахуультай тэмцэх асуудлыг бүх сэдвийн хүрээнд онцлон ярьж байсан бөгөөд төсөв мөнгө, төрийн өмчийн хяналтыг сайжруулахын тулд ард иргэдийг төлөөлөн ажилладаг төрийн хянан шалгах бие даасан тогтолцоо бүрдүүлэх асуудлыг өндөр хувиар дэмжсэн.

“

...Энэ хаврын чуулган авлигын эсрэг эрх зүйн шинэчлэл хийх чуулган байх болно...

Ийм тогтолцоо нь төрд сахилга, хариуцлага, ёс зүйн хэм хэмжээ тогтоох, авлигаас ангижрах чухал хөшүүрэг болно гэж дийлэнх олонх нь үзэл бодлоо илэрхийлсэн байна.

Санал асуулгад оролцогчид 2019 онд Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг амилуулах хуулиудыг хэлэлцэн баталж, Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн үр дүнг үзэх шаардлагатай гэж үзсэн.

Жишээлбэл, 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөд туссан байгалийн баялгийн ашиглалтаас ард иргэд тэгш хүртэх, Үндэсний баялгийн сан байгуулах асуудлаар Үндэсний баялгийн сангийн удирдлага нь мэргэжлийн байж, төрөөс хараат бус, олон нийтийн хяналтад ажиллах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх нь зүйтэй гэж 90 хувиар буюу үнэмлэхүй өндөр хувиар дэмжсэнийг Улсын Их Хурал, Засгийн газар анхааралдаа авах ёстой. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төслийг яаралтай өргөн барьж, хаврын чуулганаар хэлэлцүүлэх асуудлыг Засгийн газар, холбогдох сайд нар онцгой анхаарах хэрэгтэй байна.

Түүнчлэн парламентын төлөөллийн чадавхыг дээшлүүлэх, Улсын Их Хурлын сонгуулийг олонхын болон хувь тэнцүүлсэн тогтолцоог хослуулан явуулах, улс

төрийн намын хөрөнгө, орлогын эх үүсвэр, зарцуулалтыг ил тод болгохыг 80-аас дээш хувиар дэмжсэн. Мөн намын хатуу гишүүнчлэлээс татгалзах, төвлөрлийг сааруулахын тулд бүсчилсэн хөгжлийг эхлүүлэх, Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг батлах, төрийн алба хаагчид хөрөнгө орлогоос гадна зарлагаа мэдүүлэхийг хуульчлах нь зүйтэй гэж үзсэн байна.

Хоёрдугаарт. Ард иргэдийн элч төлөөлөгч гишүүд та бид тойрогтоо ажиллаж, иргэд сонгогчидтойгоо уулзан, Зөвлөлдөх санал асуулгад урьж, санаа бодлыг нь сонссон. Ард иргэдийн нийтлэг хүсэл эрмэлзэл нь нийгмийн хорт хавдар болоод байгаа авлигын үндсийг таслахыг хүсч байна. Улсын хөгжил дэвшил, иргэдийн сайн сайхан амьдралын боломжийг үгүй хийж, хуулийн засаглал, төрт ёсыг үнэгүйдүүлж буй хорт үзэгдэл бол авлига мөн.

Иймээс энэ хаврын чуулган АВЛИГЫН ЭСРЭГ ЭРХ ЗҮЙН ШИНЭЧЛЭЛ ХИЙХ чуулган байх болно. Хаврын чуулганаар авлигатай тэмцэх чиглэлээр багц хуулиуд хэлэлцэнэ. Энэ хүрээнд Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилга хариуцлагын тухай, Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай зэрэг хуулиудыг шинэчилж, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг шинэчлэн батална.

Хэдийгээр манай улс авлигын индексээр ухарсан үзүүлэлттэй байгаа ч шүүхээр шийдэгдсэн авлигын гэмт хэргийн тоо 2018 оныхоос 10 дахин өссөн байна.

Тиймээс зөвхөн индекс хөөцөлдөх бус авлигын уг үндэс, шалтгаан нөхцөлтэй тэмцэх цогц бодлого хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Ийм учраас Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг өргөн хүрээнд хэлэлцүүлнэ. Мөн саяхан Засгийн газраас авлигатай тэмцэх “Таван Ш” ажиллагааг эхлүүлснийг Улсын Их Хурал хуулийн бодлогоор дэмжиж, Авлигатай тэмцэх Үндэсний хөтөлбөрт тусгаж ажиллах шаардлагатай.

Улсын Их Хурлын хаврын чуулганы нээлт. 2023.03.15

Ёс зүйг төлөвшүүлэх нь авлигагүй нийгмийн үндэс суурь юм. Иймд Авлигатай тэмцэх, засаглалыг сайжруулах шинэчлэлийн хүрээнд Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилга хариуцлагын тухай хуулийг хэлэлцэнэ.

Авлигыг үл тэвчиж, хууль бус үйлдэл, авлигын гэмт хэргийг илчлэн мэдээлэгчийг хамгаалж, иргэдийн оролцоонд түшиглэх явдал нийгмийг эрүүлжүүлэхэд чухал юм. Ийм хүсэл зориг, үзэл баримтлалаар Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн анхны хэлэлцүүлэг хийгдэнэ.

Авлига Монголын нийгэмд гүнзгийрснийг бүгдээрээ мэдэж байгаа. Төрийн байгууллага, албан тушаалтнуудыг тойрсон авлигын хэрэг байсхийгээд илэрч байна. Иргэд эмнэлэгт үзүүлж, сургуульд хүүхдээ оруулахдаа хүртэл “Өгөх ёстой. Өгч байж сайн эмчлүүлнэ, хүүхдээ сайн сургана” гэсэн үзэл хандлагатай болжээ. Иймд Зөвлөлдөх санал асуулгад оролцогчдын дэмжсэн төрийн хянан шалгах хараат бус, бие даасан тогтолцоо бүрдүүлэх асуудлыг хэрэгжүүлэх хэрэгтэй байна.

Улс төрийн намын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулиас эхлээд Үндсэн хууль хүртэл бүхий л хуульд авлигатай тэмцэх, авлигыг үл тэвчих үзэл санааг тусгах хэрэгтэй гэж үзэж байна. Авлигатай тэмцэхэд төрийн бүх байгууллагуудын манлайлал, хүчин чармайлт чухал.

Парламентын ардчиллын үнэт зүйлийг тодруулахад тустай гэж үзсэн тул хууль тогтоох ажлын нэгэн бодит түүхийг өгүүлье гэж бодож байна. Энэ хуулийн түүх ард түмний хүсэл зоригийг зөв тусган авч, шинжлэх ухааны үндэстэй хэрэгжүүлбэл ямар бодит үр дүн гаргаж болдгийн жишээ юм.

2017 оны үндэсний хэмжээний анхдугаар Зөвлөлдөх санал асуулгын үеэр ард иргэдийн төлөөлөл “Хууль батлаад л байдаг, харин хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах хяналт шалгалтын механизм алга байна” гэсэн санал гаргасан. Улмаар олон улсын туршлагыг судалсны үндсэн дээр 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр хуулийн биелэлт, нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлаар Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хороо байгуулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн.

Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөд туссан энэ заалтыг амилуулах зорилгоор Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг 2021 онд баталж, 2022 оны нэгдүгээр сараас хэрэгжүүлж эхэлсэн. Энэ хууль парламентын хянан шалгах чиг үүргийг цоо шинэ шатанд гаргалаа. Олон жил далд бугшсан асуудлууд ил болж, Байнгын хороод, чуулганы хуралдаануудаар шүгэл болон үлээгдэж, олон нийтийн анхаарлын төвд орсон. Тухайлбал, энэ хууль хэрэгжиж эхэлсэн 2022 оны нэгдүгээр сард Хөгжлийн банкны асуудлаар хяналт шалгалтын ажлын хэсгийг байгуулсан. Улмаар дөрөвдүгээр сард Хянан шалгах түр хороо байгуулагдан, ажиллаж эхэлсэн. Гэрч, холбогдогчдыг тогтоох, шинжээч томилж нотлох баримт цуглуулан шинжлэх үйл ажиллагаа үргэлжилсэн.

Хөгжлийн банкны, нүүрсний гэх мэт дуулиант хэргүүдийн талаар чухамдаа Улсын Их Хурлын гишүүд л эхэлж шүгэл үлээн, олны анхааралд оруулсныг зориуд цохон тэмдэглэе.

Чуулганы завсарлагаанаар буюу 2023 оны 1, 2 дугаар сард Хөгжлийн банкны Хянан шалгах түр хороо нотлох баримт шинжлэн судлах сонголыг хоёр үе шаттай хийж, одоо гурав дахь шатны сонгол явагдаж байна.

Энэ сонголоор Хөгжлийн банкны нийт 7.8 их наяд төгрөгийн зээлийг хэн ямар зорилгоор авсан тухай мэдээллийг олон нийтэд ил тод болгож, ард иргэдийн мэдэх эрхийг ханган ажиллаж байна.

Эхний хоёр шатны сонголоор Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн шууд болон улсын төсвөөс эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй нийт 6.2 их наядын зээл, түүний ашиглалт, зарцуулалт, зээлдүүлэгч, зээлдэгчид, хамаарал бүхий этгээдүүдээс гэрчийн мэдүүлэг авах зорилгоор 432 зээлтэй холбоотой асуудлаар 365 иргэн, хуулийн этгээдийг гэрчээр дуудаж сонссон. Харин гурван дахь шатны сонголоор Хөгжлийн банкны эх үүсвэрээс арилжааны банкуудаар дамжуулан олгосон 2542 төсөл, хөтөлбөрийн 1.6 их наяд төгрөгийн зээлийн ашиглалт, зарцуулалтын талаар нийт 240 гаруй иргэн, хуулийн этгээдийг гэрчээр дуудан, оролцуулж байна.

Олны анхаарал татсан асуудлыг ил болгож, ард түмний мэдэх эрхийг ханган, Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг амь оруулж, Улсын Их Хурлын хянан шалгах үйл ажиллагаанд шинэ жишиг тогтоож буй нийт гишүүддээ, Эрхэм гишүүн Б.Энхбаяраар ахлуулсан түр хорооны гишүүдэд Улсын Их Хурлын нэрийн өмнөөс талархал илэрхийлье.

Энэхүү гурван шатны сонголын эцэст түр хорооны хуралдаанаас гаргах санал, дүгнэлтийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар шуурхай хэлэлцэж иргэдийн мэдэх эрхийг хангаж, шүүхэд нотлох баримтыг хүргүүлэх нь бидний зорилго байх болно.

“Нүүрсний” хэргийн асуудлаар байгуулагдсан түр хороо өнгөрсөн хугацаанд хил, гааль, тээврийн чиглэлээр томоохон хяналт шалгалт явуулсан. Олон мянган хуудас нотлох баримт бүрдүүлж, шинжээч томилон ажиллуулж байна. Уг асуудлаарх нийтийн сонголыг энэ сард зохион байгуулна. Ажлын хэсгийн ахлагч, эрхэм гишүүн Г.Ганболд, Ажлын хэсгийн нийт гишүүдэд амжилт хүсье.

Эрхэм нөхөд өө,

Бид улсынхаа нийгэм, эдийн засаг, улс төрд эрх зүйн шинэчлэл хийх 10 багц хуулийг батлан хэрэгжүүлэх зорилтыг дэвшүүлсэн. Тэдгээрээс авлигатай тэмцэх, улс төр, засаглалын чиглэлээр хийх шинэчлэлийн бодлогын үндсэн агуулгыг дээр дурдлаа.

Нийгмийн бодлогын хүрээнд гурван багц хуулийг хэлэлцэнэ. Боловсролын багц хуулийн хэлэлцүүлэг өндөрлөж, чуулганаар хэлэлцэхэд бэлэн болж байна. Боловсролоор дамжуулан хүнээ хөгжүүлснээр ядуурлыг бууруулах, шударга, эв нэгдэлтэй нийгмийг төлөвшүүлэх, тогтвортой өсөлттэй эдийн засагтай болох боломж бүрдэнэ. Мөн Нийгмийн даатгалын багц хуулийн хэлэлцүүлгийг үргэлжлүүлнэ.

Төвлөрлийг сааруулж, түгжрэлийг бууруулах цогц бодлогын хүрээнд Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулиа батлан гаргах, засаг захиргааны шинэчлэлийг нэг мөр хийх цаг болсныг Зөвлөлдөх санал асуулгын дүн нотолсныг тэмдэглэе. Энэ хууль бэлэн болсон ч жалга доvны үзлээсээ салж чадахгүй байгаа нь нийслэлийн төвлөрөл, түгжрэлийг өөгшүүлж байна.

Гуравдугаарт. Сорилт, бэрхшээл цөөнгүй байгаа ч бүхэлдээ ирээдүй маань гэрэл гэгээтэй байна. Сүүлийн гурван жилийн хугацаанд цар тахал, геополитикийн хурцадмал нөхцөл байдлаас үүдэлтэй хүндхэн сорилтуудыг Монгол Улсын эдийн засаг даван туулж, сэргэж эхэллээ.

Тухайлбал, улсын эдийн засаг 2022 онд хүлээлтээс харьцангуй өндөр буюу 4.8 хувийн өсөлттэй гарч, өсөлт энэ оны нэгдүгээр сарын урьдчилсан тооцооллоор 10.6 хувьд хүрлээ. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспорт сэргэснээр оны эхний хоёр сарын байдлаар гадаад худалдааны тэнцэл 1.0 тэрбум ам.долларыг давсан. Үүний үр дүнд өмнөх оны нэгдүгээр сард 400 гаруй сая ам.долларын алдагдалтай байсан урсгал дансны тэнцэл 50 сая ам.долларын ашигтай гарлаа.

Нүүрс, алт, зэс, төмрийн хүдэр зэрэг уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспорт өслөө. Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хангамжид мэдэгдэхүйц ахиц гарч байна. Стратегийн ач холбогдол бүхий төмөр замын бүтээн байгуулалтын ажил эрчимтэй өрнөж, Оюутолгойн гүний уурхайн олборлолт эхэллээ.

Хэдийгээр эдийн засагт энэ мэт зэрэг үр дүн гарч байгаа боловч ард иргэдийн амьжиргаа, аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөө үзүүлж буй валютын ханш, үнийн өсөлтийг нэн тэргүүнд хязгаарлаж, гадаад өрийн дарамтыг бууруулан, эдийн засгийн хүртээмжтэй, тогтвортой өсөлтийг бий болгох хууль эрхзүйн орчныг бүрдүүлэх бодлогын цогц арга хэмжээ авах нь Та бидний өмнө тулгамдсан хамгийн чухал шийдвэрлэх асуудал болоод байна. Тухайлбал: сүүлийн 18 сар дараалан хоёр оронтой тоонд хадгалагдаж, иргэдийн худалдан авах чадвар, бодит орлогод сөрөг нөлөө үзүүлж буй үнийн өсөлтийг хязгаарлах арга хэмжээг хугацаа алдагдалгүй авах шаардлагатай байна. Энэ хүрээнд Улсын Их Хурлын өнгөрсөн хаврын чуулганаар баталсан “Гол нэр төрлийн зарим бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, хомсдолоос сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай” хуулийн хэрэгжилтийг үнэлж, улмаар төсөв, мөнгөний бодлогыг уялдуулах замаар Улсын Их Хурал, Засгийн газар, Монголбанк хамтран инфляцыг бууруулах чиглэлд бодлогоо нэгтгэх шаардлагатай байна.

...Монгол Улсад эдийн засгийн, улс төрийн, нийгмийн тогтвортой байдал ус агаар мэт чухал байна...

Аж үйлдвэр хөгжөөгүй, халамж, хэрэглээнд суурилсан эдийн засгийн бүтэцтэй, уул уурхайн цөөн бүтээгдэхүүнд экспорт маань тулгуурладаг, импортоос хэт хараат эмзэг байдал цаашид удаан үргэлжилж болохгүй.

Тиймээс шийдвэртэй арга хэмжээ авах шаардлагатай байна. Хувийн хэвшлээ дэмжих, үйлдвэрлэлээ дэмжин хөгжүүлэх, бизнес эрхлэгчдийг дэмжиж, экспортлогч улс орон болох нь нэн тэргүүний зорилт мөн. Экспортын цогц бодлого, хөтөлбөр баталж, төрөөс татвар, зээлийн бодлогоор тусгайлан дэмжих хэрэгтэй байна. Ингэж байж төлбөрийн тэнцэлд гарсан эерэг өөрчлөлтөө бататгана.

Эдийн засагт гарсан өнөөдрийн хүндрэлийг даван туулахаас гадна Монгол Улсын эдийн засаг, хөрөнгө оруулалт, бизнесийн орчны суурь өрсөлдөх чадварыг сайжруулах эрхзүйн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэхэд энэ хаврын чуулган анхаарна.

Төр нь хувийн хэвшилтэй өрсөлддөг биш дэмждэг, хориглодог биш зохицуулдаг болох ёстой. Төрийн зарим чиг үүргийг хувийн хэвшил, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх чиглэлээр Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай, Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг хэлэлцэн батлах ажил хүлээгдэж байна. Эдийн засаг дахь төрийн оролцоог хязгаарлах зорилгоор Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн тухай хуулийн төслийг хэлэлцэх шаардлагатай байна.

Эрхэм гишүүд ээ,

Энэ удаагийн парламентын бүрэн эрхийн хугацаа дуусахад жил гаруйхны хугацаа үлдээд байна. Улс орны улс төрийн болон цаг үеийн нөхцөл байдал бидэнд багагүй сорилт бэрхшээл үүсгэж ч мэднэ.

Дэлхий дахины болон улс орны геополитикийн нөхцөл байдал, гадна дотнын эрх ашгийн огтлолцлыг сайтар тооцож, Монгол хэмээх улс, үндэстний язгуур эрх ашгийг бид эн тэргүүнд бодолцох ёстой. Гагцхүү хуульд захирагдан, эв нэгдэл, тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлаа эрхэмлэх нь зүйд нийцнэ. Аливаа шийдвэрийг Монгол төр, Монгол Улсын ирээдүйн эрхэм зорилгод нийцүүлэн, олон талаас нь нухацтай тунгаан бодож гаргах нь төр түшиж буй бидний үүрэг мөн.

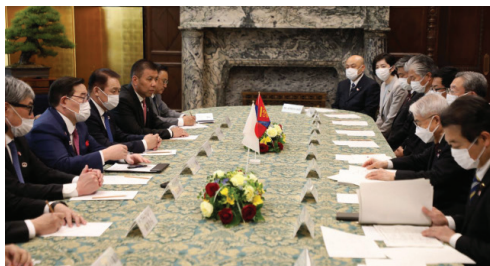
Монгол Улсад эдийн засгийн, улс төрийн, нийгмийн тогтвортой байдал ус, агаар мэт чухал байна. Тогтвортой байдал бол хөгжил цэцэглэлтийн суурь нөхцөл, аюулгүй байдлын цөм юм. Тогтворгүй байдал бий болгох сонирхол дотроос ч, гаднаас ч гардаг. Үүнээс сэргийлэх, улс үндэснийхээ эрх ашгийг дээдлэх нь нэн чухал юм. Түүнчлэн цар тахал, дайнаас үүдэлтэй эдийн засаг, санхүүгийн хямралыг дагаж үүсэн бий болж байгаа боломжуудыг ашиглах ёстой. Хямралыг боломж болгон үсрэнгүй хөгжих боломж бидэнд байна. Үүний тулд дотоодын ойлголцол, эв нэгдлээ эрхэмлэх шаардлагатай.

Амжилт ололт, сургамж ухаарал, сорилт шийдэл хосолсон ийм цаг үед илүү ухаалаг, илүү зөв, илүү үр бүтээлтэй ажиллахыг цаг үе биднээс шаардаж байна. Ингэж ажиллаж чадна гэдэгт Та бүхэндээ итгэж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган нээснийг мэдэгдье.

Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган гуравдугаар сарын 15-ны өдөр 10 цаг 00 минутад гишүүдийн 65,8 хувийн ирцтэйгээр эхлэв. Чуулганы нээлтэд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүх, Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ болон Үндсэн хуулийн цэцийн дарга, Улсын Дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч, Засгийн газрын гишүүд, Улсын Ерөнхий прокурор, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд тайлагнадаг байгууллагуудын удирдлага Монгол Улсад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газрын тэргүүнүүд уригдан оролцсон юм.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Япон Улсад албан ёсны айлчлал хийв. Айлчлалын хүрээнд Япон Улсын Парламентын Зөвлөхүүдийн танхимын дарга Х.Оцүжи, Парламентын Төлөөлөгчдийн танхимын дарга Х.Хосода нартай албан ёсны хэлэлцээ хийв.

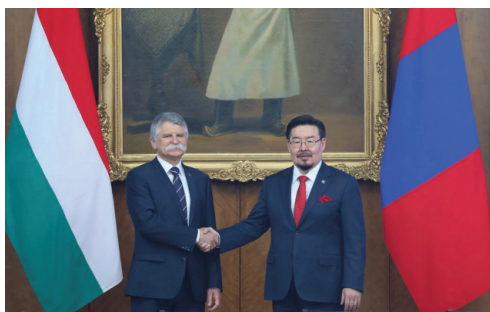
Мөн тэрбээр, гэргий Г.Отгонгэрэлийн хамт Япон Улсын Цог Жавхлант Эзэн Хаан Нарүхито, Эрхэм Дээд Хатан Масако нарт бараалхаж, Япон Улсын Ерөнхий сайд Ф.Кишида болон бусад албаны хүмүүсийг хүлээн авч авч уулзлаа. 2023.03.01-05

Жил бүрийн дөрөвдүгээр сарын 28-ны өдрийг “Монгол генералын өдөр” болгон тэмдэглэж, алтан мөрдөстэй генералууддаа хүндэтгэл үзүүлдэг уламжлалтай. Монгол Улсад генерал цол олгож эхэлсний түүхт 79 жилийн ойн өдөр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар генералуудыг Төрийн есөн хөлт цагаан тугнаа хүлээн авч, хүндэтгэл үзүүллээ.

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Европын холбооноос Монгол Улсад суугаа болон хавсран суугаа Элчин сайд нарыг хүлээн авч уулзан, парламентаас хэрэгжүүлж буй эрх зүйн шинэчлэлийн талаар ярилцлаа. 2023.05.17

Монгол Улсын Их Хурлын даргын урилгаар Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көөер Ласло тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад албан ёсны айлчлал хийв. Айлчлалын үеэр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көөер Ласло нар албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр талын харилцаа, парламент хоорондын хамтын ажиллагааны асуудлаар санал солилцсон юм. 2023.05.04-07

“Шинэ сэргэлтийн бодлого - Анхан шат 2023” зөвлөлдөх уулзалтад Монгол Улсын Их Хурлын дарга Гомбожавын Занданшатар оролцлоо. Уг зөвлөлдөх уулзалтад нийслэлийн есөн дүүрэг, 21 аймаг, 330 сум, 1613 баг, 204 хорооны удирдлага хамрагдаж, “Алсын хараа-2050” хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд төрийн захиргааны анхан шатны байгууллагуудын оролцоо, тулгамдаж буй асуудлуудын хүрээнд санал солилцсон юм. 2023.06.09.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Гомбожавын Занданшатар Оросын Холбооны Улсын Холбооны Хурлын Төрийн Думын дарга В.В.Володины урилгаар 2023 оны зургадугаар сарын 18-22-ны өдрүүдэд тус улсад албан ёсны айлчлал хийлээ.

Айлчлалын үеэр Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Оросын Холбооны Улсын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн дарга В.И.Матвиенко болон Төрийн Думын дарга В.В.Володин нартай албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр улсын парламент хоорондын хамтын ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа, худалдаа, эдийн засаг, боловсрол, соёл, хүмүүнлэгийн харилцааг өргөжүүлэх талаар санал солилцов.

Монгол Улсын Гадаад харилцааны сайд Б.Батцэцэгийн санаачилгаар манай улсад анх удаа зохион байгуулагдсан Гадаад хэргийн эмгэтэй сайд нарын олон улсын уулзалтад оролцогчдыг Их Хурлын дарга Г.Занданшатар хүлээн авч уулзав. 2023.06.30

Монгол Улсын Их Хурлын даргын урилгаар Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Парламентын доод танхим Лок Сабха-гийн дарга Ом Бирла 2023 оны долдугаар сарын 6-9-ний өдрүүдэд Монгол Улсад албан ёсны айлчлал хийлээ.

Айлчлалын үеэр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Энэтхэг Улсын Парламентын доод танхим Лок Сабха-гийн дарга Ом Бирла нар албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр талын харилцаа, парламент хоорондын хамтын ажиллагааны асуудлаар санал солилцохын сацуу хамтын ажиллагааны санамж бичигт гарын үсэг зурав.

Монгол Улсын Их Хурал, Стэнфордын их сургууль, Бан Ги Мун сан, БНСУ-ын Эва Эмэгтэйчүүдийн Их сургуультай хамтран “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ – Жендерийн эрх тэгш байдал ба тогтвортой хөгжил” чуулга уулзалтыг 2023 оны зургадугаар сарын 13, 14-ний өдрүүдэд Улаанбаатар хотноо зохион байгууллаа.

Чуулга уулзалтын үеэр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Илүү сайхан ирээдүйн төлөөх “Бан Ги Мун” сангийн тэргүүн, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын найм дахь Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, Эрхэмсэг ноён Бан Ги Мун тэргүүтэй төлөөлөгчид болон бусад албаны хүмүүстэй уулзсан юм.

“Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ-жендэрийн эрх тэгш байдал ба тогтвортой хөгжил” чуулга уулзалт Төрийн ордонд зохион байгуулагдаж, Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар чуулга уулзалтыг нээж үг хэллээ.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Азийн сангийн Ерөнхийлөгч, хатагтай Лорел И.Миллерыг хүлээн авч уулзаж, цаашдын хамтын ажиллагааны талаар ярилцаж, санал солилцлоо. 2023.07.03

Европын Холбооны Гадаад харилцааны албаны Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Стэфано Саннино тэргүүтэй төлөөлөгчдийг Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар хүлээн авч уулзав. Уулзалтын үеэр талууд Монгол Улс, Европын Холбоо хоорондын харилцааны өнөөгийн төлөв байдал, хамтын ажиллагааны цаашдын чиг хандлага болон олон улсын харилцааны зарим асуудлаар санал солилцлоо. 2023.07.05

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган ажлын 82 өдөр үргэлжилж, өндөрлөлөө. 2023.07.07

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Тулгар төрийн 2232, Их Монгол Улс байгуулагдсаны 817, Үндэсний эрх чөлөө, Тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсны 112, Ардын хувьсгалын 102 жилийн ой, Үндэсний их баяр наадмын нээлтийн үйл ажиллагаанд оролцлоо. 2023.07.07

НЭГ.

**УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН
ХУУЛЬ
ТОГТООХ
ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА**

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ТОЙМ

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган ажлын 82 өдөр хуралдаж, бие даасан 23 хууль, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 140 хууль, олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, конвенц соёрхон батлах найман хууль, хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай 27 хууль, Улсын Их Хурлын 66 тогтоол, нийт 264 хууль тогтоомж батлав.

ХЭЛЭЛЦСЭН:

214

БАТАЛСАН:

264

23

• БИЕ ДААСАН ХУУЛЬ

140

• НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛСАН ХУУЛЬ

8

• ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, ХЭЛЭЛЦЭЭР,
• КОНВЕНЦ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

27

• ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД
• ТООЦОХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

66

• УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы нэгдсэн тойм

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

Чуулганы нэгдсэн хуралдааны нийт хугацаа:

САРААР

2023 ОНЫ ГУРАВДУГААР САР:
6 УДАА 26 ЦАГ 47 МИНУТ

2023 ОНЫ ДӨРӨВДҮГЭЭР САР:
8 УДАА 46 ЦАГ 28 МИНУТ

2023 ОНЫ ТАВДУГААР САР:
7 УДАА 39 ЦАГ 10 МИНУТ

2023 ОНЫ ЗУРГААДУГААР САР:
9 УДАА 38 ЦАГ 36 МИНУТ

2023 ОНЫ ДОЛООДУГААР САР:
4 УДАА 18 ЦАГ 31 МИНУТ

Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж байгаа хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс хууль санаачлагч, ажлын хэсгийн гишүүдээс 791 удаа асуулт асууж, 223 удаа үг хэлсэн байна. Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүд болон холбогдох албан тушаалтанд Улсын Их Хурлын есөн гишүүн 67 асуудлаар 19 удаа асуулга, хоёр гишүүн зургаан асуудлаар хоёр удаа асуулт тавьжээ.

ГИШҮҮДЭЭС ТАВЬЖ
ХАРИУЛТ АВСАН АСУУЛТ

791

ГИШҮҮДЭЭС ХЭЛСЭН ҮГ

223

(960 МИНУТ)

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ АСУУЛГА:

9 ГИШҮҮН

67 АСУУДЛААР 19 УДАА

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ АСУУЛТ:

2 ГИШҮҮН

6 АСУУДЛААР 2 УДАА

ТОВЧ

590

ХУУДАС

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ

3089

ХУУДАС

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛЛАА

**МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛСАН
ООРЧЛОЛ**

2023 оны 05 сарын 31 өдөр Улаанбаатар хот

Нэгдүгээр зүйл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин нэгдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

"1 Улсын Их Хурал нэг танхимтай, нэг зуун хорин зургаан гишүүнтэй байна. Улсын Их Хурлын сонгуулийг сонгуулийн холимог тогтолцоогоор явуулна. Улсын Их Хурлын далан найман гишүүнийг олныг төлөөлөх, дөчин найман гишүүнийг хувь тэнцүүлэн төлөөлөх аргаар сонгоно."

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАР

Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг 2024 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Улсын Их Хурлын дарга
Г.ЗАНДАНШАТАР:

“

“...Үндсэн хуульд өөрчлөлт оруулснаар өнөөдөр Монголын нийгэмд томоохон шилжилт хийгдэж байна гэж үзэх ёстой. Ард түмэн өнгөрсөн 30 жилийн алдаанаасаа суралцсан, буруугаа илчилдэг, нийгмийн асуудлуудаа зоригтой хэлэлцэж шүүдэг, шударга бустай үл эвлэрдэг, илүү хэрсүүжсэн, илүү үнэн зөв, шударга ёсыг хүсэмжилж байгааг бид Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийн төслийг хэлэлцүүлэх үеэр харлаа. Нийгмийн эрмэлзэл, хүсэл зоригийг сонсож, түүний төлөө зүтгэх нь орчин үеийн төрийн хамгийн чухал үүрэг юм...”

”

ХОЁР.

БАЙНГЫН
БОЛОН ДЭД
ХОРООД

БАЙНГЫН БОЛОН ДЭ

Байнгын хороодын 134 удаагийн долоон удаагийн хуралдаанаар нэ шийдвэрийг гаргажээ.

БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД
ХОРООНЫ ХУРАЛДААН

141 УДАА 2023 ЦАГ
46 ИМНЭГТ

ДЭД ХОРООДЫН ХУРАЛДААН

АГААРЫН БОХИРДЛЫГ
БУУРУУЛАХ АСУУДЛЫН
ДЭД ХОРОО

● **1 УДАА**

СОНГОГЧИЙН НЭРСИЙН
ЖАГСААЛТ, БҮРТГЭЛИЙН
ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРОО

● **1 УДАА**

ТӨСВИЙН ЗАРЛАГЫН
ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРОО

● **2 УДАА**

ТУСГАЙ ХЯНАЛТЫН
ДЭД ХОРОО

● **1 УДАА**

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮНИЙ ХАЛДАШГҮЙ
БАЙДЛЫН ДЭД ХОРОО

● **2 УДАА**

БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД ХОРООДЫН ХУРАЛДААНААР ХЭЛЭЛЦСЭН, ШИЙДВЭРЛЭСЭН АСУУДЛУУД

- 339 ● ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ
- 56 ● УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ
- 66 ● БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ
- 25 ● ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГАД ҮҮРЭГ
ДААЛГАВАР ӨГСӨН ТЭМДЭГЛЭЛ
- 4 ● ЗӨВШИЛЦӨХ АСУУДАЛ
- 16 ● ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТАЙЛАН
- 30 ● ЯАМ, АГЕНТЛАГ, ХАРЪЯА БАЙГУУЛЛАГЫН
ТАЙЛАН, ИЛТГЭЛ, МЭДЭЭЛЭЛ
- 12 ● АЛБАН ТУШААЛТНЫГ
ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТӨСЛИЙГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭСЭН:

- 206 ● САНАЛ, ДҮГНЭЛТ, ТАНИЛЦУУЛГА
- 923 ● САНАЛЫН ТОМЪЁОЛОЛ

ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН:

- 3 ● НИЙТИЙН СОНГОЛ
- 23 ● ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ
- 7 ● ХУРАЛ, ЗӨВЛӨГӨӨН
- 2 ● СУРГАЛТ СЕМИНАР
- 78 ● УУЛЗАЛТ, ЯРИЛЦЛАГА
- 28 ● ХУУЛЬ ТОГТООМЖ СУРТАЛЧЛАХ АЖИЛ

ХӨНГӨН
ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН
ХӨГЖЛИЙН ДЭД ХОРОО

ХҮНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН
ХӨГЖЛИЙН ДЭД ХОРОО

ХҮНИЙ ЭРХИЙН
ДЭД ХОРОО

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН
ЗОРИЛГЫН ДЭД ХОРОО

БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД ХОРООДЫН ХУРАЛДААНААР ХЭЛЭЛЦСЭН, ШИЙДВЭРЛЭСЭН АСУУДЛУУД

339

- ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

56

- УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

66

- БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ

25

- ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГАД ҮҮРЭГ ДААЛГАВАР ӨГСӨН ТЭМДЭГЛЭЛ

4

- ЗӨВШИЛЦӨХ АСУУДАЛ

16

- ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТАЙЛАН

30

- ЯАМ, АГЕНТЛАГ, ХАРЪЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН, ИЛТГЭЛ, МЭДЭЭЛЭЛ

12

- АЛБАН ТУШААЛТНЫГ ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТӨСЛИЙГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭСЭН:

206

- САНАЛ, ДҮГНЭЛТ, ТАНИЛЦУУЛГА

923

- САНАЛЫН ТОМЪЁОЛОЛ

Иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол

172

Хариу өгч шийдвэрлэсэн

80

Аж ахуйн нэгж, байгууллагаас ирсэн албан бичиг

618

Хянаж хариу өгсөн

117

ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН:

3

- НИЙТИЙН СОНСГОЛ

23

- ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ

7

- ХУРАЛ, ЗӨВЛӨГӨӨН

2

- СУРГАЛТ СЕМИНАР

78

- УУЛЗАЛТ, ЯРИЛЦЛАГА

28

- ХУУЛЬ ТОГТООМЖ СУРТАЛЧЛАХ АЖИЛ

НЭГ. АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд есөн удаа хуралдаж, нийт 26 асуудлын хүрээнд 19 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын нэг тогтоолын төсөл, Үндсэн хуулийн цэцийн нэг дүгнэлт хэлэлцэж, Байнгын хорооны дөрвөн тогтоолын төсөл, зөвшилцөх хоёр, хяналт шалгалтын хоёр тайлан, яам, агентлаг, харьяа байгууллагын тайлан, илтгэл, мэдээлэл дөрвөн, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх нэг асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэлээ.

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

Байнгын хороо болон нэгдсэн хуралдаанаар төслийг эцэслэн батлах бэлтгэлийг хангаж, нэгдсэн хуралдаанаар 13 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын нэг тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэн батлуулжээ.

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.ЭНХ-АМГАЛАН

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ГАМАРТҮВШИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БАДЕЛХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ГАНБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.АЛТАНХУЯГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.БАТБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ДЭЛГЭРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЭРДЭНЭБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
П.АНУЖИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Э.БАТ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.НАРАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ОДОНТУЯА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.АЮУРСАЙХАН
/БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛСЭН/

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТ-ЭРДЭНЭ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.СЭРГЭЛЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТТӨМӨР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТ-ЭРДЭНЭ
/БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛСЭН/

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ЦОГТБААТАР

19

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тус байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

- анхны хэлэлцүүлгийн нэг санал, дүгнэлт;
- олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, конвенц, Элчин сайд нарыг эгүүлэн татах, томилох асуудлыг зөвшилцсөн талаарх гурван санал, дүгнэлт;
- соёрхон батлах асуудлаар найман санал, дүгнэлт;
- бусад асуудлаар таван санал, дүгнэлт.

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хамаарах 13 хууль, Улсын Их Хурлын нэг тогтоолын төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган эцэслэн батлуулж, Байнгын хорооны дөрвөн тогтоолыг баталж, олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, конвенцын зөвшилцөх хоёр асуудлыг шийдвэрлэж, Элчин сайд нарыг эгүүлэн татах, томилох нэг асуудлыг хэлэлцэн, чуулганы нэгдсэн хуралдааны дүнг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид хүргүүлж, холбогдох байгууллагуудад хуралдааны тэмдэглэлээр хоёр үүрэг даалгавар өгч, батлагдсан хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлах хоёр ажлыг зохион байгуулсан.

Засгийн газраас 2023 оны тавдугаар сарын 03-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлэг болон Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг хийж, санал, дүгнэлтээ Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд;

Засгийн газраас 2023 оны зургадугаар сарын 08-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд;

Засгийн газраас 2023 оны зургадугаар сарын 16-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл болон Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороонд тус тус хүргүүлсэн байна.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо

Иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол

3

Хариу өгч шийдвэрлэсэн

3

Аж ахуйн нэгж, байгууллагаас ирсэн албан бичиг

44

Хянаж хариу өгсөн

10

Явуулсан албан бичиг

46

дараах мэдээллийг хаалттай хуралдаанаар сонсжээ. Үүнд:

1/ 2023 оны гуравдугаар сарын 28-ны өдөр Гадаад харилцааны сайдын мэдээлэл;

2/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 18-ны өдөр Ундны усны хангамж, нөөц, аюулгүй байдлын талаарх холбогдох байгууллагуудын мэдээлэл;

3/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалан, тус Байнгын хорооны гишүүн Н.Энхболд, Э.Бат-Амгалан нар Батлан хамгаалах яам, Зэвсэгт хүчний жанжин штабт ажиллаж, олон улсын геополитик, геостратегийн хувьсал өөрчлөлтийн байдал, түүнтэй уялдан Монгол Улсын аюулгүй байдлын орчинд гарч буй өөрчлөлтөд батлан хамгаалах тогтолцоог хэрхэн бэхжүүлэх талаар болон хэрэгжүүлж буй ажлууд, цаашид төлөвлөсөн зорилт, арга хэмжээ, тулгамдаж байгаа асуудлуудын талаар мэдээлэл сонсож, харилцан санал солилцов.

4/ 2023 оны тавдугаар сарын 02-ны өдөр “Монгол Улсад баригдсан болон баригдаж буй орон сууц, барилга байгууламж нь газар хөдлөлтөд тэсвэртэй эсэх” талаар Улсын Их Хурлын гишүүн С.Одонтуяагаас Барилга, хот байгуулалтын сайд Ц.Даваасүрэнд тавьсан асуулгын хариуг сонсов.

5/ 2023 оны зургадугаар сарын 13-ны өдөр Батлан хамгаалахын сайдын мэдээллийг хаалттай сонссон.

Бусад ажлын талаар

Байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалан дараах байгууллагын дарга, удирдлагуудыг хүлээн авч уулзан, санал солилцлоо.

Тэрбээр “Улаанбаатар төмөр зам” Хувь нийлүүлсэн нийгэмлэгийн Нэгдүгээр орлогч дарга Игорь Васильевич Милостных, Румын Улсын Элчин сайд В.Б.Константинеску, Даян дэлхийн ногоон хөгжлийн институтийн Суурин төлөөлөгч Аннака Питерсон, Бүгд Найрамдах Турк Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Зафер Атеш нарыг хүлээн авч уулзав. Мөн, Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын Оросын Холбооны Улсад, Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнийн Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсад хийсэн албан ёсны айлчлалын бүрэлдэхүүнд орж ажиллалаа.

Түүнчлэн, 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 26-ны өдөр Монголын Үндэсний олон нийтийн телевизэд “Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай” хуулийн хэрэгжилт, өнөөгийн нөхцөл байдлын талаар ярилцлага өгөв.

Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо “Уур амьсгалын өөрчлөлт, бэлчээрийн доройтол, цөлжилт”-ийн асуудлаар “Бэлчээрийн талхагдлыг бууруулахад хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах нь” сэдэвт хэлэлцүүлгийг Ховд хотод, Нийгмийн бодлогын байнгын хороо, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамтай хамтран Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг Говь-Алтай аймагт тус тус зохион байгуулав.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалан, гишүүн Н.Энхболд, Э.Бат-Амгалан нар Батлан хамгаалах яам, Зэвсэгт хүчний жанжин штабт ажиллав. 2023.04.24

Байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалан Румын Улсын Элчин сайд В.Б.Константинескутай уулзав. 2023.04.05

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын Оросын Холбооны Улсад хийсэн айлчлалын бүрэлдэхүүнд ажиллав. 2023.06.18-22

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын болон Нийгмийн бодлогын байнгын хороод хамтран Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг Говь-Алтай аймагт зохион байгуулав. 2023.04.11

Бүгд Найрамдах Турк Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Зафер Атештай уулзав. 2023.07.06

Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнийн Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсад хийсэн айлчлалын бүрэлдэхүүнд ажиллав. 2023.06.26-07.01

ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо 10 удаа хуралдаж, нийт 28 асуудлын хүрээнд найман хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын хоёр төслийг хэлэлцэн, яам, агентлаг, харьяа байгууллагын найман тайлан мэдээллийг сонсож, Байнгын хорооны 10 тогтоолын төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэв.

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн таван санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн нэг санал, дүгнэлт;
- бусад асуудлаар гурван санал, дүгнэлт;

Эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд таван хуулийн төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангаж, Байнгын хорооны 10 тогтоолыг баталж, хэлэлцүүлэг, форум гурвыг зохион байгууллаа.

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.САРАНЧИМЭГ

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.АНАНДБАЗАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БЕЙСЕН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.МӨНХЦЭЦЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.АУБАКИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ГАНБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.НАРАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ЦЭРЭНПУНЦАГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ГАНИБАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ӨНӨРБОЛОР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ЭНХТҮВШИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТЖАРГАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ДАМДИННЯМ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ТЭМҮҮЛЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БОЛОРЧУЛУУН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ИДЭРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ТУВААН

19

Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий дөрөв, хяналт, шалгалтын хоёр ажлын хэсэг тус тус байгуулснаас таван ажлын хэсэг ажиллаж байна.

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсгүүд

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.04.18, №05	Гэрийн тэжээвэр амьтны тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Д.Цогтбаатар Гишүүд: Т.Аубакир Э.Батшугар Г.Дамдинням Ц.Туваан
2023.05.03, №06	Органик бүтээгдэхүүний тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Б.Баттөмөр Гишүүд: С.Ганбаатар Х.Ганхуяг Ц.Идэрбат Ц.Цэрэнпунцаг
2023.06.06, №09	Аймаг дундын отрын бүс нутгийн нөхцөл байдлыг судалж Байнгын хорооны шийдвэрийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Ц.Идэрбат Гишүүд: Ж.Батжаргал Ж.Бат-Эрдэнэ Г.Ганболд Г.Мөнхцэцэг Н.Наранбаатар Т.Энхтүвшин
2023.06.28, №10	Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт боловсруулах	Ахлагч: Р.Өнөрболор Гишүүд: Ж.Батжаргал Н.Ганибал Ц.Идэрбат Ц.Туваан

2023.07.04, №11	Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Тогтохсүрэн нарын 22 гишүүнээс 2023 оны 06 дугаар сарын 20-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүд, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энхбаяр нарын 5 гишүүнээс 2021 оны 10 дугаар сарын 04-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг нэгтгэн Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэх	Ахлагч: Г.Тэмүүлэн Гишүүд: Ж.Батжаргал С.Ганбаатар Н.Ганибал Ц.Идэрбат Ц.Мөнх-Оргил Ц.Сандаг-Очир Б.Жаргалмаа
2023.07.04, №12	Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэх	Ахлагч: Ж.Бат-Эрдэнэ Гишүүд: Т.Аубакир Б.Бейсен Ц.Идэрбат Ц.Туваан

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төсөл /Засгийн газар 2023.05.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг/, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд;

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд;

Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, "Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороон тус тус хүргүүлсэн.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны 2023 оны 09 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан Отрын бүс нутгийн нөхцөл байдлыг судалж, Байнгын

хорооны шийдвэрийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсэг Хэрлэнбаян-Улаан, Малах, Чилэн, Хөх дэлийн бүс нутгуудад газар дээр нь ажилласан бөгөөд бусад таван бүс нутгийн төлөөлөлтэй цахимаар хуралдаж, мал аж ахуй, малчдын талаар Улсын Их Хурал, Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний тухай мэдээлэл өгч, отрын бүсийн нөхцөл байдлыг сонсон, санал, хүсэлтүүдийг авч Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай Байнгын хорооны тогтоолыг баталсан.

Мөн Байнгын хорооны 2023 оны 10 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт, шалгалтын ажлын хэсгийн ажиллах удирдамжийг батлан, холбогдох байгууллагуудаас хуулийн хэрэгжилтийн талаар тайлан, мэдээлэл авахаар үүрэг чиглэл өгч ажиллаж байна.

Бусад ажлын талаар

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээр хэлэлцүүлэх, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор хууль тогтоомжийн төслийн талаарх олон нийтийн гурван хэлэлцүүлэг, дөрвөн уулзалт, ярилцлагыг зохион байгууллаа.

Байнгын хорооноос зохион байгуулсан хэлэлцүүлгүүд

1/ 2023 оны гуравдугаар сарын 22-ны өдөр Төрийн ордны “Их Эзэн Чингис хаан” танхимд “Бэлчээрийн доройтлыг бууруулахад чиглэсэн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах нь” хэлэлцүүлэг;

2/ 2023 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдөр Төрийн ордны “Жанжин Д.Сүхбаатар” танхимд “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал-Хууль, эрх зүйн шинэчлэлт” хэлэлцүүлэг;

3/ 2023 оны зургадугаар сарын 15-ны өдөр “Их Эзэн Чингис хаан” танхимд Бэлчээрийн үндэсний зургаадугаар форум;

Байнгын хорооноос зохион байгуулсан уулзалтууд

1/ 2023 оны зургадугаар сарын 14-ний өдөр Мянганы сорилтын сангийн II компакт гэрээгээр хэрэгжүүлж байгаа төслийн явц, үйл ажиллагаа, тулгамдаж буй асуудлын талаар уулзалт зохион байгууллаа;

2/ 2023 оны тавдугаар сарын 22-ны өдөр Америкийн Нэгдсэн Улсаас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд Ричард Буанганыг хүлээн авч уулзан, байгаль орчин, ногоон хөгжлийг дэмжих, хүнсний аюулгүй байдал болон холбогдох хууль, эрх

Иргэдээс ирүүлсэн
өргөдөл, гомдол

12

Хариу өгч
шийдвэрлэсэн

9

Аж ахуйн нэгж,
байгууллагаас ирсэн
албан бичиг

34

Хянаж хариу өгсөн

19

зүйн орчны талаар харилцан санал солилцож, хоёр талаас идэвх санаачилгатай, хүчин чармайлт гаргаж ажиллахаа илэрхийллээ;

3/ 2023 оны тавдугаар сарын 17-ны өдөр Европын Холбооны гишүүн орнуудаас Монгол Улсад суугаа болон хавсран суугаа 11 Элчин сайд нар Улсын Их Хурлын эмэгтэй гишүүдийн төлөөлөлтэй Жендэрийн тэгш байдлын давуу тал нь ялангуяа улс орны энх тайван, байгаль экологи, нийгмийн салбарын талаар уулзалт зохион байгуулж, харилцан санал солилцлоо;

4/ 2023 оны зургадугаар сарын 22-ны өдөр Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын Аж үйлдвэр хөгжлийн байгууллага (UNIDO)-ын Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улсыг хариуцсан суурин төлөөлөгч, Бүс нутгийн газрын дарга, ноён Стивен Байнус Карбо-г хүлээн авч уулзлаа. Уулзалтаар тогтвортой аж үйлдвэрийн хөгжил, цэвэр технологи, жижиг дунд бизнесийг дэмжих, органик хөдөө аж ахуй, ногоон аж үйлдвэр болон байгаль орчинд ээлтэй үйлдвэрлэл хөгжүүлэх чиглэлээр санал солилцож, эрэлт хэрэгцээг тодорхойлсны үндсэн дээр хамтран ажиллаж, техникийн тусалцаа үзүүлэх боломжтой талаар саналаа илэрхийллээ.

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хууль, тогтоолын 31 төсөл, Байнгын хорооны таван санал, дүгнэлт, 21 мэдээ мэдээллийг иргэд, олон нийтээс санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

31 ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

5 БАЙНГЫН ХОРООНЫ САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

21 МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЭЛ

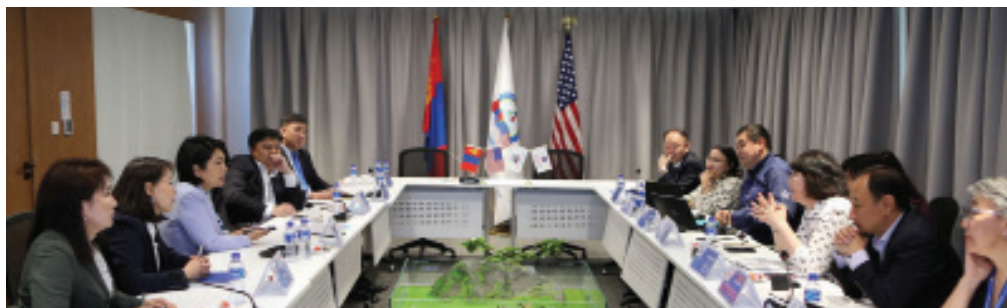
“Бэлчээрийн доройтлыг бууруулахад чиглэсэн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах нь” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Төрийн ордон. Их Эзэн Чингис хаан танхим. 2023.03.22

“Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал-Хууль, эрх зүйн шинэчлэлт” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Төрийн ордон. Жанжин Д.Сүхбаатар танхим. 2023.03.28

Бэлчээрийн Үндэсний VI форумыг зохион байгуулав. Төрийн ордон. Их Эзэн Чингис хаан танхим. 2023.06.15

Мянганы сорилтын сангийн II компакт гэрээгээр хэрэгжүүлж байгаа төслийн явц, үйл ажиллагаа, тулгамдаж буй асуудлын талаар уулзалт зохион байгууллаа. 2023.06.14

Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны дарга Б.Саранчимэг Америкийн Нэгдсэн Улсаас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд Ричард Буангантай уулзлаа. 2023.05.22

Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны дарга Б.Саранчимэг НҮБ-ын Аж үйлдвэр хөгжлийн байгууллагын (UNIDO) суурин төлөөлөгч, Бүс нутгийн газрын дарга, ноён Стивен Байнус Карботой уулзав. 2023.06.22

ГУРАВ. БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо найман удаа хуралдаж, нийт 19 асуудлын хүрээнд 50 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл гурав, Байнгын хорооны гурван тогтоолын төсөл, Улсын Их Хурлын даргын гурван захирамжийг хэлэлцэн шийдвэрлүүллээ.

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн нэг санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн дөрвөн санал, дүгнэлт;
- эцсийн хэлэлцүүлгийн дөрвөн танилцуулга;
- бусад асуудлаар хоёр санал, дүгнэлт;
- ажлын хэсгийн дөрвөн танилцуулга.

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
А. АДЪЯАСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Э. БАТШУГАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж. ЧИНБҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С. ЧИНЗОРИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
П. АНУЖИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х. ГАНХУЯГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч. УНДРАМ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л. ЭНХ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т. АУБАКИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г. ДАМДИННЯМ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н. УЧРАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ё. БААТАРБИЛЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б. ЖАРГАЛМАА

16

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б. БАЯРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц. МӨНХЦЭЦЭГ

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хамаарах дөрвөн хуулийн шинэчилсэн найруулгыг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган эцэслэн батлуулж, Байнгын хорооны нэг тогтоолыг баталж, Улсын Их Хурлын даргын дэргэдэх зөвлөлд Боловсролын ерөнхий хуулийн явцын талаар танилцуулга хийж, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэстэй хамтран Боловсролын багц хуулийн талаар нэвтрүүлэг хийлээ.

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар болон Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий гурван ажлын хэсэг байгуулагдан ажиллаж байна.

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсгүүд

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.04.17, №74	Засгийн газраас 2021 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдөр Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Боловсролын ерөнхий хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн, Ж.Бат-Эрдэнэ нараас 2021 оны 03 дугаар сарын 19-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Монгол Улсын Засгийн газраас 2022 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын тухай хуулийн төслүүдийг нэгтгэн Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах	Ахлагч: Г.Дамдинням Гишүүд: Г.Амартүвшин Е.Баатарбилэг Э.Батшугар Б.Баярсайхан Х.Булгантуяа Х.Ганхуяг Б.Жаргалмаа Ц.Мөнх-Оргил Г.Мөнхцэцэг Ц.Мөнхцэцэг Б.Пүрэвдорж Ч.Ундрам С.Чинзориг Т.Энхтүвшин
2023.04.17, №73	Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Бат-Эрдэнэ, Л.Энх-Амгалан нараас 2020 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Хүмүүнлэг боловсролыг дэмжих тухай хуулийн төслийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах	Ахлагч: Т.Энхтүвшин Гишүүд: Б.Баярсайхан Г.Дамдинням Б.Жаргалмаа Г.Мөнхцэцэг Б.Пүрэвдорж Ж.Чинбүрэн

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.06.13, №02	Засгийн газраас 2023 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах	Ахлагч: Ч.Ундрам Гишүүд: А.Адъяасүрэн П.Анужин Т.Аубакир Э.Батшугар Б.Жаргалмаа Г.Мөнхцэцэг

Бусад ажлын талаар

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны 2022 оны 12 сарын 19-ний өдрийн 09 дүгээр тогтоолоор Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.2-т заасны дагуу соёлын өвийг хамгаалах, ашиглахтай холбогдсон хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, түүх, соёлын дурсгалт газрын хадгалалт, хамгаалалтад сөргөөр нөлөөлж байгаа байгалийн болон нийгмийн хүчин зүйлийг бүсчилсэн байдлаар тодорхойлох, дурсгалт газрын хамгаалалтын нөхцөл байдлыг сайжруулах талаар санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, хэрэгжилтийг хангах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан.

Ажлын хэсэг 2023 оны хоёрдугаар сарын 03-05-ны өдрүүдэд Говьсүмбэр аймаг дахь Чойрын Богд уул, Дорноговь аймаг дахь Хамарын хийд, Ханбаянзүрх хайрхан, Өмнөговь аймаг дахь Дэмчогийн хийд, тус аймгийн Манлай сумын нутагт орших Шар цавын палеонтологийн дурсгалт газар, Дундговь аймаг дахь Цагаан суварга, Дэл уулын түүх, соёлын дурсгалт газруудад ажиллав.

Тус ажлын хэсгийн хүрээнд Байнгын хорооноос “Монголын нэрт соён гэгээрүүлэгч, Говийн догшин ноён хутагт Дулдуйтын Данзанравжаагийн мэндэлсний 220 жилийн ойг 2023 онд улс орон даяар тэмдэглэн өнгөрүүлэх тухай” албан бичгийг Соёлын яаманд хүргүүлснээр Засгийн газар 2023 оны 05 дугаар сарын 31-ний өдрийн хуралдаанаараа “Ой тэмдэглэх тухай” 212 дугаар тогтоолын баталсан. Ойн арга хэмжээг тэмдэглэн өнгөрүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах ажлын хэсгийг байгуулж, төлөвлөгөөг батлан хэрэгжүүлэхийг Соёлын сайд Ч.Номин болон нийслэлийн удирдлагуудад даалгаж, зохион байгуулалтынг дэмжиж ажиллав.

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, хэлэлцүүлэх, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор нэг удаагийн хурал, зөвлөгөөн, гурван уулзалт, ярилцлага зохион байгууллаа.

1/ 2023 оны гуравдугаар сарын 21-ний өдөр Улсын Их Хурлын даргын дэргэдэх зөвлөлд Боловсролын ерөнхий хуулийн явцын талаар танилцуулав;

2/2023 оны тавдугаар сарын 11-ний өдөр Монголын нэрт соён гэгээрүүлэгч, Говийн догшин ноён хутагт Дулдуйтын Данзанравжаагийн мэндэлсний 220 жилийн ойг 2023 онд улс орон даяар тэмдэглэн өнгөрүүлэх, мөн түүнийг алдаршуулан олон нийтэд таниулах асуудлаар Соёлын яамны албан хаагчидтай уулзаж санал солилцов.

3/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 11-ний өдөр Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн талаарх танилцуулгыг Соёлын яамнаас хийв.

Иргэдээс ирүүлсэн
өргөдөл, гомдол

4

Хариу өгч
шийдвэрлэсэн

4

Аж ахуйн нэгж,
байгууллагаас ирсэн
албан бичиг

49

Хянаж хариу өгсөн

19

4/ 2023 оны зургадугаар сарын 26-ны өдөр Соёлын яамны албан хаагчидтай уулзав.

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хуулийн 20 төсөл, Байнгын хорооны таван санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн дөрвөн танилцуулга, таван мэдээ мэдээллийг D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

20 ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

5 МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЭЛ

9 БАЙНГЫН ХОРООНЫ САНАЛ, ДҮГНЭЛТ, ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын Их Хурлын даргын дэргэдэх зөвлөлд Боловсролын ерөнхий хуулийн төслийн талаар танилцуулав. 2023.03.21

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны дарга Г.Мөнхцэцэг Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн талаарх Соёлын яамны мэдээллийг сонсов. 2023.04.11

ДӨРӨВ. ЁС ЗҮЙ, САХИЛГА ХАРИУЦЛАГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо таван удаа хуралдаж, нийт 12 асуудлын хүрээнд хуулийн таван төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын нэг төсөл, Байнгын хорооны таван тогтоолын төслийг хэлэлцэн шийдвэрлүүллээ.

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

- анхны хэлэлцүүлгийн нэг санал, дүгнэлт;
- эцсийн хэлэлцүүлгийн нэг танилцуулга;
- бусад асуудлаар гурван санал, дүгнэлт;
- ажлын хэсгийн хоёр танилцуулга;

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.БАТТӨМӨР

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш.АДЫШАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.БЯМБАЦОГТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БАДЕЛХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БЕЙСЕН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАЯРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.ЭНХ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТ-ЭРДЭНЭ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЭНХБАЯР

10

Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Бат-Эрдэнэ, Б.Баярсайхан нарын дөрвөн гишүүнээс санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд 2022 оны тавдугаар сарын 27-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүдийг Байнгын хороо, Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх ажлыг зохион байгуулж ажиллав.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүдийн хэлэлцэх эсэх асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганы 2022 оны дугаар зургадугаар сарын 10-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж, Улсын Их Хурлын чуулганы 2023 оны тавдугаар сарын 04-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлууллаа.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн болон Монгол Улсын Үндсэн хуулийн өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд;

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төсвийн байнгын хороонд;

Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, "Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороонд тус тус хүргүүлсэн.

Улсын Их Хурлын даргын 2022 оны 193 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсэг таван удаа, ажлын дэд хэсэг 20 удаа хуралдсан.

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2022.12.09, №193	Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Б.Баттөмөр Гишүүд: Ц.Мөнхцэцэг Ц.Сандаг-Очир Ц.Туваан Б.Энхбаяр Н.Энхболд

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай анхдагч хууль батлагдан мөрдөгдөж эхэлсэнтэй холбогдуулан Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооноос Төрийн албаны зөвлөлийн дэргэд ажиллах, Төрийн өндөр албан тушаалтнуудын ёс зүйн асуудлыг хэлэлцэх Ёс зүйн хорооны үйл ажиллагааны дүрэм батлах тухай, Ёс зүйн хорооны орон тооны бус гишүүнийг сонгон шалгаруулах журам батлах тухай, Орон тооны бус дөрвөн гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсэг байгуулах тухай Байнгын хорооны тогтоолыг тус тус баталлаа.

Бусад ажлын талаар

Байнгын хорооноос Төрийн албаны зөвлөлтэй хамтарч, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөлд санал авах зорилгоор иргэд, олон нийт, төрийн албан хаагчдын дунд /Улаанбаатар хот, Дархан-Уул, Төв, Ховд аймагт/ хэлэлцүүлэг гурван удаа, сургалт семинар дөрвөн удаа зохион байгууллаа.

Хэлэлцүүлэгт Улсын Их Хурлын дарга, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл санаачлагчид, Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийн гишүүд, эрдэмтэн, судлаачид, иргэд, төрийн албан хаагчид, төрийн албаны удирдах албан тушаалтнуудын төлөөлөл оролцсон бөгөөд 101 иргэн, төрийн албан хаагчийн 261, D.Parliament.mn цахим системээр 35, нийт 296 санал ирүүлснийг хүлээн авч Ажлын хэсэг нэгтгэн боловсруулав.

Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн зургаан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, иргэд, олон нийтээс санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

8 хууль, тогтоолын төсөл

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төслийг иргэд, олон нийт, төрийн албан хаагчдаар хэлэлцүүлсэн хэлэлцүүлэг, семинарыг Улаанбаатар хот, Дархан-Уул, Төв, Ховд аймагт зохион байгуулав.

ТАВ. ИННОВАЦ, ЦАХИМ БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо таван удаа хуралдаж, нийт найман асуудлын хүрээнд таван хуулийн төсөл, холбогдох байгууллагуудын нэг мэдээлэл, Байнгын хорооны тогтоолын хоёр төслийг хэлэлцэж шийдвэрлүүллээ.

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

1 ХУУЛЬ

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тус Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэх үе шатанд дараах санал, дүгнэлтийг бэлтгэн анхны хэлэлцүүлгийн бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн нэг санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн гурван санал, дүгнэлт.

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Э.БАТШУГАР

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Э.БАТ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ИДЭРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.УНДРАМ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.ГАНХУЯГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.СЭРГЭЛЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЧИНБҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ГАНИБАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.САРАНЧИМЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ДОРЖХАНД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.УЧРАЛ

11

Байнгын хороо эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах нэг хуулийн төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангаж, Байнгын хорооны хоёр тогтоолыг баталж, нэг хэлэлцүүлэг, батлагдсан хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлах есөн ажлыг зохион байгуулав.

Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий нэг ажлын хэсгийг байгуулан ажиллаж байна. Ажлын хэсэг хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтээр хэлэлцүүлэх, сурталчлан таниулах, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор хуулийн төслүүдийн талаарх хэлэлцүүлгийг 2023 оны зургадугаар сарын 21-ний өдөр Төрийн ордонд зохион байгуулсан.

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.06.20, №03	Төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэхтэй холбоотойгоор хууль хоорондын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор Эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай болон бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Ж.Чинбүрэн Гишүүд: Э.Батшугар Н.Ганибал Ц.Идэрбат Б.Саранчимэг

Байнгын хорооноос Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх ажлын хүрээнд анхны хэлэлцүүлгийн гурван санал, дүгнэлтийг бэлтгэн холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлсэн болно. Үүнд:

1/ Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төсөл /Засгийн газар 2023.05.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг/, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн төсөл /Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд хүргүүлсэн/;

2/ Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд /Засгийн газраас 2023.06.08-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн/;

3/ Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, "Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Засгийн газраас 2023.06.16-ны

өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороонд хүргүүлсэн/.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байнгын хорооны 2023 оны зургадугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаар эрхлэх асуудлын хүрээнд хяналт шалгалтын чиглэлээр 2022 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдөр баталсан “Засгийн газар чиглэл өгөх тухай” 01 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийн талаарх тайланг сонслоо.

Бусад ажлын талаар

Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооны дарга Э.Батшугар цахим хөгжлийг дэмжих чиглэлээр баталсан хууль тогтоомжийг сурталчлан таниулах, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор есөн уулзалтыг зохион байгууллаа. Үүнд:

1/ Улсын Их Хурлын гишүүн Т.Доржханд, Б.Саранчимэг нарын хамт 2023 оны гуравдугаар сарын 21-ний өдөр Монголын хөрөнгийн биржид ажиллаж, нүүрс цахимаар арилжаалах үйл ажиллагаатай танилцаж, тулгамдсан асуудлын талаар санал солилцов;

2/ 2023 оны гуравдугаар сарын 22-ны өдөр Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуягийн хамт Гадаад харилцааны яамны цахим үйлчилгээтэй танилцаж, хилийн чанадад байгаа иргэддээ тоон гарын үсэг олгох ажлыг эрчимжүүлэх, кибер аюулгүй байдал, төрийн бусад байгууллагуудтай мэдээллийн уялдаа холбоог хангаж ажиллах талаар чиглэл өгөв;

3/ 2023 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдөр Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга, холбогдох албан тушаалтнуудтай уулзаж, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбарын цахим шилжилтийн үйл ажиллагаа, ажлын байрны эрэлт, нийлүүлэлтийг тэнцвэржүүлж, мэргэжил сонголтын чиг баримжааг тодорхойлоход бодлогын түвшинд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байгаа ажилтай танилцаж, мэдээлэл солилцов;

4/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны өдөр Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Ганибалын хамт “Мэдээлэл, технологийн үндэсний парк” Төрийн өмчит үйлдвэрийн газрын үйл ажиллагаатай танилцаж, инкубатор төвд хөгжиж буй гарааны бизнес эрхлэгчидтэй уулзаж, санал солилцов;

5/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 18-ны өдөр Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газрын удирдлагуудтай уулзав;

6/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 26-ны өдөр Олон улсын худалдаа, логистикийн төв буюу 22-ын товчооны авто худалдааны цогцолборт төрийн цахим үйлчилгээний “ХурДан” цэгийн 18 дахь салбарын нээлтийн үйл ажиллагаанд оролцон, төрийн байгууллага, аж ахуйн нэгжийн төлөөлөл, иргэдтэй уулзаж, санал солилцов;

Аж ахуйн нэгж,
байгууллагаас ирсэн
албан бичиг

6

Хянаж хариу өгсөн

6

Явуулсан албан бичиг

44

7/ 2023 оны тавдугаар сарын 02-ны өдөр “И-Монгол академи”-ийн удирдлагуудтай уулзав;

8/ 2023 оны тавдугаар сарын 09-ний өдөр Нийслэлийн цахим хөгжил, мэдээллийн технологийн зам тээврийн нэгдсэн систем, тээврийн хэрэгслийн бүртгэл, хяналтын дэд системийн хэрэгжилттэй танилцав;

9/ 2023 оны тавдугаар сарын 23-ны өдөр Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн 9-р хороо, Баянхошууны тойргийн “Номин” худалдааны төвд байрлах “ХурДан” цэгийн нээлтийн үйл ажиллагаанд оролцов.

Байнгын хорооны дарга Э.Батшугар, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Саранчимэг, Н.Учрал нар харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбарын хамгийн том арга хэмжээ болох “ICT EXPO-2023” арга хэмжээнд оролцсон гадаадын 20 гаруй хүндэт зочдыг Төрийн ордонд хүлээн авч, тус Байнгын хорооны үйл ажиллагаа, Монгол Улсын цахим хөгжлийн бодлого, хууль, эрх зүйн орчны талаар танилцуулж, салбарын цаашдын хөгжлийн талаар санал солилцож, хамтран ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлээ.

Түүнчлэн хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор тус Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах 120 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын нэг төсөл, Байнгын хорооны нэг санал, дүгнэлт, гурван мэдээ мэдээллийг иргэд, олон нийтээс санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан.

Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооны дарга Э.Батшугар, гишүүн Т.Доржханд, Б.Саранчимэг нар Монголын хөрөнгийн биржид ажиллав. 2023.03.21

Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооны дарга Э.Батшугар, гишүүн Х.Ганхуяг нар Гадаад харилцааны яамны цахим үйлчилгээтэй танилцав. 2023.03.22

Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооны дарга Э.Батшугар, гишүүн Н.Ганибал нар “Мэдээлэл, технологийн үндэсний парк”-ын үйл ажиллагаатай танилцлаа. 2023.04.05

Байнгын хорооны дарга, гишүүд Олон улсын худалдаа, логиستيкийн төв буюу 22-ын товчооны авто худалдааны цогцолборт төрийн цахим үйлчилгээний “ХурДан” цэгийн 18 дахь салбарыг нээх ёслолд оролцов. 2023.04.26

Байнгын хорооны дарга, гишүүд Нийслэлийн цахим хөгжил, мэдээллийн технологийн зам тээврийн нэгдсэн систем, тээврийн хэрэгслийн бүртгэл, хяналтын дэд системийн хэрэгжилттэй танилцав. 2023.05.09

Байнгын хорооны дарга Э.Батшугар Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн 9-р хороо, Баянхошууны тойргийн “Номин” худалдааны төвд байрлах “ХурДан” цэгийг нээх ажиллагаанд оролцов. 2023.05.23

Байнгын хорооны дарга Э.Батшугар, гишүүн Б.Саранчимэг, Н.Учрал нар “ICT EXPO-2023” арга хэмжээнд гадаад улсуудаас оролцсон хүндэт зочдыг Төрийн ордонд хүлээн авч уулзав.

ЗУРГАА. НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Нийгмийн бодлогын байнгын хороо 12 удаа хуралдаж, нийт 40 асуудлын хүрээнд 106 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын тогтоолын хоёр төсөл, Байнгын хорооны тогтоолын есөн төсөл, яам, агентлаг, харьяа байгууллагын тайлан, илтгэл, мэдээллийг сонсох дөрөв, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх нэг асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлүүлж, Улсын Их Хурлын болон Байнгын хорооны гишүүдэд мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэхэд үйл ажиллагаагаа чиглүүлэн ажиллалаа.

ХУРАЛДААН 12 УДАА

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

106

хууль

2

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Хууль тогтоомжийн төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл хангаж ажилласан. Үүнд:

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
П.АНУЖИН

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТЛУТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ИДЭРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХ-ОРГИЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЧИНБҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАЯРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
М.ОЮУНЧИМЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ОДОНТУЯА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БЕЙСЕН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.САНДАГ-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЖАРГАЛМАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БУЛГАНТУЯА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.САРАНГЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ТУВААН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ГАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.САРАНЧИМЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ЧИНЗОРИГ

17

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн таван санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн долоон санал, дүгнэлт;
- эцсийн хэлэлцүүлгийн таван танилцуулга;
- бусад асуудлаар гурван санал, дүгнэлт;
- ажлын хэсгийн таван танилцуулга.

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хамаарах 106 хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын хоёр төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган, Байнгын хорооны есөн тогтоолыг баталж, холбогдох байгууллагуудад хуралдааны тэмдэглэлээр хоёр удаа үүрэг даалгавар өгч, долоон хэлэлцүүлэг, хоёр сонсгол зохион байгуулж, батлагдсан хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлан ажиллалаа.

Улсын Их Хурлын даргын захирамж, Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан хоёр ажлын хэсэг ажиллаж байна.

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.02.06, №27 2023.06.19, №108	Засгийн газраас 2023 оны нэгдүгээр сарын 09-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, 2021 оны 10 дугаар сарын 15-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учрал нарын таван гишүүнээс 2020 оны тавдугаар сарын 13-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Хувийн тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг нэгтгэн Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлт боловсруулах	Ахлагч: П.Анужин Гишүүд: Ж.Батжаргал С.Ганбаатар Т.Доржханд Б.Жаргалмаа Ц.Идэрбат Ц.Мөнх-Оргил М.Оюунчимэг Ц.Сандаг-Очир Б.Саранчимэг Ц.Туваан С.Чинзориг

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.04.04, №08	Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Сарангэрэл, А.Адъяасүрэн, П.Анужин, Б.Жаргалмаа, Г.Мөнхцэцэг, Ц.Мөнхцэцэг, С.Одонтуяа, М.Оюунчимэг, Б.Саранчимэг, Ч.Ундрам нараас 2022 оны наймдугаар сарын 19-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Аж ахуй эрхлэгч эмэгтэйчүүдийн эдийн засаг дахь оролцоог нэмэгдүүлэх тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Ж.Чинбүрэн Гишүүд: Б.Бейсен Б.Жаргалмаа Ц.Сандаг-Очир Ц.Туваан

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байнгын хорооны 2022 оны 12 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Эрүүл мэндийн тухай, Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний тухай хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд эх, нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн гишүүд 2023 оны гуравдугаар сарын 22-ны өдөр Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сэргээн засах хөгжлийн төвд ажиллалаа.

Бусад ажлын талаар

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээр хэлэлцүүлэх, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор зургаан хууль тогтоомжийн төслийн талаарх олон нийтийн хэлэлцүүлэг долоо, нэр дэвшигчийн нэг, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах зорилгоор хяналтын нэг сонсголыг тус тус зохион байгууллаа. Үүнд:

1/ 2023 оны гуравдугаар сарын 22-ны өдөр Говьсүмбэр аймгийн иргэдтэй “Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн танилцуулга, санал авах уулзалт-хэлэлцүүлэг”;

2/ 2023 оны гуравдугаар сарын 23-ны өдөр Дундговь аймгийн иргэдтэй “Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн танилцуулга, санал авах уулзалт-хэлэлцүүлэг”;

3/ 2023 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдөр Улаанбаатар хотын худалдааны танхимын гишүүн байгууллагууд болон иргэдийн төлөөлөлтэй “Нийгмийн

Иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол	4
Хариу өгч шийдвэрлэсэн	4
Аж ахуйн нэгж, байгууллагаас ирсэн албан бичиг	49
Хянаж хариу өгсөн	19

даатгалын багц хуулийн төслийн танилцуулга, санал авах уулзалт-хэлэлцүүлэг”;

4/ 2023 оны гуравдугаар сарын 31-ний өдөр Дорноговь аймгийн иргэдийн төлөөлөлтэй “Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн танилцуулга, санал авах уулзалт-хэлэлцүүлэг”;

5/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 03-ны өдөр “Цахим орчин дахь хүүхэд хамгаалал” хэлэлцүүлэг;

6/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 10-ны өдөр Говь-Алтай аймгийн иргэдийн төлөөлөлтэй “Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн танилцуулга, санал авах уулзалт-хэлэлцүүлэг”;

7/ 2023 оны тавдугаар сарын 29-ний өдөр Япон улсын Элчин сайдын яам, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам, ЖАЙКА Олон улсын байгууллагатай хамтран “Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн хүрээнд Япон улсын туршлага, санал солилцох уулзалт, хэлэлцүүлэг”;

8/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 10-ны өдөр Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн даатгуулагчийг болон ажил олгогчийг төлөөлсөн гишүүнд нэр дэвшигчийн “нэр дэвшигчийн сонсгол”;

9/ 2023 оны долдугаар сарын 05-ны өдөр Хүүхдийн эрхийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1, 7.3 дахь хэсэгт заасан эрхийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсгол.

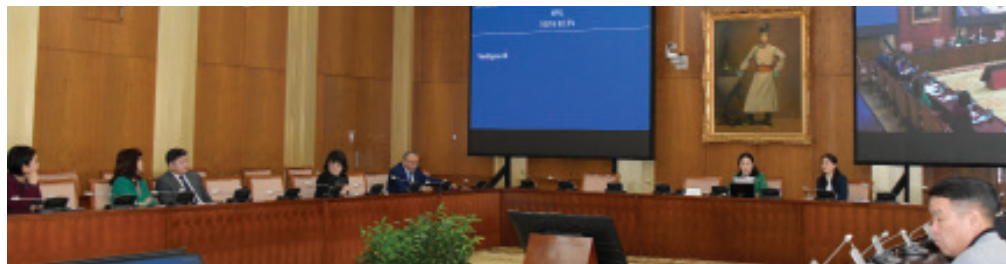
Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах 96 хууль, тогтоолын төслийг Улсын Их Хурлын цахим хуудас forum.parliament.mn болон иргэд, олон нийтээс санал авах D.Parliament.mn цахим системд тус тус байршуулсан бөгөөд хуулийн төслүүдийг 27919 иргэн үзэж танилцан 1625 санал өгсөн байна.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

96 ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

27919 ХАНДАЛТ

1625 ИРҮҮЛСЭН САНАЛ

“Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн танилцуулга, санал авах уулзалт-хэлэлцүүлэг”-ийг Говьсүмбэр, Дундговь, Дорноговь, Говь-Алтай аймаг, Улаанбаатар хотод зохион байгуулав. 2023.03.22-04.10

Хүүхдийн эрхийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1, 7.3 дахь хэсэгт заасан эрхийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсгол зохион байгуулав. 2023.07.05

“Цахим орчин дахь хүүхэд хамгаалал” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. 2023.04.03

Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн даатгуулагч болон ажил олгогчийг төлөөлсөн гишүүнд нэр дэвшигчдийг сонгох “нэр дэвшигчийн сонсгол” зохион байгуулав. 2023.04.10

ДОЛОО. ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Төрийн байгуулалтын байнгын хороо 19 удаа хуралдаж, нийт 41 асуудлын хүрээнд 19 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын 12 тогтоолын төсөл, Байнгын хорооны таван тогтоолын төсөл, холбогдох байгууллагын үйл ажиллагааны гурван тайлан, албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх зургаан асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлүүллээ.

ХУРАЛДААН 12 УДАА

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

17 ХУУЛЬ

22 УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Хууль тогтоомжийн төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Н.ЭНХБОЛД

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.АМАРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ГАНБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.НЯМБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.СУХБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
А.АДЪЯАСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ДОРЖХАНД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
М.ОЮУНЧИМЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ТОГТОХСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ё.БААТАРБИЛЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЭРДЭНЭБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТСУУРЬ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХ-ОРГИЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ПҮРЭВДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.БЯМБАЦОГТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХЦЭЦЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.САРАНГЭРЭЛ

19

Иргэдээс ирүүлсэн
өргөдөл, гомдол

90

Хариу өгч
шийдвэрлэсэн

15

Аж ахуйн нэгж,
байгууллагаас ирсэн
албан бичиг

78

Хянаж хариу өгсөн

21

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн долоон санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн зургаан санал, дүгнэлт;
- эцсийн хэлэлцүүлгийн таван танилцуулга;
- бусад асуудлаар 12 санал, дүгнэлт;
- ажлын хэсгийн таван танилцуулга.

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хамаарах 17 хууль, Улсын Их Хурлын 22 тогтоолын төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган эцэслэн батлуулж, Байнгын хорооны таван тогтоолыг баталж, холбогдох байгууллагуудад хуралдааны тэмдэглэлээр нэг үүрэг даалгавар өгч, нэр дэвшигчийн сонсгол нэг, хэлэлцүүлэг хоёр, тайлан гурав, батлагдсан хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлах гурван ажлыг зохион байгуулав.

Улсын Их Хурлын тогтоол, Улсын Их Хурлын даргын захирамж болон Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий таван ажлын хэсгийг байгуулан ажилласнаас хоёр ажлын хэсэг ажиллаж байна.

Улсын Их Хурлын тогтоолоор байгуулагдсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.05.05, №37	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг хоёр, гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Н.Энхболд Гишүүд: Ш.Адъяаа Ж.Батсуурь Т.Доржханд Х.Нямбаатар Д.Тогтохсүрэн О.Цогтгэрэл Д.Сарангэрэл Б.Энхбаяр

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.04.19, №79	Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд нарын дөрвөн гишүүнээс 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл, Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэл, Д.Ганбат нараас 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг нэгтгэн Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах	Ахлагч: Д.Тогтохсүрэн Гишүүд: Э.Бат-Амгалан Б.Баттөмөр Н.Ганибал Т.Доржханд Ц.Мөнхцэцэг Б.Пүрэвдорж С.Одонтуяа Д.Сарангэрэл Ц.Туваан Б.Энх-Амгалан Б.Энхбаяр
2023.06.07, №99; 2023.06.12, №102	Монгол Улсын 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 14-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах	Ахлагч: Д.Тогтохсүрэн Гишүүд: А.Адъяасүрэн Ж.Батжаргал С.Ганбаатар Г.Ганболд Т.Доржханд Ц.Мөнх-Оргил Ц.Мөнхцэцэг М.Оюунчимэг Ц.Сандаг-Очир Ц.Туваан Г.Тэмүүлэн О.Цогтгэрэл Т.Энхтүвшин

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсгүүд

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2022.04.20, №07	Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулах	Ахлагч: Ё.Баатарбилэг Гишүүд: Г.Ганболд Ц.Мөнх-Оргил Б.Пүрэвдорж Н.Энхболд

2022.01.07, №02	Монгол Улсын Засгийн газраас 2022 оны нэгдүгээр сарын 05-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлаар иргэдийн санал авах журам”, “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчийг сонгогчдын саналаар эгүүлэн татах журам батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах үүрэг бүхий	Ахлагч: Ж.Ганбаатар Гишүүд: Ё.Баатарбилэг Г.Ганболд Ж.Сүхбаатар

Бусад ажлын талаар

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээр хэлэлцүүлэх, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор хууль тогтоомжийн төслийн талаарх нэр дэвшигчийн сонголт нэг, олон нийтийн хоёр хэлэлцүүлэг, нэг хурал, зөвлөгөөн, зургаан уулзалт, ярилцлага, нэг сургалт, семинар, гадаадын зочид төлөөлөгчтэй уулзах гурван уулзалтыг зохион байгууллаа. Үүнд:

1/ Олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн гишүүн нэр дэвшигчтэй хийх нэр дэвшигчийн сонголын тов, сонголт даргалагчийг тогтоох тухай” Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны 2023 оны гуравдугаар сарын 21-ний өдрийн 04 дүгээр тогтоолын дагуу 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 24-ний өдөр нэр дэвшигчийн сонголын зохион байгуулсан;

2/ “Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн талаарх” хэлэлцүүлгийг 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 26-ны өдөр хуулийн төслийг боловсруулсан ажлын хэсэг болон эрдэмтэн судлаач, улс төрийн намуудын төлөөллийг оролцуулан зохион байгуулсан;

3/ Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаарх хэлэлцүүлгийг 2023 оны зургадугаар сарын 19-ний өдөр Улсын дээд шүүхэд бүртгэлтэй улс төрийн намуудын төлөөллийг оролцуулан зохион байгуулсан;

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээр санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах 11 хууль, тогтоолын төсөл, 18 Байнгын хорооны санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн таван танилцуулга, таван мэдээ мэдээлэл Улсын Их Хурлын цахим хуудас forum.parliament.mn болон иргэд, олон нийтээр санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд тус тус байршуулсан.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

11 ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

23 БАЙНГЫН ХОРООНЫ САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

5 МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЭЛ

Олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшигчийн сонголыг зохион байгуулав. 2023.04.24

“Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн талаарх” хэлэлцүүлгийг хийв. 2023.04.26

Улсын дээд шүүхэд бүртгэлтэй улс төрийн намуудын төлөөллийг оролцуулан Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаарх хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав. 2023.06.19

НАЙМ. ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Төсвийн байнгын хороо 20 удаа хуралдаж, нийт 48 асуудлын хүрээнд 45 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын 10, Байнгын хорооны зургаан тогтоолын төсөл, яам, харьяа байгууллагын нэг тайлан хэлэлцэн шийдвэрлэлээ.

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

Хууль тогтоомжийн төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн есөн санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн 18 санал, дүгнэлт;
- эцсийн хэлэлцүүлгийн 10 танилцуулга;

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хамаарах 44 хууль, Улсын Их Хурлын 11 тогтоолын төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган эцэслэн батлуулж, Байнгын хорооны зургаан тогтоолыг баталлаа.

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Г.ТЭМҮҮЛЭН

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.АМАРТҮВШИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТСУУРЬ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ОДОНТУЯА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ТОГТОХСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.АНАНДБАЗАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ГАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ӨНӨРБОЛОР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.ХҮРЭЛБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БУЛГАНТУЯА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ДАВААСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ПҮРЭВДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б. ЧОЙЖИЛСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТЖАРГАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЖАВХЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш.РАДНААСЭД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.БАДЕЛХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.МӨНХБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.САНДАГ-ОЧИР

19

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан хууль тогтоомжийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий хоёр ажлын хэсэг ажиллаж байна.

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсгүүд

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2022.12.13, №10	Татварын мэргэшсэн зөвлөх үйлчилгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Х.Булгантуяа Гишүүд: С.Ганбаатар Ц.Сандаг-Очир
2023.01.10, №11	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Ц.Сандаг-Очир Гишүүд: Ж.Батжаргал Ж.Батсуурь Ц.Даваасүрэн Б.Пүрэвдорж

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн төслийг хэлэлцэж Байнгын хорооны санал, дүгнэлтээ Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байнгын хорооны 2023 оны зургадугаар сарын 14-ний өдрийн хуралдаанаар Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцсэн.

Бусад ажлын талаар

Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн 2023 оны долдугаар сарын 03-ны өдөр Олон Улсын Валютын Сангийн Ази, Номхон далайн газрын орлогч захирал Томас Хелблин, Ази номхон далайн газрын Монголыг хариуцсан ажлын хэсгийн ахлагч Ангана Банержи, Монгол дахь суурин төлөөлөгч Согхён Юнь болон Олон Улсын Валютын Сангаас шинээр томилогдон ирж буй суурин төлөөлөгч Тигран Погосян нарыг хүлээн авч уулзаж, Монгол Улсын төсвийн өнөөгийн байдал, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга зам, Төсвийн шинэчлэлийн хүрээнд хийгдэж буй холбогдох хуулийн төслүүдийн талаар санал солилцсон.

Иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол

4

Хариу өгч шийдвэрлэсэн

4

Аж ахуйн нэгж, байгууллагаас ирсэн албан бичиг

82

Хянаж хариу өгсөн

22

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:**55** ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ**4** МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЭЛ**37** БАЙНГЫН ХОРООНЫ САНАЛ, ДҮГНЭЛТ**3** ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах хууль, тогтоолын 55 төсөл, Байнгын хорооны 27 санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн 10 танилцуулга, дөрвөн мэдээ мэдээлэл, гурван байгууллагын тайланг иргэд, олон нийтээс санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан.

Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн Олон Улсын Валютын Сангийн Ази, Номхон далайн газрын орлогч захирал Томас Хелблин, Ази номхон далайн газрын Монголыг хариуцсан ажлын хэсгийн ахлагч Ангана Банержи, Монгол дахь суурин төлөөлөгч Согхён Юнь болон Олон Улсын Валютын Сангаас шинээр томилогдон ирж буй суурин төлөөлөгч Тигран Погосян нарыг хүлээн авч уулзав. 2023.07.03

ЕС. ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо зургаан удаа хуралдаж, нийт 10 асуудлын хүрээнд хуулийн төсөл хоёр, Монгол Улсын Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл хоёр, Байнгын хорооны тогтоолын төсөл хоёр, яам, агентлагийн гурван мэдээллийг хэлэлцэн шийдвэрлүүллээ.

Хууль тогтоомжийн төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд анхны хэлэлцүүлгийн дөрвөн санал, дүгнэлтийг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Мөн Байнгын хорооны хоёр тогтоолын төслийг хэлэлцэн баталж, 10 удаагийн уулзалт зохион байгуулав. Мөн Япон улсын аж үйлдвэрийн хөгжил ба жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих бодлогын туршлага судлах хэлэлцүүлгийг 2023 оны тавдугаар сарын 16-ны өдөр Төрийн ордонд зохион байгууллаа.

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар 2021 онд байгуулагдсан нэг ажлын хэсэг ажиллаж байна.

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Т.ЭНХТҮВШИН

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
А. АДЪЯАСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТЖАРГАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.НАРАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ТЭМҮҮЛЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.АНАНДБАЗАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТЛУТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ТУВААН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.АМАРТҮВШИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ГАНБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш.РАДНААСЭД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЭРДЭНЭБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.АУБАКИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ГАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Г.ДАМДИННЯМ

17

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулсан ажлын хэсэг

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2021.10.18, №80	Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах	Ахлагч: Ж.Бат-Эрдэнэ Гишүүд: Т.Аубакир Ж.Батжаргал Г.Тэмүүлэн С.Чинзориг

Тус Байнгын хорооноос Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх ажлын хүрээнд анхны хэлэлцүүлгийн дөрвөн санал, дүгнэлтийг холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлсэн. Үүнд:

1/ “Онцгой дэглэмийн хугацааг сунгах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Засгийн газар 2023.04.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн/-ийг хэлэлцсэн талаарх Байнгын хороодын хамтарсан санал, дүгнэлт

2/ Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төсөл /Засгийн газар 2023.05.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг/, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн төсөл /Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд хүргүүлсэн/;

3/ Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.06.08-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн/;

4/ Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан /Засгийн газар 2023.06.16-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг/.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 11-ний өдрийн хуралдаанаар Байнгын хорооны 2022 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдрийн “Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай” 10 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн талаар мэдээлэл, 2023 оны зургадугаар сарын 07-ны өдрийн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Т.Энхтүвшингээс Монгол Улсын Шадар сайдад хандаж тавьсан “Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын явцын талаар” асуултын хариуг хэлэлцлээ.

Иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол

1

Хариу өгч шийдвэрлэсэн

1

Аж ахуйн нэгж, байгууллагаас ирсэн албан бичиг

34

Хянаж хариу өгсөн

4

Бусад ажлын талаар

2023 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны өдөр Байнгын хорооны дарга, гишүүд арьс ширний үндэсний үйлдвэрлэгч “Булигаар” ХК, арьсан үйлдвэрлэл, худалдааны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг “Бест шүес” ХХК-ийн үйл ажиллагаатай танилцаж, арьс ширний үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн төлөөлөлтэй уулзав.

2023 оны тавдугаар сарын 03-ны өдөр Байнгын хорооны дарга, гишүүд болон Улсын Их Хурал дахь эмэгтэй гишүүдийн төлөөлөл үндэсний үйлдвэрлэгч оёдлын “Бүтээлч үйлс” ХХК, “Урбан Бизнес Групп” ХХК-ийн үйл ажиллагаатай танилцаж, тус салбарт төрөөс үзүүлэх дэмжлэгийн талаар Засгийн газарт чиглэл өгөхөөр шийдвэрлэв.

Тайлант хугацаанд Байнгын хорооны дарга Дорноговь аймгийн Замын-Үүд боомтын үйл ажиллагаатай танилцаж, тус аймгийн сумдад ажиллан, Улсын Их Хурлын 2022 оны намрын болон 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлаас баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоол болон хэрэгжүүлж байгаа бусад арга хэмжээний талаар, 2023 онд төрөөс хэрэгжүүлэх бодлого, шийдвэрийн талаар иргэдэд танилцуулан ажиллав.

Байнгын хорооны дөрвөн санал, дүгнэлт, таван мэдээ, мэдээллийг Улсын Их Хурлын цахим хуудас болох forum.parliament.mn болон иргэд, олон нийтээс санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд тус тус байршуулсан.

Иргэдээс Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах нэг өргөдөл, гомдол ирүүлснийг хүлээн авч, хугацаанд нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бөгөөд албан байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдээс 34 албан бичиг ирүүлснийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянаж, дөрвөн албан бичигт хариу өгсөн байна.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

4 БАЙНГЫН ХОРООНЫ САНАЛ ДҮГНЭЛТ, ТАНИЛЦУУЛГА

5 МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЭЛ

Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны дарга, гишүүд арьс ширний үндэсний үйлдвэрлэгч “Булигаар” ХК, арьсан үйлдвэрлэл, худалдааны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг “Бест шүес” ХХК-ийн үйл ажиллагаатай танилцав. 2023.04.05

Байнгын хорооны дарга, гишүүд Улсын Их Хурал дахь эмэгтэй гишүүдийн хамт үндэсний үйлдвэрлэгч оёдлын “Бүтээлч үйлс” ХХК, “Урбан Бизнес Групп” ХХК-ийн үйл ажиллагаатай танилцлаа. 2023.05.03

АРАВ. ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Хууль зүйн байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд 17 удаа хуралдаж, нийт 46 асуудлын хүрээнд долоон хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын 11 тогтоолын төсөл, Ерөнхийлөгчийн хориг нэг, Байнгын хорооны найман тогтоолын төслийг хэлэлцэж, Хууль зүйн байнгын хорооны тогтоолоор хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий гурван ажлын хэсэг байгуулав. Ажлын хэсгүүд таван удаа хуралдаж, гурван танилцуулгыг бэлтгэн Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн.

Байнгын хорооны хуралдаанаар албан тушаалтныг чөлөөлөх нэг, түдгэлзүүлэх гурван асуудлыг хэлэлцэж, холбогдох шийдвэр, санал, дүгнэлтийг гаргасан болно.

ХУРАЛДААН 17 УДАА

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

Хууль тогтоомжийн төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх хүрээнд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэж ажиллалаа. Үүнд:

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.ЭНХБАЯР

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш. АДЬШАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХЦЭЦЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ПҮРЭВДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.УЧРАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.АЛТАНХУЯГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.МӨНХ-ОРГИЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ш.РАДНААСЭД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ЦОГТБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.БЯМБАЦОГТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.МӨНХБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.САНДАГ-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЭНХ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ГАНБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Э.БАТ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.СҮХБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ДЭЛГЭРСАЙХАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.НЯМБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.СЭРГЭЛЭН

19

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн гурван санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн дөрвөн санал, дүгнэлт;
- эцсийн хэлэлцүүлгийн гурван танилцуулга;
- бусад асуудлаар 16 санал, дүгнэлт;
- холбогдох Байнгын, дэд хороонд зургаан санал, дүгнэлт.

Байнгын хорооны эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хамаарах долоон хууль, Улсын Их Хурлын 11 тогтоолын төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган эцэслэн батлуулж, Байнгын хорооны найман тогтоолыг баталж, нэг хэлэлцүүлэг зохион байгууллаа.

Улсын Их Хурлын даргын захирамж болон Байнгын хорооны тогтоолоор хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий дараах ажлын хэсэг байгуулагдан ажиллаж байна.

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулсан ажлын хэсгүүд

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.01.31, №23	Бооцоот таавар, хонжворт сугалааны тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: М.Оюунчимэг Гишүүд: А.Адъяасүрэн Г.Амартүвшин Э.Бат-Амгалан Ж.Батсуурь Б.Баттөмөр Г.Ганболд Т.Доржханд Б.Жаргалмаа Л.Мөнхбаатар Ш.Раднаасэд Ц.Сандаг-Очир Д.Цогтбаатар Н.Энхболд
2023.01.31, №24	Казиногийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Г.Амартүвшин Гишүүд: Э.Бат-Амгалан Ж.Батжаргал Ж.Бат-Эрдэнэ Д.Ганбат Х.Ганхуяг Г.Дамдинням Б.Дэлгэрсайхан Ц.Идэрбат Ц.Мөнхцэцэг М.Оюунчимэг Б.Пүрэвдорж Ц.Сандаг-Очир Ц.Сэргэлэн

2023.01.31, №25	Бооцоот морин уралдааны тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Э.Бат-Амгалан Гишүүд: Г.Амартүвшин П.Анужин Т.Аубакир Ё.Баатарбилэг Д.Бат-Эрдэнэ Ж.Батжаргал Г.Ганболд Н.Наранбаатар М.Оюунчимэг Ш.Раднаасэд Ц.Сандаг-Очир Ц.Туваан Г.Тэмүүлэн Т.Энхтүвшин

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсгүүд

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2022.10.26, №16	Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	Ахлагч: Ц.Мөнхцэцэг Гишүүд: Д.Ганбат Ж.Сүхбаатар Д.Цогтбаатар Ц.Сандаг-Очир М.Оюунчимэг
2023.06.13, №08	“Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явцын талаар хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2023 оны 26 дугаар тогтоолоор даалгасны дагуу Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах чиг үүрэг ба мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах байгууллагын онцлог, гүйцэтгэх ажилд тавих Улсын Их Хурлын хяналттай холбогдсон эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх	Ахлагч: Б.Энхбаяр Гишүүд: Н.Алтанхуяг Э.Бат-Амгалан Ж.Сүхбаатар Б.Энх-Амгалан

1/ "Агаарын хөлгийг хууль бусаар булаан авах үйлдлийг хориглох тухай конвенцын нэмэлт протокол"-ыг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг зөвшилцөх, хэлэлцүүлэх, "Олон улсын иргэний нисэхийн эсрэг хууль бус үйлдэлтэй тэмцэх тухай конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг зөвшилцөх, хэлэлцүүлэх талаарх Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд.

2/ Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн болон Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх, Хууль зүйн дүгнэлтийг хэлэлцсэн талаарх Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд.

3/ Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төсвийн байнгын хороонд.

4/ Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн 2022 оны гүйцэтгэл, засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороонд тус тус хүргүүлжээ.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байнгын хорооны 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 18-ны өдрийн хуралдаанаар Шүүхийн сахилгын хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан, Улсын Их Хурлын гишүүн С.Одонтуяагаас Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдад хандаж "Ажлын хэсгийн дүгнэлтийг тодруулах тухай" тавьсан асуултын хариуг тус тус сонссон. Улсын дээд шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хороо, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын 2024 оны төсвийн төслийн саналыг хэлэлцсэн.

Бусад ажлын талаар

1/ 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 04-ний өдөр Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүн Я.Цэлмэн тайлангаа Байнгын хорооны дарга Б.Энхбаярт хүлээлгэн өгч, үйл ажиллагаанд тулгараад байгаа хүндрэл бэрхшээл, авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар болон цаг үеийн асуудлаар санал солилцсон.

2/ 2023 оны тавдугаар сарын 12-ны өдөр Байнгын хорооны дарга Б.Энхбаяр, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Сарангэрэлийн хамт Холбооны Бүгд Найрамдах

Иргэдээс ирүүлсэн
өргөдөл, гомдол

21

Хариу өгч
шийдвэрлэсэн

13

Аж ахуйн нэгж,
байгууллагаас ирсэн
албан бичиг

47

Хянаж хариу өгсөн

20

Герман Улсын Хууль зүйн сайд асан, хатагтай Херта Дойблер-Гмелинийг хүлээн авч уулзсан.

3/ 2023 оны тавдугаар сарын 15-ны өдөр Байнгын хорооны дарга Б.Энхбаяр Америкийн Нэгдсэн Улсын Спурлок сангийн Удирдах зөвлөлийн гишүүдтэй танилцах уулзалт хийсэн.

4/ Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтээр хэлэлцүүлэх, сурталчлан таниулах, санал авах, мэдээлэл солилцох зорилгоор Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн талаарх хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан.

Мөн хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах таван хууль тогтоомжийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Байнгын хорооны 24 санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн гурван танилцуулгыг иргэд, олон нийтээс санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд байршуулсан.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

5 ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

Хууль зүйн байнгын хорооны дарга Б.Энхбаяр, гишүүн Д.Сарангэрэл нар Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Хууль зүйн сайд асан, хатагтай Херта Дойблер-Гмелинийг хүлээн авч уулзав. 2023.05.12

27 БАЙНГЫН ХОРООНЫ САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа.

Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцэв. 2023.04.26

АРВАН НЭГ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

Ээлжит чуулганы хугацаанд Эдийн засгийн байнгын хороо 20 удаа, бусад Байнгын хороодтой хамтран хоёр удаа хуралдаж, давхардсан тоогоор нийт 50 асуудлыг хэлэлцэж, 126 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын 15 тогтоолын төсөл, Байнгын хорооны 12 тогтоолын төслийг хэлэлцэн шийдвэрлүүлээ.

ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНААР БАТЛУУЛСАН

25 ХУУЛЬ

12 УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Хууль тогтоомжийн төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шатанд дараах санал, дүгнэлт, танилцуулгыг бэлтгэн төслийг эцэслэн батлах бэлтгэл ханган ажиллалаа. Үүнд:

- хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийн зургаан санал, дүгнэлт;
- анхны хэлэлцүүлгийн 18 санал, дүгнэлт;
- эцсийн хэлэлцүүлгийн зургаан танилцуулга;
- ажлын хэсгийн найман танилцуулга.

БҮРЭЛДЭХҮҮН:

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТЛУТ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Н.ГАНИБАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
М.ОЮУНЧИМЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
С.ЧИНЗОРИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТТӨМӨР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Х.ГАНХУЯГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ӨНӨРБОЛОР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.БАТ-ЭРДЭНЭ
/БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛСЭН/

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ДАВААСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.УНДРАМ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ЭНХТҮВШИН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Т.ДОРЖХАНД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.ХҮРЭЛБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ГАНБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.ЖАВХЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ

19

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд 25 хууль, Улсын Их Хурлын 12 тогтоолын төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ханган эцэслэн батлуулж, Байнгын хорооны 12 тогтоолыг баталсан.

Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн 2022 оны биелэлт, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2022 оны хэрэгжилт, Монгол Улсын хөгжлийн 2022 оны төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайланг Төрийн байгуулалтын болон Эдийн засгийн байнгын хороо 2023 оны гуравдугаар сарын 21-ний өдрийн хамтарсан хуралдаанаараа хэлэлцэж, санал, дүгнэлтээ чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, хэлэлцүүлсэн.

Ээлжит чуулганы хугацаанд Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий дөрвөн ажлын хэсэг шинээр байгуулснаас нэг ажлын хэсэг ажиллаж байна.

Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсгүүд

Батлагдсан огноо, дугаар	Ажлын хэсгийн нэр	Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
2023.03.28, №5	Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн “Төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Ч.Ундрам Гишүүд: Д.Батлут Н.Ганибал Х.Ганхуяг Б.Энхбаяр
2023.05.03, №10	Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн “Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөө батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Б.Баттөмөр Гишүүд: Т.Доржханд Д.Өнөрболор О.Цогтгэрэл С.Чинзориг
2023.06.13, №13	Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Ж.Бат-Эрдэнэ Гишүүд: Б.Баттөмөр Н.Ганибал М.Оюунчимэг Б.Энхбаяр
2023.07.04, №15	Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх	Ахлагч: Х.Ганхуяг Гишүүд: Н.Ганибал Г.Дамдинням Т.Доржханд Т.Энхтүвшин

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Монголбанкны 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан болон Хяналтын зөвлөлийн 2022 оны үйл ажиллагааны тайланг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэж, тухайн салбарт тулгамдаад байгаа асуудлын талаар Байнгын хорооны гишүүд зөвлөмж өглөө.

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны болон системчилсэн үнэлгээний тайлан, тус хорооны дэргэдэх Хяналтын зөвлөлийн 2022 оны үйл ажиллагааны тайланг Байнгын хорооны хуралдаанаар сонсож, тухайн салбарт тулгамдаад байгаа асуудлын талаар Байнгын хорооны гишүүд зөвлөмж өглөө.

Үндэсний статистикийн хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан, 2022 оны үйл ажиллагааны системчилсэн үнэлгээний тайланг Байнгын хорооны хуралдаанаар сонсож, тухайн салбарт тулгамдаад байгаа асуудлын талаар Байнгын хорооны гишүүд зөвлөмж өглөө.

Даатгалын салбарын эрх зүйн орчин, өнөөгийн нөхцөл байдлын талаар Сангийн яамны болон Санхүүгийн зохицуулах хорооны мэдээллийг Байнгын хорооны хуралдаанаар сонсож, цаашид хуулийг хэрэгжүүлэхэд анхаарч ажиллах ажлын талаар зөвлөмж өглөө.

Улсын Их Хурлын 2022 оны “Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” 35 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн явцтай танилцах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын даргын 2022 оны 10 дугаар сарын 24-ны өдрийн 162 дугаар захирамжаар байгуулсан бөгөөд ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг, ажлын хэсгийн гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Булгантуяа, Б.Пүрэвдорж нар ажиллаж, тус ажлын хэсгийн танилцуулгыг Эдийн засгийн байнгын хороо 2023 оны тавдугаар сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаараа сонсож, Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай тогтоолоор Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлээр зарим зөвшөөрлийг хүчингүй болсонд тооцсонтой холбогдуулан салбарын хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, холбогдох хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан журмын дагуу боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх, зөвшөөрлийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санд зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээдийг бүрэн хамруулах, холбох, нэвтрүүлэлт хийх, зөвшөөрлийн нэгдсэн сангийн цахим системийг үүсгэх, хөгжүүлэх, хяналт тавих, цахим системийн мэдээллийн чанар, уялдаа холбоог сайжруулах, мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй ил тод байлгах, нэгдсэн удирдлага, зохион байгуулалтын

Иргэдээс ирүүлсэн
өргөдөл, гомдол

19

Хариу өгч
шийдвэрлэсэн

19

Аж ахуйн нэгж,
байгууллагаас ирсэн
албан бичиг

72

Хянаж хариу өгсөн

10

арга хэмжээ авч ажиллахыг үүрэг болгосон.

Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдөр баталсан Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах, эдгээр сангуудад байршиж байгаа мөнгөн хөрөнгийн төвлөрүүлэлт, зарцуулалт, эрсдэлээс хамгаалах талаар санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулан ажиллаж байгаа бөгөөд ажлын хэсгийн дөрвөн удаагийн хуралдааныг хийж, Сангийн, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын, Соёлын, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамдын харьяанд үйл ажиллагаа явуулж байгаа сангуудын талаарх мэдээллийг сонсож, ажлын хэсэг ажиллаж байна.

Гол нэр төрлийн зарим бараа бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, хомстлоос сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар Эдийн засгийн байнгын хорооны дарга болон Байнгын хорооны зарим гишүүд, Байнгын хорооны ажлын албаны ажилтнууд зарим зах, хүнсний бөөний төвүүдэд ажилласан бөгөөд Монголбанк, Сангийн яам, Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, Нийслэлийн Захирагчийн ажлын алба болон бусад холбогдох газраас хууль хэрэгжүүлэх чиглэлээр хийсэн ажлын тайланг нэгтгэн, Эдийн засгийн байнгын хорооны 2023 оны тавдугаар сарын 03-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцсэн.

Бусад ажлын талаар

Байнгын хороо найман хурал, зөвлөгөөн, хэлэлцүүлэг, 25 уулзалт, ярилцлага гадаадын зочид төлөөлөгчтэй уулзах таван уулзалтыг зохион байгууллаа. Тухайлбал:

Япон Улсын аж үйлдвэрийн хөгжил ба жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих бодлогын туршлага судлах хэлэлцүүлгийг Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороотой хамтран 2023 оны тавдугаар сарын 16-ны өдөр Төрийн ордны “Их Эзэн Чингис хаан” танхимд төрийн болон төрийн бус байгууллагын 100 гаруй төлөөллийг оролцуулжээ.

Европын холбооны санхүүжилттэй “Монгол Улсад тогтвортой хөгжлийн зорилготой уялдсан төсвийн төлөвлөлтөөр хөдөлмөр эрхлэлтийн шинэчлэлийг дэмжих нь” төслийн хүрээнд “Үр дүнд суурилсан төсөвлөлт, төлөвлөлт” хэлэлцүүлгийг Төсвийн байнгын хороотой хамтран 2023 оны зургадугаар сарын 26-ны өдөр Төрийн ордны “Их Эзэн Чингис хаан” танхимд зохион байгуулав.

D.PARLIAMENT.MN ЦАХИМ СИСТЕМД БАЙРШУУЛСАН:

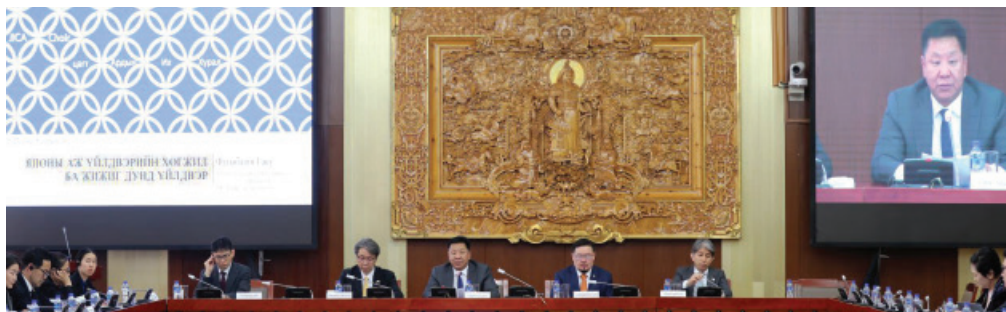
5 ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

24 БАЙНГЫН ХОРООНЫ САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

3 ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг танилцуулах уулзалт, хэлэлцүүлгийг 2023 оны зургадугаар сарын 08-ны өдрийн 13.30 цагт Төрийн ордны “Их Эзэн Чингис хаан” танхимд зохион байгуулжээ.

Хууль тогтоомжийн төслийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, олон нийтээс санал авах зорилгоор Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах таван хууль, тогтоолын төсөл, Байнгын хорооны 20 санал, дүгнэлт, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн дөрвөн танилцуулга, гурван байгууллагын тайланг иргэд, олон нийтээс санал авахаар D.Parliament.mn цахим системд байршуулав.

Япон Улсын аж үйлдвэрийн хөгжил ба жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих бодлогын туршлага судлах хэлэлцүүлгийг Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороотой хамтран зохион байгуулав. 2023.05.16

“Үр дүнд суурилсан төсөвлөлт, төлөвлөлт” хэлэлцүүлгийг Төсвийн байнгын хороотой хамтран зохион байгуулав. 2023.06.26

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг танилцуулах уулзалт, хэлэлцүүлгийг явуулав. 2023.06.08

ГУРАВ.

**УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН
ХЯНАН
ШАЛГАХ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА**

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ

Ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын тогтоолоор байгуулагдсан тодорхой асуудлыг судалж, санал боловсруулах үүрэг бүхий нэг түр хороо, нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлыг хянан шалгах үүрэг бүхий таван хянан шалгах түр хороо байгуулагдан ажилласнаас гурван хянан шалгах түр хороо Улсын Их Хуралд тайлангаа танилцуулснаар татан буугдав.

Мөн энэ хугацаанд Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн дагуу нэг удаагийн Ерөнхий хяналтын сонсгол явуулж, шалган судлах, хяналт шалгалт хийх, санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий 24 ажлын хэсэг ажилласан байна. Чуулганы нэгдсэн хуралдаанд Ерөнхий сайдын мэдээллийг дөрвөн удаа сонсож, хэлэлцэв.

Хянан шалгах түр хороод

№	Нэр	Байгуулагдсан огноо	Дарга, бүрэлдэхүүн	2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд хуралдсан байдал	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байгаа эсэх
1	Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явц, байдлыг шалгах	2022.04.15	Б.Энхбаяр Улсын Их Хурлын 12 гишүүн	-	Татан буугдсан
2	Хүний эмийн чанар, хуурамч болон стандарт бус эмийн үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийн асуудлаар Монгол Улсад эмийн хяналт шалгалтыг сайжруулах, эсхүл хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг үр дүнтэй болгох талаарх саналыг Улсын Их Хуралд танилцуулах	2022.05.19	Н.Учрал Улсын Их Хурлын 13 гишүүн	1 /2023.05.03/	Татан буугдсан
3	Хилийн боомтуудаар ачаа, тээвэр, нүүрс нэвтрүүлэх болон чөлөөт бүсийн үйл ажиллагаанд учирч байгаа хүндрэлийг шалган тогтоож Улсын Их Хуралд танилцуулах	2022.06.10	Г.Ганболд Улсын Их Хурлын 12 гишүүн	2 /2023.03.20, 2023.04.03/	Татан буугдсан
4	Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах	2023.06.30	Улсын Их Хурлын 7 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа эхлээгүй
5	Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой зарим компаниудын нүүрс олборлолт, борлуулалт, тээвэрлэлт, экспортын үйл ажиллагаа болон бусад бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авалтын үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх, нотлох баримтыг шинжлэн судлах нээлттэй сонсгол зохион байгуулах, иргэд, олон нийтийг мэдээллээр хангах, хяналт шалгалтын тайланг Улсын Их Хуралд танилцуулах	2023.07.06	Улсын Их Хурлын 11 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа эхлээгүй

• Улсын Их Хурлын 2022 оны 14 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явц, байдлыг шалгах үүрэг бүхий түр хороо нь 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 20-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлан, санал, дүгнэлтээ танилцуулав. Мөн нэгдсэн хуралдаанаар “Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явцын талаар хяналт, шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэн батлуулав;

• Улсын Их Хурлын 2022 оны 21 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан Хүний эмийн чанар, хуурамч болон стандарт бус эмийн үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийн асуудлаар Монгол Улсад эмийн хяналт шалгалтыг сайжруулах, эсхүл хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг үр дүнтэй болгох талаарх саналыг Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэг бүхий хянан шалгах түр хороо нь 2023 оны зургаадугаар сарын 15-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлангаа танилцуулав;

• Улсын Их Хурлын 2022 оны 31 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан Хилийн боомтуудаар ачаа, тээвэр, нүүрс нэвтрүүлэх болон чөлөөт бүсийн үйл ажиллагаанд учирч байгаа хүндрэлийг шалган тогтоож Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэг бүхий хянан шалгах түр хороо нь 2023 оны долдугаар сарын 07-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлангаа танилцуулав.

Улсын Их Хурлын Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны 2022 оны есдүгээр тогтоолын дагуу 2023 оны долдугаар сарын 05-ны өдөр Хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсголыг зохион байгуулсан. Ерөнхий хяналтын сонсголд төрийн байгууллагын албан тушаалтнуудаас гадна НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Дэлхийн зөн олон улсын байгууллага, их, дээд сургуулийн судлаачид, Монголын сургуулийн нийгмийн ажилтны холбоо, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн төлөө Галт шувуу холбоо, Өсвөр үеийнхний хөгжлийн төв, Саран ээж нийгэмлэг, Манай гэр асрах төв зэрэг төрийн бус байгууллага, иргэдийн төлөөлөл, ажиглагч, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөлөл зэрэг нийт 50 гаруй оролцогч оролцлоо.

Тодорхой асуудлаар шалган судлах, хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий нийт 24 ажлын хэсэгт давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 134 гишүүн ажиллажээ. Эдгээрээс Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар дөрөв, Байнгын хорооны тогтоолоор 19, дэд хорооны тогтоолоор нэг ажлын хэсэг тус тус байгуулагдсанаас Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан нэг, Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан тав, нийт зургаан ажлын хэсэг үйл ажиллагаагаа дуусгавар болгон санал, дүгнэлт, шийдвэрийн төслийг боловсруулж, Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлснээр Байнгын хорооны гурван тогтоолоор тус тус үүрэг, чиглэл өгсөн.

Ажлын хэсгүүд

№	Нэр	Байгуулагдсан огноо, шийдвэр	Дарга, бүрэлдэхүүн	2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд хуралдсан байдал	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байгаа эсэх
1	Коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хүрээнд Дархлаажуулалтын тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, хамтран ажиллах	2021.03.02 Улсын Их Хурлын даргын захирамж	Ж.Чинбүрэн Улсын Их Хурлын 6 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
2	Концессын тухай хууль тогтоомж, гэрээний хэрэгжилтийг Дарханы төмөрлөгийн үйлдвэрт хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг шалгах, санал, дүгнэлт гарган, шийдвэрийн төсөл боловсруулж Улсын Их Хуралд танилцуулах	2021.03.11 Улсын Их Хурлын даргын захирамж	Г.Дамдинням Улсын Их Хурлын 8 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
3	Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор газар эзэмших, ашиглахтай холбоотой газрын харилцааг зохицуулсан хууль тогтоомж болон Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг шалгах	2021.03.18 Улсын Их Хурлын даргын захирамж	Ж.Мөнхбат Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Дуусгавар болсон

4	“Нүүрсний хулгай”-н асуудлыг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн дагуу үр дүнтэй хянан шалгах, ард иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагын хүсэлт, шаардлагын хүрээнд олон нийтийг ил тод, бодитой мэдээллээр хангах, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор нүүрсний худалдан авалт, тээвэрлэлт, гаалийн бүрдүүлэлт, экспорт, холбогдох зөвшөөрөл, хяналтын асуудлаар УИХ-ын хяналтын сонсгол зохион байгуулах бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлт гаргах	2023.06.16 Улсын Их Хурлын даргын захирамж	Х.Нямбаатар Улсын Их Хурлын 6 гишүүн	1 /2023.06.20/	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
5	Монгол Улсын сүүлийн 15 жилийн төсвийн бодлого, төсвийн тэнцэлд дүн шинжилгээ хийж, цаашид баримтлах төсвийн бодлогын талаар санал, дүгнэлт гаргах	2020.11.04 Төсвийн байнгын хорооны тогтоол	Х.Булгантуяа Улсын Их Хурлын 7 гишүүн	-	Дуусгавар болсон
6	Монгол Улс олон талт олон улсын гэрээнд нэгдэн орсноор хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийн тайланг холбогдох олон улсын байгууллагад хүргүүлэх, тайлантай холбогдуулан олон улсын байгууллагаас ирүүлсэн зөвлөмжийн дагуу хэрэгжүүлж байгаа ажлын явц байдалтай танилцах, санал, дүгнэлт боловсруулах	2020.12.24 Хууль зүйн байнгын хорооны тогтоол	Ц.Мөнх-Оргил Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна

7	Төсвийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл батлах тухай” УИХ-ын 2020 оны 23 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 5.1.3, 8.3.15 дахь дэд заалтын биелэлтэд хяналт тавих зорилгоор төсвийн ерөнхийлөн захирагч болон хууль тогтоомжийн дагуу төсөвт орлого төвлөрүүлэх үүрэг хүлээдэг төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдийн 2019-2020 оны үйл ажиллагааг хамруулан шалгаж, санал, дүгнэлт гаргах	2020.12.30 Төсвийн байнгын хорооны тогтоол	С.Ганбаатар Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Дуусгавар болсон
8	Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай 39 дүгээр тогтоолын 1.5 дахь дэд заалт “төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны нүхэн жорлонг орчин үеийн стандарт, шаардлагад нийцсэн ариун цэврийн байгууламжаар солих ажлын санхүүжилтийг “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-аар нийгмийн хариуцлагын хүрээнд шийдвэрлүүлэн 2021-2022 онд багтаан хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах” гэж заасны хэрэгжилтийг хангах санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	2021.01.13 Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоол	Б.Баярсайхан Улсын Их Хурлын 8 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна

9	Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 39 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийг хангуулах	2021.01.20 Төсвийн байнгын хорооны тогтоол	Г.Тэмүүлэн Улсын Их Хурлын 7 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа түр зогссон
10	Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр баталсан Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн хэрэгжилтийг хангах	2021.03.15 Хууль зүйн байнгын хорооны тогтоол	Ж.Сүхбаатар Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Дуусгавар болсон
11	Дархан-Улаанбаатар хот хоорондын авто зам барих, ажлын явцыг эрчимжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, тодорхой асуудлаар үүрэг, чиглэл өгөх	2021.10.27 Эдийн засгийн байнгын хорооны тогтоол	Г.Дамдинням Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	1 /2023.03.22/	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
12	Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулиудын хэрэгжилтийг хянан шалгаж, арилжааны банкуудад байршиж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн мөнгөн хөрөнгийг эрсдэлээс хамгаалах талаар санал, дүгнэлт гаргах	2021.11.30 Эдийн засгийн байнгын хорооны тогтоол	Ч.Хүрэлбаатар Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа түр зогссон

13	Газрын тосны салбарын хөрөнгө оруулалт, экспорт, эрэл хайгуул, ашиглалт, олборлолт, байгалийн нөхөн сэргээлтийн асуудлаар газар дээр нь ажиллаж мэдээлэл авах, тулгамдаж буй асуудлыг судлан шийдвэрлэх, холбогдох хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт шалгалт хийх зорилгоор Дорнод аймгийн Тамсагбулагийн сав газарт ажиллах, санал, дүгнэлт боловсруулах	2021.12.24 Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны тогтоол	Б.Баттөмөр Улсын Их Хурлын 6 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
14	Боловсролын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1 дэх хэсэг "Боловсролын сургалтын байгууллагын барилга байгууламж, техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж нь багш, ажилтан, суралцагчийн тусгай хэрэгцээнд нийцсэн, эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын шаардлагыг хангасан байна" гэж заасны хэрэгжилтийг хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	2022.01.17 Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоол	Ч.Ундрам Улсын Их Хурлын 6 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
15	Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах, хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын үйл ажиллагаатай танилцах	2022.04.12 Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоол	Б.Баярсайхан Улсын Их Хурлын 7 гишүүн	-	Дуусгавар болсон

16	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн хэрэгжилт болон ус ашиглалтын талаар хяналт шалгалт хийж, холбогдох санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах	2022.04.13 Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны тогтоол	Б.Саранчимэг Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
17	Эрүүл мэндийн тухай, Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний тухай хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд эх, нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	2022.05.10 Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоол	П.Анужин Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
18	Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн харилцааны бүх шатанд олон талт түншлэлийг оновчтой, үр дүнтэй нэвтрүүлж, гаргасан шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавьж оролцдог оновчтой тогтолцоог бүрдүүлсэн эсэхийг хянан шалгах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	2022.06.15 Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоол	С.Ганбаатар Улсын Их Хурлын 6 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
19	Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах, даатгалын тогтолцоо, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох, санг болзошгүй эрсдэлээс хамгаалах, эрүүл мэндийн салбарын цахим шилжилтийг эрчимжүүлэх чиглэлээр санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	2022.11.15 Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоол	М.Оюунчимэг Улсын Их Хурлын 9 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа эхлээгүй

20	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.2 дахь заалт, 38 дугаар зүйлд заасны дагуу уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилт болон уул уурхай, аялал жуулчлалын зэрэг нөлөөнд өртөн хадгалалт, хамгаалалтын аюулгүй байдалд ноцтой хохирол учирч болзошгүй соёлын биет өвийг бүсчилсэн байдлаар тодорхойлох, хамгаалах талаар санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, хэрэгжилтийг хангах	2022.12.19 Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоол	Г.Мөнхцэцэг Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
21	Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах, эдгээр сангуудад байршиж байгаа мөнгөн хөрөнгийн төвлөрүүлэлт, зарцуулалт, эрсдэлээс хамгаалах талаар санал, дүгнэлт гаргах	2023.04.18 Эдийн засгийн байнгын хорооны тогтоол	Х.Ганхуяг Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	6 /2023.05.22/	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
22	Аймаг дундын отрын бүс нутгийн нөхцөл байдлыг судалж, Байнгын хорооны шийдвэрийн төсөл боловсруулах	2023.06.06 Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны тогтоол	Ц.Идэрбат Улсын Их Хурлын 7 гишүүн	2	Дуусгавар болсон
23	Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах	2023.06.28 Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны тогтоол	Д.Өнөрболор Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна
24	Уурын болон усан халаалтын зуухтай аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаатай танилцаж, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах	2020.10.26 Агаарын бохирдлыг бууруулах асуудлын дэд хорооны тогтоол	Б.Саранчимэг Улсын Их Хурлын 5 гишүүн	-	Үйл ажиллагаа үргэлжилж байна

Ээлжит чуулганы хугацаанд Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүд болон Улсын Их Хурлаас бүрэлдэхүүн, удирдлагыг нь сонгож, томилдог байгууллагын даргад хандан давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын есөн гишүүн 67 асуудлаар 19 удаа асуулга, Улсын Их Хурлын хоёр гишүүн зургаан асуудлаар хоёр удаа асуулт тавьсан байна.

Улсын Их Хурлын гишүүний асуулгын хариуг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцсэн байдал

• 2023 оны гуравдугаар сарын 24-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн, Ё.Баатарбилэг, Ж.Мөнхбат, Ж.Чинбүрэн нараас “Хувийн хэвшил, орон нутгийн эмнэлгийн байгууллагуудад тулгамдаж буй асуудлын талаар” Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэд хандаж тавьсан 28 дугаар асуулгын хариу;

• 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 28-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуягаас “Эрчим хүчний хангамжийн найдвартай байдлын талаар” Эрчим хүчний сайд Н.Тавинбэхэд хандаж тавьсан 29 дүгээр асуулгын хариу;

• 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 14-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөрөөс “Дарханы Төмөрлөгийн үйлдвэр” ТӨХК-ний талаар Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэд хандаж тавьсан 48 дугаар асуулгын хариу;

• 2023 оны зургадугаар сарын 09-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөрөөс “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын овоолгын талаар Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэд хандаж тавьсан 01 дүгээр асуулгын хариуг тус тус хэлэлцсэн.

Улсын Их Хурлын гишүүний асуултын хариуг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцсэн байдал

• 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 18-ны өдөр ХЗБХ-ны хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн С.Одонтуяагаас “Ажлын хэсгийн дүгнэлтийг тодруулах тухай” Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатарт хандаж тавьсан 43 дугаар асуултын хариу;

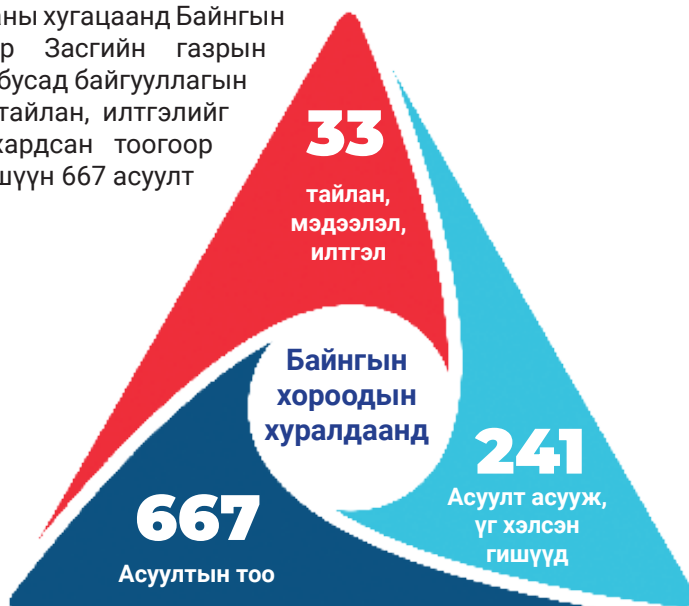
• 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 25-ны өдөр АБГББХ-ны хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн С.Одонтуяагаас “Барилга, байгууламж газар хөдлөлтөд тэсвэртэй эсэх талаар” Барилга, хот байгуулалтын сайд Ц.Даваасүрэнд хандаж тавьсан 03 дугаар асуултын хариу;

• 2023 оны зургадугаар сарын 07-ны өдөр ҮББХ-ны хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Т.Энхтүвшингээс “Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын явцын талаар” Монгол Улсын Шадар сайд С.Амарсайханд хандаж тавьсан 08 дугаар асуултын хариуг тус тус хэлэлцсэн.

Ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд Засгийн газраас нийт дөрвөн удаа хийсэн мэдээлэлтэй холбогдуулан давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 21 гишүүн 112 асуулт асууж, үг хэлсэн байна. Үүнд:

Хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Байнгын хороодын хуралдаанаар Засгийн газрын гишүүд болон холбогдох бусад байгууллагын 33 удаагийн мэдээлэл, тайлан, илтгэлийг хэлэлцсэн бөгөөд давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 241 гишүүн 667 асуулт асууж, үг хэлсэн байна.

Байнгын хороодын хуралдаанд сонссон тайлан, мэдээлэл, илтгэл

№	Байнгын хорооны нэр, огноо	Мэдээлэл хийсэн байгууллага, албан тушаалтан	Мэдээллийн сэдэв	Асуулт асууж, үг хэлсэн гишүүд / давхардсан тоогоор/	Асуусан асуулт, хэлсэн үгийн тоо
1	ТББХ болон ЭЗБХ-ны хамтарсан 2023.03.21	Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Үндэсний аудитын газрын Ерөнхий аудитор Д.Занданбат	Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн 2022 оны биелэлт, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2022 оны хэрэгжилт, Монгол Улсын хөгжлийн 2022 оны төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайлан	15	68
2	НББХ 2023.03.28	Эрүүл мэндийн сайд С.Чинзориг	Эрүүл мэндийн даатгалын гүйцэтгэлийн санхүүжилтийн хэрэгжилтийн явц, эрүүл мэндийн салбарт тулгамдаж буй асуудлын талаар	9	37
3	АБГББХ 2023.03.28	Гадаад харилцааны дэд сайд Г.Амартүвшин	Гадаад харилцааны яамны мэдээлэл	Хаалттай	
4	БОХХААБХ 2023.03.29	Үндэсний аудитын газрын Ерөнхий аудиторын орлогч Я.Сарансүх	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн нийцэл, үр нөлөө, газар олголтод хийсэн Үндэсний аудитын газрын гүйцэтгэлийн аудитын тайлан	16	38
5	ҮББХ 2023.04.04	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн дэд сайд М.Ганхүлэг	Аж үйлдвэрийн сэргэлтийн зорилтуудын хэрэгжилтийн талаар	12	29

6	БОХХААБХ 2023.04.05	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн дэд сайд М.Ганхүлэг	Хүнс, хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн салбарын цаг үеийн мэдээлэл	5	21
7	Сонгогчийн нэрсийн жагсаалт, бүртгэлийн хяналтын дэд хороо 2023.04.05	Гадаад харилцааны яамны Төрийн захиргаа, удирдлагын газрын дарга С.Золжаргал, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын дарга Д.Дэлгэрсайхан	Иргэний бүртгэлийн өнөөгийн байдал, тулгамдаж буй асуудлын талаар	8	20
8	ТББХ 2023.04.06	Төрийн албаны зөвлөлийн дарга Б.Баатарзориг	Төрийн албаны зөвлөлийн 2021, 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан	6	24
9	ҮББХ	Сангийн дэд сайд С.Мөнгөнчимэг	Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны “Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай” 2022 оны 10 дугаар тогтоолын хэрэгжилт /2022.12.07-ны 10 дугаар тогтоол/	8	15
10	ҮББХ 2023.04.11	“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн Бүрэн эрхт төлөөлөгч Ж.Ганбат	“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл	12	
11	БСШУСБХ, НББХ хамтарсан 2023.04.12	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн боловсролд хамрагдалтын талаар	10	
12	АБГББХ	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ, Барилга, хот байгуулалтын дэд сайд Э.Золбоо	Ундны усны хангамж, нөөц, аюулгүй байдлын талаарх холбогдох байгууллагуудын мэдээлэл	хаалттай	

13	БОХХААБХ	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ, Нийслэлийн Засаг даргын Нийгмийн салбар, ногоон хөгжил болон агаар, орчны бохирдлын асуудал хариуцсан орлогч З.Төмөртөмөө	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хэрэгжилт, Улаанбаатар хотын ногоон байгууламжийн өнөөгийн байдлын талаарх мэдээлэл	5	
14	ХЗБХ 2023.04.18	Шүүхийн сахилгын хорооны дарга Х.Хашбаатар	Шүүхийн сахилгын хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан	10	22
15	ХЗБХ 2023.04.25	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга Ж.Хунан	Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл	20	29
16	ХЗБХ 2023.04.25	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүн Я.Цэлмэн	Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны тайлан	1	4
17	ЭЗБХ 2023.05.02	Үндэсний статистикийн хорооны дарга Б.Батдаваа	Үндэсний статистикийн хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан	2	4
18	ЭЗБХ 2023.05.02	Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга Д.Баярсайхан	Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан	5	12
19	НББХ 2023.05.02	Эрүүл мэндийн сайд С.Чинзориг	Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн бодлогын талаар	10	39

20	ЭЗБХ 2023.05.03	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн дэд сайд М.Ганхүлэг, Нийслэлийн Захирагчийн ажлын албаны Ерөнхий менежер М.Баяраа	Үнийн өсөлтийн асуудлаар холбогдох байгууллагын мэдээлэл	17	34
21	БОХХААБХ 2023.06.06	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун	Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай УИХ-ын 2022 оны 36 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн талаар	3	11
22			Аймаг дундын отрын бүс нутаг болон бэлчээрийн ашиглалт, хамгаалалтын талаар	5	13
23	БОХХААБХ 2023.06.06	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар	8	22
24	НББХ 2023.06.06	Эрүүл мэндийн сайд С.Чинзориг	Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан	14	64
25	БСШУСБХ 2023.06.13	Монгол Улсын сайд, Олимп, нийтийн биеийн тамир, спортын үндэсний хорооны дарга Б.Бат-Эрдэнэ	Биеийн тамир, спортын салбарын 2022-2023 оны үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл	7	9

26	БСШУСБХ 2023.06.20	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд	Төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны нүхэн жорлонг орчин үеийн стандарт, шаардлагад нийцсэн ариун цэврийн байгууламжаар солих ажлын явц, үр дүнгийн талаарх мэдээлэл	5	14
27	БОХХААБХ 2023.06.20	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн дэд сайд М.Ганхүлэг	Малын хорогдол болон малчдад үзүүлж байгаа даатгалын үйлчилгээний талаар	12	32
28	ИЦББХ 2023.06.20	Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал	Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооны 2022 оны “Чиглэл өгөх тухай” 01 дүгээр тогтоолын биелэлт	1	2
29	ЭЗБХ 2023.06.20	Монголбанкны дэд Ерөнхийлөгч Г.Дөлгөөн	Монголбанкны 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан, Хяналтын зөвлөлийн тайлан	4	10
30	ЭЗБХ 2023.06.20	Санхүүгийн зохицуулах хорооны Даатгалын газрын дарга З.Батболд	Даатгалын салбарын эрх зүйн орчин, өнөөгийн нөхцөл байдлын талаарх мэдээлэл	3	5
31	Агаарын бохирдлыг бууруулах асуудлын дэд хороо 2023.06.21	Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны дарга, Эрчим хүчний сайд Б.Чойжилсүрэн	Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны 2022 ойн үйл ажиллагааны тайлан, 2023 оны төлөвлөгөө болон сайжруулсан шахмал түлшний чанар, эрсдэлийн талаарх цаг үеийн мэдээлэл	2	5

32	НББХ 2023.06.27	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд, Нийгмийн даатгалын Үндэсний зөвлөлийн дарга Х.Булгантуяа	Нийгмийн даатгалын Үндэсний зөвлөлийн 2022 оны үйл ажиллагааны тайлан	3	9
33	НББХ 2023.06.27	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа, Капитал банк дахь банкны эрх хүлээн авагч Т.Дэлгэрхүү	Капитал банк ХХК дахь банкны эрх хүлээн авагчаас нэхэмжилсэн болон Чингис Хаан банканд байгаа Нийгмийн даатгалын сангийн мөнгөн хөрөнгийг төлүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаарх мэдээлэл	3	5

Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явц, байдлыг шалгах үүрэг бүхий түр хороо чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлан, санал, дүгнэлтээ танилцуулав. 2023.04.20

Хүний эмийн чанар, хуурамч болон стандарт бус эмийн үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийн асуудлыг судалж, санал боловсруулах Хянан шалгах түр хороо чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлангаа танилцууллаа. 2023.06.15

Хилийн боомтуудаар ачаа, тээвэр, нүүрс нэвтрүүлэх болон чөлөөт бүсийн үйл ажиллагаанд учирч байгаа хүндрэлийг шалган тогтоож, танилцуулах үүрэг бүхий Хянан шалгах түр хороо чуулганы нэгдсэн хуралдаанд тайлангаа танилцуулав. 2023.07.07

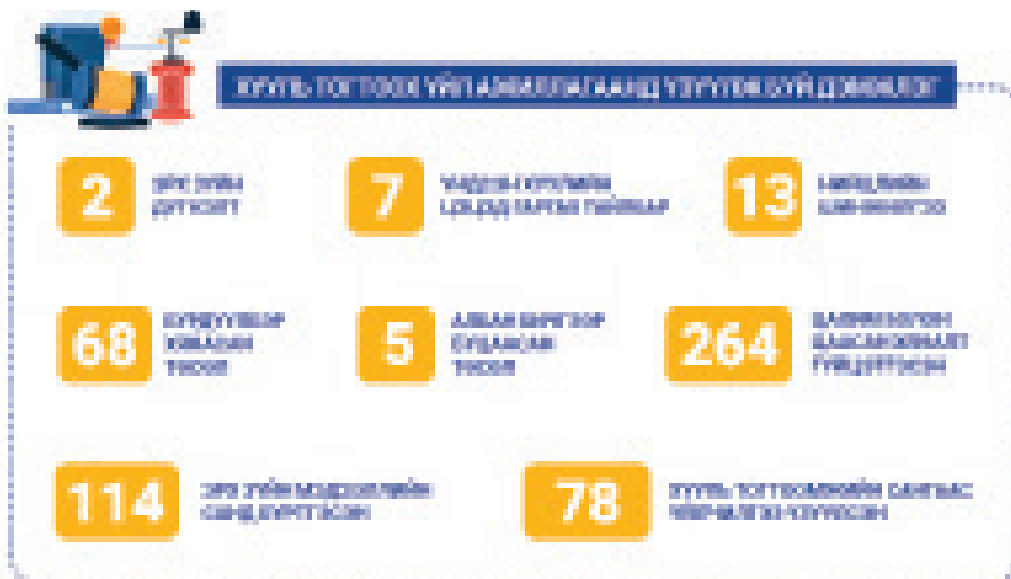
Хүүхдийн эрхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангахтай холбоотой Ерөнхий хяналтын сонсголд Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам, Боловсрол, шинжлэх ухааны яам, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам, Эрүүл мэндийн яам, Цагдаагийн ерөнхий газар, Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс зэрэг төрийн байгууллагын албан тушаалтнуудаас гадна Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын Хүүхдийн сан, Дэлхийн зөн олон улсын байгууллага, их, дээд сургуулийн судлаачид, холбоо, нийгэмлэг, төрийн бус байгууллага, иргэдийн төлөөлөл, ажиглагч, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөлөл зэрэг нийт 50 гаруй оролцогч оролцов. 2023.07.05

ДӨРӨВ.

УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН
ТАМГЫН
ГАЗАР

НЭГ. ХУУЛЬ ТОГТООХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ҮЗҮҮЛЖ БҮЙ ДЭМЖЛЭГ

Улсын Их Хурлын хууль тогтоох үйл ажиллагаанд Тамгын газраас мэргэжил, арга зүй, техник, зохион байгуулалтын бүхий л дэмжлэгийг үзүүлж ажиллалаа. Үүний хүрээнд, хууль санаачлагчаас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх хууль, тогтоолын төслийн Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа эсэх, шаардлагатай зохицуулалтууд бүрэн туссан эсэх талаарх нийцлийн дүн шинжилгээ хийж, эрх зүйн дүгнэлт гаргах, Үндсэн хуулийн цэцэд тавих тайлбарын төсөл бэлтгэх, бүрдлийг нягтлах, батлагдсан хууль, тогтоолын эцсийн найруулгыг хянах, лавлагаа, судалгаа бэлтгэх, холбогдох санал, зөвлөгөөг өгөх зэргээр дэмжлэг тусалцааг үзүүлэв.

- Хууль зүйн байнгын хорооны шийдвэрийн дагуу Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төсөлд эрх зүйн дүгнэлт гаргаж 2023 оны тавдугаар сарын 24-ний өдөр Хууль зүйн байнгын хороонд хүргүүлсэн;

- Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэгтгэсэн төслийн талаар эрх зүйн дүгнэлт гаргаж, 2023 оны зургадугаар сарын 08-ний өдөр Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн мэдээлэл, албан тушаалтнаас гаргасан хүсэлттэй холбогдуулан итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчид мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлж, урьдчилсан тайлбар 1, дунд суудлын хуралдаанд гурван тайлбар, их суудлын хуралдаанд нэг, нэмэлт хоёр тайлбар боловсруулж, албан бичгээр хариу өгсөн.

Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн нийт 12 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын нэг тогтоолын төсөл Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх, хууль хоорондын зөрчил байгаа эсэх, шаардлагатай бүх хууль, зүйл, хэсэг, заалт тусгасан эсэх талаар мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч хуулийн эх барих зөвлөхтэй хамтран ажилласан.

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх тов тогтоолгохоор ирүүлсэн 68 хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн бүрдүүлбэрийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу хянаж, Тамгын газрын удирдлагад танилцуулсан бөгөөд таван хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хуульд заасан шаардлагыг хангуулахаар хууль санаачлагчид нь албан бичгээр буцаасан.

Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн эцсийн найруулга хянах журмын дагуу 198 хууль, Улсын Их Хурлын 66 тогтоолын эцсийн найруулгыг хянан, тухайн хууль, тогтоолын агуулга, бодлого, зарчмыг алдагдуулахгүйгээр нэр томьёо, үг хэллэгийг жигдлэх, найруулгын болон дэс дараалал, бүтцийн зэрэг хууль зүйн техникийн шинжтэй засварыг хийж чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулсан болно.

Ээлжит чуулганы хугацаанд 23 хууль, Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай найман хууль, нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан 140 хууль, хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай 27 хууль, Улсын Их Хурлын 66 тогтоолыг цахим болон цаасан хяналтын хувьд өөрчлөлт, хөдөлгөөн бүрэн хийж гүйцэтгэсэн.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 16 зарлиг, Үндсэн хуулийн цэцийн дөрвөн дүгнэлт, хоёр тогтоол, “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл 10, Засгийн газрын 82 тогтоолыг эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэж авсан болно.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль тогтоомжийн санд байгаа хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн актаар Улсын Их Хурлын гишүүд, Улсын Их Хурал дахь нам, эвслийн бүлгийн хүсэлт, түүнчлэн Тамгын газрын удирдлага, Байнгын хорооны ажлын алба, Тамгын газрын ахлах, зөвлөх, референт, нарийн бичгийн дарга нарт 78 лавлагаа, мэдээллээр үйлчилжээ.

ХОЁР. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ ДЭМЖЛЭГ

Улсын Их Хурал хяналт, шалгалтын чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд Тамгын газраас дэмлэг үзүүлж, Засгийн газар болон бусад байгууллагад өгсөн үүрэг, чиглэлийг хянах, хууль тогтоомж болон бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, Улсын Их Хуралд ажлаа хариуцан тайлагнадаг байгууллагын тайланд дүн шинжилгээ хийж, үр дүнг Байнгын хороод, гишүүдэд танилцуулж ажиллалаа. Мөн Улсын төсвийн хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавьж байна.

2.1. Хууль, Улсын Их Хурлын болон байнгын хорооны тогтоолоор Засгийн газар болон бусад байгуулагад өгсөн үүрэг, чиглэлийн хяналт

Хяналт шалгалт, үнэлгээний газрын мэдээллийн санд 2023 оны долдугаар сарын 07-ны өдрийн байдлаар 125 хуулийн 460 хэсэг, заалт, Улсын Их Хурлын 94 тогтоолын 444 заалт, Байнгын болон дэд, түр хорооны 86 тогтоолын 647 заалтыг бүртгэн, хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна.

Он	Монгол Улсын хууль		Улсын Их Хурлын тогтоол		Байнгын хорооны тогтоол	
	Хяналтад байгаа хууль	Хэсэг, заалт	Хяналтад байгаа УИХ-ын тогтоол	Заалт	Хяналтад байгаа Байнгын хорооны тогтоол	Заалт
2020	103	391	84	314	76	408
2021	126	516	94	296	96	535
2022	159	651	106	486	109	677
2023.07.07	125	460	94	444	86	647

Монгол Улсын хууль

Ээлжит чуулганы хугацаанд Аялал жуулчлалын тухай, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай зэрэг 10 хуулийн 52 зүйл, хэсэг, заалтыг Хяналт шалгалт, үнэлгээний газрын мэдээллийн санд нэмж бүртгэснээр Монгол Улсын хуулиар Засгийн газарт үүрэг, чиглэл болгосон нийт 125 хуулийн 460 зүйл, хэсэг, заалт хяналтад байна.

Улсын Их Хурлын тогтоол

Ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлаас Засгийн газарт үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын дөрвөн тогтоолын 20 заалтыг Хяналт шалгалт, үнэлгээний газрын мэдээллийн санд нэмж бүртгэснээр нийт 94 тогтоолын 444 заалтад хяналт тавин ажиллаж байна.

№	Шийдвэр	УИХ-ын тогтоолын агуулга
1	2023.04.21, №25	Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай
2	2023.04.21, №28	Онцгой дэглэмийн хугацааг сунгах тухай
3	2023.05.30, №39	Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөө батлах тухай
4	2023.06.16, №48	Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай

Байнгын хорооны тогтоол

Ээлжит чуулганы хугацаанд Засгийн газар, холбогдох байгууллагад үүрэг, чиглэл болгосон Байнгын хорооны зургаан тогтоолын 66 заалтыг мэдээллийн санд нэмж бүртгэснээр нийт 86 тогтоолын 647 заалт Хяналт шалгалт, үнэлгээний газрын мэдээллийн санд байна.

№	Шийдвэр	Тогтоолын агуулга
1	НББХ-ны тогтоол 2023.03.28, №05	Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд “Чиглэл өгөх тухай”;
2	ТБХ-ны тогтоол 2023.04.25, №02	ТБХ-ны 2020 оны 05 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан “Монгол Улсын сүүлийн 15 жилийн төсвийн бодлого, төсвийн тэнцэлд дүн шинжилгээ хийж, цаашид баримтлах төсвийн бодлогын талаар санал, дүгнэлт боловсруулах” үүрэг бүхий ажлын хэсгийн санал, дүгнэлтийг хэлэлцээд төсвийн шинэчлэлийг эрчимжүүлэх, өрийн удирдлага, төсвийн төлөвлөлт, төсвийн үр ашиг, төрийн санхүүгийн удирдлагыг сайжруулах хүрээнд “Монгол Улсын Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай”;
3	ТББХ-ны тогтоол 2023.06.28, №02	“Зөвлөлдөж шийдье” улсын хэмжээний зөвлөлдөх санал асуулгын нэг ба хоёр дахь шатны санал асуулгын дүнгээр оролцогчдын олонхын саналаар дэмжигдсэн засаглалыг бэхжүүлэх, эдийн засаг, баялгийн сан, төвлөрлийг сааруулах болон нийгмийн тулгамдсан асуудлын талаар Зөвлөлдөх зөвлөлийн зөвлөмжийг судалж, санал, дүгнэлт гаргах шаардлагатай бол холбогдох хууль тогтоомжийн төслүүдийг боловсруулан Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг даалгасан “Монгол Улсын Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай”;
4	ТББХ-ны тогтоол 2023.01.17, №06	Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор “Чиглэл өгөх тухай”;
5	ҮББХ-ны тогтоол 2023.04.11-ны №03	ҮББХ-ны 2022 оны “Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай” 10 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн явц, үр дүнгийн талаар хэлэлцээд “Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай”;
6	ҮББХ-ны тогтоол 2023.06.07-ны №04	““Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого батлах тухай”, “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай”, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолд тусгагдсан Газрын тос боловсруулах үйлдвэр байгуулах ажлыг хэрэгжүүлэх зорилгоор “Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай”.

Хяналт шалгалт, үнэлгээний газрын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүргийн хүрээнд Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.3 дахь хэсэгт заасны дагуу Засгийн газарт үүрэг, чиглэл өгсөн хууль тогтоомжийн 2022 оны жилийн эцсийн хэрэгжилтийн тайланд дүн шинжилгээ хийсэн талаарх танилцуулгыг Байнгын хороодын эрхлэх асуудлын хүрээгээр ангилан хүргүүлсэн.

2.2. Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэгт заасны дагуу Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас ирүүлсэн “Монгол Улсын хөгжлийн 2022 оны төлөвлөгөө”-ний биелэлтэд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн тайлан, мөн “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 2022 оны биелэлтийн тайланд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 114 дүгээр зүйлийн 114.8 дахь хэсэгт заасны дагуу хяналт-шинжилгээ хийсэн. Танилцуулгыг Төрийн байгуулалтын болон Эдийн засгийн байнгын хорооны 2023 оны гуравдугаар сарын 21-ний өдрийн хамтарсан хуралдаанаар, 2023 оны гуравдугаар сарын 23-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар тус тус хэлэлцсэн байна.

2.3. Улсын Их Хуралд ажлаа хариуцан тайлагнадаг байгууллагын тайланд хийсэн шинжилгээ

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.2 дахь хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 112 дугаар зүйлийн 112.3 дахь хэсэгт тус тус заасны дагуу Улсын Их Хуралд ажлаа хариуцан тайлагнадаг дараах долоон байгууллагын тайланд шинжилгээ хийж, холбогдох Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлээ. Үүнд:

1/ Төрийн албаны зөвлөлөөс хууль тогтоомжоор хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлсэн талаарх 2022 оны тайланд шинжилгээ хийж, танилцуулгыг Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд хүргүүлсэн. Тус байгууллагын тайлан болон тайланд хийсэн шинжилгээний танилцуулгыг Байнгын хорооны 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 05-ны өдрийн хуралдаанаар, 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 06-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар тус тус хэлэлцсэн болно.

2/ Статистикийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийн талаарх Үндэсний статистикийн хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны тайланд шинжилгээ хийсэн тухай танилцуулгыг Эдийн засгийн байнгын хороонд хүргүүлснийг 2023 оны тавдугаар сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаараа хэлэлцсэн болно.

3/ Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны 2022 оны тайланд шинжилгээ хийж, танилцуулгыг Хууль зүйн байнгын хороонд хүргүүлсэн. Тус байгууллагын тайлан болон тайланд хийсэн

шинжилгээний танилцуулгыг 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 26-ны өдрийн Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанаар, дөрөвдүгээр сарын 27-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар тус тус хэлэлцсэн.

Тайланг хэлэлцээд Улсын Их Хурлын 2023 оны тавдугаар сарын 04-ний өдрийн “Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” 35 дугаар тогтоолоор холбогдох байгууллагад үүрэг, чиглэл өгсөн.

4/ Банкны үйл ажиллагаанаас бусад санхүүгийн үйлчилгээг зохицуулах, хянахтай холбогдсон хууль тогтоомжийн биелэлтийн талаарх Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2022 оны үйл ажиллагааны тайланд шинжилгээ хийж, танилцуулгыг Эдийн засгийн байнгын хороонд хүргүүлсэн. Тус байгууллагын тайлан болон тайланд хийсэн шинжилгээний танилцуулгыг Байнгын хорооны 2023 оны тавдугаар сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцсэн.

5/ Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2022 оны үйл ажиллагааны тайланд шинжилгээ хийж, танилцуулгыг Нийгмийн бодлогын байнгын хороонд хүргүүлсэн. Тус байгууллагын тайлан болон тайланд хийсэн шинжилгээний танилцуулгыг Байнгын хорооны 2023 оны зургадугаар сарын 06-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцсэн.

6/ Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2022 оны үйл ажиллагааны тайланд шинжилгээ хийж, танилцуулгыг Нийгмийн бодлогын байнгын хороонд хүргүүлсэн. Тус байгууллагын тайлан болон тайланд хийсэн шинжилгээний танилцуулгыг Байнгын хорооны 2023 оны зургадугаар сарын 27-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцсэн.

7/ Монголбанкны санхүүгийн тайлан, түүнд холбогдох аудитын санал, дүгнэлт болон Хяналтын зөвлөлийн санал, зөвлөмжийн хэрэгжилтийн талаарх 2022 оны тайланд шинжилгээ хийж, танилцуулгыг Эдийн засгийн байнгын хороонд хүргүүлсэн. Тус байгууллагын тайлан болон тайланд хийсэн шинжилгээний танилцуулгыг Байнгын хорооны 2023 оны зургадугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцсэн.

2.4. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ

Улсын Их Хурлын төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын ажлын цаглаварт тусгагдсан Улсын Их Хурлын тогтоолын хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ:

1/ Улсын Их Хурлын 2020 оны “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” 02 дугаар тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийсэн.

Тогтоолын хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээний үр дүнг товчлон танилцуулбал, тус тогтоолын хавсралтаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан

нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваарийг баталсан. Хуваарьт заасны дагуу нийт 32 хуулиас 19 хууль буюу 59.4 хувийг баталж, 13 хууль буюу 40.6 хувийг батлаагүй байна.

Хэрэгжилт		Хуулийн тоо	Хувь
Тогтоолын хавсралтад заасан хууль		32	100.0%
Үүнээс батлагдсан:	-анхдагч хууль	1	3.1%
	-шинэчилсэн найруулга	12	37.5%
	-нэмэлт, өөрчлөлт	6	18.8%
Хэрэгжилт		59.4%	

2/ Улсын Их Хурлын 2021 оны “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл батлах тухай” 12 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн явцад 2023 оны хоёрдугаар сарын 01-ний өдрийн байдлаар хяналт шинжилгээ хийсэн.

Тогтоолын хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээний үр дүнг товчлон танилцуулбал, “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д Засгийн газраас санаачилж өргөн мэдүүлэхээр тусгасан 167 хууль тогтоомжийн төслөөс 67 хууль тогтоомжийн төсөл буюу 40.1 хувийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж, 100 хууль тогтоомжийн төсөл буюу 59.9 хувийг өргөн мэдүүлээгүй байна.

№	Хууль тогтоомжийн төслийн төрөл	Өргөн мэдүүлсэн	Үүнээс		
			Батлагдсан	Хэлэлцүүлгийн шатанд	Хэлэлцэж эхлээгүй
1	Анхдагч хуулийн төсөл	15	6	7	2
2	Шинэчилсэн найруулгын төсөл	28	9	18	1
3	Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	12	7	4	1
4	Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл	4	2	-	2
5	Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл	8	2	-	6
Нийт		67	26	29	12

2.5. Төсвийн хяналт, шинжилгээ

2.5.1. Төсвийн хяналт

Төсвийн төлөвлөлтийн хяналт: Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл

Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу төсвийн цаглаврын эхэнд боловсрогдож, тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн төсөлд тусгагдах үзүүлэлтүүдийн хүрээ, хязгаарыг тодорхойлдог. Засгийн газраас 2022 оны тавдугаар сарын 01-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөл нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхийг шинжилж, холбогдох дүгнэлтийг хийсэн. Гол дүгнэлтүүдийг дурдвал дараах байдалтай байна. Үүнд:

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.3-т заасны дагуу 2024 оны хүрээний мэдэгдлийн төсөлд 1.0 тонн зэсийн баяжмалын тэнцвэржүүлсэн үнийг 7,386.6 сая ам.доллар, нүүрсний үнийг 182.5 ам.доллар байхаар төсөлд танилцуулсан байна. Нүүрс, зэсийн өмнөх дараалсан харгалзах 20, 19, 18 жилийн дундаж үнийг тооцсон мэдээлэл танилцуулгад бүрэн тусгагдаагүй байгааг харгалзан дараах мэдээллийг төсвийн хүрээний мэдэгдлийн танилцуулгад тусгадаг байх нь зүйтэй байна. Үүнд:

- нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого тооцоолсон гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн үнэ, тоо хэмжээ, түүний төсөөлөл;
- уул уурхайн салбараас орох гол төрлийн уул уурхайн бүтээгдэхүүний орлого, түүний төсөөлөл;
- алт, төмрийн хүдэр зэрэг бүтээгдэхүүний төсөвт төвлөрүүлэх орлогын нэгдсэн төсвийн орлогын хэдэн хувийг хангаж байгаа талаарх тооцоолол;
- нүүрс, зэсийн өмнөх дараалсан харгалзах 20, 19, 18 жилийн дундаж үнийн талаарх мэдээлэл.

- Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогыг 2023 оны төсвийн батлагдсан дүнгээс 2,113.6 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж, нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээг 2,520.8 тэрбум төгрөгөөр өсгөж төлөвлөснөөр нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 407.2 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, 1,832.9 тэрбум төгрөг буюу дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 2.8 хувьтай тэнцүү байхаар тооцоолсон байна.

- 2024 онд Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн өрийн үлдэгдэл 2023 оны батлагдсан дүнгээс 3,841.5 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж 39,276.0 тэрбум төгрөгт хүрэхээр байгаа нь дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 60.0 хувьтай тэнцэхээр байна.

- Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг боловсруулахдаа нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал болон өрийн хэмжээний

хязгаарыг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагад хуулиар тогтоосон хязгаарт тулгаж төлөвлөсөн байна.

- Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийн танилцуулгад эдийн засгийн өсөлт 2024 онд 6.5 хувьд хүрнэ гэж төсөөлжээ. 2024 оны Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлтөд хилийн боомтын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, гаалийн бүрдүүлэлтийг автоматжуулж, хүнээс хамааралгүй, ил тод болгох замаар нүүрсний олборлолтын үйл ажиллагааны үр ашгийг нэмэгдүүлж, нүүрсний экспортыг 50.0 сая тонн-д хүргэхээр төлөвлөсөн, гүний уурхай ашиглалтад орсонтой холбогдуулан Оюутолгойн зэсийн баяжмалын үйлдвэрлэл, зэсийн баяжмал дахь алт, зэсийн агууламж нэмэгдэхээр хүлээгдэж байгаа зэрэг нь гол нөлөөг үзүүлнэ гэж тооцсон байна.

- Түүнчлэн уул уурхайг дагасан тээврийн салбарын үйлдвэрлэл эрчимжиж, үйлдвэржилтийг дэмжсэн том төслүүдийг хэрэгжүүлэх төсөөллийн хүрээнд боловсруулах, барилга, дотоодын худалдаа, үйлчилгээний салбар өсөхөөр төсөөлсөн байна. Гэхдээ тус хуулийн төсөлд тусгасан эдийн засгийн өсөлтийн хувь Дэлхийн банк, Олон Улсын валютын сан, Азийн хөгжлийн банкны төсөөллийн дунджаас 0.5 пунктээр өндөр байгаа нь Засгийн газар Олон улсын байгууллагуудтай харьцуулахад эдийн засгийн өсөлтийг 2024, 2025 онд өөдрөгөөр төсөөлсөн гэж дүгнэхэд хүргэж байна.

- Эдийн засгийн төлөв байдлыг өөдрөгөөр төсөөлөх нь төсвийн орлого төлөвлөсөн түвшинд хүрэхгүй байх, төсвийн алдагдал өсөх, Засгийн газрын өр, зээл нэмэгдэх зэрэг сөрөг үр дагавруудыг бий болгоно. Тухайлбал, Засгийн газар 2012-2022 онд төсвийн хүрээний мэдэгдэлд эдийн засгийн өсөлтийг долоон удаа өөдрөгөөр төсөөлсний улмаас нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого таван удаад нь төлөвлөсөн түвшинд хүрээгүй байна. Төсвийн орлого төлөвлөсөн түвшинд хүрээгүй үед нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 2018 оноос бусад жилүүдэд алдагдалтай гарч байсан.

- Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдлын хэмжээгээр өр үүсэж, улмаар үндсэн болон зээлийн үйлчилгээний төлбөрийн зардал нэмэгдэх нөхцөл бий болж байна. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл тогтмол алдагдалтай гарах нь хуримтлагдсан өрийн хэмжээг бууруулах бус, харин дахин шинэ зээл авахад хүргэж өрийн хэмжээг улам өсгөх хандлагатай байна. Тухайлбал, Засгийн газрын өр, ялангуяа гадаад өрийн хэмжээ хуримтлагдаж, 2022 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 8.0 тэрбум ам.долларт хүрсэн байна. 2024-2026 онд нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал жилд дунджаар 1,625.6 тэрбум төгрөг байна. Засгийн газрын өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн өрийн хэмжээ нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлээс 2024-2026 онд жилд дунджаар 2,432.9 тэрбум төгрөгөөр өндөр төлөвлөгдсөн байна. Өрийн төлөвлөлтийг хийхдээ Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагын дээд хэмжээнд тулгаж төлөвлөж байгаатай холбоотой байна.

- Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийн танилцуулгад нэгдсэн

төсвийн хөрөнгийн зардлын дээд хэмжээг 5,850.4 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн нь Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөөний төсөлд гадаадын зээл, тусламжаар санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтад 1,567.6 тэрбум төгрөг, улсын төсвөөс санхүүжүүлэх шилжих хөрөнгө оруулалтад 2,328.7 тэрбум төгрөг, шинээр болон бусад хөрөнгө оруулалтад 1,954.1 тэрбум төгрөгийн төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөнтэй холбоотой.

- Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөөний төсөлд найман зорилт тусгагдсанаас “Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх”, “Улаанбаатар хотын түгжрэл, агаарын бохирдлыг бууруулах”, “Ногоон хөгжлийн үзүүлэлтийг сайжруулах” зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийн танилцуулгад тодорхой дурдаагүй байна.

- Дунд хугацаанд Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн зарлагын өсөлтийг тэнцвэржүүлсэн орлогын өсөлтөөс хэтрүүлэхгүй байх хатуу, тууштай, тогтвортой бодлого (aggressive policy)-ыг баримталж, төсвийн сахилга бат, хариуцлагыг сайжруулахад чиглэсэн хуулиар тогтоосон зарчмыг чанд баримтлан ажиллах нь зүйтэй байна. Нэгдсэн төсвийн зарлагын өсөлтийг хязгаарлах хүрээнд Төрийн хэмнэлтийн хууль болон Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах, төрийн байгууллагууд үйл ажиллагаандаа инновац, мэдээллийн цахим шилжилт, технологийг нэвтрүүлэх замаар байгууллага доторх, эсхүл байгууллага хоорондын мэдээллийн урсгалтай холбоотой зардлуудыг бууруулах, чиг үүргийн давхардлыг арилгах, бүтээмж, шинэ санаачилгыг дэмжиж холбогдох зардлуудыг багасгах арга хэмжээ авах боломжтой.

Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн харьцуулалт

№	Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	2023 оны бат.ТХМ /2022.11.11/	2024 оны ТХМ төсөл	Зөрүү	Төсвийн төсөөлөл	
		1	2		2025 он	2026 он
					3=2-1	4
1	ДНБ-ий бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	5.0	6.5	1.5	6.5	5.4
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	8.0	8.0	0.0	6.0	6.0
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	19,049.6	21,163.2	2,113.6	22,472.0	24,089.6
	-ДНБ-д эзлэх хувь	34.9	32.3	-2.6	30.9	30.4
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ / тэрбум төгрөг/	20,475.3	22,996.1	2,520.8	23,928.8	25,676.6
	-ДНБ-д эзлэх хувь	37.6	35.1	-2.5	32.9	32.4
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,561.8	2,520.8	-41.0	932.7	1,747.8
	-ДНБ-д эзлэх хувь	4.7	3.9	-0.8	1.3	2.2

6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл / тэрбум төгрөг/	-1,425.7	-1,832.9	-407.2	-1,456.8	-1,587.0
	-ДНБ-д эзлэх хувь	-2.6	-2.8	-0.2	-2.0	-2.0
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	5,359.7	5,850.4	490.7	6,145.6	6,406.0
	-ДНБ-д эзлэх хувь	9.8	8.9	-0.9	8.4	8.1
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	35,434.5	39,276.0	3,841.5	43,704.0	47,610.0
	-ДНБ-д эзлэх хувь	65.0	60.0	-5.0	60.0	60.0
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ / тэрбум төгрөг/	1,961.2	2,153.8	192.6	2,241.6	2,305.9
	-ДНБ-д эзлэх хувь	3.6	3.3	-0.3	3.1	2.9

ДНБ - Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн

Төсвийн төслийн хэлэлцүүлгийн үе шатны хяналт

Засгийн газраас 2023 оны зургаадугаар сарын 08-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд Монгол Улсын Их Хурлын Хяналт шалгалтын тухай хуулийн 22.1-д заасны дагуу шинжилгээ хийсэн.

Дүн шинжилгээнд төсвийн тодотгол хийх үндэслэл бүрдсэн эсэх болон төсвийн төсөл Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн тусгай шаардлагуудыг хангасан эсэх талаарх дүгнэлтүүд, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгагдсан үзүүлэлтүүдийг батлагдсан Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн үзүүлэлтүүд болон 2023 оны эхний дөрвөн сарын эдийн засгийн үзүүлэлтүүдтэй харьцуулсан судалгааны үр дүн, төсвийн тодотголын төсөлд тусгагдсан нэгдсэн төсвийн орлого, зарлага, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, нийгмийн даатгал, эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсөв, орон нутгийн төсвийн орлого, зарлагын 2023 оны батлагдсан төсвийн холбогдох үзүүлэлтүүдийн харьцуулалт, гарсан өөрчлөлтүүд, тэдгээрийн шалтгаан зэргийг тооцооллын хамт оруулж, танилцуулга бэлтгэсэн. Төсвийн тодотголын төсөлд хийгдсэн шинжилгээний гол үр дүнгүүдийг дурдвал дараах байдалтай байна. Үүнд:

- Монгол Улсын Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2.5-т төсвийн жилийн дундуур орлого бууруулах, зарлага нэмэгдүүлэх үр дагавартай бодлогын аливаа шийдвэр гаргасан бол түүнийг дараагийн төслийн жилээс хэрэгжүүлдэг байх гэсэн зарчим байгаа хэдий ч Төсвийн тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.1.4-

т заасны дагуу төсвийн ерөнхийлөн захирагч хооронд төсвийн зохицуулалт хийх гэсэн үндэслэлээр Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тодотголын төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн байна. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тодотголын төсөлд төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын төсөвт өөрчлөлт гарахаар төлөвлөсөн нь Төсвийн тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.1.4-т заасны дагуу төсвийн ерөнхийлөн захирагч хооронд төсвийн зохицуулалт хийх гэсэн үндэслэлд нийцэж байна;

- Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.1-6.1.4-д заасан тусгай шаардлагыг хангасан гэж үзэхээр байна;

- Улсын Их Хурлын 2021 оны 88 дугаар тогтоолын 6 дугаар заалтын дагуу Монгол Улсын 2023 оны төсвийг Улсын Их Хурлаас баталсан дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлэн төлөвлөн хэрэгжүүлэхээр заасан боловч Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд хоёр дахь удаа өөрчлөлт оруулахаар өргөн мэдүүлж байгаа нь энэхүү заалтын хэрэгжилт хангалтгүй байгааг харуулж байна. Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлэн тухайн жил бүрийн төсвийн төслийг төлөвлөн хэрэгжүүлэхгүй байсаар ирсэн нь төсвийн тогтвортой байдал, хариуцлага, сахилга бат алдагдах, улмаар төсвийн зардал нэмэгдэх, алдагдал дорвитой буурахгүй байх нөхцөл болж байна;

- Улсын Их Хурлаар батлагдсан нэгдсэн төсвийн 2023 оны дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд тусгагдсан эдийн засгийн бүх үзүүлэлтүүд өөрчлөгдсөн байна. Үүний дотор нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал болон өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн үлдэгдэл хоёулаа өсөхөөр байна. Эдийн засгийн бодит өсөлт төлөвлөснөөс нэмэгдэж өсөхөөр байгаа нь нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого өсөх боломжийг бүрдүүлж байна;

- Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөлд нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээг 1,732.3 тэрбум төгрөг, зарлагын дээд хэмжээг 1,896.1 тэрбум төгрөгөөр тус тус өсгөж, тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдлыг 163.8 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэхээр тооцоолсон байна;

- Коронавируст халдварын цар тахал болон ОХУ-Украин Улс хооронд үүсээд байсан хурцадмал байдлын нөлөөгөөр агшаад байсан дэлхийн эдийн засагт сэргэлт ажиглагдаж эхэлсэн хэдий ч БНХАУ-ын үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээлийн тодорхойгүй байдал, дэлхийн зах зээл дээрх түүхий эдийн үнийн тодорхой бус байдал нь төсвийн орлогын биелэлтэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эрсдэлтэй байна. Манай улсын экспортын бүтээгдэхүүний гол худалдан авагч болох БНХАУ-ын үл хөдлөхийн салбарт уналт үргэлжилж, эдийн засгийн сэргэлт удаашрах хандлагатай болсон нь эрдэс бүтээгдэхүүний эрэлтэд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй байна;

• 2023 онд батлагдсан төсвийн тухай хуулийн хүрээнд Монгол Улс “Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль”-ийг мөрдөж хэмнэлтийн горимд үргэлжлүүлэн ажиллах, цалин хөлсний шинэчлэлийг эхлүүлэх, хүүхдийн мөнгийг зорилтот бүлэгт олгох, шинэ сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэх, хүрэх үр дүнгийн гүйцэтгэл, үйлчилгээний чанарт үндэслэн зардлыг хуваарилах төсвийн бодлогыг боловсруулж байсан бол 2023 онд төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого давж биелэхээр тооцоолол хийгдсэн, инфляц нэмэгдсэн, иргэдийн бодит орлого буурсан зэргээс шалтгаалан Засгийн газраас хүүхэд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, төрийн албан хаагчдын орлогын баталгааг сайжруулах, иргэдийн амьдрах орчныг дээшлүүлэх багц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлага үүссэн гэж үзсэн байна;

• 2023 оны төсвийн тодотголын төсөлд нэрлэсэн ДНБ-ий хэмжээ 60.2 их наяд төгрөгт хүрнэ гэж тооцоолсон нь Монгол Улсын 2023 оны төсөв батлагдсан үеийн ДНБ-ий хэмжээтэй харьцуулахад 10.4 хувиар өсгөхөөр байна. Оны үнээр илэрхийлсэн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хэмжээний өсөлттэй уялдуулан Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулиар тогтоосон дээд хязгаарт багтаан нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл болон Засгийн газрын өрийн үлдэгдэл (ӨҮЦ-ээр илэрхийлсэн)-ийн хэмжээг нэмэгдүүлсэн гэж үзэхээр байна;

• Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээг батлагдсан дүнгээр зарцуулж, нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогыг 1,732.3 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн тохиолдолд нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 306.6 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарах боломж байна.

Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 1,589.5 тэрбум төгрөг болж 163.8 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, энэхүү алдагдлыг Тогтворжуулалтын сангийн хуримтлагдсан үлдэгдлээс санхүүжүүлэхээр тооцжээ.

Түүнчлэн Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгасан 37 төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн төсөлд шинжилгээ хийж, томоохон өөрчлөлт орсон зардлуудын танилцуулгыг бэлтгэж, тайлбар мэдээллээр баяжуулан Улсын Их Хурлын 11 Байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Танилцуулгад төсвийн тодотголд тусгасан тухайн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн нийт зардал, урсгал болон хөрөнгийн зардал, тэдгээрийн задаргаа, зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг 2023 оны батлагдсан төсөвтэй харьцуулж, гарсан гол өөрчлөлтийн шалтгааныг ангилан тайлбарласан. Мөн тухайн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн нийт зардлыг харьяалах байгууллагуудаар нь задлан харуулж, зардал нь өссөн болон буурсан байгууллагуудыг нэгтгэж, дүгнэлт хийсэн.

Төсвийн хэрэгжилтийн хяналт

2023 оны зургаадугаар сарын 16-ны өдөр Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд дүн шинжилгээ хийж, танилцуулга бэлтгэсэн. Танилцуулгад тусгагдсан гол дүгнэлт, тайлбарыг хураангуйлан авч үзвэл дараах байдалтай байна. Үүнд:

- Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл анх 2021 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр батлагдаж, түүнээс хойш гурван удаа өөрчлөлт орсон байна. Улсын төсөв батлах, батлагдсан төсөвт тодотгол хийхдээ тухайн оны анх баталсан төсвийн хүрээний мэдэгдэл, төсвийн төсөөллийн тухай хуульд тусгагдсан эдийн засгийн үзүүлэлтүүдийг өөрчилж байгаа нь төсвийн дунд хугацааны төлөвлөлтийн бодлогыг алдагдуулах, төсвийн тогтвортой байдал, хариуцлага, сахилга батыг сулруулах, улсын төсвийн зардлыг өсгөх, эдийн засаг дахь төсвийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд хүргэж, улмаар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал дорвитой буурахгүй байх нөхцөлийг бий болгож байна;

- Батлагдсан 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлтэй харьцуулахад төсвийн төлөвлөлтөд өөрчлөлт гарсан байна. Тухайлбал, нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 465.2 тэрбум төгрөг, нийт зарлага 969.3 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 504.1 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. Ийнхүү батлагдсан төсвийн хүрээний мэдэгдлийн дүн өссөн нь орон нутгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар орон нутгийн төсвийн суурь орлого болон зарлагыг тус тус нэмэгдүүлэн баталсантай холбоотой байна;

- 2022 оны төлөвлөгөөтэй харьцуулахад нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 7.1 хувиар нэмэгдэж, төсвийн нийт зарлага 3.8 хувиар дутуу зарцуулагдсанаар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 1,858.5 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн дүнгээс буурсан байна.

Төлөвлөсөнтэй харьцуулахад 2022 онд төсвийн хүрээний мэдэгдэлд тусгагдсан эдийн засгийн үзүүлэлтүүд дараах гүйцэтгэлтэй гарсан байна. Үүнд:

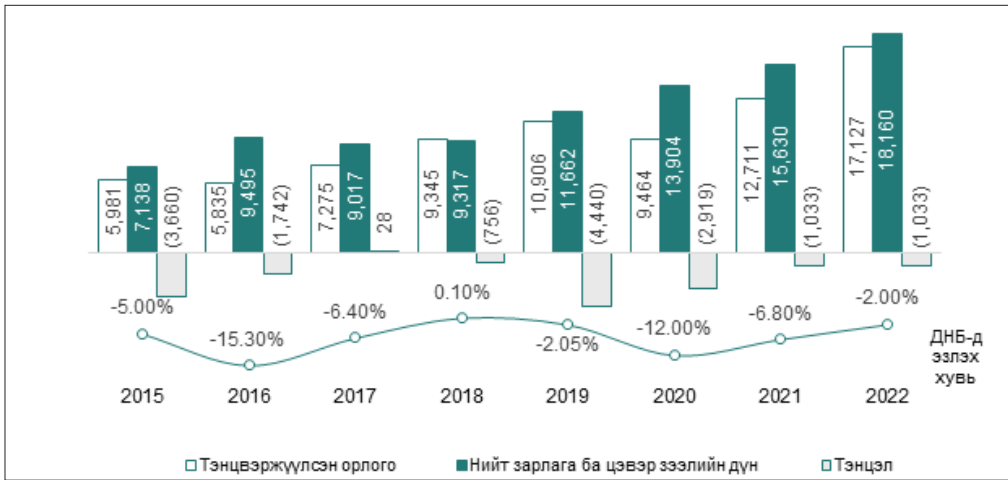
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ 2022 онд 4.8 хувийн гүйцэтгэлтэй гарч, төлөвлөснөөс 2.2 нэгж хувиар өссөн байна. Эдийн засгийн бодит өсөлт төлөвлөснөөс сайжирсан нь уул уурхай, тээвэр, худалдаа үйлчилгээний салбарт өсөлт гарсантай холбоотой байна;

- Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин 2022 онд 13.2 хувийн гүйцэтгэлтэй гарч, төлөвлөснөөс 1.7 нэгж хувиар өндөр байна;

- Эдийн засгийн өсөлт төлөвлөснөөс өндөр гарснаар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 2022 онд 17,126.9 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөсөн дүнгээс 7.1 хувь буюу 1,135.3 тэрбум төгрөгөөр давж биелсэн байна. Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага 2022 онд 18,159.7 тэрбум төгрөг болж, төлөвлөсөн дүнгээс 3.8 хувь буюу 723.1 тэрбум төгрөгөөр дутуу зарцуулагдсан байна. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого нэмэгдэж, нийт зарлага дутуу зарцуулагдсанаар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 2022 оны гүйцэтгэлээр 1,032.7 тэрбум

төгрөгийн алдагдалтай гарч, төлөвлөснөөс 1,858.5 тэрбум төгрөгөөр буурсан үзүүлэлттэй байна;

• Өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн үлдэгдэл 2022 оны гүйцэтгэлээр 27,691.6 тэрбум төгрөг болж, төлөвлөснөөс 570.1 тэрбум төгрөгөөр буурч, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 52.4 хувьтай гарсан байна.

Монгол Улсын нэгдсэн төсөв, 2015-2022 он /их наяд төгрөг/

Түүнчлэн Үндэсний аудитын газраас Засгийн газрын нэгтгэсэн тайланд “Хязгаарлалттай” гэсэн санал, дүгнэлтийг дараах үндэслэлээр өгсөн байна. Эдгээр нь:

- Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийн эх үүсвэрээс эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр дамжуулан зээлдүүлсэн зээлээс олон жилийн насжилттай, хугацаа хэтэрсэн, эргэн төлөлт хийгдээгүй 1,147.4 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй;

- Засгийн газрын шийдвэрээр “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК 2018-2020 онд 13 компанид олгосон 10-20 жилийн хугацаатай 1,790.0 тэрбум төгрөгийн зээлээс 44.5 тэрбум төгрөгийн эргэн төлөлт хийгдээгүй, хугацаа хэтэрсэн;

- “Монгол Улсын Хөгжлийн банк” ХХК-ийн үнэ цэн буурсан буюу чанаргүй зээлийн үлдэгдэл 1,496.3 тэрбум төгрөг, үүнээс 241.8 тэрбум төгрөг муу зээлийн ангилалд шилжсэн;

-Засгийн газрын тусгай сангуудаас олгосон зээлийн эргэн төлөлт хийгдээгүй, хугацаа хэтэрсэн нийт 497.1 тэрбум төгрөгийн авлагын үлдэгдэлтэй зэрэг нь санхүүгийн тайлагналын эрх ба үүрэг, нийцсэн бөгөөд зохистой байх батламж мэдэгдлүүдийг хангаагүй зэрэг болно.

Төсвийн төслийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үе шатны хяналт

Улсын Их Хурлаас 2021 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр баталсан Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 46 дугаар зүйлд “Шүүх, шүүгчийн эдийн засгийн баталгаа” гэж, 46 дугаар зүйлийн 46.8 дахь хэсэгт “Шүүхийн төсвийг боловсруулж батлахад дараах журмыг баримтална:” гэж, 46 дугаар зүйлийн 46.8.1 дэх заалтад “Улсын дээд шүүх өөрийн, Ерөнхий зөвлөл Улсын дээд шүүхээс бусад шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийг төлөвлөн Байнгын хороонд хянуулахаар хүргүүлэх;” гэж, 46 дугаар зүйлийн 46.8.2 дахь заалтад “Улсын дээд шүүх, Ерөнхий зөвлөл Байнгын хороогоор хянагдсан төсвийн төслийн эцсийн хувилбарыг улсын төсөвт нэгтгүүлэхээр санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хуульд заасны дагуу хүргүүлэх;” гэж, 95 дугаар зүйлд “Сахилгын хороо” гэж, 95 дугаар зүйлийн 95.21 дэх хэсэгт “Сахилгын хорооны төсвийг боловсруулж батлахад энэ хуулийн 46.8-д заасан журмыг баримтална.” гэж тус тус заасны дагуу Улсын Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны даргын 2024 оны төсвийн төслийн саналд шинжилгээ хийж, холбогдох танилцуулгыг бэлтгэн Хууль зүйн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Түүнчлэн 2020 оны нэгдүгээр сарын 23-ны өдөр Улсын Их Хурлаас баталсан Монгол Улсын хүний эрхийн үндэсний комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 6 дугаар зүйлд “Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс” гэж, 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс улсын төсвөөс санхүүжнэ. Комиссын дарга жилийн төсвийн төслийг төлөвлөн Улсын Их Хурлын даргад хүргүүлэх бөгөөд төслийг Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ. Комиссын дарга Байнгын хороогоор зөвшөөрөгдсөн төсвийн төслийг улсын нэгдсэн төсвийн төсөлд нэгтгүүлэхээр төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хуульд заасан хугацаанд хүргүүлнэ.” гэж тус тус заасны дагуу Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын даргын 2024 оны төсвийн төслийн саналд шинжилгээ хийж, холбогдох танилцуулгыг бэлтгэн Хууль зүйн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Улсын Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны дарга, Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын даргын төсвийн төслийн саналд хийсэн танилцуулгад дараах шинжилгээнүүдийг хамруулсан. Үүнд:

- 2022, 2023 оны батлагдсан төсөв, 2024 оны төсвийн төслийн саналд тусгагдсан эдийн засгийн ангиллаар харуулсан төсвийн урсгал зардлыг цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил /бүтэц орон тоо/, ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэлийн зардал, байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал, хангамж, бараа материалын зардал, нормативт зардал, бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр хураамж, эд хогшил, урсгал засварын зардал, томилолтын зардал, нийгмийн хамгааллын чиглэлээр ажил олгогчоос олгох тэтгэмж, урамшуулал, дэмжлэг гэсэн зардлын ангиллуудад хувааж, 2023 батлагдсан төсөвтэй харьцуулан, гарсан өөрчлөлтийг шалтгаан нөхцөлийн хамт

тайлбарласан. Зардлын өөрчлөлтийн шалтгааныг үнэ ханшийн өөрчлөлттэй холбоотой, хууль эрх зүйн зохицуулалтын орчинтой холбоотой, бүтэц орон тооны өөрчлөлттэй холбоотой гэсэн төрөлд ангилан авч үзэж, холбогдох тайлбарыг хийсэн;

- 2024 оны төсвийн төсөлд тусгасан хөрөнгийн зардлын саналыг эдийн засгийн ангиллынх нь хувьд авч үзэж, тухайн хөрөнгийн төсөвт өртөг, 2024 онд санхүүжих дүн, хөрөнгийн зардалтай холбоотой төсөл, арга хэмжээ хэрэгжих байршил зэрэг үзүүлэлтүүдээр баяжуулан хууль эрх зүйн зохицуулалтын орчин, бодит хэрэгцээ, шаардлагатай нь уялдуулан шинжилсэн;

- Шинжилгээнд хамгийн өндрөөр өссөн гол зардлууд, хөрөнгийн зардлын дэлгэрэнгүй мэдээлэл, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн холбогдох шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгасан хуудас, бүтэц орон тооноос хамаарч өөрчлөгдөх болон үл өөрчлөгдөх онцлогтой зардлуудын мэдээллийг хавсаргасан.

Дээр дурдсан төсвийн дөрвөн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн төсөлд хийгдсэн шинжилгээний танилцуулгад түшиглэн Хууль зүйн байнгын хорооны хэлэлцүүлэг явагдаж, 2024 оны төсвийн төслийн саналд тодорхой өөрчлөлтүүдийг оруулан, холбогдох төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт хүргүүлсэн.

2.5.2. Макро эдийн засаг, төсвийн тухай мэдээллээр тогтмол хангасан талаар

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн сар, улирлын гүйцэтгэлийн мэдээ

Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн урьдчилсан гүйцэтгэл болон 2023 оны эхний таван сарын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд шинжилгээ хийж, нэгдсэн төсвийн орлого, зарлагын тооцооллыг боловсруулж, тэнцвэржүүлсэн тэнцэл, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, Орон нутгийн төсөв, Нийгмийн даатгалын сан, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн мэдээллийг агуулсан танилцуулгыг зургаан удаа бэлтгэсэн.

Танилцуулгад, Монгол Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээг төсвийн ерөнхийлөн захирагч тус бүрээр гаргаж тусгасан нь гишүүдийн төсөвт тавих хяналтыг сайжруулахад хэрэгцээтэй мэдээлэл болсон. Сар тутмын танилцуулгыг www.parliament.mn, www.m-office.parliament.mn цахим хуудсанд байршуулсан.

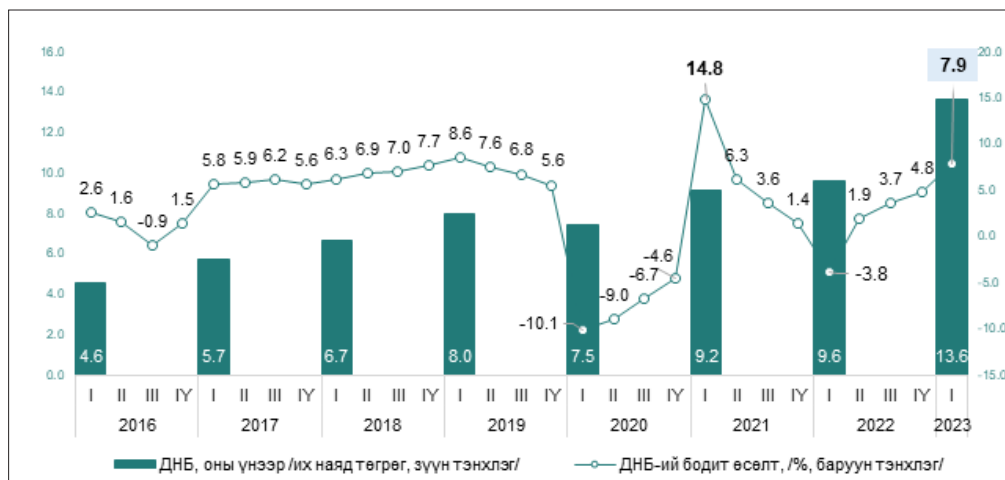
Гадаад худалдааны сарын мэдээ

Монгол Улсын гадаад худалдааны тэнцэл, гол нэр төрлийн бараа, бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ, үнэ болон татварын орлого бүрдэлтийн 2022 оны жилийн эцсийн урьдчилсан гүйцэтгэл болон 2023 оны эхний таван сарын гүйцэтгэлийн танилцуулгыг бэлтгэн боловсруулж, нийт зургаан удаа Эдийн засгийн байнгын хороо, Төсвийн байнгын хорооны гишүүдийг мэдээллээр хангаж ажилласан. Танилцуулгыг бэлтгэхдээ Татварын Ерөнхий газар, Гаалийн

Ерөнхий газраас авсан улсын болон орон нутгийн гадаад үйл ажиллагаатай холбоотой татварын орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэлийн дэлгэрэнгүй мэдээ, татварын өр, дутуу төвлөрсөн орлогын тайлбар, холбогдох тооцооллын талаарх мэдээллийг тус тус ашигласан. Бэлтгэсэн танилцуулгыг www.parliament.mn, www.m-office.parliament.mn цахим хуудсанд байршуулсан.

Макро эдийн засгийн улирлын мэдээ

Монгол Улсын макро эдийн засгийн 2022 оны жилийн эцсийн урьдчилсан гүйцэтгэлийн болон 2023 оны нэгдүгээр улирлын тойм танилцуулга хоёр удаа бэлтгэгдсэн. Танилцуулгад эдийн засгийн бодит салбар, нэгдсэн төсөв, мөнгөний нийлүүлэлт, гадаад худалдаа, төлбөрийн тэнцэл, гадаад валютын албан нөөц, ажил эрхлэлттэй холбоотой цогц мэдээллийг тусгасан. Бэлтгэсэн мэдээллийг www.parliament.mn, www.m-office.parliament.mn цахим хуудсанд байршуулсан.

Эдийн засгийн өсөлт, 2016-2023 он /хувь/. Үндэсний статистикийн хороо

2.5.3. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл

Санал, зөвлөмж

Улсын Их Хурлаар “2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөл болон Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөө”-г хэлэлцэхтэй холбоотойгоор Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс 2023 оны тавдугаар сарын 15-ны өдөр зөвлөмж гаргаж холбогдох Байнгын хороодод хүргүүлсэн.

Засгийн газраас 2023 оны зургаадугаар сарын 08-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны

төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд шинжилгээ хийж, зөвлөмж гарган Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Зөвлөлийн хуралдаан

Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл 2023 оны эхний хагас жилийн байдлаар дөрвөн удаа хуралдсан бөгөөд хурлаар Зөвлөлийн 2023 оны төлөвлөгөө боловсруулах тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2022 оны тайланг батлах тухай, Төсвийн тухай хууль болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулиудын нэмэлт, өөрчлөлтөд Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс өгөх саналын талаар болон Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2018-2022 оны үйл ажиллагааны тайлан, 2023 оны төсөв, төлөвлөгөөг тус тус хэлэлцсэн.

Зөвлөлийн үйл ажиллагааг сурталчлах Олон нийттэй харилцах, чиглэлээр хийгдсэн ажил

Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дарга 2023 оны гуравдугаар сарын 24-ний өдөр Олон Улсын Валютын Сангийн суурин төлөөлөгчтэй уулзалт хийсэн бөгөөд уулзалтаар Төсвийн шинэчлэл, баялгийн сан, эдийн засаг нийгмийн талаарх бусад асуудлаар санал солилцсон. 2023 оны тавдугаар сарын 17-ны өдрийн “Ийгл” телевизийн “Зочны цаг” нэвтрүүлгээр Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд өгсөн зөвлөмжийн талаар ярилцлага өгсөн.

Зөвлөлийн санаачилгаар хийгдсэн төлөвлөгөөт судалгааны ажил

Монгол Улсад Засаглалыг бэхжүүлэх төслийн хүрээнд Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн чадавхыг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэхээр 2021 онд ажилласан гадаад зөвлөх Паул Гардинерийн боловсруулсан Төсвийн харилцаатай холбоотой зарим хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон 2023 оны нэгдүгээр сарын 16-нд Улсын Их Хурлын 32 гишүүн өргөн барьсан Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төсөл, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдэд харьцуулалт хийсэн.

2.5.4.Бусад

- Монгол Улсын 2023 оны батлагдсан төсвийн танилцуулгад 2023 оны төсвийн онцлог арга хэмжээ, Нэгдсэн төсвийн зарлага, Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, Орон нутгийн төсөв, Нийгмийн даатгалын сан, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн орлого, зарлагын дэлгэрэнгүй мэдээллийг тусгаж, танилцуулга бэлтгэн Улсын Их Хурлын гишүүдийг мэдээллээр хангасан. Бэлтгэсэн мэдээлэл www.parliament.mn, www.m-office.parliament.mn цахим хуудсанд тавигдсан;

- Засгийн газраас 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 28-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөөний төсөл” -д

дүн шинжилгээ хийж, дүн шинжилгээ хийсэн товч танилцуулга, санал, дүгнэлт боловсруулж, холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлсэн. Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөөний төсөлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын 2022 оны 23 дугаар тогтоолын хоёрдугаар зүйлийн 2.3 дахь хэсэгт заасны дагуу тодорхойлсон найман тэргүүлэх чиглэл, 184 арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлтүүд бүрээр Төсвийн ерөнхийлөн захирагч, хөтөлбөр болон арга хэмжээний үр дүн, бодлогын үндэслэл, шаардагдах санхүүжилтийн хэмжээ, түүний эх үүсвэрийг ангилан шинжилсэн;

- Европын Холбооны санхүүжилттэй Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн хөтөлбөрийн “Монгол Улсад тогтвортой хөгжлийн зорилготой уялдсан төсвийн төлөвлөлтөөр хөдөлмөр эрхлэлтийн шинэчлэлийг дэмжих нь” төсөлтэй хамтран ажиллахаар тогтсон;

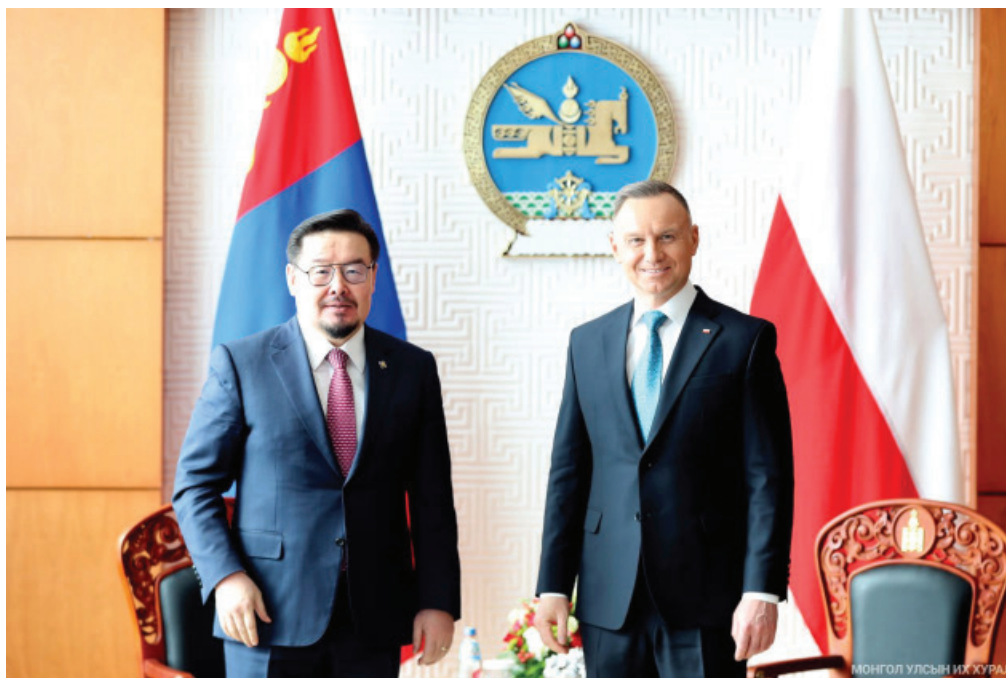
- Улсын Их Хуралд “Аялал жуулчлалын тухай” хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг өргөн мэдүүлсэнтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуягаас ирүүлсэн саналын дагуу Аялал жуулчлалын газар байгуулахтай холбоотойгоор албан хаагчдын орон тоо, тэдгээрийн цалин хөлс болон урсгал зардлын дэлгэрэнгүй тооцоог Засгийн газрын холбогдох тогтоол шийдвэр, норм нормативыг үндэслэн хийсэн.

Гурав. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГАДААД ХАРИЛЦАА, ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурал, Монголын Парламентын бүлгэм, Тамгын газрын түвшинд дараах гадаад арга хэмжээ, айлчлалууд хэрэгжив.

3.1. Дотоодод хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ

3.1.1. Улсын Их Хурал

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүхийн урилгаар манай улсад төрийн айлчлал хийсэн Бүгд Найрамдах Польш Улсын Ерөнхийлөгч Анджей Дуда-д Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар бараалхав. Тэрбээр хоёр улсын хууль тогтоох байгууллагуудын харилцаа, хамтын ажиллагаа тасралтгүй, идэвхтэй хөгжиж байгааг дурдаад цаашид боловсрол, шинжлэх ухаан, технологи зэрэг олон салбарын хамтын ажиллагааг шинэ шатанд гаргахад хүчин чармайлт гаргаахаа илэрхийлэв. Ерөнхийлөгч Анджей Дуда-гийн айлчлалын үеэр тус улсын Элчин сайдын яамыг албан ёсоор нээсэн нь хоёр улсын харилцааг эрчимжүүлэхэд чухал түлхэц болохыг тэмдэглэв. 2023.04.25

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын урилгаар Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көвөр Ласло тэргүүтэй төлөөлөгчид албан ёсны айлчлал хийв. Айлчлалын үеэр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көвөр Ласло нар албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр талын харилцаа, парламент хоорондын хамтын ажиллагааны болон харилцан сонирхсон бусад асуудлаар санал солилцов. Монгол, Унгар улсууд 1950 онд дипломат харилцаа тогтоосон бөгөөд энэхүү айлчлал нь тус улсын Үндэсний Ассамблейн даргын түвшний хоёр дахь айлчлал юм. 2023.05.04-07

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын урилгаар Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Парламентын доод танхим Лок Сабха-гийн дарга Ом Бирла Монгол Улсад албан ёсны айлчлал хийв. Айлчлалын үеэр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Парламентын доод танхим Лок Сабха-гийн дарга Ом Бирла нар албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр талын харилцаа, парламент хоорондын хамтын ажиллагаа болон харилцан сонирхсон бусад асуудлаар санал солилцов.

Монгол Улсын гуравдагч хөршийн бодлогыг бэхжүүлэх, манай улсын “оюун санааны хөрш”, бүс нутаг дахь чухал түнш Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улстай хөгжүүлж буй Стратегийн түншлэлийн харилцааг шинэ агуулгаар баяжуулах, дээд, өндөр түвшний яриа хэлэлцээний давтамжийг хадгалах, хоёр орны хууль тогтоох байгууллага хоорондын харилцааг бататгах, улс төр, аюулгүй байдал, батлан хамгаалах, худалдаа, эдийн засаг, соёл, хүмүүнлэгийн салбарт харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой айлчлал болов. 2023.07.06-09

3.1.2. Тамгын газар

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, доктор Л.Өлзийсайхан, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Парламентын доод танхим Лок Сабха-гийн Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Утпал Кумар Сингх нар Тамгын газар хоорондын Хамтын ажиллагааны протоколд гарын үсэг зурав. Дараа нь Ерөнхий нарийн бичгийн дарга нар уулзалт хийж, Тамгын газруудын харилцааг өргөжүүлэх талаар санал солилцлоо. 2023.07.07

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, доктор Л.Өлзийсайхан Бүгд Найрамдах Франц Улсаас манай улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд, ноён Себастиан Сүрүнийг хүлээн авч уулзав.

Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Франц Улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 58 жилийн ой 2023 онд тохиож байгаа боловч манай хоёр улс нэн эртний түүхэн харилцаатайг Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан дурдаад, жил гаруйн өмнө Бүгд Найрамдах Франц Улсын Сенатын танхим дахь Франц-Монголын найрамдлын бүлгийн дарга Филипп Мүэй тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад, Монгол Улсын Их Хурал дахь Монгол-Францын найрамдлын бүлгийн дарга Ж.Чинбүрэн тэргүүтэй төлөөлөгчид хариу айлчилсан нь хоёр улсын харилцаа, хамтын ажиллагаанд томоохон түлхэц үзүүлснийг тэмдэглэв. Тэрбээр, Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол-Францын найрамдлын бүлгийн дарга Ж.Чинбүрэн тэргүүтэй төлөөлөгчдийн бүрэлдэхүүнд ажиллаж, тус улсын Сенатын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга болон Тамгын газрын удирдлагуудтай уулзсан нь хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхэд чухал алхам болсныг онцлов. 2023.03.31

Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, доктор Л.Өлзийсайхан Азийн сангийн ерөнхийлөгч, хатагтай Лорел И.Миллертэй уулзаж, хоёр байгууллагын хамтын ажиллагааны асуудлаар санал солилцлоо. Азийн сан манай улстай сүүлийн 30 гаруй жилийн хугацаанд хамтран ажиллаж, засаглалыг сайжруулах, уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөг бууруулах, жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах, авлигатай тэмцэхэд дэмжлэг үзүүлэх зэрэг олон талын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж ирсэн юм. 2023.07.03

3.2. Гадаадад хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ

3.1.1. Улсын Их Хурал

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Оросын Холбооны Улсын Холбооны Хурлын Төрийн Думын дарга В.В.Володины урилгаар тус улсад албан ёсны айлчлал хийв.

Айлчлалын үеэр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Оросын Холбооны Улсын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн дарга В.И.Матвиенко болон Төрийн Думын дарга В.В.Володин нартай албан ёсны хэлэлцээ хийж, хоёр улсын парламент хоорондын хамтын ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа, худалдаа, эдийн засаг, боловсрол, соёл, хүмүүнлэгийн харилцааг өргөжүүлэх талаар санал солилцов.

Айлчлалын хүрээнд Монгол Улсын Их Хурал, Оросын Холбооны Улсын Холбооны Хурлын хамтын ажиллагааны хамтарсан комиссыг байгуулах баримт бичигт гарын үсэг зурав.

Мөн Оросын Холбооны Улсын "Роснефть" ХН-ийн Ерөнхий гүйцэтгэх захирал И.В.Сечин, Оросын Холбооны Улсын Эрхүү мужийн амбан захирагч И.И.Кобзев нартай тус тус ажлын уулзалт хийв. 2023.06.18-22

3.2.2. Монголын парламентын бүлгэм

Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Германы парламентын бүлгийн дарга М.Оюунчимэг болон Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнхцэцэг, Ц.Анандбазар, Б.Бейсен, Б.Баттөмөр нар Бундестагийн урилгаар Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсад ажлын айлчлал хийв. Улсын Их Хурлын гишүүд айлчлалын үеэр Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Бундестагийн дэд ерөнхийлөгч Вольфганг Кубики, Бундестагийн Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байнгын хорооны дарга, доктор Кристоф Хоффманн, Хууль зүйн байнгын хорооны дэд дарга, доктор Торстен Лийб, Холбооны Гадаад харилцааны яамны Энэтхэг, Номхон далайн бодлого, Өмнөд Азийн асуудал хариуцсан тусгай үүрэгт Элчин сайд Эрик Курцвайл нартай албан уулзалт хийлээ. 2023.04.23-29

Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Казахстаны парламентын бүлгийн дарга Х.Баделхан, Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Казахстаны парламентын бүлгийн гишүүн Т.Аубакир, Э.Бат-Амгалан, Б.Бейсен, Т.Энхтүвшин нар Бүгд Найрамдах Казахстан Улсад парламентын хамтын ажиллагааг идэвхжүүлэх, туршлага судлах, санал солилцох зорилгоор албан айлчлал хийв. 2023.06.19-26

3.2.3. Тамгын газар

Монгол Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, доктор Л.Өлзийсайхан Японы парламент Үндэсний Диет-ийн үйл ажиллагааны туршилага судлах ажлын айлчлал хийлээ. Тэрбээр тус улсын парламентын дээд, доод танхим буюу Зөвлөхүүдийн болон Төлөөлөгчдийн танхимын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Кобаяаши Фүмитакэ, Окада Норихару нартай уулзлаж, Тамгын газар хоорондын харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх талаар санал солилцов. Мөн танхимуудын Хууль, эрх зүйн товчоодын үйл ажиллагаатай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах, батлах үе шат, эрх зүйн шинжилгээ, дүгнэлт хийх зэрэг өргөн хүрээтэй асуудлаар туршилага судлав. Түүнчлэн Японы Парламентын музей, номын сан, Парламентын боловсрол хөтөлбөр (Parliamentary StudyProgram)-тэй танилцлаа. 2023.07.20-21

3.3. Олон улсын хурал

Бахрейны Хаант Улсын Манама хотноо зохион байгуулагдсан Олон Улсын Парламентын Холбооны 146 дугаар Ассамблейн чуулга уулзалтад Монгол Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар, Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны дарга Г.Тэмүүлэн, Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Бат-Эрдэнэ, Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан нар оролцов.

Олон Улсын Парламентын Холбооны 146 дугаар Ассамблейн чуулга уулзалтад 120 гаруй улс орон, бүс нутгийн байгууллагын 1100 гаруй төлөөлөгч, ажиглагчид оролцсон байна. 2023.03.11-15

Монгол Улсын Их Хурал, Стэнфордын Их сургууль, Бан Ги Мүн сан, Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Эва Эмэгтэйчүүдийн Их сургуультай хамтран “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ – Жендэрийн эрх тэгш байдал ба тогтвортой хөгжил” чуулга уулзалтыг Улаанбаатар хотноо зохион байгуулав.

Чуулга уулзалтад Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Ким Ён Жү, “Бан Ги Мүн” сангийн тэргүүн, Нээдсэн Үндэстний Байгууллагын найман дахь Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Бан Ги Мүн, Америкийн Нээдсэн Улсын Стэнфордын Их сургуулийн Ази-Номхон далайн Судалгааны төвийн захирал Жи Вүк Шин болон Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Эва эмэгтэйчүүдийн Их сургуулийн ерөнхийлөгч Юн Ми Ким, Түрэг хэлт улс орнуудын парламентын ассамблейн Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Мэхмэт Сурейя Эр нарын нийт 10 орны 52 нэр хүндтэй зочид хүрэлцэн ирж оролцов. 2023.06.13-14

“Шийдвэр гаргах түвшинд тэгш төлөөллийг хангах амлалт” олон улсын форум Улаанбаатар хотноо болов. Тус форумыг Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хорооноос Нээдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн хөтөлбөр, Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага “КОЙКА”-гийн дэмжлэгтэйгээр зохион байгуулсан юм. Форумын хүрээнд “Шийдвэр гаргах түвшинд жендэрийн тэгш байдлыг хангах эрх зүйн шинэчлэл” сэдэвт олон улсын хэлэлцүүлгийг явууллаа. 2023.04.10-11

3.4. Хоёр талын уулзалтууд

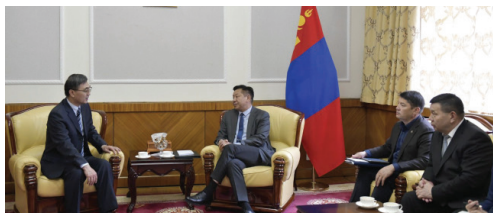

Ээлжит чуулганы үеэр Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Оросын Холбооны Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд ноён **Алексей Николаевич Евсиков**, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд ноён **Цай Вэньруй**, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсаас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд **М.П.Синех**, Их Британи Умард Ирландын Нэгдсэн Хаант Улсаас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд **Филип Малон**, Европын Холбооноос Монгол Улсад суугаа Элчин сайд бөгөөд Төлөөлөгчийн газрын тэргүүн **Аксель Никэйз**, Австралийн Холбооны Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд **К.Смит**, Бүгд Найрамдах Финланд Улсаас Монгол Улсад хавсран суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд хатагтай **Лина-Кайса Миккола**, Шведийн Хаант Улсаас Монгол Улсад хавсран суугаа Элчин сайд хатагтай **Хелена Сонгеланд**, Токүшима дахь Монгол Улсын Өргөмжит консул **Каваүчи Широ**, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Хууль зүйн сайд асан **Х.Дойблер-Гмелин**, Транспэрэнси Интернэйшнлийн үүсгэн байгуулагч **П.Айгэни**, Дэлхийн Банк Группын Боловсролын асуудал хариуцсан захирал **Жэйми Саведра**, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Бундестагийн гишүүн, Германы Социал демократ намын хамтарсан дарга **Ларс Клингбайл** тэргүүтэй төлөөлөгчид, “Бан Ги Мүн” сангийн тэргүүн, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын найм дахь Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, Эрхэмсэг ноён **Бан Ги Мүн** тэргүүтэй төлөөлөгчид, Олон улсын валютын сангийн Монголыг хариуцсан ажлын хэсгийн ахлагч хатагтай **Ангана Банержи** тэргүүтэй төлөөлөгчид, Олон улсын Түрэг судлалын академийн ерөнхийлөгч **Шахин Мустафаев**, Европын Холбооны Гадаад харилцааны албаны Ерөнхий нарийн бичгийн дарга **Стэфано Саннино**, Азийн сангийн Ерөнхийлөгч **Лорел И.Миллер** нартай тус тус уулзлаа.

Ээлжит чуулганы хугацаанд Монгол Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улсын Үндэсний Ассамблейн дэд дарга Сунтон Сайяжага-тай уулзаж, хоёр орны хууль тогтоох байгууллагын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх талаар санал солилцлоо. Уулзалтын эхэнд Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улстай дипломат харилцаа тогтоосны 60 жилийн ой өнгөрөгч онд тохиосныг дурдаж, түүхт ойн хүрээнд хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагааг улам өргөжүүлэн бэхжүүлэхэд талууд идэвхтэй ажилласныг онцоллоо.

Энэ үеэр мөн Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого “Алсын хараа-2050”, Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын хүрээнд Монгол, Лаосын худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлж, экспорт, импортын бараа бүтээгдэхүүний хэмжээ, нэр төрлийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр нягт хамтран ажиллах хүсэлтэй байгаагаа илэрхийлэв. Түүнчлэн, Засгийн газраас 2023-2024 оныг “Монголд зочлох жил” болгон зарласантай холбогдуулан Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улстай аялал жуулчлалын салбарт хамтран ажиллах, аяллын маршрут боловсруулах, хамтарсан аяллын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгох, Монгол Улсыг хилийн чанадад сурталчлах зэрэг чиглэлд хамтран ажиллах саналаа илэрхийлсэн.

Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны дарга Т.Энхтүвшин, гишүүн Т.Аубакир, Ж.Батжаргал нар Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсаас манай улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Цай Вэньруй-тай уулзав.

Монгол Улсын Их Хурлын дэд дарга С.Одонтуяа, Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны дарга Б.Саранчимэг нар Америкийн Нэгдсэн Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Ричард Буанганыг тус тус хүлээн авч уулзав.

Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Энх-Амгалан Бүгд Найрамдах Турк Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайд Зафер Атешийг хүлээн авч уулзав.

Улсын Их Хурал дахь эмэгтэй гишүүдийн бүлгийн төлөөлөл Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн хөтөлбөрийн Суурин төлөөлөгч Илейн М.Конкиевич тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзсан.

3.5. Бусад

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар гадаад айлчлал, олон улсын хурал, чуулган, сургалт семинар, туршлага судлах болон танилцах аялал зэрэг арга хэмжээнд давхардсан тоогоор нийт 44 гишүүн оролцжээ.

Гадаад арга хэмжээтэй холбоотой Улсын Их Хурлын даргын 43 захирамж гарч, Улсын Их Хурлын даргаас гадаад улсын парламентын дарга нарт 33 илгээлт, захидал, урилга, Улсын Их Хурлын дэд дарга, гишүүдээс гадаад улсын парламентын дэд дарга, гишүүдэд 12 захидал, урилгыг тус тус хүргүүлж, нийт 93 цахим шууданг илгээжээ.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын дөрвөн ажилтан Улсын Их Хурал болон дотоод, гадаадын байгууллага, олон улсын байгууллагын шугамаар айлчлал, олон улсын хурал, сургалт, семинарт оролцож, туршлага судлах, танилцах үйл ажиллагаанд хамрагдсан.

Олон улс, бүс нутгийн байгууллагын ассамблей, чуулганд Улсын Их Хурлын удирдлага, гишүүд оролцсон нь холбогдох асуудлаар авч хэрэгжүүлж буй манай улсын бодлого, арга хэмжээнүүдийг бусад улс орнуудад сурталчлан таниулахаас гадна бүс нутаг болон дэлхий нийтэд тулгамдаад буй асуудлаар өөрийн байр суурийг илэрхийлэх, улмаар Монгол Улс бүс нутгийн болон олон улсын хэмжээнд байр сууриа бэхжүүлэхэд ихээхэн чухал боллоо.

Ээлжит чуулганы үеэр хэрэгжүүлсэн гадаад, дотоод айлчлал, арга хэмжээнүүд нь Улсын Их Хурал болон бусад улс орны хууль тогтоох байгууллагын хооронд тогтоосон харилцааг бүх түвшинд ахиулан хөгжүүлэх, харилцан айлчлалын давтамжийг хадгалан итгэлцлийг бэхжүүлэх, шинээр хамтын ажиллагаа тогтоох зэрэгт ихээхэн ач холбогдолтой боллоо.

ДӨРӨВ. МЭДЭЭЛЭЛ СУРТАЛЧИЛГАА, СУРГАЛТ СУДАЛГАА, ОЛОН НИЙТИЙН ХАРИЛЦАА

Тамгын газар хууль тогтоох болон Улсын Их Хурлын хянан шалгах үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, мэдээ мэдээллийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд, цахим хуудас, олон нийтийн сүлжээгээр шуурхай түгээж, иргэд, олон нийтээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлтийг хуульд заасан хугацаанд шийдвэрлэх, хариу өгөх болон хуралдааны цахим систем, мэдээллийн технологийг хөгжүүлэх, сургалт, судалгаагаар Улсын Их Хурлын гишүүд болон холбогдох нэгж, ажилтан, албан хаагчдыг хангах замаар парламентын чадавхыг нэмэгдүүлэхэд анхаарал хандуулж ажиллажээ.

4.1. Мэдээлэл сурталчилгаа, олон нийтийн харилцаа

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээ мэдээлэл, нэгдсэн хуралдаан, Байнгын, дэд, түр хороо, хянан шалгах түр хороо болон ажлын хэсгийн хуралдааны тойм, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүд, Байнгын хороод, Улсын Их Хурлын Тамгын газраас зохион байгуулсан хэвлэлийн бага хурал, гадаад дотоод уулзалт, хэлэлцүүлэг, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөл, Тамгын газрын үйл ажиллагааны талаарх нийт 380 текст мэдээг 2832 гэрэл зургийн хамт Улсын Их Хурлын цахим хуудас (www.parliament.mn)-д байршуулав.

Ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын долоо хоног тутмын үйл ажиллагааг тоймлон 20 нэвтрүүлэг бэлтгэж, телевизүүдийн эфир, олон нийтийн сүлжээгээр иргэдэд хүргэв. Тухайлбал, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн талаар дөрвөн шторк, гурван нэвтрүүлэг, “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ чуулга уулзалт”-ын талаар хоёр, “Үндэсний номын баяр” болон “Парламентын боловсрол” сэдвээр тус бүр нэг, долоо хоног бүрийн тойм 17 нэвтрүүлгийг тус тус хийсэн.

Түүнчлэн Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын албан ёсны мэдээ мэдээллийг түгээх сувгийг өргөжүүлэх зорилгоор дээрх нэвтрүүлгүүд, видео контентуудыг Тамгын газрын дотоод сүлжээний “Parliament TV”-ээр өдөр тутам түгээж байна.

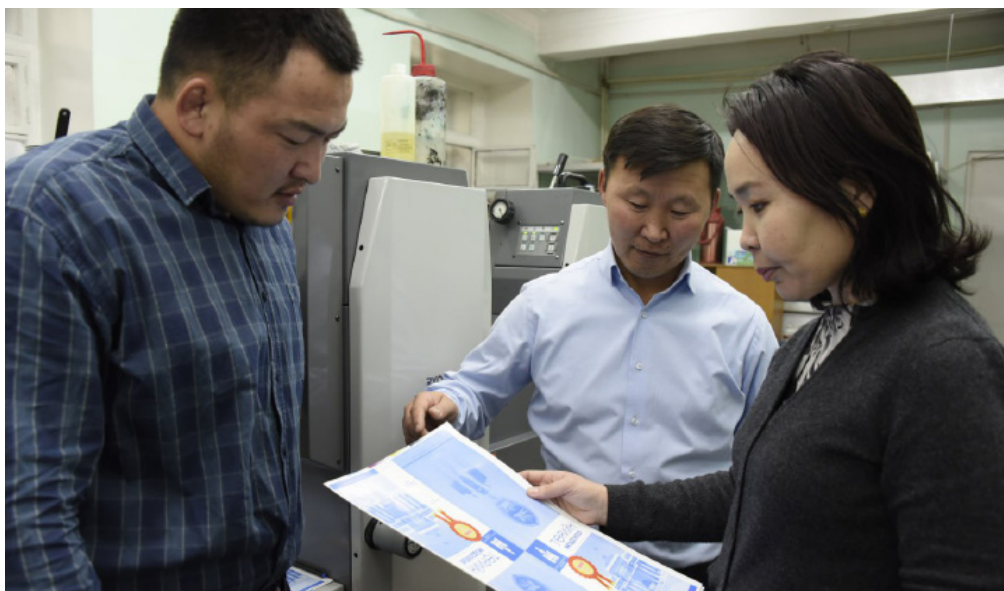
Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслүүд, Улсын Их Хурлын дарга болон гишүүдийн уулзалтын талаарх 30 видео мэдээ, нийгмийн сүлжээний богино хэмжээний 250 контент бэлтгэж Улсын Их Хурлын цахим хуудас (www.parliament.mn)-д байршуулахын зэрэгцээ [youtube.com](https://www.youtube.com), [twitter.com](https://www.twitter.com), [facebook.com](https://www.facebook.com) сүлжээгээр олон нийтэд түгээв.

Ээлжит чуулганы хугацаанд Унгар Улсын Үндэсний Ассамблейн дарга Көвер Ласлогийн Монгол Улсад хийж буй албан ёсны айлчлал, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийг өргөн мэдүүлсэн талаар хэвлэлийн бага хурал, Хянан шалгах түр хороо (Хилийн боомтуудаар ачаа, тээвэр, нүүрс нэвтрүүлэх болон чөлөөт бүсийн үйл ажиллагаанд учирч байгаа хүндрэлийг шалган тогтоох)-ны нотлох баримт шинжлэн судлах сонсгол хойшлогдсон тухай хэвлэлийн бага хурал, Аялал жуулчлалын тухай хууль, Төмөр замын тухай хууль, Төрөөс олгох урамшууллаас нийгмийн даатгалын болон эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай, “Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, Боловсролын багц хуулийн төслүүдийн талаар хэвлэлийн хурал, Эрдэнэс таван толгойн Бүрэн эрхийг сунгах тухай талаар хэвлэлийн мэдээлэл, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн талаарх хэвлэлийн бага хурал, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Парламентын доод танхим Лок Сабха-гийн дарга Ом Бирла Монгол Улс дахь айлчлал, “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ чуулга уулзалт” зэрэг арга хэмжээнүүдийг дотоод сүлжээ, цахим сүлжээгээр нийт 18 удаа шууд дамжуулсан.

Хууль тогтоох үйл ажиллагааны талаарх мэдээ, мэдээллийг түгээх сувгийг өргөжүүлэн Монголын үндэсний Олон нийтийн радио, Дэлхийн монголчуудын 88.3 радио сувгаар дамжуулан ажлын өдрүүдэд 07.00, 08.00, 13.00, 17.00, 18.00 цагийн “Шуурхай мэдээллийн хөтөлбөр”-өөр Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, баталсан хууль тогтоомжийн талаар мэдээ мэдээлэл бэлтгэж нэвтрүүлсэн.

Улсын Их Хурлын Байнгын, дэд болон түр хороод, Улсын Их Хурлын Тамгын газраас зохион байгуулсан нээлттэй сонсгол, хэлэлцүүлэг, уулзалт, семинар хэвлэлийн хуралд сэтгүүлчид, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтнуудыг өргөнөөр оролцуулах ажлыг тухай бүрд нь зохион байгуулж ажилласан.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 53 дугаар зүйлийн 53.10 дахь хэсэгт “Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд хэвлэн нийтлэх бөгөөд түүнийг албан ёсны эх гэж үзнэ” хэмээн заасан байдаг. Ээлжит чуулганы хугацаанд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 15 дугаарыг хэвлэж захиалагч, уншигчдад хүргүүлэв. Эмхэтгэлийн дээрх дугааруудын тойм, танилцуулгыг бэлтгэн Улсын Их Хурлын цахим хуудас (www.parliament.mn) болон олон нийтийн сүлжээнд байршуулав. Үүний зэрэгцээ дугаар бүрийн PDF хувилбарыг тухай бүр Улсын Их Хурлын цахим хуудас (www.parliament.mn)-д нийтлэн, хууль тогтоомжийн албан ёсны эхийг олон нийтэд нээлттэй, хүртээмжтэй хэлбэрээр шуурхай түгээлээ. Эмхэтгэлийн дугаарт Монгол Улсын хууль 76, Улсын Их Хурлын тогтоол 35, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлиг 11, Засгийн газрын тогтоол 13, Үндсэн хуулийн цэцийн тогтоол хоёр, Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт гурав, Монгол Улс нэгдэн орсон олон улсын гэрээ гурав, Монгол Улсын дээд шүүхийн гурав тайлбарыг тус тус нийтэлжээ. Мөн Засгийн газраас баталсан “Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөр III”-ыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд нийтлэгдэх хууль тогтоомжуудыг үндэсний монгол бичгээр хэвлэн, нийтэлж байна.

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2023 оны зургадугаар сарын 07-ны №22 (1270)-т Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлт нийтлэгдэв.

Олон нийттэй харилцах үйл ажиллагааны хүрээнд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцах журмыг шинэчлэн боловсруулж, Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн даргаар батлуулав. Шинэ журмын дагуу Улсын Их Хурлын гишүүд болон иргэд, байгууллагаас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцах 320 удаагийн аяллаар дотоод, гадаадын 11000 иргэнийг Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцуулах ажлыг зохион байгуулав.

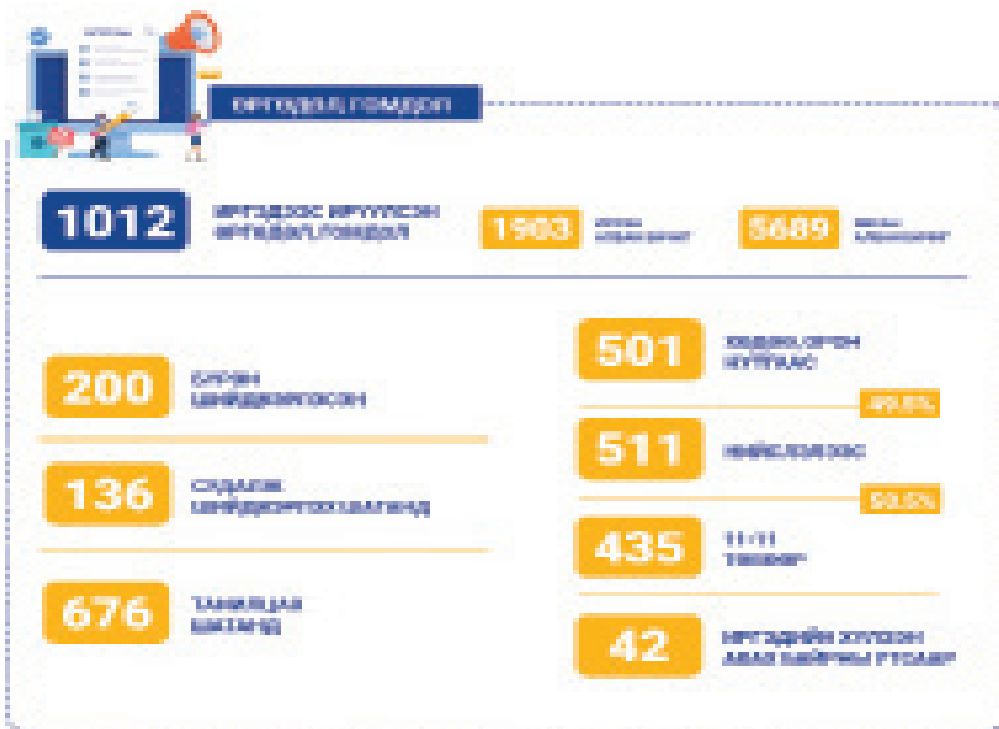
Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдад зориулсан “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрт нийслэлийн Ерөнхий боловсролын 25 сургуулийн 796 сурагчийг хамруулж, парламентын үйл ажиллагааны талаар мэдлэг ойлголтыг

нэмэгдүүлэх аянг зохион байгуулсан. Дээрх үйл ажиллагаануудаас “Иргэдэд нээлттэй төрийн ордон”, “Парламентын боловсрол” контент 18-ыг бэлтгэж, Улсын Их Хурлын олон нийттэй харилцах сувгуудаар түгээсэн. “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн өдөр”-ийн хүрээнд ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын дунд “Мэтгэлцээний үндэсний аварга шалгаруулах” тэмцээнийг зохион явууллаа.

Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын Стратеги төлөвлөгөөнд тусгагдсан аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дэргэд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг сурталчлах төв байгуулах зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Өвөрхангай, Баянхонгор аймагт Хууль тогтоомж сурталчлах төв байгуулж, ажилтнуудыг сургалтад хамруулан, төвүүдийг Улсын Их Хурлын Тамгын газраас эрхлэн гаргадаг 1050 гаруй ширхэг ном товхимол, гарын авлага, эмхэтгэл, эрдэм шинжилгээний сэтгүүл зэргээр хангав.

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, баталсан хуулиудын мэдээллийг иргэдэд хүргэх шинэ суваг бий болгож, “Шинэ хууль” аудио подкаст 11-ийг бэлтгэж, parliament.mn хуудаст байршуулахын зэрэгцээ “Улсын Их Хурал-Энэ долоо хоногт” товч тоймыг долоо хоног бүр бэлтгэн parliament.mn цахим хуудаст нийтэлж, фэйсбүүк пэйж хуудас, твиттер хуудсаар дамжуулан олон нийтэд түгээлээ.

4.2. Иргэд, сонгогчдоос ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлт

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд 1012 иргэнээс 4898 хуудас бүхий нийт 1012 өргөдлийг Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороодод хандаж ирүүлсэн байна.

Иргэдээс ирүүлсэн өргөдлийн агуулга

№	Өргөдлийн агуулга	Ирсэн өргөдлийн тоо	Нийт өргөдөлд эзлэх хувийн жин
I	Иргэдээс ирүүлсэн нийт өргөдөл	1012	100%
I.1	Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын асуудал	1	0.1%
I.2	Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын асуудал	1	0.1%
I.3	Санхүү, төсвийн асуудал	2	0.2%
I.4	Хууль зүйн асуудал	116	11.5%
I.5	Барилга, хот байгуулалтын асуудал	37	3.6%
I.6	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны асуудал	6	0.6%
I.7	Зам, тээврийн асуудал	3	0.3%
I.8	Хөдөлмөрийн асуудал	5	0.5%
I.9	Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын асуудал	63	6.2%
	Үүнд:		
I.9.1	хүн амын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал	28	2.7%
I.9.2	нийгмийн халамжийн бодлого	2	0.2%
I.9.3	нийгмийн даатгалын бодлого	2	0.2%
I.9.4	хүүхэд, залуучууд, эмэгтэйчүүд, ахмадын болон гэр бүлийн хөгжлийн асуудал	3	0.3%
I.9.5	хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөгжлийн асуудал	1	0.1%
I.9.6	орон байр, гэр хүссэн	5	0.4%
I.9.7	эмчилгээний зардалд тусламж хүссэн	11	0.9%
I.9.8	мөнгөн тусламж хүссэн	11	0.9%
I.10	Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал	7	0.7%
I.11	Эрүүл мэндийн асуудал	18	1.8%
I.12	Шагналын асуудал	101	10%
I.13	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны асуудал	6	0.6%
I.14	Төрийн байгуулалтын асуудал	37	3.7%
I.15	Эдийн засгийн асуудал	10	1.0%
I.16	Бусад асуудал	564	55.7%
I.17	Монгол Улсын Үндсэн хуульд санал	35	3.4%

Дээрх 1012 өргөдлийн 501 (49.5 хувь) нь хөдөө орон нутгийн иргэдээс, 511 (50.5 хувь) нь нийслэлийн иргэдээс ирсэн байна.

Мөн Улсын Их Хуралд нийт 1903 албан бичиг ирсэн бол Улсын Их Хурлаас нийт 5689 албан бичгийг төлөвлөн холбогдох байгууллагад хүргүүлжээ. Мөн Засгийн газрын Иргэд, олон нийттэй харилцах 11-11 төвд Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороо, намын бүлэг, Тамгын газарт болон Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагуудад хандан 435 иргэнээс санал, хүсэлт, гомдол, шүүмжлэл, талархал ирүүлснийг холбогдох байгууллагуудад уламжилж, иргэдэд зөвлөгөө, мэдээлэл өгч ажилласан.

Улсын Их Хурлын Иргэдийг хүлээн авах байрны 51-261526 дугаарын утсаар нийт 42 иргэнээс санал, хүсэлт, гомдол ирүүлснийг Улсын Их Хурал болон Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагуудад уламжлан иргэдэд зөвлөгөө өгөх, санал, хүсэлт, гомдлын хариуг нь лавлах, шаардлагатай албан тушаалтантай холбогдож ажилласан.

4.3. Хуралдааны цахим систем, мэдээллийн технологи

4.3.1. Хуралдааны цахим систем

Программ хангамж

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн болон Байнгын хороодын хуралдааны цахим системийг ашиглан Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд 30 удаагийн (системийн бүртгэлээр нийт 223 цаг 27 минутын) нэгдсэн хуралдаанд 1279 удаа санал хураалт явуулж, 2446 удаа гишүүдийн болон ажлын хэсгийн микрофоныг нээж, үг хэлэх, асуулт асуух, асуултад хариулах техникийн боломжийг бүрдүүлсэн.

Байнгын (дэд, түр, бусад) хороодын 167 удаагийн (системийн бүртгэлээр нийт 381 цаг 39 минутын) хуралдаанд 1512 удаа санал хураалт явуулж, 2991 удаа гишүүдийн болон ажлын хэсгийн микрофоныг нээж ажиллуулав. Ээлжит чуулганы хугацаанд хуралдааны цахим системийн программ хангамжийн операторын үйлчилгээг давхардсан тоогоор 262 удаа үзүүлж, ирцийн мэдээллийг 30 удаа боловсруулан холбогдох нэгжид хүлээлгэн өгөв.

Хуралдааны санал хураалтын үр дүн, хуралдааны талаарх тоон мэдээллийг хоёр удаа нэгтгэн боловсруулж холбогдох нэгж, албан тушаалтанд хүлээлгэн өгсөн.

Хуралдааны дүрсний систем

Ээлжит чуулганы хугацаанд 30 удаагийн нэгдсэн хуралдаан, 167 удаагийн Байнгын (дэд, түр) хороодын хуралдаан, 180 удаагийн ажлын хэсэг, мэдээллийн цаг, сургалт семинар, уулзалтын дүрс бичлэгийг хийсэн байна. Ээлжит чуулганы хугацаанд хуралдааны цахим системийн дүрсний операторын үйлчилгээг давхардсан тоогоор 297 удаа үзүүлэв.

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдааныг Монголын үндэсний Олон нийтийн телевизийн хоёрдугаар суваг, ТМ телевиз, Парламент телевиз, National, Юнивишн, Скаймедиа IPTV, Төрийн ордны теле сүлжээ, Тамгын газрын дотоод сүлжээний IPTV болон Улсын Их Хурлын цахим хуудас (www.parliament.mn, iptv.parliament.mn)-ууд, facebook-ийн ParliamentMN, D.Parliament хуудсаар 30 удаа шууд дамжуулж, Байнгын болон түр, дэд хороодын хуралдаан, намын бүлгийн мэдээллүүдийг дотоод сүлжээний IPTV-ээр шууд дамжуулсан. Парламентын сэтгүүлчдийн өрөөнд холболт хийж 247 удаагийн арга хэмжээний дуу, дүрсийг шууд дамжуулав.

Хуралдааны дууны систем

Ээлжит чуулганы хугацаанд 34 удаагийн нэгдсэн хуралдаан, 167 удаагийн Байнгын болон дэд, түр хороодын хуралдаан, 180 удаагийн ажлын хэсэг, мэдээллийн цаг, сургалт семинар, уулзалтын дууны бичлэгийг хийсэн. Ээлжит чуулганы хугацаанд хуралдааны цахим системийн дууны операторын үйлчилгээг давхардсан тоогоор 578 удаа үзүүлэв.

Хуралдааны танхимуудад зохион байгуулагдсан хэлэлцүүлэг, ажлын хэсгийн хуралдаан болон Улсын Их Хурлын удирдлага, гишүүдийн оролцсон хурал, уулзалт зэрэг зургаан удаагийн арга хэмжээнд орчуулгын Bosch систем, 16 удаагийн арга хэмжээнд цахим уулзалтын ZOOM программ ашигласан. Мөн “Их Монгол” танхим, зоогийн газар, хоёр давхрын студи зэрэгт зохион байгуулагдсан дүрсний зөөврийн системийг гурван удаа, дууны зөөврийн системийг таван удаа суурилуулж ашигласан.

Улсын Их Хурал дахь намын бүлгүүдийн 31 удаагийн хуралдаан, арга хэмжээний техникийн бэлтгэлийг хангасан.

4.3.2. Мэдээллийн технологи

Хэрэглэгчдэд программ хангамжийн 95, компьютерын сүлжээний 30, дотоод сүлжээний IPTV-ийн 20, хувилах, хэвлэх төхөөрөмжийн 51 удаагийн засвар үйлчилгээ, мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлж, нийт 400 ширхэг техник хэрэгслийн гэмтлийг оношлон засварлаж хүлээлгэн өгөв.

Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудас болон дэд цахим хуудаснуудад шинээр орсон 1092 мэдээ мэдээлэлд форматын хяналт тавьж, дэд цахим хуудас хариуцсан ажилтнуудад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч ажилласан.

“MyParliament” хөдөлгөөнт оффисийн системийн мэдээллийн санд системийн хандалт 156, үйл ажиллагаа 808, хуулийн төсөл, хэлэлцэх асуудал 167, дагалдах файлууд 466, үйл явдал, хуралдаан 357 шинээр нэмж бүртгэгдсэн.

Парламентын цахим шилжилтийн “D.Parliament” цахим систем Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн болон боловсруулалтын шатанд байгаа хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөлд иргэдийн саналыг авах, цахим санал асуулга, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах, иргэдээс өргөдөл, гомдол хүлээн авах,

Ерөнхий сайдын мэдээлэлтэй холбогдуулан иргэдийн асуултыг хүлээн авч нэгтгэх үндсэн цэстэйгээр ажиллаж байна.

Цахим системийн мэдээллийн санд “Боловсруулж буй төсөл” ангилалд нийт 12 төсөл орсноос идэвхтэй ес, “Өргөн мэдүүлсэн төсөл” ангилалд нийт 56 төсөл орсноос идэвхтэй 37 төсөлд иргэдийн саналыг авч байна. D.Parliament.mn цахим системд 2183 иргэн хэрэглэгчээр бүртгүүлэн 1405 иргэн танилт нэвтрэлтийн ДАН системийн баталгаажуулалт хийж, нийт 145000 удаагийн хандалт хийгджээ. Цахим системд байршуулсан төслүүдийг иргэд үзэж танилцан дэмжих эсэхээ нийт 28159 удаа (like – 26759, dislike – 1400) илэрхийлж, нийт 2422 саналыг ирүүлээд байна. Мөн уг цахим системийн мобайл аппликейшний iOS хувилбарыг 5851, Android хувилбарыг 3120 хэрэглэгч гар утас, хөдөлгөөнт төхөөрөмжид суулган ашиглаж байна.

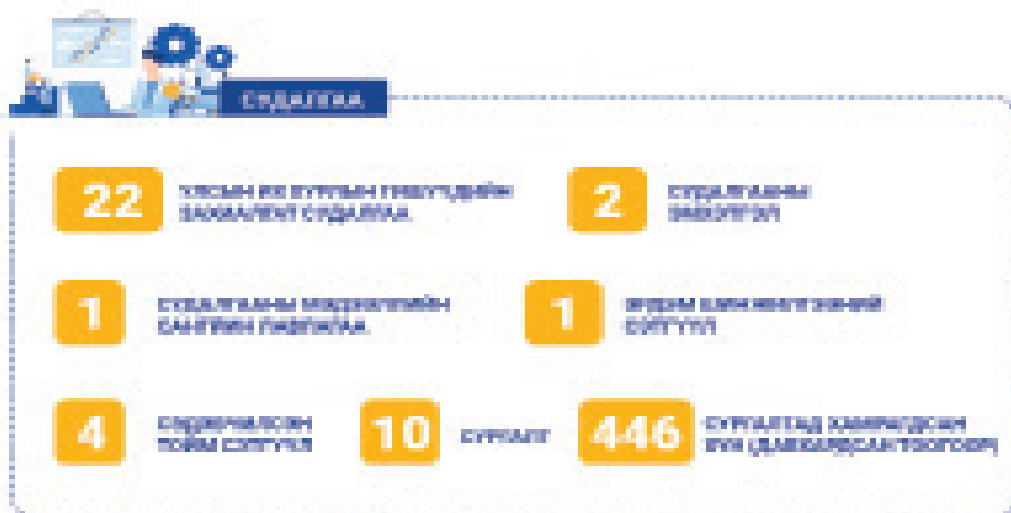
Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд Монгол Улсын Ерөнхий сайдын хийх зургаан удаагийн мэдээлэлтэй холбогдуулан иргэдийн 23 асуултыг хүлээн авч нэгтгэжээ.

4.4. Судалгаа шинжилгээ, сургалт

Судалгаа, мэдээлэл, лавлагаа

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд Тамгын газрын Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнгээс хуулийн төсөл болон Улсын Их Хурлаар хэлэлцэн баталж буй хууль, тогтоолын төсөлд холбогдох 22 судалгааны захиалгыг Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороод болон Тамгын газрын удирдлагын захиалгаар гүйцэтгэлээ. Үүнд:

Гүйцэтгэсэн нийт судалгааны ажил (Нийт 22)	
Судалгааны ангилал (захиалагчаар) Улсын Их Хурлын гишүүдийн захиалгаар - 14 Байнгын хорооны захиалгаар - 4 Улсын Их Хурлын Тамгын газрын удирдлагын захиалгаар - 4	Судалгааны ангилал (төрлөөр) Харьцуулсан судалгаа - 9 Мэдээлэл лавлагаа - 11 Тойм судалгаа - 2

Ном товхимол, гарын авлага

Хаврын чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаанд мэдээллийн дэмжлэг үзүүлэх хүрээнд “Парламент” судалгааны цуврал эмхэтгэлийн 42, 43 дахь дугаар, “Судалгааны мэдээллийн сангийн лавлагаа” цуврал товхимлын 30 дахь дугаар, “Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны намрын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны болон хүндэтгэлийн хуралдааны танилцуулга”, “Парламентын судалгаа, шинжилгээ” эрдэм шинжилгээний сэтгүүлийн зургаа дахь дугаар, “Мэдээлэл судалгаа” сэдэвчилсэн тойм сэтгүүлийн дөрвөн дугаарыг тус тус эмхэтгэн гаргаж Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын албан хэрэгцээнд хүргүүлээ.

Ном, гарын авлага (Нийт 14)		Тоо
1.	“Парламент” судалгааны эмхэтгэл №42-43	2
2.	Судалгааны мэдээллийн сангийн лавлагаа №30	1
3.	“Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны намрын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны болон хүндэтгэлийн хуралдааны танилцуулга”	1
4.	“Парламентын судалгаа, шинжилгээ” эрдэм шинжилгээний сэтгүүл №6	1
5.	“Мэдээлэл, судалгаа” аналитик тойм сэтгүүл №48-51	4
6.	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийн талаарх товч танилцуулга, тайлбар, лавлагаа	5

“Мэдээлэл судалгаа” сэдэвчилсэн тойм сэтгүүл (Нийт 4)		Дугаар
1.	Аялал жуулчлалын салбарын төлөв байдал, хөгжлийн чиг хандлага	48
2.	Бага насны хүүхдэд зориулсан хүнсний бүтээгдэхүүний чихрийн агууламж, шошгын стандарт	49
3.	Спортын санхүүжилтийн тогтолцоо	50
4.	Эмийн хяналтын лаборатори, эмийн чанар, стандарт	51

Мөн Парламентын номын сангаас Улсын Их Хурлын гишүүдийн хууль хэлэлцэн батлах үйл ажиллагаанд мэдээллийн дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хэлэлцэх асуудалд холбогдох тогтмол хэвлэлийн ном зүйн лавлагаа болон Парламентын номын санд буй ном товхимлын ном зүйн лавлагааг гаргаж, Улсын Их Хурлын гишүүдийн “MyParliament” хөдөлгөөнт оффисийн системд байршуулсан.

Ном зүйн лавлагаа (Нийт 2)		Тоо
1.	Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы хэлэлцэх асуудлаарх тогтмол хэвлэлийн ном зүйн лавлагаа	1
2.	Парламентын номын санд буй ном товхимлын ном зүйн лавлагаа	1

Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнгээс Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх ажлын хүрээнд дараах танилцуулга, мэдээлэл лавлагааг гаргав. Үүнд:

Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийн талаарх товч танилцуулга, тайлбар, лавлагаа (Нийт 5)		Тоо
1.	Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төсөлтэй холбоотой судалгааны эмхэтгэл	1
2.	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийн танилцуулга	3
3.	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийн талаарх ярианы сэдэвтэй холбоотой мэдээлэл, лавлагаа	1

Чуулга уулзалт, арга хэмжээ

	Огноо	Тайлбар
1. “Номын баяр” арга хэмжээ	2023.05.26-28	“Үндэсний бичиг соёл, номын өдрүүд-2023”-ийн хүрээнд Тамгын газрын холбогдох газар, хэлтэс, төслийн багтай хамтран “УИХ-ын Тамгын газраас эрхлэн хэвлүүлсэн ном товхимол”, “Парламентын номын санд хадгалагдаж байгаа Үндсэн хуультай холбогдолтой номын үзэсгэлэн”-г дэглэв.
2. “Алтай дамнасан тогтвортой байдлын яриа хэлэлцээ: Жендэрийн эрх тэгш байдал ба Тогтвортой хөгжил” чуулга уулзалт	2023.06.12-14	Монгол Улсын Их Хурал, Стэнфордын Их сургууль, Бан Ги Мун сан, Эва Эмэгтэйчүүдийн Их сургуультай хамтран зохион байгуулав. Чуулга уулзалтад эмэгтэйчүүдийн эрх мэдэл ба манлайлал, жендэрийн тэгш байдал, жендэрт суурилсан хүчирхийлэл, хөдөлмөрийн зах зээл дэх жендэрийн тэгш байдал зэрэг сэдэвт хэлэлцүүлгүүдээс гадна Алтай судлалын олон улсын чиг хандлагын талаарх салбар хуралдаан хуралдсан.

Сургалт зохион байгуулах ажлын хүрээнд:

Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнгийн Сургалтын албанаас ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын гишүүд, тэдгээрийн ажлын албаны ажилтнууд болон Улсын Их Хурлын Тамгын газрын удирдлага, ажилтнуудад зориулан сургалт зохион байгуулах, мэдээлэл, арга зүйн гарын авлагаар хангах чиг үүргийн хүрээнд 10 удаагийн сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж нийт 446 хүн (давхардсан тоогоор) хамруулав.

Сургалт семинарын тоо (Нийт 10)	
Сургалтын ангилал	Сургалтын ангилал (төрлөөр)
• ажлын байран дахь сургалт - 6 • мэргэшүүлэх сургалт - 1 • туршлага солилцох арга хэмжээ - 3	• Улсын Их Хурлын гишүүний сургалт - 2 • Тамгын газрын ажилтнуудын сургалт - 7 • захиалгат сургалт - 1
Сургалт, семинарт оролцогчид (Нийт 446)	
Сургалтад оролцогчид ангилал (албан тушаал)	Ангилал /хүйсээр/
• удирдах албан тушаалтан - 37 • гүйцэтгэх албан тушаалтан - 409	эмэгтэй албан хаагч - 316 эрэгтэй албан хаагч - 130

Парламентын сургалтын “training.parliament.mn” цахим систем

Улсын Их Хурлын гишүүд болон Тамгын газрын ажилтан нийт 282 хэрэглэгчийг Парламентын сургалтын цахим систем “training.parliament.mn”-д бүртгэв. Шинээр томилогдсон ажилтнуудад зориулсан 13, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнуудад зориулсан дөрөв, нийт 18 хичээлийг боловсруулж Парламентын сургалтын “training.parliament.mn” системд байршууллаа. Үүнд:

Чиглүүлэх сургалт:

1. Ажлын байранд дагаж мөрдөх харилцаа хандлага;
2. Албан хаагчийн цаг ашиглалт;
3. Байгууллагын нөөцийн удирдлагын ERP систем;
4. Гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулах, тайлагнах журам;
5. Албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн мэдээлэл;
6. Хөдөлмөрийн дотоод журам;
7. Улсын Их Хурлын Тамгын газрын бүтэц зохион байгуулалт, чиг үүргийн хуваарилалт;
8. Албан бичгийн стандарт, тавигдах шаардлага;
9. Төрийн албан хаагчийн нийтлэг баталгаа;
10. Төрийн албан хаагчийн хувийн хэргийн бүрдэл;
11. Дотоод аудит;
12. Улс төрийн албан хаагчийн анхаарах асуудал;
13. Үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм.

Тамгын газрын ажилтны сургалт:

1. ХАСХОМ анхаарах асуудал;
2. Хүний эрхэд суурилсан бодлого төлөвлөлт;
3. Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын гадаад орчны өөрчлөлт;
4. Жендэрийн талаарх шинэ ойлголт;
5. Тоо мэдээллийг бодлого шийдвэрт ашиглах нь.

Түүнчлэн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн нийтэд нээлттэй цахим сургалтын платформ (MOOC)-оос ардчилал, хүний эрх, жендэрийн сургалтын холбоосыг татан байршуулсан. Үүнд:

1. EdX, Harvard Их сургуулиас санал болгож буй Кибер аюулгүй байдлын энгийн ойлголтууд;
2. Алсын зайнаас ажиллах хувьсгал сургалтыг тус тус байршуулан ажиллав.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын албан хаагчид “Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын гадаад орчны өөрчлөлт” сэдэвт сургалтад хамрагдлаа. 2023.03.27

Сургалтын цогц хөтөлбөр

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнуудын чадавхыг бэхжүүлэх, бодлогын бичиг баримтад тусгагдсан зорилтуудыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2021 оны 03 дугаар сарын 03-ны өдрийн 164 дүгээр захирамжаар баталсан “Парламентын сургалтын цогц хөтөлбөр”-ийн хүрээнд таван дэд хөтөлбөр боловсруулж батлуулсан. Үүнд:

Цогц хөтөлбөр	Дэд хөтөлбөр	Код	Батлагдсан захирамж
1. Хувь хүний хөгжлийн сургалт	1. Хуулийн англи хэл	PD-04	УИХ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2023 оны 188 дугаар захирамж
	2. Мэдээллийн технологи	PD-04	УИХ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2023 оны 288 дугаар захирамж
	3. Орчуулгын онол, арга зүй	PD-05	УИХ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2023 оны 365 дугаар захирамж
	4. Эрүүл мэндийн боловсрол	PD-02	УИХ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2023 оны 397 дугаар захирамж
2. Чиглүүлэх сургалт	5. УИХ-ын гишүүний зөвлөх, туслах, бие төлөөлөгч-туслахын чиглүүлэх	PS-01	УИХ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2023 оны 282 дугаар захирамж

Мөн Хуулийн төсөл боловсруулагчийн сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг Швейцарын хөгжлийн агентлагийн “Монгол Улсад парламентын ардчиллыг бэхжүүлэх нь” дэд төслийн дэмжлэгтэйгээр боловсруулсан.

Хуулийн төсөл боловсруулагчдын хууль зүйн техникийн суурь мэдлэгийг бататгах, хуулийн төсөл боловсруулах арга зүй, ур чадварыг нь сайжруулах, мэргэшүүлэх зорилгоор Улсын Их Хурлын Тамгын газраас хуулийн төсөл боловсруулах чиг үүрэг бүхий ажилтнуудад зориулсан анхдугаар сургалтыг амжилттай зохион байгууллаа. 2023.05.24-26

“Парламентын боловсрол” хөтөлбөр

“Өсвөрийн парламент” хөтөлбөрийг хоёр дахь жилдээ зохион байгуулав. Үүний хүрээнд:

1. “Өсвөрийн парламент-2022” хөтөлбөрийн хаалтын үйл ажиллагааг Улсын Их Хурлын Тамгын газар, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Швейцарын хөгжлийн агентлаг, Монголын скаутын холбоо хамтран 2023 оны тавдугаар сарын 27-28-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотод зохион байгуулав.
2. Өсвөрийн Парламент 2022 хөтөлбөрт оролцсон 91 сурагч, 16 сургагч багшид болон зохион байгуулагчдад сертификат олгов.

Монгол Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын 2019-2024 оны Стратеги төлөвлөгөөнд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дэргэд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг сурталчлах төв байгуулах зорилт тусгагдсаны дагуу Баянхонгор, Өвөрхангай аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дэргэд “Хууль тогтоомж сурталчлах төв” байгууллаа. 2023.05.13

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын санаачилгаар Улсын Их Хурлын Тамгын газар, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Швейцарын хөгжлийн агентлаг, Монголын скаутын холбоо хамтран үндэсний хэмжээнд жил бүр зохион байгуулдаг “Өсвөрийн парламент”-ын 2022 оны арга хэмжээ бүтэн жилийн турш амжилттай үргэлжилж, өндөрлөлөө. 2023.05.27-28

“Илүү их уншъя” уриан дор өрнөсөн “Номын баяр”-ын арга хэмжээнд Улсын Их Хурлын Тамгын газраас оролцож, Парламентын номын сангийн сан хөмрөг дэх Монгол Улсын 1924, 1940, 1960 оны болон шинэ Үндсэн хуулийн ховор хэвлэлтүүдийг дэлгэн үзүүлж, бүх нийтийн Үндсэн хуулийн, хүний эрхийн, парламентын боловсрол, мэдлэгтэй холбоотой үйл ажиллагаа, ном товхимлыг танилцуулав. Түүнчлэн Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, доктор Л.Өлзийсайхан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал, ардчилал, хүний эрхийн суурь ойлголтуудыг хүүхэд багачуудад ойлгомжтойгоор хялбаршуулан тайлбарласан “Үндсэн үлгэр” номыг танилцууллаа. 2023.05.26-28

Улсын Их Хурлын Тамгын газраас хэрэгжүүлж буй “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийн хүрээнд сэтгүүлч, иргэний нийгмийн байгууллагын ажилтнуудыг Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын талаар чадавхижуулах “Парламентын ардчиллыг бэхжүүлэхэд сэтгүүлчдийн оролцоо” сэдэвт урт хугацааны сургалтад хамруулав. Сургалтын үеэр Улсын их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан “Ард түмний төлөөллийн байгууллага ардчилсан парламент” сэдвээр мэдээлэл өглөө. 2023.06.03-30

Улсын Их Хурлын Тамгын газраас 2021 оны 12 дугаар сараас эхлэн хэрэгжүүлж буй “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийн хүрээнд “Парламентын боловсролын сурагчдын клуб”-ийн анхных нь Нийслэлийн ерөнхий боловсролын 148 дугаар сургуульд байгуулагдлаа 2023.06.10

Улсын Их Хурлын Тамгын газраас хэвлүүлсэн “Үндсэн үлгэр” номын дээжээс Үндэсний номын санд гардуулж өглөө. Мөн нийслэл, аймаг орон нутгийн номын сангийн бяцхан уншигчдад зориулж орон нутгийн номын сангуудад хүргүүллээ. 2023.06.15

Улсын Их хурлын Тамгын газрын хамт олон Бүх нийтээр мод тарих үндэсний өдөр Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэн дэх байгууллагынхаа нэрэмжит төглийн талбайд мод суулгалаа. 2023.05.13

ТАВ. ХАВСРАЛТ

НЭГ. БАТАЛСАН ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ЖАГСААЛТ

1.Бие даасан хууль

1. Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай /2023.04.21/;
2. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай /2023.05.04/;
3. Аялал жуулчлалын тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.05.04/;
4. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай /2023.05.31/;
5. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай /2023.05.31/;
6. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга, 2023.06.16/;
7. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2023.06.16/;
8. Иргэний нисэхийн тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
9. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
10. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
11. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
12. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
13. Төмөр замын тээврийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/, /2023.07.07/;
14. Төмөр замын тээврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2023.07.07/;
15. Боловсролын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
16. Боловсролын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2023.07.07/;
17. Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
18. Дээд боловсролын тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
19. Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
20. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт

- оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2023.07.07/;
21. Улс төрийн намын тухай /Шинэчилсэн найруулга, 2023.07.07/;
 22. Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2023.07.07/;
 23. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2023.07.07/.

2.Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

1. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.04.21/;
2. Төрийн албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
3. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
4. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
5. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.05.04/;
6. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
7. Иргэний хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
8. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
9. Зөрчлийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
10. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
11. Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.05.04/;
12. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
13. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.05.04/;
14. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлт /2023.05.31/;
15. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.15/;
16. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
17. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.06.16/;
18. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
19. Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
20. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.06.16/;
21. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
22. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.06.16/;

23. Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 24. Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 25. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 26. Зөвлөлдөх санал асуулгын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 27. Улсын нөөцийн тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.06.16/;
 28. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.06.16/;
 29. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.06.16/;
 30. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.06.16/;
 31. Сонгуулийн автоматжуулсан системийн тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.06.16/;
 32. Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 33. Төрийн аудитын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 34. Өрсөлдөөний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 35. Барилгын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 36. Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 37. Даатгалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 38. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 39. Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 40. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 41. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 42. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 43. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.06.16/;
 44. Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 45. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 46. Улсын нисэхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 47. Агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 48. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 49. Монгол Улсын хилийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 50. Ахмад настны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 51. Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 52. Дипломат албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
 53. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
-

54. Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
55. Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
56. Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
57. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
58. Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
59. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
60. Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
61. Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
62. Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
63. Татварын зарим хууль болон нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
64. Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
65. Нийгмийн халамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
66. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
67. Эдийн засгийн ил тод байдлыг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
68. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
69. Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
70. Статистикийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
71. Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
72. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
73. Төрийн албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
74. Төрийн аудитын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
75. Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
76. Гүйцэтгэх ажлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
77. Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
78. Эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
79. Нийгмийн халамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
80. Алдар цолтон ахмад настанд төрөөс нэмэгдэл, хөнгөлөлт олгох тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
81. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
82. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
83. Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
84. Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
85. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;

86. Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
87. Авто замын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
88. Барилгын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
89. Авлигын эсрэг хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
90. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн зарим хэсэг, заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
91. Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
92. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
93. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
94. Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн зарим заалт, хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
95. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
96. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
97. Монгол Улсын батлан хамгаалах тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
98. Ойн тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
99. Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
100. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
101. Хог хаягдлын тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
102. Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
103. Эрүүл ахуйн тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
104. Ерөнхий боловсролын сургуулийн хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
105. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
106. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
107. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
108. Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
109. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
110. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
111. Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
112. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
113. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
114. Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
115. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг

- сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
116. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
117. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
118. Шилэн дансны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
119. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
120. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
121. Сонгуулийн төв байгууллагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
122. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
123. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
124. Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
125. Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
126. Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
127. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
128. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
129. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
130. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
131. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
132. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
133. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
134. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
135. Өрийн удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
136. Төрийн аудитын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
137. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2023.07.07/;
138. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
139. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/;
140. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07/.

3. Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль

1. Протокол соёрхон батлах тухай /2023.03.23/;
2. Протокол соёрхон батлах тухай /2023.03.23/;
3. Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай /2023.03.30/;
4. Хөтөлбөр соёрхон батлах тухай /2023.06.09/;
5. "Агаарын хөлгийн бүхээгт үйлдсэн гэмт хэрэг болон тодорхой бусад үйлдлийн тухай конвенцын нэмэлт протокол"-ыг соёрхон батлах тухай /2023.06.09/;
6. Конвенцод нэгдэн орсныг соёрхон батлах тухай /2023.07.07/;
7. Конвенцын нэмэлт протоколыг соёрхон батлах тухай /2023.07.07/;
8. Санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээр соёрхон батлах тухай /2023.07.07/.

4. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль

1. Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.03.30/;
2. Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.03.30/;
3. Кибер аюулгүй байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.03.30/;
4. Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.03.30/;
5. Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.03.30/;
6. Аялал жуулчлалын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.05.04/;
7. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.06.16/;
8. Иргэний нисэхийн тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
9. Нийгмийн даатгалын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
10. Нийгмийн даатгалын тухай хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
11. Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
12. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
13. Тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн нэрийн дансны тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
14. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, нийгмийн халамжийн сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, хуулийн зүйл, заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
15. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
16. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох ажилгүйдлийн тэтгэмжийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;

17. Тэтгэмжийн доод хэмжээ тогтоох тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
18. Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын тэтгэмжийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
19. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
20. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
21. Боловсролын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
22. Сургуулийн өмнөх боловсролын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
23. Бага, дунд боловсролын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
24. Дээд боловсролын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
25. Дээд боловсролын санхүүжилт, суралцагчдын нийгмийн баталгааны тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
26. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/;
27. Улс төрийн намын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2023.07.07/.

5. Улсын Их Хурлын тогтоол

1. Ерөнхийлөгчийн хоригийн тухай /2023.03.17, дугаар 12/;
2. Улсын Их Хурлын гишүүнээс чөлөөлөх тухай /2023.03.23, дугаар 13/;
3. Байнгын хорооны даргыг сонгох тухай /2023.03.24, дугаар 14/;
4. Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.03.24, дугаар 15/;
5. Тооллогын комисс байгуулах тухай /2023.03.30, дугаар 16/;
6. Т.Аюурсайханы Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг хэлэлцсэн тухай /2023.03.30, дугаар 17/;
7. Д.Бат-Эрдэнийн Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг хэлэлцсэн тухай /2023.03.30, дугаар 18/;
8. Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсвийн тухай /2023.03.31, дугаар 19/;
9. Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.04.07, дугаар 20/;
10. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.04.07, дугаар 21/;
11. Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 01 дүгээр дүгнэлтийн тухай /2023.04.13, дугаар 22/;
12. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.04.13, дугаар 23/;
13. Тогтоолын төсөл буцаах тухай /2023.04.20, дугаар 24/;
14. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2023.04.21, дугаар 25/;
15. Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явцын талаар хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2023.04.21, дугаар 26/;
16. Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай /2023.04.21, дугаар 27/;

17. Онцгой дэглэмийн хугацааг сунгах тухай /2023.04.21, дугаар 28/;
 18. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.04.27, дугаар 29/;
 19. Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.04.28, дугаар 30/;
 20. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.04.28, дугаар 31/;
 21. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2023.05.04, дугаар 32/;
 22. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.05.04, дугаар 33/;
 23. Хууль хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай /2023.05.04, дугаар 34/;
 24. Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2023.05.04, дугаар 35/;
 25. Монголын үндэсний олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн гишүүнээр томилох, гишүүнээс чөлөөлөх тухай /2023.05.04, дугаар 36/;
 26. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг хоёр, гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх тухай /2023.05.05, дугаар 37/;
 27. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг, хугацааг тогтоох тухай /2023.05.19, дугаар 38/;
 28. Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөө батлах тухай /2023.05.19, дугаар 39/;
 29. Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 02 дугаар дүгнэлтийн тухай /2023.06.08, дугаар 40/;
 30. Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 03 дугаар дүгнэлтийн тухай /2023.06.08, дугаар 41/;
 31. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.06.08, дугаар 42/;
 32. Тогтоолын төсөл буцаах тухай /2023.06.15, дугаар 43/;
 33. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2023.06.15, дугаар 44/;
 34. Тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16, дугаар 45/;
 35. Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.16, дугаар 46/;
 36. Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай /2023.06.16, дугаар 47/;
 37. Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2023.06.16, дугаар 48/;
 38. Хууль, тогтоолын төслүүд буцаах тухай /2023.06.16, дугаар 49/;
 39. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.06.22, дугаар 50/;
 40. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.06.22, дугаар 51/;
 41. Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 04 дүгээр дүгнэлтийн тухай /2023.06.08, дугаар 52/;
 42. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.06.23, дугаар 53/;
 43. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.06.23, дугаар 54/;
 44. Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.23, дугаар 55/;
 45. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх тухай /2023.06.29, дугаар 56/;
 46. Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.06.29, дугаар 57/;
 47. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.06.29, дугаар 58/;
-

48. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлах тухай /2023.06.30, дугаар 59/;
49. Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай /2023.06.30, дугаар 60/;
50. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2023.06.30, дугаар 61/;
51. Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай /2023.07.06, дугаар 62/;
52. Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай /2023.07.06, дугаар 63/;
53. Бүгд Найрамдах Улсыг тунхаглаж, анхдугаар Үндсэн хууль баталсны 100 жилийн ойг тэмдэглэх тухай /2023.07.06, дугаар 64/;
54. Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай /2023.07.06, дугаар 65/;
55. Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.06, дугаар 66/;
56. Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2023.07.06, дугаар 67/;
57. 1955 оны “Монгол-Хятадын хилийн төмөр замын хэлэлцээр” болон “Гашуунсухайт-Ганцмод” хил дамнасан төмөр замын бүтээн байгуулалтын ажилтай холбоотойгоор авах зарим арга хэмжээний тухай /2023.07.07, дугаар 68/;
58. Хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах талаар Монгол Улсын Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай /2023.07.07, дугаар 69/;
59. Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07, дугаар 70/;
60. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07, дугаар 71/;
61. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07, дугаар 72/;
62. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2023.07.07, дугаар 73/;
63. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2023.07.07, дугаар 74/;
64. “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай /2023.07.07, дугаар 75/;
65. Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай /2023.07.07, дугаар 76/;
66. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2023.07.07, дугаар 77/.

ХОЁР. БАТАЛСАН ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

1. Бие даасан хууль

1.1. Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.04.21	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Улсын Их хурлын гишүүдээс 2022.06.29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.10.01

Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Туваан, А.Адьяасүрэн, Д.Батлут, Ж.Бат-Эрдэнэ, Б.Бейсен, Н.Ганибал, Н.Наранбаатар, Г.Тэмүүлэн, Л.Мөнхбаатар нарын өргөн мэдүүлсэн энэ хууль хэрэгжсэнээр төрөөс олгох урамшууллаас малчид, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэнтэй сайн дурын үндсэн дээр гэрээгээр тохиролцон эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг суутган төлж байгаа нь малчид, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэний ирээдүйн амьдралын баталгаа болсон тэтгэвэр авах эрх үүсэхэд, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг цаг хугацаандаа авахад нь туслах ач холбогдолтой.

Улсын Их Хурал, Засгийн газраас баталсан хууль тогтоомжийн дагуу төрөөс олгох ноосны, сүүний, арьс ширний, улаан буудайн, хүнсний ногооны урамшууллыг жил бүр төсөвт суулган шаардлага хангасан иргэд, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд олгодог бөгөөд уг урамшуулалд хамрагдаж байгаа малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэдийн эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлт тасалдах асуудал буурна.

1.2. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.05.04	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Улсын Их хурлын гишүүдээс 2022.05.27-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.07.03

Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Мөнхбат, Ё.Баатарбилэг, Б.Бат-Эрдэнэ, Б.Баярсайхан нар өргөн мэдүүлсэн. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль нь долоон бүлэг, 19 зүйлтэй бөгөөд бодлогын шинжтэй дараах зохицуулалтыг тусгалаа.

ЁС ЗҮЙТЭЙ ТӨРИЙН АЛБЫГ ТӨЛӨВШҮҮЛЭХ

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зарчим, нийтлэг хэм хэмжээг тогтоох, сахуулах, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг хянан шийдвэрлэх, хармууллага хүлээлгэх, олон нийтэд мэдээлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулсан.

ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН ХУУЛИЙН ҮЙЛЧЛЭЛД ХАМРАХ ХҮРЭЭГ ӨРГӨТГӨЖ

Төрийн албаны тухай хуульд заасан төрийн албан хаагч, төрийн болон болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн оролцотой хуулийн этгээдийн удирдах, эрх бүхий албан тушаалтан, Олон нийтийн радио телевизийн Үндэсний зөвлөлийн дарга, гишүүн, Ерөнхий захирал, улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжилт авч төрийн тодорхой чиг үүргийг хууль тогтоомжийн дагуу гүйцэтгэж байгаа төрийн бус байгууллагын удирдах албан тушаалтан, бүх шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга, төлөөлөгч, Иргэдийн өө сан корпорацийн эрх бүхий албан тушаалтан, хяналтын зөвлөлийн гишүүн хамаарахаар нэмж тусгалаа.

ХҮНЛЭГ ЭНЭРЭНГҮЙ БАЙХ, ҮНЭНЧ ШУДАРГА БАЙХ, ХАРИУЦЛАГАТАЙ БАЙХ, МАНЛАЙЛАХ, ХАМТАЧ

Төрийн албан хаагч нь үйл ажиллагаандаа Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төрийн албаны тухай хуульд заасан зарчмаас гадна энэ хуулиар тогтоосон хүнлэг, энэрэнгүй байх, үнэнч шударга байх, харнуцлагатай байх, манлайлах, хамтач байх зарчмыг баримтлахээр тусгасан.

Түүнчлэн төрийн албан хаагч нь дээрх зарчмын хүрээнд ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээг мөрдөж, түүнийг сахин биелүүлэхийн тулд Төрийн албаны тухай хуулийн 37, 39 дүгээр зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 7 дугаар зүйл, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн Гуравдугаар бүлэгт заасан үүрэг, хориглолт, хязгаарлалтаас гадна энэ хуулиар тогтоосон үйл ажиллагааг хориглохоор тусгаж байна.

ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, СОЁН ГЭГЭЭРҮҮЛЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР

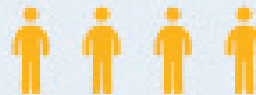
Төрийн албан хаагчийг ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа нь хуулиар зохицуулах шаардлагатай чухал асуудал мөн бөгөөд энэ талаарх зохицуулалтыг шинээр нэмсэн. Энэ хүрээнд Улсын Их Хурал төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөрийг баталж, мөрдүүлэхээр тусгасан.

ЁС ЗҮЙН ХОРОО

НИЙТ 9 ХҮНИЙ БҮРЭЛДЭХҮҮНТЭЙ

ОРОН ТООНЫ 5

ОРОН ТООНЫ БУС 4

ЁС ЗҮЙН ДЭД ХОРОО

БАЙГУУЛЛАГЫН АЛБАН ХААГЧИЙН ТООНООС ХАМААРАН 3-7 ХҮНИЙ БҮРЭЛДЭХҮҮНТЭЙ

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаарх Ёс зүйн хороо, дэд хорооны бүрэн эрхийг зуульчилж, бие даасан хараат бус зарчмаар ажиллахаар тусгалаа.

Ёс зүйн хороо нь төрийн өндөр болон түүнтэй адилгах албан тушаалтны, Засгийн газрын дэргэдэх Ёс зүйн дэд хороо нь эрхлэх асуудлын хүрээний холбогдох байгууллагын удирдах албан тушаалтны, Байгууллагын дэргэдэх дэд хороо нь өөрийн байгууллагын албан хаагчийн болон харьяалах байгууллагын томилж эрх бүхий албан тушаалтны ёс зүйн асуудлаар гаргасан гомдол, мэдээллийг хянан шийдвэрлэхээр тусгалаа.

**ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧ НЬ
ЁС ЗҮЙН ЗӨРЧИЛ ГАРГАСАН ТОХИОЛДОЛД**

"ХУУЛЬ БАТАЛСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ" УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫГ БАТАЛЖ,

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуульд нийцүүлэн ёс зүйн харилцааг зохицуулах байгаа хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах төслөө боловсруулж, өргөн мэдүүлж, төрийн албан хаагчийн Ёс зүйн дэд хороог байгуулах ажлыг мэргэжил, арга зүй, зохион байгуулалтын удирдлагаар хангаж, үйл ажиллагааг жигдрүүлэх талаар **ЗАСГИЙН ГАЗАР, ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨВЛӨЛД ЧИГЛЭЛ ӨГСӨН.**

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль батлагдсанаар дараах ач холбогдолтой.

АЛБАНЫ БҮХ АНГИЛЛЫН АЛБАН ХААГЧИД ТЭГШ ҮЙЛЧИЛНЭ

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээг тодорхойлох, төрийн албаны бүх ангиллын албан хаагчид тэгш үйлчилнэ;

СОЁН ГЭГЭЭРҮҮЛЭХ ХАРААТ БҮС БҮТЭЦ ТОГТООЛЦОО БҮРДЭНЭ

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулах, ёс зүй зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх хараат бүс бүтэц тогтолцоо бүрдэнэ;

ТӨРИЙН АЛБАНД ИТГЭХ АРД ТУМНИЙ ИТГЭЛ НАМАГДАНА

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үндэсний хөтөлбөр"-ийг батлах мэдүүлэгээр төрийн албан хаагч ёс зүйн хэм хэмжээг чандлан батлуулах үнэт зүйлс, соёл төлөвшөөж, төрийн албанд итгэх ард түмний итгэл намагдана;

ХАРМУЦЛАГА ХҮЛЭЭЛГЭХ ҮНДЭСЛЭЛ, ЖУРАМ ТОДОРХОЙ БОЛНО

Төрийн албан хаагчдад хүлээлтээ ёс зүйн хармуцлалын төрөл, хармуцлага гүйцэтгэх үндэслэл, журам тодорхой болно;

**ЁС ЗҮЙН ХАРИУЦЛАГА ХҮЛЭЭХ
СОЁЛ ТӨЛӨВШНХ**

төрийн албан хаагч сайн дураар ёс зүйн харилцаагаа хууль ёсоор төлөвшин нөхцөл бүрдэнэ;

**АВЛИГА, АШИГ СОНИРХЛЫН
ЗӨРЧЛЛ БУУРАХ НӨХЦӨЛ**

төрийн албан хаагчид ёс зүйн үнэт зүйл, соёл төлөвшсөнөөр авлига, ашиг сонирхлын зөрчил буурах нөхцөл болно.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан болно.

**1.3. Аялал жуулчлалын тухай хууль
/Шинэчилсэн найруулга/**

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.05.04	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2022.11.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.07.03

Аялал жуулчлалын тухай хууль нь байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх; аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, аялал жуулчлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийг дэмжих, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэхтэй холбогдуулан төр, иргэн, хуулийн этгээд хооронд үүсэх харилцааг зохицуулна.

Аялал жуулчлалын тухай хуульд аялал жуулчлалын үйл ажиллагаатай холбоотой дараах зохицуулалт тусгагдан. Үүнд

тур оператор, аялын агентын чиг үүргээс гадна аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагыг тодорхойлох, холбогдох чиг үүргийг тодорхойлсон;

**ЭРСДЭЛ БҮХИЙ
АЯЛАЛД ОРЛОЦГОЧ**

**ЗААВАЛ ДААТГАЛ
ХИЙЛГЭНЭ**

эрсдэл бүхий аялалд оролцогч жуулчин болон түүнийг зохион байгуулах байгаа сургагч болж, ханич-тайлбарлагч аялал даатгал хийлгэнэ;

**НУТГИЙН ИРГЭДЭД
ТҮШИГЛЭСЭН
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ**

**ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН
НУТГИЙН БАЙГУУЛЛАГА
ДЭМЖИЖ АЖИЛЛАНА**

Нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал эрхлэгчийг тодорхойлж, нутгийн иргэдэд түшиглэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд төрийн болон орон нутгийн байгууллага дэмжиж амжилтаар зохицуулсан;

**ТУР ОПЕРАТОРЫН
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА**

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ
ШААРДЛАГАГҮЙ**

Тур операторын үйл ажиллагаа эрхлэхэд тусгай зөвшөөрөл шаардлагагүй бөгөөд тус хуулиар байгуулагдсан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээд нь тур операторын талаар тодорхой мэдээллийг бүрдүүлнэ;

ЖУУЛЧНЫ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ

Жуулчны аюулгүй байдлыг хангах асуудлыг тур оператор компаниуд болон цагдаагийн байгууллага ханган ажиллахаас гадна төрийн захиргааны төв байгууллага нь гамшигт үзэгдэл, зорчиход аюултай, анхаарах шаардлагатай бусад газрын талаарх мэдээллийг тухай бүр хүргэж ажиллана.

Аялал жуулчлалын тухай хуульд аялал жуулчлалын бүсийн талаарх дараах зохицуулалт тусгагдлаа. Үүнд:

- Монгол Улс тодорхой газар нутгийг тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалтыг татах, аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх зорилгоор улсын болон орон нутгийн аялал жуулчлалын бүсийг байгуулж ажиллана. Засгийн газраас улсын аялал жуулчлалын бүсийн хилийн заагийг тогтооно. Орон нутгийн аялал жуулчлалын бүсийг аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал батална;
- Улсын аялал жуулчлалын бүс болон улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт аялал жуулчлалын эрэлт, байгаль орчны даацыг үндэслэн хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх зорилгоор байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага отоглох цэг байгуулах байршлыг тогтоох бөгөөд улсын төсвийн, тухайн тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хамгаалалтын захиргааны, олон улсын төслийн болон хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар байгуулж болно;
- Хил орчмын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхтэй холбоотой зохицуулалт тусгагдсан бөгөөд хил орчмын аялал жуулчлалын нутаг дэвсгэрт зорчих маршрутыг хууль зүйн болон аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран баталж тур оператор нь хилийн зурвасын аюулгүй байдлыг хангах зорилгын хүрээнд улсын хил хамгаалах байгууллагатай гэрээ байгуулж, хэрэгжилтийг хангана.

Түүнчлэн Аялал жуулчлалын тухай хуульд салбарын хүний нөөцийн болон мэргэжлийн чанартай зарим асуудлыг хариуцан ажиллах нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээд байгуулж, төрийн зарим чиг үүргийг шилжүүлэхээр заасан. Нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдийг үүсгэн байгуулах хурлыг аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тур оператор, аяллын агент болон аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зохистой харьцааг ханган зохион байгуулна.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн хамт найман хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Тухайлбал, Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулж, 90 хоног хүртэл хугацаагаар аяллын зорилгоор ирсэн гадаадын жуулчны хувийн хэрэгцээнд худалдан авсан бараанд төлсөн албан татварыг буцаан олгохоор зохицуулсан.

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулж, аялал жуулчлалын байгууллага отоглох цэг, авто замын дагуух түр амрах газар, ариун цэврийн байгууламж байгуулсан бол зардлыг албан татвар ногдох орлогоос хасагдах зардалд тооцохоор зохицуулсан. Мөн тур операторын үйл ажиллагааны орлого, гарааны компани байгуулан ажиллуулсан бол татварын хөнгөлөлт эдлүүлэх зохицуулалт тусгагдлаа.

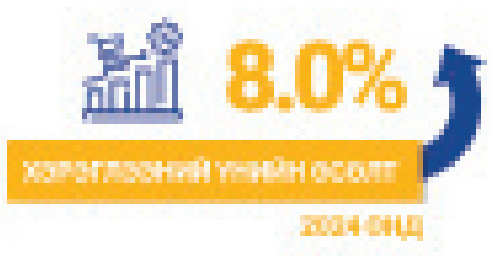
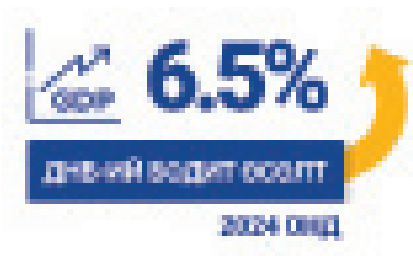
1.4. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.05.31	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2022.04.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАН МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийн дунд хугацаан дахь төсөөллийн баримт бичгийн төслийг Улсын Их Хурлаас Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулиар тогтоож өгсөн төсвийн тусгай шаардлагад нийцсэн байна гэж үзэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн төслийн хувилбараар буюу дор дурдсанаар баталлаа:

№	Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл	
			2025 он	2026 он
1	ДНБ-ий бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	6.5	6.5	5.4
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	8.0	6.0	6.0
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	21,163.2	22,472.0	24,089.6
	-ДНБ-д эзлэх хувь	32.3	30.9	30.4
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	22,996.1	23,928.8	25,676.6
	-ДНБ-д эзлэх хувь	35.1	32.9	32.4
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,520.8	932.7	1,747.8
	-ДНБ-д эзлэх хувь	3.9	1.3	2.2
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	-1,832.9	-1,456.8	-1,587.0
	-ДНБ-д эзлэх хувь	-2.8	-2.0	-2.0

7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	5,850.4	6,145.6	6,406.0
	-ДНБ-д эзлэх хувь	8.9	8.4	8.1
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	39,276.0	43,704.0	47,610.0
	-ДНБ-д эзлэх хувь	60.0	60.0	60.0
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,153.8	2,241.6	2,305.9
	-ДНБ-д эзлэх хувь	3.3	3.1	2.9

байцаар төсвөлсөн нь ирэх жилүүдэд эдийн засаг, бизнесийн идэвхжил хэвийн түвшинд байна гэж тооцоололтой холбоотой байна.

Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 407.2 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, 1,832.9 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 2.8 хувьтай тэнцүү байхаар тооцогдсон байна.

нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, төсвийн төсөөллийн төсөлд нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээг 2024 онд 2,132.8 тэрбум төгрөгт хүргэж, 2023 оны төсвийн батлагдсан дүнгээс 192.4 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэхээр тусгажээ.

2024 онд засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн өрийн үлдэгдэл 2023 оны батлагдсан дүнгээс 3,441.3 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэн, 39,174.0 тэрбум төгрөгт хүрэхээр байгаа нь дүнгийн 60.0 хувьтай тэнцэхээр байна.

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль нь тухайн төсвийн жилийн хүлээгдэж байгаа макро эдийн засгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн төлөв, дунд хугацааны макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөлөлд суурилсан төсвийн бодлогын эрх зүйн үндэс болох бөгөөд 2024 оны төсвийн төслийг боловсруулах үндсэн баримт бичиг болох болно.

1.5. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль
/Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНО 2023.06.16	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2022.12.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАН МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.12.01

Хуулийн үзэл баримтлал, үндсэн агуулгын хүрээнд дараах зохицуулалт тусгагдан батлагдлаа. Үүнд:

Нэг. Технологийн дэвшилд тулгуурлан тендер шалгаруулалт дахь хүний оролцоог бууруулж, тендер оролцогчдын бүрдүүлдэг материалаас зөвхөн 18 хувийг цахим хэлбэрээр төрийн болон хувийн хэвшлийн мэдээллийн сангаас татан авч тендерийн үнэлгээнд харгалзан үзэж байгааг 70 хувьд хүргэх агуулгыг тусгалаа. Энэ хүрээнд тендер оролцогчдын цахим мэдээллийн санг бүрдүүлж, компанийн мэдээллийн санд баталгаажсан мэдээллийг тендерийн үнэлгээнд ашиглах нөхцөл бүрдсэнээр тендер оролцогч ижил төрлийн баримт бичгийг олон дахин хувилж, тендер тус бүрд хүргүүлдэг байдлыг хална.

Хоёр. Худалдан авах ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг нэмэгдүүлж, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Тендер шалгаруулалтын бүх үе шатыг ил тод болгож, тендер оролцогчдод шалгарсан оролцогчоос ирүүлсэн нууцалснаас бусад материал, тодруулга болон тендерийн үнэлгээний үе шаттай танилцах боломжийг олгоно.

ТЕХНОЛОГИЙН ДЭВЭМД ТҮҮГҮҮРЛАСАН ТӨНДӨР ШАЛГАРУУЛАЛТ

ТӨНДӨР ОРШИДАГ ЭДИЙН
МЭДЭЭГЭЭР ИМТЕРНАЛ

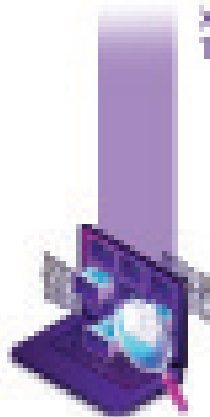
18% нь

ШОУН ХӨЛӨӨРӨӨР
БАРСНЫГ

70%-д

ХҮРГЭЖ АГУУЛГАЙГ
ТУСАГАА

ГЭРЭЭНИЙ МЭДЭЭГЭЭР САНГ ИЛ ТӨД БОЛСОН

АЛЪ КОМПАНИ,
ЯМАА АХУЙГ ХИЙЖ БАЙГАА

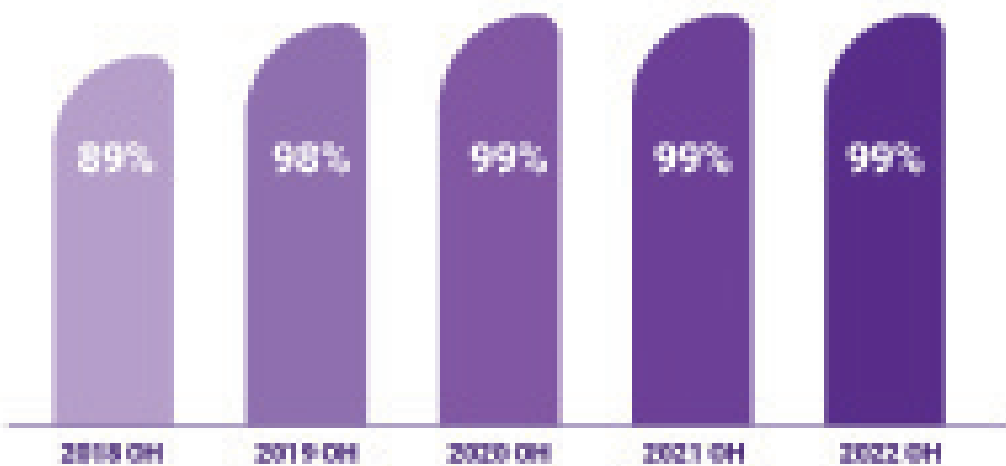
ТУСАЙН ГЭРЭЭНИЙ
ГҮЙЦЭТГЭЛ САНГУУЖАЛТНИЙГ

ОЛОН НЭЙТЭД, НАЭГЛТЭЙ МЭДЭЭГЭЭР ЗОБИЦУУЛАЛТЫГ
ШИНЭЭР ТУСАГАА

Гурав. Худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх шатнаас эхлэн гэрээ байгуулах, гэрээний гүйцэтгэлийг хянах хүртэлх үе шатыг цахим системээр зохион байгуулна. 2023 оны зургадугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар нийт 3,730 захиалагч байгууллагаас давхардсан тоогоор 16,281 тендер шалгаруулалт цахимаар зохион байгуулагдаж байна.

ЦАХИМ ТЕНДЕР ШАЛГАРУУЛАЛТ - WWW.TENDER.SOVMM

Худалдан авах ажиллагааны цахим-систем (www.tender.sovmm)-д нийт 14,913 түүхийн эгтсээр бүртгүүлсэн голчлон тендер шалгаруулалтад оролцох байна.

Улсын хэмжээнд зохион байгуулсан тендер-шалгаруулалтын сүүлийн 5 жилийн байдлаар 2018 онд 89%, 2019 онд 98%, 2020, 2021, 2022 онд 99%-ийг цахим тендер шалгаруулалтаар зохион байгуулжээ.

38 ОРЛОН ХУДАЛДАН АВАЛТЫГ ДЭМЖЭХ ЗӨРНГӨ СӨР

ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААНД
ГАДААДЫН ЭТГЭЭД ОРОЛЦОХ БОСЛЫГ

АЖИЛЛАГАНЫ
30 ТЭРБУМ⁺

БАРТАМЫН
1 ТЭРБУМ⁺

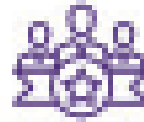
ХАМГААГАХ
300 САЯ⁺

ДЭЭШ БАЙГААР
ТОГООСОН

ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОГЧИ БОЛОН ШАНДВАР ГАРТАХ ЭТГ ЗОРИЙН ХАМГААЦЛАМЫГ ДРОМЖУУЛГАХ АСУУДАЛЫГ

**ТЕНДЕРИЙН БАРИМТ
БИЧИГ БОЛОВОРТУУЛАХ
АЖЛЫН ХЭСЭГ**

**ТЕНДЕРИЙГ
ҮНЭЛЭХ АЖЛЫН
ХЭСЭГ**

Сонирхлын зарчмаас өргөйлөх зорилгоор захиалагч тендерийн баримт бичиг боловсруулах болон тендерийг үнэлэх ажлын хэсгийг тус тусад нь байгуулах, хууль бус шандвар гаргасан захиалагч, уналттайн хэрсонд зайлшгүй хэрэгцээг гүйцэтгэх, хэрэгцээтэй, чадвартай компанийг дэмжихийн тусд тэрхвээр гүйцэтгэн үүрэг биелүүлдэггүй, мэргэжлийн үйл ажиллагаандаа алдаа гаргасан хэрэгцээгүй ажлын нөлөөдийг "хар нэгээлт" доруулан үүсгэн байгуулагч, түүндээ захиалагчийн мэдэмлээр бүртгэх, өсөн нөйтэд нл тэд мэдэмлээ.

Иймээс захиалагч, тендерт оролцогчид цахим тендер шалгаруулалт зохион байгуулж, цахимаар тендер илгээж хэвшсэн байх тул дээрх өөрчлөлт нь худалдан авах ажиллагаанд оролцогчдын хүсэл зоригт нийцсэн өөрчлөлт юм. Тендер шалгаруулалтын үндсэн таван арга буюу нээлттэй, харьцуулалтын, гэрээ шууд байгуулах, нэг эх үүсвэрээс худалдан авах, ерөнхий гэрээ гэсэн аргуудаар тендер шалгаруулалтыг зохион байгуулахаар баталлаа. Нээлттэй тендер шалгаруулалтын аргын хувьд тендер хүлээн авах хугацааг гадаадын этгээд оролцох боломжтой тендер шалгаруулалтад ажлын 20 өдөр, гадаадын этгээд оролцох боломжгүй тендер шалгаруулалтад ажлын 15 өдөр байхаар хугацааг шинэчлэн тогтоолоо.

Түүнчлэн шаардлагад нийцсэн тендерүүдийг үнэлэх үнэлгээний үндсэн гурван шалгуур байхаар хуульд тусгалаа. Харьцуулах үнэ буюу шаардлагад нийцсэн тендерүүдийг үнээр нь эрэмбэлэх, ашиглалтын хугацааны өртөг буюу шаардлагад нийцсэн тендерүүдийг ашиглалтын хугацаанд гарах зардлыг харгалзан тооцох, чанар ба үнийн хосолмол буюу эм, эмнэлгийн хэрэгсэл худалдан авахад чанар ба үнийн шалгуурыг харгалзан тооцох гэсэн үнэлгээний шалгуурыг шинэчлэн тогтоосон.

Дөрөв. Эх оронч худалдан авалтыг дэмжих зорилгоор дотоодын үйлдвэрлэл, аж ахуй эрхлэгчдийг дэмжиж, давуу эрх олгоход тооцох аргачлалыг боловсронгуй болголоо. Орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж, ажлын байр бий болгосон аж ахуйн нэгжүүд тухайн орон нутгаас зарласан тендер шалгаруулалтад оролцоход давуу эрх олгогдох бөгөөд энэ нь орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаа сайжрах, тогтворжих ач холбогдолтой.

Тав. Худалдан авах ажиллагаанд оролцогч болон шийдвэр гаргах этгээдийн хариуцлагыг дээшлүүлэх асуудлаар холбогдох зохицуулалтыг тусгалаа.

Захиалагч тендер шалгаруулалтад хуульд заасан хугацаанд шийдвэр гаргаагүй бол тухайн төсвийн жилд тухайн бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааг дахин зохион байгуулахыг хориглож, оролцогчид учирсан хохирлыг барагдуулах асуудлыг тусгалаа.

Хуулийг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах үүднээс 2023 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хуулийг дагаж мөрдөхөөр баталсан болно.

1.6. Иргэний нисэхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2022.05.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг дагаж иргэний нисэхийн салбарт хувийн хэвшлийн оролцоо нэмэгдэн, агаарын тээврийн цар хүрээ өргөжиж, аюулгүй байдлыг хангах, олон улсын стандарт шаардлага илүү боловсронгуй болсонтой холбоотойгоор иргэний нисэхийн салбарын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох шаардлага бий болсон тул холбогдох хуулийг шинэчлэн баталсан.

Иргэний нисэхийн тухай хууль нь 10 бүлэг, 52 зүйлтэй бөгөөд Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох, иргэний нисэхийн аюулгүй байдал, үр ашигтай хөгжлийг дэмжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн.

Уг хууль нь Монгол Улсын иргэний нисэхийн үйл ажиллагаа, тус улсын нутаг дэвсгэрт байрлаж байгаа болон агаарын зайд нислэг үйлдэж байгаа иргэний агаарын хөлгийн үйл ажиллагаа болон бусад Монгол Улсын бүртгэлтэй агаарын хөлгийн үйл ажиллагаатай холбогдох харилцааг зохицуулна. Мөн Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенц, түүний хавсралтад заасан иргэний нисэхийн аюулгүй байдлыг хангах талаарх үүргийг хэрэгжүүлэх, Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагаас гаргасан агаарын хөлгийн ослыг шинжлэн шалгах болон иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын загвар хуулиудад заасан зохицуулалттай нийцүүлэх, холбогдох стандартын суурь түвшинг хангах талаарх зохицуулалт тусгагдсан болно.

Мөн уг хуульд нислэгийн үйл ажиллагааны ерөнхий зохицуулалтыг нарийвчлан ерөнхий зориулалтын, арилжааны болон агаараас гүйцэтгэх ажлын нислэгийн төрлүүдийг ангилсан.

Иргэний нисэхийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагыг Засгийн газрын тохируулагч агентлаг байна. Түүнчлэн агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах байгууллагыг иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас тусдаа байхаар зохицуулсан.

Нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээг иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу гэрчилгээжсэн хуулийн этгээд, түүний дотор олон улсын нисэх буудал дахь нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээг иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу гэрчилгээжсэн төрийн өмчит хуулийн этгээд гүйцэтгэхээр тусгалаа.

Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаар Монгол Улсын иргэний нисэхийн эрх зүйн зохицуулалт олон улсын гэрээ, конвенцын зохицуулалттай нийцэж, нисэхийн аюулгүй байдал сайжрах бөгөөд шинжлэн шалгах ажиллагааны бие даасан, хараат бус байдал хангагдана. Түүнчлэн нислэгийн үйл ажиллагаа, түүнд дэмжлэг үзүүлэх агаарын навигаци, аэродром, аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээний чиг үүрэг тодорхой болж, харилцан уялдаатай байдлаар өргөжин хөгжиж, иргэний нисэхийн дэд бүтэц, агаарын тээврийн тогтолцоо бүрдэх юм.

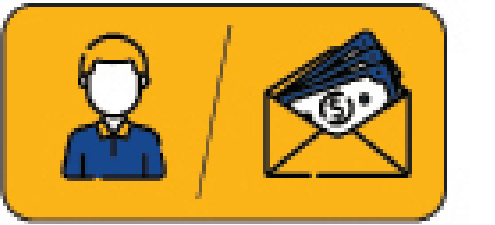
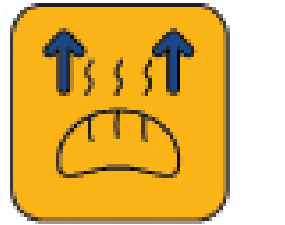
1.7. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.01.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д дараах онцлог зохицуулалтыг тусгасан. Үүнд:

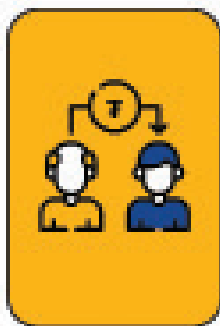
Хуулиар нийгмийн даатгалын харилцааг зөвхөн нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжоор зохицуулах бөгөөд нийгмийн даатгалын сангийн хөрөнгийг эрсдэлгүй, үр өгөөжтэй санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийх, сангийн хөрөнгийг арвижуулах, сангийн хөрөнгийн эх үүсвэр, бүтэц, зохион байгуулалтыг нарийвчлан тусгаж өглөө.

Нийгмийн даатгалын сангийн хөрөнгийн удирдлага, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг сайжруулах, даатгуулагч иргэдийн зүгээс уг санд тавих хяналтыг сайжруулах зорилгоор орон тооны бус олон нийтийн хяналтын зөвлөлийг ажиллуулж, нийгмийн даатгалын үйл ажиллагаанд ажил олгогч, ажилтан, даатгуулагчийн тэгш оролцоог хангах, мэдээллийг нээлттэй, ил тод байлгах зохицуулалтыг хуульд тусгалаа.

ДААТГУУЛАГЧИЙН ШИМТГЭЛ ТӨЛӨХ, ТЭТГЭВЭР ТОГТООЛГОХОД ЦАЛИН ХӨЛС, ТҮҮНТЭЙ АДМИЛГАХ ОРЛОГО	ИТГЭЛЦҮҮР	ӨНӨӨГИЙН ҮНЭ ЦЭНИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ

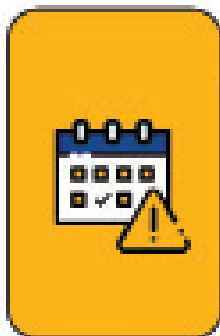
ЭНЭ НЬ ТЭТГЭВЭР АВАГЧДЫН ТЭТГЭВЭРИЙН ЗӨРҮҮГ АРИЛГАХ НӨХЦӨЛИЙГ БҮРДҮҮЛНЭ.

Тэтгэврийн даатгалын нэрийн дансны орлогыг үе шаттайгаар мөнгөжүүлж, даатгуулагчийн мөнгөжүүлсэн орлогын тодорхой хувийг тэтгэврийн нөөц санд байршуулах замаар эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууцны санхүүжилтийн эх үүсвэрт зарцуулснаар даатгуулагч иргэн бүр тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн бодит хуримтлалтай болох зохицуулалтыг хуульд тусгасан.

ДААТГУУЛАГЧИЙН НЭРИЙН ДАНСНЫ МӨНГӨЖҮҮЛСЭН ОРЛОГЫН ТОДОРХОЙ ХЭСГИЙГ ХУУЛЬ ИСНЫ ӨВ ЗАЛГАМЖЛАГЧИД ӨВЛҮҮЛЭХ

Бөгөөд нас барсан даатгуулагчийн гэр бүлийн гишүүнд тэмцэгчээ алдсаны тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүсвэр бол нэрийн дансны мөнгөжүүлсэн орлого, тэмцэгчээ алдсаны тэтгэвэрт зарцуулах нийт хөрөнгийн хэмжээг тооцож, үлдэгдлийг өвлүүлэхээр хуульд нэмж тусгалаа.

ХУУЛИАР НДШ-ИЙГ НӨХӨН ТӨЛӨХИЙГ ХОРИГЛОСОН

Бөгөөд энэ нь нийгмийн даатгалын сангийн хөрөнгийг эргэнхүүлж, даатгуулагч иргэдэд чиглэсэн сурталчилгаа, үйл ажиллагаа явуулахад эсхэмж хувь нэмэр оруулахад гадна уг сангийн хөрөнгийг эрсдэлгүй арилжааны банканд байршуулах, банкны хүү тооцох, сангийн орлого, зарлагад тэмдэг хяналтыг сайжруулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Нийгмийн даатгалын мэдээллийн нэгдсэн сантай байх бөгөөд нийгмийн даатгалын үйлчилгээг цахимжуулж, ажил олгогч, даатгуулагчид нийгмийн даатгалын үйлчилгээг түргэн шуурхай, ил тод, нээлттэй авах нөхцөлийг бүрдүүлж, олон нийтэд чиглэсэн сурталчилгаа, зөвлөн туслах үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх орлогын дээд хэмжээ албан журмаар болон сайн дураар даатгуулагчийн хувьд ялгамжтай тогтоохоор хуульчилсан.

Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн алданги, торгууль, тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийг хөөн хэлэлцэх хугацаагүй болгосон.

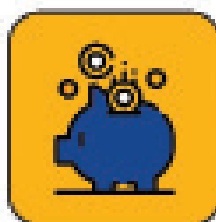
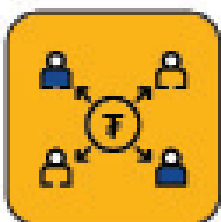
Нийгмийн даатгалын сангийн чөлөөт үлдэгдлийг санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулах шийдвэр гаргахад шаардлагатай судалгаа, тооцоо, хэтийн тооцоолол хийх, сангийн эрсдэлийг үнэлэх, санал, дүгнэлт гаргах чиг үүрэг бүхий мэргэжлийн хороог ажиллуулах зохицуулалтыг хуульд тусгасан.

Хөдөлмөрийн тухай хуульд нийцүүлэн нийгмийн даатгалын шимтгэл ногдуулах орлогын бүрэлдэхүүнийг тусгаснаас гадна ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан зөвхөн тэтгэврийн болон тэтгэмжийн даатгалд хамрагдахаар, үндсэн ажлын хажуугаар зэрэгцээ хөдөлмөрийн гэрээгээр, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан зөвхөн тэтгэврийн даатгалд хамрагдахаар хуульд нэмж тусгасан болно.

Нийгмийн даатгалын байгууллага шимтгэлийн орлого төвлөрүүлэхээс гадна шимтгэл төлөгч, ажил олгогч, даатгуулагчид зориулсан нийгмийн даатгалын үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх, баримт бичгийн тоог цөөрүүлэх, даатгуулагч болон ажил олгогчид цахимаар мэдээлэл авах боломжийг бүрдүүллээ.

Хууль батлагдсанаар нийгмийн даатгалын засаглал оновчтой болж, ажлын уялдаа холбоог бэхжүүлэх, нийгмийн даатгалын байгууллага, ажилтан, нийгмийн даатгалын улсын байцаагчийн эрх, чиг үүргийг тодорхой болгож, нийгмийн даатгалын байгууллагын ажилтнуудын мэргэжлийн ур чадвар, чадавхийг нэмэгдүүлнэ.

Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн ажил олгогч болон даатгуулагчийг төлөөлсөн гишүүнд нэр дэвшүүлэх эрх бүхий байгууллага нээлттэй сонгон шалгаруулах журмаар нэр дэвшигчийг сонгон Үндсэн зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд ирүүлэх бөгөөд Байнгын хороо холбогдох хуульд заасны дагуу нэр дэвшигчийн сонсгол хийж, тухайн албан тушаалд нэр дэвшигчийг ажлын туршлага, ур чадварын хувьд тэнцэх эсэх талаар санал, дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд танилцуулахаар хуульчиллаа.

**ТЭТГЭВРИЙН
ХУВААРИЛАЛТЫН
ТОГТОЛЦООНООС**

**ХАГАС ХУРИМТЛАЛЫН
ТОГТОЛЦООНД
ШИЛЖИЖ**

нийгмийн даатгалын байгууллагын үйл ажиллагаа, хамрах хүрээг өргөжөн нийгмийн даатгалын сангийн санхүү эдийн засгийн чадавч сайжирч, тогтвортой амилгах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.8. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.01.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль нь тэтгэврийн даатгалд шимтгэл төлж даатгуулсан иргэнд олгох тэтгэврийн төрөл, тэтгэвэр авах эрх, тэтгэвэр тогтоох, өөрчлөх, олгохтой холбогдсон харилцааг зохицуулна.

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тусгай хуульд олон давуулаг тэтгэврийн тогтоолдог нөхцөрүүд, тэтгэврийн нөхцөл жол бүр 3 сар нэмэгдүүлэхийг нэмж оруулжээ.

Тэтгэврийг жилийн дараа дахин үнэмлэхгүй нэмэгдүүлж олгох.

Тэтгэврийг жол бүр нэмэгдүүлж үнэмлэхгүй нэмэгдүүлж олгох, тэтгэвэр бодол эргэнхэлд, мөчлөгт оруулах, олон жил цааштай тухайн үрэмжлэх, тэтгэвэр тогтоолтоо дараагаар хэргийг бууруулах, өндөр насны тэтгэврийн тусгай сонгодуулаг боломжлоор нэмэгдүүлж туслах болно.

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуульд олон давхаргат тэтгэврийн тогтолцоог нэвтрүүлэх, тэтгэврийн насыг жил бүр гурван сар нэмэгдүүлж буйг хэвээр үргэлжлүүлэх, тэтгэврийг жил бүр хэрэглээний үнийн өсөлтөөр нэмэгдүүлдэг болгох, тэтгэвэр бодох аргачлалд өөрчлөлт оруулах, олон жил шимтгэл төлөхийг урамшуулах, тэтгэвэр тогтоолгох дараалсан жилийг бууруулж, өндөр насны тэтгэврийн тусгай зохицуулалт болон бусад нөхцөлийг тусгасан болно. Үүнд:

ДАТГУУЛАГЧ ӨНДӨР НАСНЫ ТЭТГЭВРИЙГ ДАРААХ АРГААРИЙГ ДУГААХ

ТЭТГЭВЭР ТОГТООЛГОХ САРЫН ДУНДАЛСЦАЛЫН ХАЛС, ТҮҮНТЭЙ АДИАЛГАХ ОРЛОГЫГ ТОДОРХОЙЛЖЭЭДЭЭ

ДАТГУУЛАГЧИЙН ТЭТГЭВРИЙН ДАТГАЛЫН ЦАЛГАХТ ГЭЛСЭН СҮЛЭВЭНДЭЭ ЖАЛЫН ДОТРОХ

ӨМНӨГӨЙ ТӨЛӨӨН ЦАЛГАН ХАЛС, ТҮҮНТЭЙ АДИАЛГАХ ОРЛОГОСООРОО:

НДШ - Нийгмийн даатгалын шимтгэл

Нийгмийн даатгалын байгууллага тэтгэврийг тэтгэвэр авагчийн сонгосон арилжааны банкаар дамжуулан олгоно.

2025 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийн хэмжээг өмнөх оны инфляцын жилийн дундаж түвшинтэй уялдуулж жил бүрийн нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн нэмэгдүүлэх зохицуулалтыг тусгав.

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль батлагдсанаар тэтгэврийн даатгалын сан тогтвортой ажиллах нөхцөл бүрдэх, ирээдүйд бий болох хүн ам зүйн ачааллын өсөлт, насжилтыг угтаж тэтгэврийн тогтолцооны загварыг өөрчлөх замаар ахмад настанд тулгарах эрсдэлийг бууруулах, хууль хоорондын зөрчил арилж, уялдаа холбоо хангагдаж, даатгуулагчийн нийгмийн баталгааг хангах зэрэг эерэг үр дагавар бий болно.

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийг 2024 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

1.9. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.10.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАН МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д дараах онцлог зохицуулалтыг тусгасан. Үүнд:

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн бүх харилцааг нэг хуулиар зохицуулж, шимтгэл төлсөн жилтэй уялдуулан тэтгэмж авах нөхцөлийг бүрдүүлэн даатгуулагчийн тэтгэмжийн хэмжээг нэмэгдүүллээ. Энэ хуулиар тэтгэмжийн болон ажилгүйдлийн даатгалын сангаас даатгуулагчид тэтгэмж олгох, ажил олгогчид шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулна.

НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ШИМТГЭЛИЙН ХУЛЬ ХЭМЖЭЭГ НЭМЭГДҮҮЛЭВГҮЙГЭЭР

НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САН ЭСӨРӨНД
ЗОХИЦУУЛАЛТ ХИЙСНЭЭР

АЖИЛГҮЙДЛИЙН ДААТГАЛЫН САН
ӨРЛӨГӨӨРӨД ЗАРЛАГАА НӨВӨХ
БОЛОННИЙГ БҮРДҮҮЛСЭН.

ДААТГУУЛАГЧИЙН ШААРУЛАГА	ҮҮСЭН НӨВӨДӨЛ	ТЭТГЭМЖИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ
ДАРААЛСАН ЭН САН ТЭТГЭМЖИЙН ДААТГАЛЫН ШИМТГЭЛ ТӨЛСӨН	ХӨРӨЛӨГЧИЙН ЧАДВАРА ТӨР АЛДСАН	ЗОХИОЛЧИЙН ЧАДВАР ТӨР АЛДСАНЫ ТЭТГЭМЖ АВАХ ЭРХТЭЙ

Хөдөлмөрийн чадвар түр алдсаны тэтгэмж олгох хугацааны дээд хязгаар ажлын 66 хоног буюу гурван сар, даатгуулагч жилд удаа дараа өвчилсөн, эсхүл хорт хавдар, сүрьеэгээр анх өвчилсөн, бөөрний хүнд хэлбэрийн дутагдал, эрхтэн шилжүүлэх мэс засал хийлгэсэн болон эрхтний донор болсон даатгуулагчид нэг удаагийн ажлын 132 өдөр буюу зургаан сарын хугацаанд тэтгэмж олгох хуулийн зохицуулалтыг тусгасан.

1-р зонгийн тэтгэмж

2-р зонгийн тэтгэмж

3-р зонгийн тэтгэмж

Тус тусадгаар өвчлөлд үт тулгарч болох хугацаанд

Нийгэмд гэмдэнгэр болон бусад гэмдэнгэртэй этгэрийг ажлын бодартай адилтган тооцож бэрхшээлд тулгарсан өвчлөлийн даатгуулагчид жилд олгох тэтгэмжийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд зориулж нэмэгдүүлсэн.

Өвчлөлийн болон амьжирсан тэтгэмжийг жилд нь жил байсан даатгуулагчид

8-р сар тэтгэмжийн даатгийн амьт тэтгэвчлөл

Өвчлөлийн болон амьжирсны тэтгэмж дэвн ажлаарх гүйцэтгэлд нэгдсэн бүрэлдэх.

Ажлын байрны үзүүлэлт, дүгнэлт үзүүлэлт үүрэг зориулалтын даатгуулагчид

Хөдөлмөрийн чадвар

Тэтгэмжийн болон амьжирсаны даатгийн хугацаанд жилд олгох даатгуулагчид тусгай үзүүлэлт дэвн өвчлөлд даатгуулагчид хувиар тооцогдох тэтгэмжийг нэмэгдүүлсэн

Хууль батлагдсанаар даатгуулагчийн авах тэтгэмжийн хэмжээ нэмэгдэж, даатгуулагчийн нийгмийн баталгааг хангах, даатгуулагчийн амьдралын баталгаа сайжирч, ажил олгогчийн санхүү, төлбөрийн чадавхад эерэг нөлөө үзүүлж, даатгалын хамрах хүрээ өргөжих, улмаар ажилгүй болсон даатгуулагчийг хөдөлмөрийн зах зээлд буцан орох боломжийг нэмэгдүүлнэ.

1.10. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

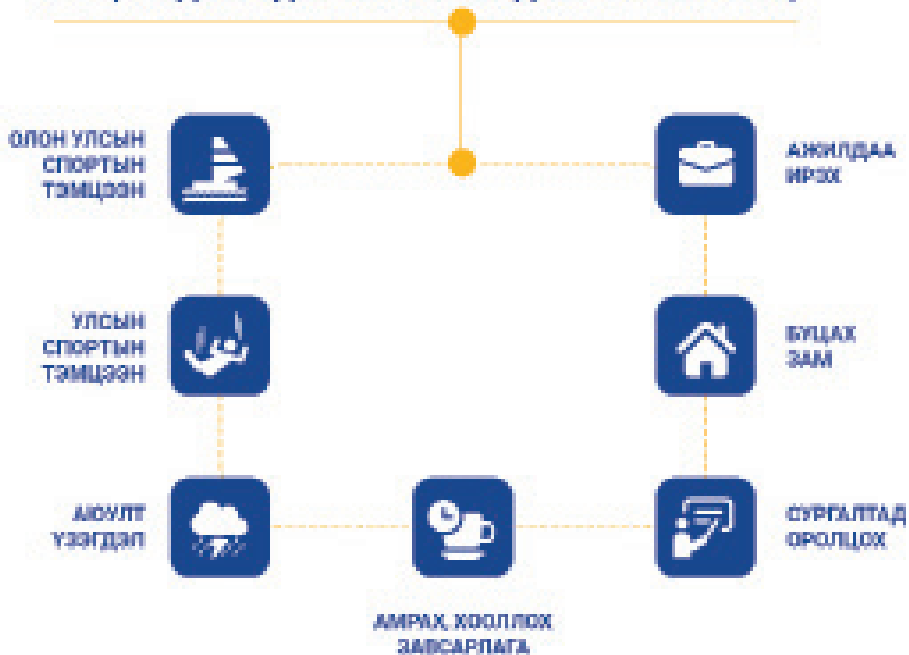
БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.10.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Засгийн газраас 2021 оны аравдугаар сарын 15-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хурал 2023 оны долдугаар сарын 07-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн баталлаа.

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д дараах онцлог зохицуулалтыг тусгалаа. Үүнд:

Хөдөлмөрийн чадвар алдсаны тэтгэвэр авагч тэтгэвэр тогтоолгосноос хойш 12 сараас доошгүй хугацаанд хөдөлмөр эрхэлж тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн бол тэтгэвэр авагчийн анх тэтгэвэр тогтоолгоход баримталсан сарын дундаж цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос тэтгэвэр тогтоолгосноос хойш шимтгэл төлсөн сар тутамд 0.125 хувиар, 2029 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн 0.167 хувиар тооцон тэтгэврийн хэмжээг нэмэгдүүлэхээр хуульд нэмж тусгасан.

ДААТГУУЛАГЧИЙН ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ОСОЛ, ХУРЦ ХОРДЛОГОД ӨРТӨХ ТОХИОЛДЛЫГ ӨРГӨЖҮҮЛЖ,

ДЭЭРХ ТОХИОЛДЛУУДАД ДААТГУУЛАГЧ ОСОЛ, ГЭМТЭЛД ӨРТСӨН ТОХИОЛДОЛД ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖ, ТӨЛБӨР ОЛГОХООР ХУУЛЬЧИЛСАН.

Ажил олгогчид үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын шимтгэлийг ажлын байрнаас хамааран ялгамжтай байдлаар төлөх нөхцөлийг бүрдүүлж, ажил олгогчийн төлөх шимтгэлийг бууруулсан. Түүнчлэн ажлын байраа хадгалсан, хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлсэн ажил олгогчид үзүүлэх шимтгэлийн хөнгөлөлтийн хэмжээг нэмэгдүүлэхээр хуульд тусгалаа.

Ажил олгогч урьдчилан сэргийлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах, ажил олгогч, даатгуулагчид зориулсан хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн сургалт явуулах, шинэ техник, технологи, инновац нэвтрүүлсэн ажил олгогчийн туршлага, ололт, амжилтыг олон нийтэд сурталчлах нөхцөлийг бүрдүүлж өглөө.

Хуульд заасан нөхцөл, шаардлагыг ажил олгогч гурван жил дараалан хангасан тохиолдолд сүүлийн жилд төлсөн үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын шимтгэлийн 15 хүртэлх хувиар тооцож, ажил олгогчид гурван жил тутамд нэг удаа хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэхээр тусгасан болно.

Хуульд үйлдвэрлэлийн ослын улмаас учирсан хохирлыг арилгах, хэвийн үйл ажиллагааг сэргээх зорилгоор сул зогссон хугацаанд, хөдөлмөрийн чадвар алдсаны тэтгэвэр тогтоолгосон ажилтныг тохирсон ажлын байраар хангасан тохиолдолд үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын шимтгэлийн чөлөөлөлт үзүүлэхээр, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардлын төлбөрийг нэмэгдүүлэх зорилгоор даатгалын сангийн тухайн жилийн шимтгэлийн орлогын хоёр хувиас ихгүй байхаар тусгалаа.

Даатгуулагч үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний улмаас нас барсан, эсхүл тэтгэвэр нас барсан бол гэр бүлийн гишүүнд тэтгэмж олгох бөгөөд тэтгэмжийн хэмжээ нь Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн хэмжээтэй адил байхаар хуульчилсан болно.

Хуульд хөдөлмөрийн чадвар алдсаны тэтгэвэр авагчид даатгалын сангаас протез, ортопедийн зардлын төлбөрийг жишиг үнийг баримтлан гурван жил тутам нэг удаа олгохоор заасан.

Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний чиглэлээр хийх тандан судалгаа, эрсдэлийн болон хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ сайжирна.

Хуульд зааснаар үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлж, мэдээллийн сан нь нийгмийн даатгалын мэдээллийн сангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байх бөгөөд сангийн мэдээллийг Татварын алба, Нийгмийн даатгалын байгууллага, хяналтын чиг үүрэг бүхий байгууллага, ажил олгогч нар бүрдүүлэхээр тусгалаа.

Хууль батлагдсанаар үйлдвэрлэлийн осолд өртсөн болон мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний улмаас хөдөлмөрийн чадвараа алдаж, хөгжлийн бэрхшээлтэй болсон даатгуулагчид эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлтийн үйлчилгээ үзүүлэх замаар хөдөлмөрийн зах зээлд бэлтгэх, тэдний нийгмийн баталгааг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх, ажил олгогчид шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх шалгуур үзүүлэлт тодорхой болж, үйлдвэрлэлийн ослыг судлан бүртгэх, хяналт тавих, ослоос урьдчилан сэргийлэх, мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх чиглэлээр төрийн байгууллагуудын уялдаа холбоо сайжирна.

1.11. Төмөр замын тээврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.01.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Хуулийн үзэл баримтлал, үндсэн агуулгын хүрээнд дараах зохицуулалт тусгагдан батлагдлаа. Үүнд:

1/ Сүүлийн 10 гаруй жилийн хугацаанд төмөр замын тээврийн салбарт өмчийн олон хэлбэр бүхий хуулийн этгээд бий болж, хэрэглэгчийн тоо өссөн бөгөөд 2010 оны байдлаар суурь бүтэц эзэмшигч, тээвэрлэгч нэг байсан бол өдгөө суурь бүтэц эзэмшигч дөрөв, тээвэрлэгч дөрөв, суурь бүтэц барих, угсрах эрх бүхий 253, дагнасан болон салбар зам, талбай, хөдлөх бүрэлдэхүүн эзэмшигчийн тоо 250 орчимд хүрээд байна. Иймд өмчийн олон хэлбэр бүхий төмөр замын суурь бүтэц эзэмшигчид болон тээвэрлэгчдийн хоорондын харилцааг зохицуулах, тэдгээрийн тээврийн үйл ажиллагаатай холбоотой хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг байгуулагдахаар зохицуулсан.

2/ Төмөр замын суурь бүтцийн үйлчилгээ үзүүлэгч болон тээвэрлэгч нь тусдаа хуулийн этгээд байхаар тусгалаа. Ингэснээр зах зээлийн өрсөлдөөнт нөхцөлийг бий болгож, уг салбарт тэгш оролцоог хангах юм.

3/ Нийтийн төмөр зам, үйлдвэрлэлийн зориулалттай төмөр зам, салбар зам, хөдлөх бүрэлдэхүүний өмчлөл, эзэмшил болон төмөр замын үйлчилгээ, түүнд тавигдах шаардлагыг тодорхойлж, хэрэглэгчдэд найдвартай аюулгүй үйлчилгээ үзүүлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн.

4/ Төмөр замын тээврийн хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, суурь бүтцийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, тээвэрлэлтийн тасралтгүй, хэвийн, найдвартай үйл ажиллагааг хангуулах, үйлдвэрлэл, техникийн үйлчилгээ засварыг өргөжүүлэх зориулалттай тусгай болон хамгаалалтын бүс, зурвас газрыг дур мэдэн, хууль бусаар эзэмших, ашиглах болон аюултай бүстэй холбоотой асуудлыг бүрэн зохицуулсан.

5/ Төмөр замын суурь бүтцийн зураг төсөл, барилгын ажил, суурь бүтцийг ашиглалтад оруулах тухай харилцааг шинээр тусгасан. Мөн төмөр замын суурь бүтцийн үйлчилгээ, түүнд тавигдах шаардлага, суурь бүтцийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн эрх, үүргийг тусгаж, суурь бүтцийн үйлчилгээ үзүүлэгч тэгш эрхийн зарчмыг баримтлан үйлчилгээ үзүүлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн.

6/ Төмөр замын тээврийн салбарт төмөр замын зураг төсөл боловсруулах, техник, технологийн хяналт тавих зөвлөх үйлчилгээ, суурь бүтцийн болон хөдлөх бүрэлдэхүүний эд ангийг үйлдвэрлэх, угсрах, засварлах үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр хэрэгжүүлэхээр зохицууллаа.

7/ Төмөр замын техникийн баримт бичиг, норм, стандартыг боловсруулах, хэвлэж олшруулах, сурталчлах болон эдгээрийг зохион байгуулах зориулалт бүхий сантай байх бөгөөд Сангийн эх үүсвэрийг хэрхэн бүрдүүлэхийг тусгасан.

8/ Төмөр замын суурь бүтцийн хувийн хэрэг бүрдүүлэх болон суурь бүтцийн хөдөлгөөнийг хаах, нээх асуудлыг шинээр тусгасан. Ингэснээр хөдөлгөөний нэгдсэн зохицуулалт, аюулгүй байдал хангагдана. Түүнчлэн, тээвэрлэгч нь өөрийн эзэмшлийн хөдлөх бүрэлдэхүүнтэй байх шаардлагыг тусгасан.

9/ Төмөр замын сүлжээний төлөвлөлтийг хийхэд улсын нийгэм, эдийн засгийн

болон бүс нутгийн хөгжил, хүн амын суурьшил, ашигт малтмалын орд газрын байршил, олон улсын болон хил орчмын бүс нутгийн хамтын ажиллагааны хэтийн төлөв, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх нөхцөл, амралт, сувиллын газрын бүс нутгийн байршил, эрчим хүч, холбоожуулалтын нэгдсэн тогтолцоо, тэдгээрийн хэтийн төлөв, газрын гадаргын хэв шинж, газар зүйн байршил, бартаажилт, инженер-геологийн нөхцөл, тусгай хамгаалалтай газар нутгийн байршил, ирээдүйн төлөв зэрэг хүчин зүйлийг харгалзан үзэх юм.

10/ Төмөр замын суурь бүтцийг шинээр барих, шинэчлэн сайжруулахад авто зам болон бусад төрлийн суурь бүтэцтэй ижил түвшинд огтлолцуулахгүй байх, огтлолцох зураг төслийг боловсруулах тохиолдолд төрийн захиргааны байгууллагаас зөвшөөрөл авч ижил бус түвшинд огтлолцуулах асуудлыг зураг төсөлд тусгуулахаар зөвшилцөх юм.

11/ Төмөр замын суурь бүтцийн үйлчилгээ үзүүлэгч, тээвэрлэгч, салбар зам эзэмшигч нь тээврийн тарифыг тогтоосон аргачлалын дагуу тогтоох юм. Төрийн захиргааны байгууллагын дэргэд төмөр замын тээврийн тарифыг оновчтой тогтоох асуудлаар дүгнэлт, зөвлөмж гаргах үүрэг бүхий төмөр замын тээврийн тарифын орон тооны бус зөвлөл ажиллахаар боллоо.

12/ Төмөр замын тээврийн байгууллагад 25 болон түүнээс дээш жил ажилласан эрэгтэй, 20 болон түүнээс дээш жил ажилласан эмэгтэй ажилтан төмөр замын тээврийн байгууллагаас өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон тохиолдолд арваас доошгүй сарын дундаж цалинтай тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгох бөгөөд энэ зардлыг ажил олгогч хариуцахаар зохицууллаа.

Хуулийг 2024 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

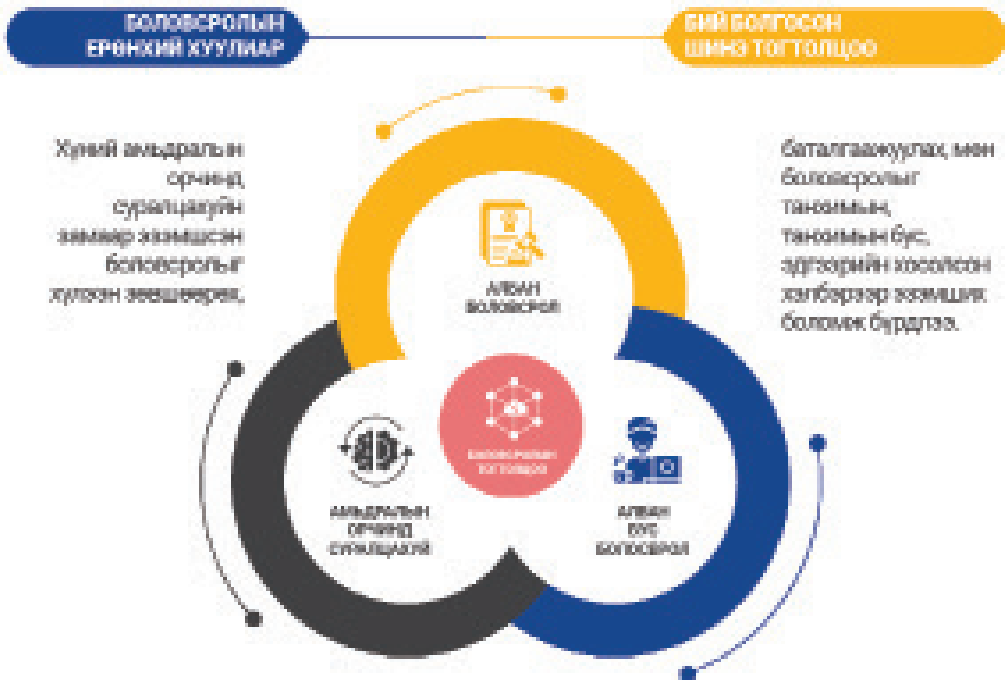
1.12. Боловсролын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.03

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд туссан үндсэн агуулгын хүрээнд дараах зохицуулалтууд тусгагдан батлагдлаа. Үүнд:

1/ Боловсролын тогтолцоог шинэчилж, боловсролыг заавал танхимд суун эзэмшиж байгааг өөрчилж албан, албан бус болон амьдралын орчинд суралцахуйн тогтолцоотой байхаар хуульчиллаа.

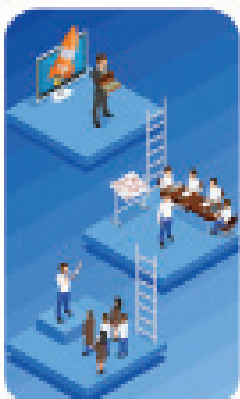
Ингэснээр амьдралын орчинд суралцахуйн замаар эзэмшсэн боловсролыг хүлээн зөвшөөрөх, баталгаажуулах, гэрт хамгийн ойр сургууль-хамгийн сайн сургууль байх, хаана амьдарч, ямар сургуульд сурч байгаагаас үл хамаарч чанартай боловсрол эзэмших, танхим-цахим хосолж хамгийн сайн багшаар хичээл заалгадаг эрх зүйн орчин бүрдлээ.

2/ Багшийн хөгжлийн тасралтгүй үйл ажиллагааны тогтолцоог бий болголоо. Багш мэргэжлийн сонгон бүлгийг ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангид зохион байгуулах зохицуулалтыг шинээр тусгаж, багшийг магадлан итгэмжлэгдсэн хөтөлбөрөөр бэлтгэж эхэлнэ.

Ийнхүү багш бэлтгэх тогтолцоо, багш ажлын байрандаа тасралтгүй хөгжих улмаар боловсролын чанар хүртээмж сайжрах эрх зүйн үндэс бүрдлээ. Мөн багшийн нийгмийн баталгааг сайжруулж сум, баг, тосгон дахь төрийн болон орон нутгийн өмчийн цэцэрлэгийн эрхлэгч, ерөнхий боловсролын сургууль, мэргэжлийн болон техникийн боловсролын сургалтын байгууллагын багш, ажилтанд зургаан сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн тэтгэмжийг эхний таван жил тутамд, үргэлжлүүлэн олгохдоо дараагийн гурван жилээс тооцох зохицуулалт тусгагдан батлагдлаа.

3/ Чанар, гүйцэтгэлд суурилсан санхүүжилтийн тогтолцоонд шилжиж, сургууль биш суралцагчийг дагадаг хувьсах зардлын тогтолцоонд шилжинэ. Сайн багш өндөр цалин, үр дүн, гүйцэтгэлийн урамшуулал авдаг болно. Санхүүгийн

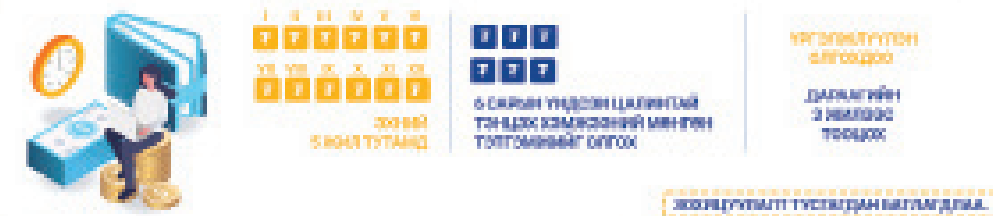

**БАГШЫН ХӨГЖЛИЙН
ТАСРАЛТГҮЙ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГААНЫ
ТОГТОЛЦОО**

**БАГШИЙГ БЭЛТГЭХ
МАГАДЛАН
ИТГЭМЖЛЭГДСЭН
ХӨТӨЛБӨР**

**БАГШЫН НИЙГМИЙН БАТАЛГААГ САЙЖРУУЛАЖ
СУМ, БАГ, ТӨСГӨН ДАХЬ БОЛОВСРОЛЫН СУРГАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН БАГШ, АЖИЛТАНД**

эх үүсвэрийг тодорхой болгож сургалтын чанар, орчныг сайжруулах зэрэгт зарцуулах, зарцуулалтад тавих хяналт тодорхой, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх нөхцөл бүрдлээ.

Боловсролын салбарын хууль эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд дараах зохицуулалт шинээр тусгагдан батлагдлаа:

**ХАРИУЦЛАГЫГ САНХҮҮГИЙН
ЭРХ МӨДӨЛТӨЙ НЬ ХАМТ
ТУХАЙН БАЙГУУЛЛАГАД
ОЛГОНО**

**ЭЦЭГ, ЭХ, БАГШ,
АЖИЛЧДЫН ОРЛОЦРОГ
ХАНГАСАН ХЯНАЛТЫН
ТОГТОЛЦОО**

**СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР,
ХИЧЭЭЛНЭГ БҮРМИЙН БОДИТ
ӨРТӨГТ СУУРИЛСАН
САНХҮҮГИЙЛТ**

**ТӨХӨӨРӨМЖ БОЛОН
БУСАД ХӨРӨНГИЙН
АШИГЛАЛТЫН ҮР
АШГИЙГ ТӨСӨЦНО**

4/ Засаглал, удирдлагын чадахуйд суурилсан, босоо тогтолцоог бий болгож, сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагын томилгооны тогтолцоог өөрчилж, мэргэжлийн сонгон шалгаруулалтын тогтолцоонд шилжүүлнэ. Боловсролын салбарын удирдлага нь Засгийн газар, боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Боловсролын үндэсний зөвлөл, боловсролын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, нутгийн өөрөө удирдах болон нутгийн захиргааны байгууллага, боловсролын байгууллага, боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага, боловсролын сургалтын байгууллагын удирдлага байна.

Ингэснээр боловсролын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн аймаг, нийслэлийн боловсролын газрын даргыг, аймаг, нийслэлийн боловсролын газрын дарга тухайн орон нутгийн өмчийн цэцэрлэгийн эрхлэгч, ерөнхий боловсролын сургуулийн захирлыг, нийслэлийн боловсролын газрын дарга дүүргийн боловсролын хэлтсийн даргыг томилох эрх зүйн орчин бүрдэнэ. Боловсролын бодлого, хэрэгжилт, сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөө, сурах бичгийн талаар мэргэжлийн дүгнэлт, зөвлөмж чиглэл гаргах, боловсролын сургалтын байгууллагын сургалтын үйл ажиллагаа, судалгааны тохирц, бүтээлийн хулгайгаас сэргийлэх, болон багш, судлаач, эрдэмтэн, төрийн бус байгууллага, ажил олгогчийг албан ёсоор төлөөлөх байгууллага, мэргэжлийн холбоо тэдгээрийн хамтын ажиллагаа, түншлэлийг бэхжүүлэх чиг үүрэг бүхий орон тооны бус Боловсролын үндэсний зөвлөлийг байгуулна.

5/ Ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөрийг тогтвортой хэрэгжүүлэх, сургалтын хөтөлбөрт тусгах агуулгыг зөвхөн Боловсролын ерөнхий хууль, Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын тухай хуульд зааснаар хэрэгжүүлэхээр туссан. Үүнтэй холбогдуулж ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөрт тусгахаар бусад хуульд заасан хөтөлбөрийн талаарх зохицуулалт хүчингүй болсон.

Сургалтын хөтөлбөрийг сургалтын хөтөлбөрийн үзэл баримтлалд нийцүүлэн боловсруулж тогтвортой хугацаанд хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдлээ. Мөн

Боловсролын ерөнхий хуульд сургалтын үндсэн гадаад хэл нь англи хэл байх бөгөөд суралцагчийн эх хэлээрээ суралцах болон бусад гадаад хэл суралцах эрхийг үл хөндөнө гэж заасан.

Хуулийг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах үүднээс Боловсролын ерөнхий хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хууль, “Боловсролын ерөнхий хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоол баталсан.

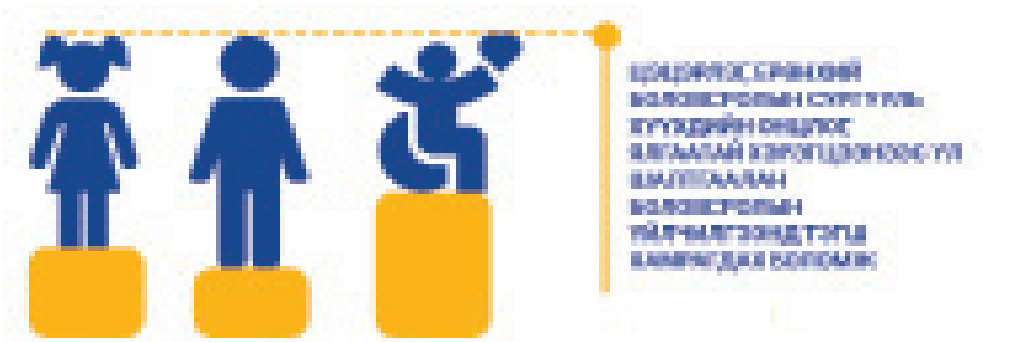
1.13. Сургуулийн өмнөх болон Ерөнхий боловсролын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.03

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгагдсан үндсэн агуулгын хүрээнд тус хуульд дараах гол зохицуулалтууд тусгагдан батлагдлаа:

1/ Ялгаатай хэрэгцээ бүхий суралцагчийн сурч боловсрох эрхийг тэгш хангах, хүүхэд хаана амьдарч байгаагаас үл хамаарч боловсролын үйлчилгээ авах адил, тэгш нөхцөл боломж бүрдлээ. Цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургууль хүүхдийн онцлог, ялгаатай хэрэгцээнээс үл шалтгаалан боловсролын үйлчилгээнд тэгш хамрагдах боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх үүрэг хүлээх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд бусад хүүхэдтэй хамт суралцах, мөн түүнчлэн уян хатан сургалтын төлөвлөгөө, тохируулга бүхий сургалтын хөтөлбөрөөр хичээллэх, шаардлагатай хөгжлийн дэмжлэг авах, сонсголын бэрхшээлтэй суралцагч бичгийн болон дохионы хэлээр, үндэстний цөөнхийн суралцагч бага боловсролыг эх хэл болон цаашид хос хэлээр боловсрол эзэмших боломжтой боллоо.

ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛД ТУСГАГДСАН ҮНДСЭН АГУУЛГЫН ХҮРЭЭНД ТУС ХУУЛЬД ДАРААХ ГОЛ ЗОХИЦУУЛАЛТУУД ТУСГАГДАН БАТЛАГДЛАА

Ийнхүү хүүхэд бүрийн сурч боловсрох эрх баталгаажиж, тэгш хамруулан сургах боловсролын үзэл санаа нийгэмд нэвтрэн ялгаатай байдлыг хүлээн зөвшөөрөх, хүндэтгэх соёл түгэн дэлгэрэх бөгөөд хүүхэд өөрийн онцлог, хэрэгцээнд тохируулан боловсролын үйлчилгээ авах эрх зүйн орчин бүрдэж, ялгаатай хэрэгцээтэй суралцагч боловсрол эзэмшихэд тулгардаг бэрхшээл арилна.

2/ Суралцагчийн боловсрол эзэмших арга хэлбэрт гарч буй өөрчлөлтийг хуулиар хүлээн зөвшөөрч танхимын, танхимын бус (зайн, цахим), эдгээрийн хосолсон хэлбэрээр суралцаж болохыг баталгаажуулсны зэрэгцээ хичээлийн жилийн үргэлжлэх хугацаа, мөн нэг хичээлийн жилд суралцагчийн хичээл, сургалтад хамрагдсан байх хоногийг олон улсын жишиг, өөрийн орны онцлогт нийцүүлэн 170-185 (34-37 долоо хоног) байхаар тогтоож, холбогдох хуульд зааснаас бусад тохиолдолд сургалтын хугацаатай холбоотой өөрчлөлт хийх, сургалтын үйл ажиллагааг түр хугацаагаар зогсоохыг хориглолоо. Энэ нь суралцагч чанартай боловсрол эзэмших боломж нөхцөл бүрдүүлэх чухал зохицуулалт болсон.

Мөн ахлах ангийн суралцагчийн чанартай боловсрол эзэмших хэрэгцээг хангах, сургалтын чанарыг сайжруулах зорилгоор ахлах сургуулийг бие даасан хэлбэрээр, төрөлжүүлэн хөгжүүлэх, түүнчлэн ахлах сургууль сум дундын байж болно. Зарим ерөнхий боловсролын сургуульд хүүхдийн тоо цөөн байгаа болон мэргэжлийн багшийн хомсдол үүссэнээс сургалтын чанар хангалтгүй байгааг арилгах зорилгоор сургуулийн өнөөгийн бүтцийг дахин оновчтой тогтоох, ахлах сургуулийг хөгжүүлэх, боловсролын чанар, санхүүгийн үр ашгийг сайжруулах нөхцөлийг бий болгосон эрх зүйн орчинтой боллоо.

3/

Б-настай хүүхдийг сургуулийн өмнөх боловсролд заавал хамруулан сургуульд багтгах

Б-настайд нь сургуульд ажиллуулах

Хүүхдийн өсгөнд, төлөвшлийг дэмжих, аюулгүй байдлыг хангах, хангалсан хэрэгд Б-настай хүүхдийг сургуулийн өмнөх боловсролд заавал хамруулан сургуульд багтгах, түүхдийг Б-настайд нь сургуульд ажилуулан ажиллагаагаа хамарч мэдээлэл, мэдээл, өсгөнд, аюул мэдлийн байдлаас үүдэн хандатан шалтгаантай хүүхдийн сургуульд өсгөн нэвчлэл үзэс, ах, орон хамгаалагчийн үүсэлтийг мэдэглэн рэн мэдэн тогтоох, ах, бүхий байгууллагаас боловсон журмын дагуу бага боловсролыг гарын сургалтаар өмнөхчлэн болон мэдэг шинэ ажиллагааг түүхд туулагдэн боловсдана.

Дотуур байранд амьдарч байгаа суралцагчийн аюулгүй байдлыг хангах, хамгаалах, дэмжлэг үзүүлэх, өсвөр насны хүүхдэд сэтгэл зүйн хямрал, гутрал, тогтворгүй байдлыг даван туулахад чиглэсэн сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх, сургууль, дотуур байрны орчинд дасан зохицох болон суралцах, хөгжих төлөвшихөд дэмжлэг үзүүлэх, ажил мэргэжлийн чиг баримжаатай болоход чиглэсэн хичээлээс гадуурх сургалт, үйл ажиллагаа нь сургуулийн үйл ажиллагааны салшгүй хэсэг байхаар заалаа. Мөн цэцэрлэг, сургуульд суралцагчийн авьяасыг дэмжих нэмэлт сургалтын хөтөлбөр, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх эрхийг нээсэн болно.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байранд амьдарч байгаа суралцагчид зориулан хичээлээс гадуурх сургалт, үйл ажиллагааны болон авьяасыг дэмжих хөтөлбөрийг хувьсах зардлаас санхүүжүүлэхээр зохицуулсан.

Суралцагчийн сургуульд суралцаж эртлэж өмнөхөн
өөнмэлт, тандалтынцадлам өмртсөгчийн санхүүжүүлэх

Мэргэжлийн сургаллах, эрт өмртсөгч үзлэг дүннэлгээ,
өөнмэлтсөгчид суралцагчийг тодорхой насны давтамжтай
бэлтгэх

Хүүхдийн хөгжил, төлөшлийг дэмжих, аюулгүй байдлыг хангах, хамгаалах хүрээнд тусгасан дээрх зохицуулалт нь цэцэрлэг, сургуулийн орчинд гарч байгаа хүүхдийн аюулгүй байдлыг зөрчихөөс хамгаалах, суралцагчид эрүүл, аюулгүй, хамгаалагдсан орчинд сурч хөгжих боломж бүрдэнэ. Мөн хүүхдийг сургуулийн өмнөх боловсролд зургаан настай заавал хамруулснаар амжилттай сурах, сургууль завсардалтыг арилгахад эерэг үр нөлөө үзүүлнэ.

4/ Сургалтын байгууллагын сургалт, үйл ажиллагааны үндсэн баримт бичиг болох сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөтэй холбогдох зохицуулалтыг тодорхой болголоо. Энэ хүрээнд сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөр нь тухайн суралцагчийн эзэмших боловсролын түвшинд тогтвортой байх, сургалтын хөтөлбөрийн үзэл баримтлалыг Засгийн газар батлах, сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын Мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлт, зөвлөмжийг үндэслэн сургалтын хөтөлбөрийг баталж, сурах бичиг зохиох зохицуулалтыг хуульд тусган баталлаа.

Үүний үр дүнд сургалтын хөтөлбөрийг тогтвортой мөрдөх, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн судалгаанд суурилан түүнийг сайжруулах боломж бүрдэх бөгөөд хэрэгжилтийн бодит үр дүн гараагүй болон сургалтын хөтөлбөрийг богино хугацаанд шинэчилснээс багш нарын дунд үүсдэг байсан нэмэлт ачаалал, тодорхойгүй байдал арилна.

5/ Ирээдүй хойч үеийг бэлтгэх багшид тавих шаардлага, багшийн ажил үүрэг хувьсан өөрчлөгдөж байна. Багш, ажилтны гүйцэтгэх ажил үүргийг хөгжлийн чиг хандлага, сурах, сургах үйлд гарч буй өөрчлөлттэй уялдуулан цэцэрлэг, сургуулийн орчинд суралцагч бүрийн аюулгүй байдлыг хангах, хамгаалах, суралцагчийн мэдлэг, чадвар, авьяасыг хөгжүүлэх, сурлагын амжилтыг ахиулах, мэргэжлийн байгууллага, олон нийттэй хамтран ажиллах, суралцах замаар ажлын байрандаа мэргэжлээ дээшлүүлэх зэрэг зохицуулалт туслаа Багш нь хүүхдийн хөгжил, төлөвшил, сурах үйл явцын талаар эцэг, эх, асран хамгаалагчид ганцаарчилсан зөвлөгөө өгөх, суралцагчийн ялгаатай хэрэгцээнд тохируулан хичээл, сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах, зайн, цахим болон холимог бүлгийн сургалт зохион байгуулах мэдлэг, чадвартай байх зэрэг шаардлагыг хангасан байх талаар зохицуулалт шинээр хуульд тусган баталлаа.

Боловсролын сургалтын байгууллага багшын мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих сургалт, үйл ажиллагааг зохион байгуулах нэгдсэн байдлаар болно.

Багш ажилтан байршиддаа тасралтгүй өргөжин дэлгэрэх бодит дэмжлэг болон анхны боловсролтой зохицуулалт болно.

Цэцэрлэгийн эрхлэгч, сургуулийн захирал нь аж ахуйн ажилд үндсэн ажлаа хандуулдаг байсныг өөрчилж, суралцагчийн хөгжил, төлөвшлийг дэмжих, сургалтын чанар, үр дүнг сайжруулахад багшид шаардлагатай мэргэжил, арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх, мөн сургалтын менежер, цэцэрлэгийн арга зүйч, нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйчийн ажил үүргийг тусгайлан заасан. Ингэснээр багш, ажилтан ажлын байранд мэргэжил, ур чадвараа тасралтгүй сайжруулах, бусадтай хамтран ажиллах, хамтран суралцсанаар багшийн ажлын ачаалал буурах боломж бүрдэнэ. Түүнчлэн дэлхий даяар өрнөж буй “Боловсролын хувьсан өөрчлөлт”-ийн хүрээнд багш боловсрол, нийгмийг хувирган өөрчлөгч болохоо хүлээн зөвшөөрч мэргэжлээрээ тасралтгүй хөгжихөд дэмжлэг үзүүлнэ.

б/ Монгол Улсын хүн амын гуравны нэгийг эзэлж буй хүүхдийн боловсролын асуудал нь хүүхдийн өмнө үүрэг хүлээгч бүх талд хамааралтай. Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын зорилгыг хэрэгжүүлж, суралцагчийн хөгжил, төлөвшлийг дэмжихэд сургуулийн удирдлага, багш, энэ хуульд заасан бусад бүх тал хамтран ажиллаж, үүрэг хариуцлага хүлээхээр хуульчилсан. Тухайлбал, орон нутгийн удирдлага нь сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын үйлчилгээг төлөөлөн хэрэгжүүлэхээр томилсон этгээдтэй байгуулах гэрээнд харьяалах нутаг дэвсгэрийн хүүхдийг цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургуульд тэгш хамруулах, боловсролын чанарыг ахиулах талаар тусгалаа.

Ингэснээр сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын харилцаанд оролцогч бүх тал суралцагчийн хөгжил, төлөвшилд дэмжлэг үзүүлэх, тэдний аюулгүй байдлыг хангах, аливаа дарамт, ялгаварлан гадуурхалт, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтээс сэргийлэхийн төлөө хамтран ажиллахад эерэг үр нөлөө үзүүлнэ.

1.14. Дээд боловсролын тухай хууль **/Шинэчилсэн найруулга/**

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАН МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.03

Дээд боловсролын тухай хууль нь дээд боловсролын удирдлага, зохион байгуулалт, сургалт, судалгаа, санхүүжилт, тэдгээртэй холбогдсон харилцааг зохицуулна.

ДЭЭД БОЛОВСРОЛЫН СУРГАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГА

ИХ СУРГУУЛЬ

ДЭЭД СУРГУУЛЬ

КОЛЛЕЖ

ГЭСЭН АНГИЛЛАТТАЙ БАЙНА.

Дээд сургууль гэсэн ангиллыг олон улсын жишигт нийцүүлэн 2025 оны зургадугаар сарын 15-ны өдрөөс хүчингүй болгохоор Боловсролын ерөнхий хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд тусгав.

Их сургуулийг үйл ажиллагааны онцлогоос хамаран судалгааны, сургалтын, төрөлжөөнтэй дүнгийн, боловсролор болон технологийн коллежийн талаар тодорхой тохируулгыг хийн

**СУДАЛГААНЫ ИХ СУРГУУЛИЙГ ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ӨРГӨН МЭДЭЭЛЭЭР УЛСЫН ИХ
ХУРАЛ ЮУЛГААР БАЙГУУЛАХААР ТУСГАВ.**

Дээд боловсролын сургалтын байгууллага бүтэц, зохион байгуулалтын хувьд Эрдмийн зөвлөл, Хөтөлбөрийн хороотой байх бөгөөд тэдгээрийн бүрэлдэхүүн, чиг үүргийг тодорхой тусгаж, Хөтөлбөрийн хороонд ажил олгогч, мэргэжлийн холбоод, олон нийтийн байгууллага, төгсөгчийн төлөөлөл орсноор сургалтын чанарт дэвшилт гарч, төрийн бус байгууллага, ажил олгогчдын оролцоо сайжирч, дээд боловсролын сургалтын бодлого нь хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, хэрэгцээтэй уялдах юм.

Боловсролын магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагааг олон улсын жишигт нийцүүлж, төрөөс хараат бус, мэргэжлийн, олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц болгож, бие даан шийдвэр гаргах зохицуулалтыг тусгасан. Дээд боловсролын чанарын баталгаажуулалт нь дотоод чанарын баталгаажуулалт, хөндлөнгийн үнэлгээ, магадлан итгэмжлэл гэсэн хэлбэртэй байх бөгөөд дээд боловсролын сургалтын байгууллага болон хөтөлбөрийн чанарыг үнэлэх, эрэмбэ чансааг тогтоох, олон нийтэд зарладаг байх зохицуулалтыг хийснээр элсэгчдийг үнэн бодиттой мэдээллээр хангах, их, дээд сургуулийн сургалтын чанар сайжирч, улмаар чанартай боловсон хүчин бэлтгэгдэн гарах үндэс болно.

Их, Дээдний Сургуулийн Байгууллага

Дээд боловсролын сургалтын байгууллагын дундын амьлалд анхил олгох, маргаантай хэлбэрд, өлсө нийтийн байгууллагын галамтал, бизнес харилцаа сургуули-дын төлөөллийн суви хамнааг тодорхой оруулснаар сургалт судалгааг өнцөгдөсөтөл, анхдунки арч нэгээ номоодно.

Төрийн өмчийн дээд боловсролын сургалтын байгууллага дундын Удирдах зөвлөл байгуулж болохоор туссан нь улс орны урт, дунд хугацааны бодлогыг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийг бэлтгэх, судалгаа эрдэм шинжилгээний ажилд төрийн өмчийн их сургуулиудын бодлого, үйл ажиллагааг уялдуулах боломж нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Улс төрийн шүүд оролцоо-багш

Удирдах зөвлөл нь захирал, ректорыг сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр томилж, гэрээ байгуулах

сүргэд өлсөнг үндэслэлээр нөлөөлөөр гэрээний нь улс төрийн шүүд оролцоо-багш, өлсөт өлсөнд дүрлэн өлсө өлсөрдөсөт гүйцэтгэл үндэслэлээр сонгон шалгаруулж болсонийг бүрдүүлсэн.

Их, дээд сургуулийн багшийн нийгмийн баталгаатай холбоотой орон нутаг дахь төрийн өмчийн их, дээд сургуульд ажиллаж байгаа багш ажилтанд орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласны тэтгэмжийг тухайн байгууллага олгохоор тусгалаа.

ЭЛСЭЭЛИЙН ШАЛГАЛТЫГ ХЯЛД ХӨРӨӨС ДООШГУЙ УДАА ЗӨВНӨН БАЙГУУЛАХ

урчдварын нэмэлт шалгалтыг тооцож, төлөөний боловсрол эзэмшсэн төлөөнийг тухай хөдөлгөөний чиглэлээр бакалаврын хөдөлгөөрт элсүүлэх зэрэг зохицуулалтыг тусгасан.

Суралцагчийн боловсрол эзэмших хэлбэр тодорхой болж, иргэдийн насан туршдаа суралцах боломж, тэдний өмнө нь олж авсан мэдлэг, ур чадварыг хүлээн зөвшөөрөх, баталгаажуулах, гадаадын дээд боловсролын сургалтын байгууллагыг төгссөн дипломыг хүлээн зөвшөөрөх, бүртгэх баталгаажуулахтай холбогдох харилцааг тусгав. Мөн суралцах хугацаа, хөтөлбөр уян хатан болж суралцагч элссэн мэргэжлийн чиглэлийн хөтөлбөрт суралцах хугацаанд бусад мэргэжлийн чиглэлийн хөтөлбөрт давхар суралцаж хос мэргэжил эзэмшиж болох зохицуулалтыг хийлээ.

Дээд боловсролын байгууллагын эрдэм шинжилгээний бүтээлийн болон оюуны өмчийн нэгдсэн мэдээллийн сан, судалгааны ёс зүйн зөвлөлийг бий болгосноор эрдмийн ажилд оюуны өмч, зохиогчийн эрхийг дээдлэх, зөрчихгүй байх, зөрчихөөс урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлээ.

Дээд боловсролын байгууллага нь оюуны өмчийг бүртгүүлэх, хамгаалах, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, технологи дамжуулах бүтцийг бий болгож, их сургууль, аж үйлдвэрийн хамтын ажиллагааг дэмжсэн тогтолцоог бүрдүүлэх, өөрийн үндсэн бүтцэд эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, технологи дамжуулах төв, шинжлэх ухааны парк, технологи, инновацын кластер, туршилт үйлдвэрлэлийн болон эдгээртэй адилтгах нэгжийг бие даан эсхүл хамтран байгуулж болохоор хуульчиллаа.

СУДАЛГАНЫ ЗЭРДЛЭГ ТӨРӨӨС САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ТОГТОЛЦОО

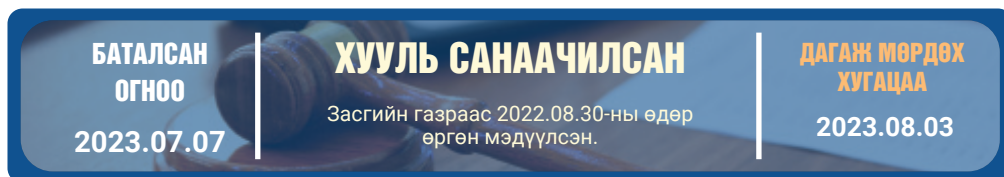

ҮТС ОРНЫ ТУЛГАМДАЖ БҮЙ АСУУДЛЫГ ШИНЖЛЭХЭЭС НЭГЭН ҮЗҮҮЛСЭН СУДАЛГАНЫ ЗЭРДЛЭГ ТӨРӨӨС САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ТОГТОЛЦОО

Бий болгох дээд боловсролын сургалтын байгууллага санхүү төлөөний оронд бие даасан байдлаар судалгааг галварч зохицуулалтыг тусгасан байна.

Дээд боловсролын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд нийтлэгдсэнээс хойш 10 хоногийн дараа хүчин төгөлдөр мөрдөж эхэлнэ.

1.15. Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгагдсан дараах үндсэн агуулгын хүрээнд тус хууль дараах гол зохицуулалтууд тусгагдан батлагдсан. Үүнд:

1/ Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын бодлого, зорилго, үйл ажиллагаа нь иргэн насан туршдаа суралцаж хөдөлмөр эрхлэх ур чадвар, чадамж эзэмших, хөгжүүлэх, ур чадвараа хөрвүүлэх, тэгш боломжоор хангах, мэргэжил эзэмших, давтан суралцахтай холбоотой зохицуулалтууд тусгагдлаа. Түүнчлэн иргэн гадаад, дотоодын сургалт, үйлдвэрлэл, ажил, амьдралын орчинд эзэмшсэн мэдлэг, ур чадвараа үнэлүүлж, баталгаажуулах замаар зохих түвшний чадамжийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэхтэй болж, хөдөлмөр эрхлэх, хөдөлмөрийн үнэлэмжээ дээшлүүлэх боломжтой боллоо.

2/ Сургалтыг ажлын байрны шаардлагад уялдуулах чиглэлээр сургалтын хөтөлбөрийг ажил, мэргэжлийн стандарт, мэргэшлийн түвшинд нийцүүлэн сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, тасралтгүй сайжруулах, хөтөлбөрийн өрсөлдөх боломж бий болгох, сургуульд суурилсан, хосмог, ажлын байран дахь сургалтын хэлбэрийг нэвтрүүлэх, суралцагчийн жендэрийн тэгш байдлыг хангах талаарх эрх зүйн орчныг бүрдүүллээ.

3/ Сургалтын байгууллагын удирдлагын томилгоо мэргэжлийн байхтай холбогдуулан тавих шаардлагыг сайжруулж, чанар, гүйцэтгэлийн үр дүнд суурилсан удирдлага, санхүүжилтийн шинэ тогтолцоог нэвтрүүлэх, мэргэжлийн өөрийн өртөгт суурилсан дундаж норматив зардалд суурилсан санхүүжилтийн тогтолцоо бий боллоо.

4/ Багш, хүний нөөцийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжих, мэргэжлийн багш аж ахуйн нэгж, байгууллагад дадлага хийж ур чадвараа дээшлүүлэх, ажлын гүйцэтгэл, ур чадвараа үнэлүүлэх, өөрийн судалгаа, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний үр дүнд бий болсон бүтээл, бүтээгдэхүүний орлогоос хувь ногдол, ашиг хүртэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн чиглэлийн үйлчилгээнд хамрагдах зохицуулалтыг шинээр тусгалаа. Үүний үр дүнд багш ур чадвараа дээшлүүлэх болон сургалтын чанар, үр дүнг нэмэгдэхэд эерэг өөрчлөлт гарах боломж нөхцөл бүрдэх юм.

5/ Түншлэлийн хүрээнд суралцагч, эцэг, эх, асран хамгаалагч, ажил олгогч, мэргэжлийн холбоод, бусад сургалтын байгууллагын эрх, үүргийг нэмэгдүүлж, суралцагч үйлдвэрлэлийн дадлага хийхдээ гурван талт гэрээ байгуулах, цалин хөлс авах, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан орчин нөхцөлд суралцах, дадлага сургалтыг үйлдвэрлэлийн орчинд зохион

байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх, сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, төгсөгчийг үнэлэхэд оролцох, төгсөгчдийг ажлын байраар хангах, удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд орж сургалтын байгууллагыг удирдах, хөгжүүлэхэд оролцох зохицуулалтууд тусгагдлаа.

6/ Хөгжлийн бодлого, эдийн засгийн хөгжил, үйлдвэржилт, бүсчилсэн хөгжилтэй уялдуулан сургалтын байгууллагыг төрөлжүүлэх, сургалт үйлдвэрлэлийн цогцолбор, хотхон, салбар дундын дадлагын бааз хэлбэрээр хөгжүүлэх зохицуулалтыг шинээр тусгав.

7/ Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын үндэсний зөвлөлийг ажлын албатай болгох, салбарын мэдээллийн санг бий болгох, “Судалгаа, арга зүйн төв”-ийг шинээр бий болгож Боловсролын үндэсний хүрээлэнгийн харьяанд үйл ажиллагаа эрхлэхээр, чадамжийн үнэлгээг боловсролын үнэлгээ, арга зүйн байгууллагын чиг үүрэгт нэмэх зэрэг хэрэгжилтийн чиг үүргийг тодорхой болголоо.

8/ Хууль батлагдсанаар хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, ажил олгогчийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн мэргэжлийн ур чадвар, чадамжтай хүний нөөцийг ээлтгэх, сургах, мэргэшүүлэхэд ахиц өөрчлөлт гарч, мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын удирдлага, үр ашигтай санхүүжилтийн тогтолцоо бүрдэнэ.

1.16. Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Монгол Улсын Ерөнхийлөгч 2023.04.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

2019 онд Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу улс төрийн намын чиг үүрэг, дотоод зохион байгуулалтыг ардчилсан зарчимд нийцүүлэх, намын үйл ажиллагаа, хөрөнгө, санхүүжилтийн эх үүсвэр, зарцуулалтыг ил тод, нийтэд нээлттэй болгохтой холбогдсон харилцааг Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-иар зохицуулсан. Энэ хууль нь долоон бүлэг, 45 зүйлтэй.

Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг 2024 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөх бөгөөд дараах онцлог зохицуулалтыг тусгасан. Үүнд:

- нам нь иргэдийн улс төрийн хүсэл зоригийг илэрхийлдэг, улсын хэмжээний бодлого дэвшүүлэн сонгуульд оролцдог, хамтын шийдвэр гаргаж, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдсэн Монгол Улсын иргэдийн нэгдэл байх;

УЛС ТӨРИЙН НАМ НЬ ДАРААХ БҮТЭЦТЭЙ БАЙНА.

НАМЫН УДИРДАХ
ДЭЭД БАЙГУУЛЛАГА

ТӨЛӨӨЛӨЛИЙН ТӨВ
БАЙГУУЛЛАГА

ГҮЙЦЭТГЭХТӨВ
БАЙГУУЛЛАГА

ХЭНАЛТЫН
БАЙГУУЛЛАГА

- намууд гишүүнчлэлээр хөөцөлдөхгүй байх, цомхон гишүүнтэй байх боломжийг бүрдүүлэх үүднээс намын гишүүдээс дэмжигч (татвар төлдөггүй)-ийг салгасан бөгөөд нам нь намын гишүүн, сонгуульт гишүүн, дэмжигчтэй байх;

Намын бодлого боловсруулалтад зөвхөн, судалгаа хийх, намын гишүүдийг судлах бэлтгэх, ирээдүйн улс төрийн боловсролыг дүнэм үүрэг бүрхэй бодлогын судалгааны байгууллага амаан дүрэгд ажиллана.

Намын бодлогын судалгааны байгууллага нь сангийн хэлбэртэй байж болох бөгөөд үйл ажиллагаа, санхүүгийн тайланг энэ хуульд заасан журмын дагуу тайлагнах;

- нам Улсын Их Хурлын сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг сонгох ажлыг зохион байгуулах хороотой байж болох бөгөөд хорооны бүрэлдэхүүнд тавигдах шаардлага, түүнийг байгуулах, ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах болон үйл ажиллагааны журмыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйл, намын дүрэмд нийцүүлэх;

- намын дотоод зохион байгуулалт ардчилсан зарчимд нийцэхэд чиглэсэн нарийвчилсан зохицуулалтыг хуульчилсан. Тухайлбал, нам Улсын Их Хурлын сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг сонгохдоо нууц санал хураалт явуулах, гишүүдийн оролцоо, ил тод байдлыг хангах, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар асуудлыг шийдвэрлэх, цөөнхийн саналыг хэлэлцэх боломж олгож хүндэтгэн үзэх бөгөөд тодорхой асуудлыг дийлэнх олонхын саналаар шийдвэрлэх, түүнчлэн тухайн албан тушаалыг хаших ёс зүйн шаардлага болон хууль тогтоомж, холбогдох журмаар тогтоосон бусад шаардлагад үндэслэх;

- нам нь намын болон гишүүнийхээ эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, тайван жагсаал, цуглааныг хуулийн хүрээнд санаачлан зохион байгуулах, намын бүтэц, зохион байгуулалт, зорилт, арга хэлбэрээ чөлөөтэй сонгох, сонгуульд оролцох, бусад намтай эвсэл байгуулах, олон улсын байгууллага, бусад орны нам, байгууллагуудтай хамтран ажиллах, улс төрийн намуудын олон улсын байгууллагад гишүүнээр элсэх зэрэг эрхтэй;

- намын дотоод ардчиллыг хангах хүрээнд намын удирдах дээд, төлөөллийн төв, гүйцэтгэх төв болон хяналтын байгууллагын бүрэлдэхүүнд аль нэг хүйсийн 30-аас доошгүй хувийн төлөөллийг нэр дэвшүүлэх бөгөөд гишүүдийн оролцоо, ил тод байдлыг хангасны үндсэн дээр бүрэлдэхүүнийг нууц санал хураалтаар сонгох;

Нам бодлого, үйл ажиллагаандаа эхэлтэй, ахмад, залуу иргэдийн бэрхшээлтэй нэгдэж, эрхтэй иргэдийн сонирхолын бүлгийн төлөөлөл, эрхлэлдэг ажиллас;

**40%-с
доошгүй байх**

**НОГ ХҮҮСНИЙ
ТӨЛӨӨЛӨЛ**

Намын төлөөллийн төв байгууллага, гүйцэтгэх төв байгууллага болон хяналтын байгууллагын бүрэлдэхүүнд аль нэг хүйсийн төлөөлөл 40 хувиас доошгүй байх;

- нам өөрийн дүрэм, хөтөлбөр, бусад журам, санхүүгийн тайлан болон үйл ажиллагааны товч тайланг ил тод, нээлттэй байлгаж, нийтэд тогтмол мэдээлэх, сонирхогч этгээдийг мэдээлэл авах боломжоор хангах;

- нам цахим хуралдаан, санал хураалтыг зохион байгуулахдаа цахим системийн бүрэн бүтэн, нууцлагдсан, хүртээмжтэй байдлыг хангах боломжит арга хэмжээг авах бөгөөд нууц санал хураалтыг цахимаар явуулсан тохиолдолд түүний нууцлалыг алдагдуулахгүй. Нам нийтэд зарласан цахим хуудас, нийгмийн сүлжээний хаягтай бол тэдгээрийг Харилцаа холбооны зохицуулах хороо, сонгуулийн төв байгууллагад бүртгүүлнэ. Нам цахим хуудсандаа холбогдох баримт бичиг, мэдээллийг ил тод, байршуулж, тухай бүр шинэчлэх;

Улсын дорд шүүх номын бүртгэлийн мэдээлэл харуулах бөгөөд бүртгэлийн холбооны мэдээлэл батлана. Төрөөс нам бүртгүүлэх хуудсаны дотор 30 хоногийн дотор Улсын дорд шүүхэд харуулах бөгөөд Улсын дорд шүүх номын бүртгүүлэх эрхтэйг хүлээн авснаас хойш 21 хоногийн дотор нэгтгэн шалгана. Мөн Улсын дорд шүүх номын бүртгүүлэх гэрээг, төрөөс төлөн буулгах шийдвэрийг гаргана.

- нам жил бүр санхүүгийн үйл ажиллагаандаа аудит хийлгэнэ. Намд олгох төрийн санхүүжилтэд төрийн аудитын байгууллага аудит заавал хийхээр хуульчилсан. Тайланг нам, сонгуулийн төв байгууллагын цахим хуудсанд ил тод байршуулах;

- Улсын Их Хурлын сонгуулийн дараа нам төрөөс санхүүжилт авах хүсэлтээ сонгуулийн төв байгууллагад гаргана. Сонгуулийн төв байгууллага уг хүсэлтийг хянаж үзээд дараа оны улсын төсөвт суулгаж, хуваарилах;

- төрөөс намд жил бүр олгох төрийн санхүүжилтийн дараах хувийг дор дурдсан зориулалтаар зарцуулах;

- төрийн санхүүжилтийн 20-оос доошгүй хувийг эмэгтэй, ахмад, залуу, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг нийгмийн сонирхлын бүлгүүдийн улс төрийн оролцоог дэмжих, сургаж бэлтгэх;

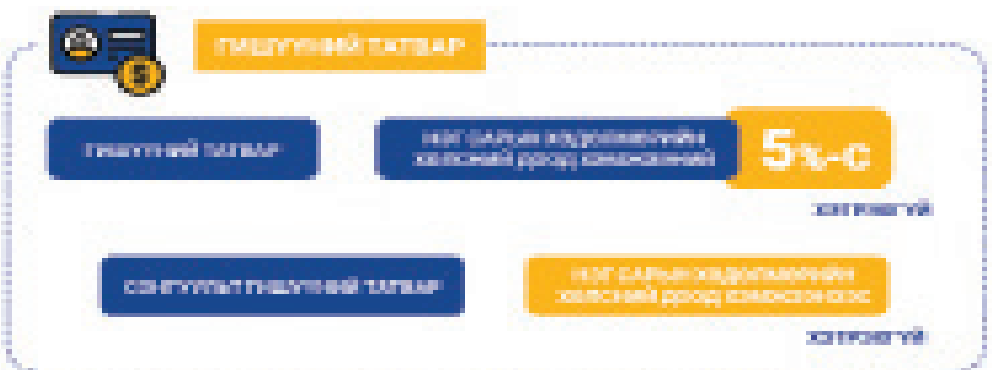
- төрийн санхүүжилтийн 15-аас доошгүй хувийг намын гишүүдийн болон иргэдийн улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэх болон ардчилал, хүний эрхийн үнэт зүйлийг олон нийтэд таниулах;

- төрийн санхүүжилтийн 15-аас доошгүй хувийг намын хөтөлбөр, бодлого боловсруулахад чиглэсэн судалгаа хийх, төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, намын дотоод ардчиллыг хөгжүүлэх.

- Улсын Их Хурлын ээлжит, эсхүл ээлжит бус сонгуулиар сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдсэн нийт сонгогч /цаашид “нийт сонгогч” гэх/-ийн тоог нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний 0.7 хувиар үржүүлж улсын төсвөөс намуудад санхүүжилт олгох

- төрөөс үзүүлэх шууд бус дэмжлэг /нийт сонгогчийн 1 хувь/.

Нам өөрийн дүрэм, хөтөлбөр, дотоод зохион байгуулалтыг Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-тай нийцүүлэх арга хэмжээг 2024 оны долдугаар сарын 01-ний өдрөөс хойш зургаан сарын дотор авч хэрэгжүүлэх бөгөөд уг өөрчлөлтийг Улсын дээд шүүхэд 30 хоногийн дотор хүргүүлнэ.

Намд төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг, намын санхүүгийн тайлан гаргах, тайланг нийтэд мэдээлэх, намыг идэвхгүйд тооцохтой холбогдсон зохицуулалтыг Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулийн дүнгээр байгуулагдах Улсын Их Хурлын бүрэн эрх хэрэгжиж эхэлсэн өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн болон холбогдуулан боловсруулсан 10 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын хоёр тогтоолын төслийг тус тус баталсан.

2. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

2.1. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.04.21	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2022.12.21-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.05.25

Хөдөө аж ахуйг дэмжих сангийн хөрөнгийн чадвар доройтож, активын чадвар буурч, эргэлтийн хөрөнгийн хомсдолд орсны улмаас хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэх, үйлдвэрлэлд шаардлагатай дэмжлэгийн нэр төрөл, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, цаашид хэвийн үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй нөхцөл байдал бий болсны улмаас Засгийн газрын 2021 оны 394 дүгээр тогтоолоор “Хөдөө аж ахуйн корпораци” төрийн өмчит хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани байгуулсан.

Хууль батлагдсанаар Хөдөө аж ахуйг дэмжих санг татан буусанд тооцож, тус сангийн санхүүгийн тайланд бүртгэлтэй хөрөнгө, өр төлбөр, авлагыг “Хөдөө аж ахуйн корпораци” төрийн өмчит хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанид шилжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Дээрх хуулийг баталсантай холбогдуулан “Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг холбогдох Байнгын хорооноос санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хурлын чуулганы 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 21-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж, баталсан.

Уг тогтоол батлагдсанаар Хөдөө аж ахуйг дэмжих санг татан буулгасантай холбогдуулан тус сангийн санхүүгийн тайланд бүртгэлтэй хөрөнгө, өр төлбөр, авлагыг “Хөдөө аж ахуйн корпораци” төрийн өмчит хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанид бүрэн шилжүүлэх, Хөдөө аж ахуйг дэмжих сангийн санхүүгийн тайланд бүртгэлтэй хугацаа хэтэрсэн өр, авлагыг ангилж, улсын төсөвт төлөх өр төлбөрийг 2024 онд багтаан төлж барагдуулах үйл ажиллагааг хууль тогтоомжид нийцүүлэн зохион байгуулах, хаврын тариалалт эхэлсэнтэй холбогдуулан тариаланчдад үзүүлэх дэмжлэг, үйлчилгээг агро-технологийн хугацаанд нь цаг алдалгүй хэвийн явуулах нөхцөлийг хангах, “Хөдөө аж ахуйн корпораци” төрийн өмчит хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн засаглалыг төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг хөгжүүлэх хүрээнд газар тариалан, мал аж ахуй эрхлэгчдийн болон мэргэжлийн холбоодын оролцоог хангасан олон нийтэд нээлттэй компани болгох арга хэмжээг үе шаттай зохион байгуулах, “Хөдөө аж ахуйн корпораци” төрийн өмчит хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн дүрэмд өөрчлөлт оруулж, ижил төрлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг хувийн хэвшлийн хуулийн этгээдтэй өрсөлдөхгүй байх зохицуулалтуудыг хэрэгжүүлэх юм.

Энэхүү тогтоолыг Засгийн газар хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авч, биелэлтэд Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороо хяналт тавьж ажиллана.

Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан татан буугдаж, тус сангийн санхүүгийн тайланд бүртгэлтэй хөрөнгө, өр төлбөр, авлагыг “Хөдөө аж ахуйн корпораци” төрийн өмчит хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанид шилжүүлснээр өр авлага барагдуулалтыг нэмэгдүүлж, санхүүгийн чадвар дээшилж, бие даасан үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл сайжирч, малчид, тариаланчдад үзүүлэх дэмжлэг, урамшууллын нэр төрөл, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, улсын төсөвт учирч буй өрийн дарамтыг бууруулах, цаашлаад компанийн засаглалыг сайжруулж, олон нийтэд нээлттэй компани байгуулах боломж бүрдэх ач холбогдолтой.

2.2. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.05.04	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.06.01

Нэг. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар дараах зарчмын шинжтэй өөрчлөлтийг хуульчиллаа. Үүнд:

1/ Хууль тогтоомжийн тухай хуулиар хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах үе шатыг тогтоодог. Энэ хүрээнд хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалыг анхдагч хуулийн төсөл болон хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуульд зарчмын шинжтэй зохицуулалт оруулж байгаа хуулийн төслийг боловсруулахад ашиглахаар тусгасан.

2/ Хуулийн төслийн төрлөөс багц хуулийн төслийг хасаж, тодорхой салбарын хоорондоо уялдаатай хэд хэдэн хуулийн төслийг нэгэн зэрэг хамтад нь хэлэлцүүлэхээр бол багц хуулийн төслийг боловсруулж, өргөн мэдүүлж болох бөгөөд тухайн харилцааг зохицуулж байгаа ерөнхий хуулийг дагаж хууль шинээр боловсруулах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тохиолдолд хууль тус бүрийн агуулгыг нэгтгэн нэг үзэл баримтлалаар тодорхойлохоор хуульчилсан. Дээрхээс бусад тохиолдолд хуулийн төслийг дагалдуулан анхдагч болон шинэчилсэн найруулгын төслийг өргөн мэдүүлэхийг хориглолоо.

3/ Хуулийн төслийн танилцуулгыг товч болон дэлгэрэнгүй хийхээр тусгаж, дэлгэрэнгүй танилцуулгад хуулийн төсөлд тусгасан зарчмын шинжтэй зохицуулалтын талаар дэлгэрэнгүй тайлбар хийхээр, уг тайлбарт өөрчлөлт оруулах болсон үндэслэл, шаардлага, нэр томьёо, ухагдахууны үүсэл, хуулийн төслөөр зохицуулж байгаа харилцаа, түүний зохицуулалтыг хэрхэн ойлгох талаарх мэдээллийг оруулахаар заасан.

Ингэснээр хууль санаачлагч ямар агуулгаар холбогдох зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгасан талаар, хууль хэрэглэх явцад ойлгомжгүй нөхцөл

байдал үүсвэл танилцуулгад дурдсан тайлбарыг эх сурвалж болгон ашиглаж болохоор тусгасан.

Мөн хуулийн төсөлтэй холбогдуулан бусад хуульд заасан агуулга ижил нэр томъёог дагаж өөрчлөх шаардлагатай тохиолдолд ижил утгаар ойлгож хэрэгжүүлэх, хэрэглэх тайлбарыг хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалтад тусгаж болохоор хуульчиллаа.

4/ Хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийг Засгийн газар баталж, Улсын Их Хуралд танилцуулах бөгөөд үндсэн чиглэлийн төсөлд санал өгөх байгууллага нь хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсны, эсхүл нийгмийн тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсний үндсэн дээр уг асуудлаар шинээр хууль гаргах, эсхүл хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үндэслэл, шаардлагыг тодорхойлохоор тусгалаа.

5/ Хууль санаачлагч худалдаа, хөрөнгө оруулалт, татвар зэрэг бизнесийн орчинд нөлөөлөх хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулсан бол Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40.1.2, 40.1.3-т заасан баримт бичгийг өөрийн албан ёсны цахим хуудас болон эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд 60 хоногоос доошгүй хугацаанд байршуулж, олон нийтээс санал авах бөгөөд хуулийн төслийн дэлгэрэнгүй танилцуулгыг англи хэл дээр орчуулж, хамтад нь байршуулах асуудлыг хуульчилсан. Энэхүү асуудлыг хуульчилснаар Монгол Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс хооронд 2013 оны есдүгээр сарын 24-ний өдөр байгуулсан, Улсын Их Хурлаас 2014 оны 12 дугаар сарын 05-ны өдөр соёрхон баталж, 2017 оны гуравдугаар сарын 20-ны өдрөөс хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн Олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын асуудлаар ил тод байдлыг хангах тухай хэлэлцээрт заасан худалдаа, хөрөнгө оруулалтын тухай хууль тогтоомжийг англи хэлээр хэвлэн нийтлэх талаарх зохицуулалтын хэрэгжилтийг хангах нөхцөл бүрдэж байна.

Мөн Улсын Их Хурлаас баталсан хууль тогтоомжийн орчуулгыг Засгийн газар шаардлагатай тохиолдолд англи хэлээр хийх бөгөөд орчуулгын санг бүрдүүлэх, эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд байршуулах ажлыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хариуцан ажиллахыг хуульд тусгалаа. Батлагдсан хууль тогтоомжийн орчуулгыг хийх нь эдийн засгийн болон судалгаа, шинжилгээний ач холбогдолтой юм.

Хоёр. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зарим зохицуулалтыг бусад хууль тогтоомжтой уялдуулах, нийцүүлэх шаардлагын хүрээнд дараах өөрчлөлтийг хуульчилсан. Тухайлбал,

1/ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин есдүгээр зүйлийн 3-т заасан Ерөнхий сайдын онцгой бүрэн эрхийн зохицуулалттай нийцүүлэн Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулахад үзэл б ариутлалыг Монгол Улсын Ерөнхий сайд тодорхойлж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх талаарх нэмэлтийг тусгасан.

2/ Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 4.1.4, 4.1.5, 4.1.6, 4.1.8, 4.1.12, 4.1.13-т заасан Улсын Их Хурлаар батлах шаардлагатай хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигтэй Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2.4, 12.2.11, 12.2.12, 12.2.13-т заасныг уялдуулсан бөгөөд хуулийн төсөлд тавих нийтлэг шаардлагад Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлоготой уялдсан байх шаардлагыг нэмж тусгалаа.

3/ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, үйл ажиллагааны дүрмийг нь хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батлахаар, мөн энэхүү байгууллага нь эрүү, иргэн, захиргаа, зөрчлийн эрх зүйн салбарын хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг хийх, үүнээс бусад үнэлгээ, судалгааг захиалгаар гэрээний үндсэн дээр хийж болохоор чиг үүргийг хуульчилсан.

Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдсанаар хууль боловсруулах ажиллагааны чанар сайжрах, төсвийн болон эдийн засгийн үр өгөөж нэмэгдэх, хууль хоорондын давхардал, хийдэл, зөрчил арилах болон Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийг хангах боломж бүрдэж байна.

2.3. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлт

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.05.31	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.05.03-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

Нэг. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийн талаар:

Улсын Их Хурал 2022 оны 54 дүгээр тогтоолоор “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2022 оны 01, 02 дугаар тогтоол гарсантай холбогдуулан хууль тогтоох, гүйцэтгэх эрх мэдлийн харилцан хяналт, тэнцлийг хангах хүрээнд төрийн эрх барих дээд байгууллагад ард түмнийг төлөөлөх Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог шинэчлэн тодорхойлох, Улсын Их Хурлын сонгуулийн дэвшилтэт тогтолцооны зарчмыг Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажуулах асуудлыг судлан Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан.

Улс орны нийгэм, эдийн засгийн тулгамдсан асуудлыг иргэдийн тусалцаатайгаар тодорхойлох, асуудлын эрэмбэ, шийдвэрлэх арга зам, гаргах шийдвэрийн талаар иргэдтэй зөвлөлдөх зорилгоор Улсын Их Хурлаас 2023 оны нэг, хоёрдугаар сард зохион байгуулсан “Зөвлөлдөж шийдье” улсын хэмжээний зөвлөлдөх санал асуулгын дүнг үндэслэн гаргасан зөвлөмжид иргэдийг төлөөлөх парламентын чадавхыг нэмэгдүүлж, төлөөллийн ардчиллыг бэхжүүлэх талаар, түүнчлэн Улсын Их Хурлын сонгуулийг явуулахдаа олонхын болон хувь тэнцүүлсэн тогтолцоог хослуулах нь зүйтэй талаар тус тус дэмжсэн дүн гарсан.

**2023 ОНЫ
01, 02-Р САРД**

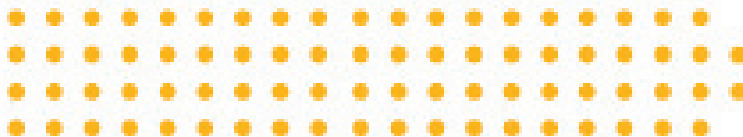
ЗӨВЛӨМЖ

ПАРЛАМЕНТЫН ЧАДАВРЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ,
ТӨЛӨӨЛЛИЙН АРДЧИЛЛЫГ БЭЭЖҮҮЛЭХ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙГ
ЯВУУЛАХДАА ОЛОН ХҮЙН БОЛОН ХУВЬ
ТЭНЦҮҮЛСЭН ТОГТОЛЦООГ ХОСЛУУЛАХ

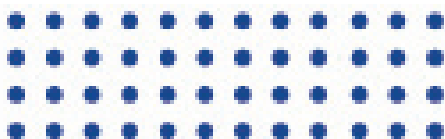
Мажоритар сонгуулийн тогтолцоог дангаар хэрэглэх нь иргэдийн санал гээгдэх, тойргийн ашиг сонирхол улс орны эрх ашгаас өндөрт тавигдах, олон нийтэд танигдсан, хөрөнгө санхүүгийн боломжтой хүмүүст давуу байдал үүсгэх зэрэг сөрөг талыг бий болгож ирсэн бол хууль батлагдсанаар пропорциональ аргыг сонгуулийн тогтолцоонд хэрэглэхэд сонгогчдын санал гээгдэх нь бага, нийгмийн бүлгүүдийн төлөөлөл жигд орох, бодлогын намыг төлөвшүүлэх зэрэг давуу талтай бөгөөд мажоритар болон пропорциональ аргын давуу талуудыг тусгасан сонгуулийн тогтолцоотой болж, сонгуулийн тогтолцооны тогтвортой байдал хангагдана.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Ардын Их Хурал дөрөв дэх буюу Монгол Улсын анхны ардчилсан Үндсэн хуулийг батлах үед Улсын Их Хурлын гишүүний тоог тухайн үеийн нийт хүн амын тоонд үндэслэн нэг гишүүн дунджаар 27 мянган иргэнийг төлөөлөх замаар 76 гишүүнтэй байхаар хуульчилсан байсан. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлт батлагдах үед нэг гишүүн 44.7 мянган иргэнийг төлөөлж байсан. Хуулиар хүн амын тоо, газар нутгийн хэмжээнээс хамаарч парламентын гишүүдийн тоог тогтоож, иргэдийг төлөөлөх парламентын чадамжийг сайжруулах зорилгоор Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог хүн амын тоотой уялдуулан нэмэгдүүлсэн. Хуульд “Улсын Их Хурал нэг танхимтай, нэг зуун хорин зургаан гишүүнтэй байна. Улсын Их Хурлын сонгуулийг сонгуулийн холимог тогтолцоогоор явуулна. Улсын Их Хурлын далан найман гишүүнийг олныг төлөөлөх, дөчин найман гишүүнийг хувь тэнцүүлэн төлөөлөх аргаар сонгоно” гэсэн өөрчлөлтийг оруулсан.

78

ГИШҮҮН ОЛНЫГ
ТӨЛӨӨЛӨХ

48

ГИШҮҮН ХУВЬ
ТЭНЦҮҮЛЭН ТӨЛӨӨЛӨХ

НИЙТ
126

ГАЗАРЫН ГИШҮҮН

Энэхүү өөрчлөлтийг Улсын Их Хурал хийхдээ нэгдүгээрт, Улсын Их Хурлын гишүүд тойрогтоо ажилласан дүн, иргэд, олон нийтээс ирүүлсэн санал, хоёрдугаарт, Хэлний бодлогын үндэсний зөвлөл, хуульчид, судлаачид, эрдэмтэд, Үндсэн хууль тогтоогчдын төлөөллийг саналд түшиглэсэн юм. Хууль тогтоогчид олныг төлөөлөх нь мажоритар арга, хувь тэнцүүлэн төлөөлөх нь пропорциональ арга гэж ойлгохоор тогтсон.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлт батлагдсанаар ард түмнийг төлөөлөх парламентын чадавхыг сайжруулах, хууль тогтоомж болон хуулийн биелэлтэд тавих хяналтыг чанаржуулах замаар Монгол Улсын тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдлын баталгаа болсон парламентын засаглалыг төгөлдөржүүлэх болно. Монгол Улсын Үндсэн хуульд сонгуулийн тогтолцоог тодорхой зааж баталгаажуулснаар Улсын Их Хурлын сонгуулийн тогтолцоо тогтвортой байх, намууд сонгуульд шударгаар өрсөлдөх, иргэдэд ойлгомжтой байх, гадаад улсад ажиллаж, амьдарч байгаа иргэний сонгох эрхийг баталгаажуулах ач холбогдолтой.

Хоёр. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хууль

Энэ хуульд Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг 2024 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөхөөр зохицуулсан. Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулийн дүнгээр байгуулагдах Улсын Их Хурлын бүрэн эрх хэрэгжиж эхлэх хүртэл 2020 оны ээлжит сонгуулийн дүнгээр байгуулагдсан Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэвээр хадгалах юм.

2023 оны тавдугаар сарын 31-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөд нийцүүлэн холбогдох хуульд өөрчлөлт оруулах болон шинэчлэн баталж мөрдөх хүртэл тухайн харилцааг зохицуулж ирсэн хуулийг дагаж мөрдөнө. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөд нийцүүлэн Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийг 2023 оны зургадугаар сарын 25-ны дотор, холбогдох бусад хууль тогтоомжийн өөрчлөлтийг Улсын Их Хурлаас баталсан хуваарийн дагуу хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

Гурав. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан гарсан Улсын Их Хурлын тогтоолууд

1/ Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлаас “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг хоёр, гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх тухай” Улсын Их Хурлын 37 дугаар тогтоолыг 2023 оны тавдугаар сарын 05-ны өдөр баталсан. Уг тогтоолоор нэгдүгээрт, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг хоёр, гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан, хоёрдугаарт, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийн хоёр, гурав дахь хэлэлцүүлгийн бэлтгэлийг хуульд заасан хугацаанд багтаан хангаж ажиллахыг ажлын хэсэг болон Улсын Их Хурлын Тамгын газарт, Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийн хэлэлцүүлгийн үе шат хооронд төслийг

иргэдэд танилцуулах, санал бодлыг сонсох ажилд зохион байгуулалтын дэмжлэг үзүүлж ажиллахыг Засгийн газарт тус тус даалгасан.

2/ Улсын Их Хурал “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг, хугацааг тогтоох тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг 2023 оны тавдугаар сарын 19-ний өдөр баталсан. Энэ тогтоолоор Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх хугацааг 2023 оны тавдугаар сарын 22-ны өдрөөс тавдугаар сарын 30-ны өдрийг хүртэл хугацаагаар тогтоосон. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг иргэдэд тайлбарлан таниулж, тэдний санал, бодлыг сонсох ажлыг зохион байгуулахыг Улсын Их Хурлын нийт гишүүдэд даалгасан.

3/ Улсын Их Хурал “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг 2023 оны зургадугаар сарын 15-ны өдөр баталсан. Уг тогтоолын 1 дэх заалтаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваарийг баталсан. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай, Улс төрийн намын тухай хуулиудыг Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын, Монгол Улсын Төрийн ордны тухай, Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулиудыг Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын, Монгол Улсын Их Хурлын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиудыг Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганд багтаан тус тус нийцүүлэн өөрчлөх хуваарь гаргасан.

Мөн тогтоолоор Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулийн дүнгээр байгуулагдах Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөлийг бүрдүүлж Төрийн ордны барилга байгууламж, нэгдсэн болон Байнгын хорооны хуралдааны танхим, өрөө тасалгааны зохион байгуулалттай холбогдох зураг төсөл, техник, тоног төхөөрөмж, программ хангамжийн өөрчлөлт хийхэд шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг хууль тогтоомжид заасны дагуу шийдвэрлэж, бусад шаардлагатай арга хэмжээг авч ажиллахыг Засгийн газарт даалгасан.

2.4. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай болон хамт батлагдсан хууль, тогтоол

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.06.16	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.06.08-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.06.16

Нэг. ТӨСВИЙН ТОДОТГОЛ

Улсын Их Хурлаас 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр баталсан төсөвт дараах өөрчлөлтийг тусган тодотгож баталлаа. Үүнд:

1/ Монгол Улсын төсөвт 2023 оны төсвийн жилд төвлөрүүлэх тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээг 13 их наяд 910 тэрбум 441.9 сая төгрөгөөр баталсныг 15 их наяд 184 тэрбум 583.6 сая төгрөг байхаар нэмэгдүүлэн баталлаа.

2/ Монгол Улсын төсвөөс 2023 оны төсвийн жилд зарцуулах төсвийн зарлагын хэмжээг 15 их наяд 480 тэрбум 800.3 сая төгрөгөөр баталсныг 16 их наяд 949 тэрбум 914.6 сая төгрөг байхаар мөн нэмэгдүүлэн баталлаа. Энэ зөрүүгээр төрийн албан хаагчдын цалингийн нэмэгдэл, өндөр насны тэтгэврийн зөрүүг арилгахад болон халамжийн тэтгэвэр, зарим тэтгэмжийг нэмэгдүүлэхэд шаардагдах санхүүжилт, түүнчлэн хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг энэ оны 1-6 сард хамрагдаагүй хүүхдүүдэд нөхөн олгох санхүүжилтийг тус тус санхүүжүүлэх юм.

3/ Төсвийн тогтворжуулалтын санд 2023 оны төсвийн жилд 132 тэрбум 718.6 сая төгрөгийн хэмжээтэй хөрөнгө хуримтлуулахаар баталсныг 501 тэрбум 628.6 сая төгрөгийн хэмжээтэй байхаар нэмэгдүүлэн баталлаа.

4/ Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 оны төсвийн жилд хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийг 2 их наяд 695 тэрбум 15.3 сая төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр баталсныг 2 их наяд 686 тэрбум 15.3 сая төгрөг байхаар буюу нийт 9 тэрбум төгрөгөөр бууруулан баталлаа. Энэ өөрчлөлт нь гадаадын зээл тусламжаар хэрэгжих төслүүдийн монголын талын хөрөнгө оруулалтын баталсан дүнг 43 тэрбум 507.5 сая төгрөгөөр бууруулах, харин Улсын бүртгэлийн Ерөнхий газрын шаардлагатай тоног төхөөрөмжийн зардалд 18 тэрбум 540.4 сая төгрөгийн санхүүжилтийг, Сонгуулийн автоматжуулсан системийн тоног төхөөрөмжийн зардалд 15 тэрбум 967.1 сая төгрөгийн санхүүжилтийг тус тус улсын төсвөөс санхүүжүүлэхээр нэмж баталсантай холбоотой өөрчлөлтүүд юм.

Төсвийн тодотгол нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагыг хангасан байна.

Хоёр. ХАМТ БАТЛАГДСАН ХУУЛЬ, ТОГТООЛУУД

1/ Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуульд дараах өөрчлөлтийг тусгаж баталлаа. Үүнд:

- төрийн албан хаагчийн цалин хөлс, албан тушаалын цалингийн хэмжээ, сүлжээг зөвхөн Төрийн албаны тухай хуульд заасны дагуу тогтоож байх, энэ зохицуулалтыг 2025 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөх;
- төрийн албанд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг ажиллах боломжийг нэмэгдүүлэх үүднээс төрийн албан хаагчид тавигддаг ажилласан жилийн тусгай шаардлагын талаарх зохицуулалтад хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хувьд тодорхой хөнгөлөлт үзүүлэх зэрэг асуудал юм.

2/ Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль дараах өөрчлөлтийг тусгаж баталлаа. Үүнд:

- хүүхэд хамгааллын байгууллагад болон тухайн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагаа нь төрийн ёслолын болон шуурхай албаных бол уг үйлчилгээнд автомашин ашиглахыг зөвшөөрөх;
- орон нутагт сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын даргыг болон багийн Засаг даргыг тус тус албан тушаалын суудлын автомашин ашиглахыг зөвшөөрөх;
- Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасны дагуу тээврийн хэрэгслийг хэрхэн ашиглахтай холбогдсон нийтлэг журмыг Засгийн газар батлах;
- хэвлэл захиалгын төлбөрийг төсвөөс санхүүжүүлэхийг хориглосон заалт нь номын санд хамаарахгүй байх;
- холбогдох албан тушаалтан Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасан санхүүгийн сахилга бат, хэмнэлтийн горимыг үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллаагүй нь тогтоогдсон бол ажлаас халах үндэслэл болно гэсэн заалтыг өөрчилж, уг асуудлыг Төрийн албаны тухай хууль, эсхүл Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасны дагуу зохицуулах;
- төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг жил бүрийн тавдугаар сарын 31-ний өдрийн дотор бүрэн дуусгах, уг заасан хугацаанд худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулж дуусгаагүй бол төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийг төсвийн хэмнэлтэд тооцох тухай зохицуулалтыг 2025 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөхөөр хойшлуулах.

3/ Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд дараах өөрчлөлтийг тусгаж баталлаа. Үүнд:

- залуучуудын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын залуучуудын хөгжлийн асуудлаарх чиг үүргийг төрийн захиргааны төв байгууллага руу шилжүүлэх;
- залуучуудын хөгжлийг дэмжих санг хүчингүй болгох;
- орон нутагт залуучуудад үйлчилгээ үзүүлэх залуучуудын хөгжлийн төвийг ажиллуулах бөгөөд Залуучуудын хөгжлийн төвийн чиг үүргийг тодорхой болгож, дүрмийг нь залуучуудын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батлах.

4/ Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуульд дараах өөрчлөлтийг тусгаж баталлаа. Үүнд:

- хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын даргаар Төрийн албаны тухай хуулиар хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулан тусгайлан тогтоосон ажилласан жилийн тусгай шаардлагыг

хангасан, эсхүл өндөр мэргэшилтэй хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг томилж болох;

- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын даргаар хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг томилсон бол тухайн агентлаг дэд даргатай байж болох бөгөөд энэ тохиолдолд Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулиар Засгийн газрын агентлаг дэд даргатай байхыг хориглосон заалт хамаарахгүй байх.

5/ Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуульд уг хуулийн дагаж мөрдөх хугацааг 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр байхаар өөрчиллөө.

6/ Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуульд Засгийн газар, төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд үйл ажиллагааны тодорхой чиглэлээр шинжлэх ухааны суурь, хавсарга, технологи хөгжүүлэлтийн туршилт судалгаа болон инновацын судалгааны ажил, үйлчилгээ худалдан авах, захиалгын дагуу тухайн чиглэлийн төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний байгууллагаар гүйцэтгүүлэх харилцааг уг хуулиар зохицуулахгүй байх өөрчлөлтийг тусган баталлаа.

7/ Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар уг хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.4 дэх хэсэгт “Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 9.10, 9.11-д заасан тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид бусад үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг олгохгүй байх зохицуулалтаас “9.10”-ыг хасахаар баталлаа. Ингэснээр нам орбитын хиймэл дагуулын сүлжээг ашиглан интернэтийн үйлчилгээ үзүүлдэг компаниуд нь үндсэн үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардагдаж байгаа зарим төрлийн тусгай зөвшөөрлийг авсны үндсэн дээр үйл ажиллагаагаа эрхлэх боломж бүрдэх юм.

8/ “Тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолоор “Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 71 дүгээр тогтоолд дараах өөрчлөлтийг тусган баталлаа. Үүнд:

- эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн гаргасан хүсэлтэд үндэслэн Монгол Улсын 0-18 хүртэлх насны хүүхэд бүрд 100,000 /зуун мянга/ төгрөгийн хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг сар бүр олгох;

- 2023 оны 1-6 дугаар сард хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжид хамрагдаагүй хүүхдэд 2023 оны долдугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүүхдийн эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн гаргасан хүсэлтэд үндэслэн уг хугацаанд ногдох мөнгөн тэтгэмжийг нөхөн олгох;

- эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч нь хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжээ Хүүхдийн төлөө санд шилжүүлэх хүсэлт гаргасан бол уг зохицуулалтыг журмаар зохицуулах.

9/ “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолоор “Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2020 оны долдугаар сарын 07-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвч”-ийн Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний “Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг” гэсэн хэсгийн “17.Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар” гэснийг “17.Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын ерөнхий газар” гэж өөрчлөн баталлаа.

10/ “Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолоор Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулиуд баталсантай холбогдуулан холбогдох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх асуудлыг Засгийн газарт болон Монголбанканд даалгалаа. Үүнд:

- үнийн өсөлтөөс сэргийлэх, инфляцыг зорилтот түвшинд тогтворжуулах, цаашид бууруулах;
- төлбөрийн тэнцлийг сайжруулах, хэрэглээний зээлийн огцом өсөлтийг хязгаарлах, төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн төсөв, мөнгөний бодлогын тохиргоог тухай бүр авч хэрэгжүүлэх;
- валютын цэвэр дотогшлох урсгалыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр экспортыг нэмэгдүүлэх, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг татах, импортын орц их шаарддаг томоохон төсөл, арга хэмжээг төлбөрийн тэнцэлд үзүүлэх нөлөөллийг харгалзан хэрэгжүүлэх;
- хүнсний бүтээгдэхүүний эрэлт, нийлүүлэлтийн хангалтыг харгалзан татварын уян хатан бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
- төрөөс хүнсний гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийг тогтворжуулах чиглэлээр аж ахуйн нэгжүүдэд олгодог хөнгөлөлттэй зээл, санхүүгийн дэмжлэг, авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үр дүнд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж, санал, дүгнэлт боловсруулан шийдвэрлүүлэх;
- төрийн албан хаагчийн цалин хөлс, албан тушаалын цалингийн хэмжээ, сүлжээг зохицуулж байгаа холбогдох хууль тогтоомжийг Төрийн албаны тухай хуулийн 4.7 дахь хэсэгтэй нийцүүлэн 2025 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс өмнө өөрчлөх саналыг боловсруулж, шийдвэрлүүлэх.

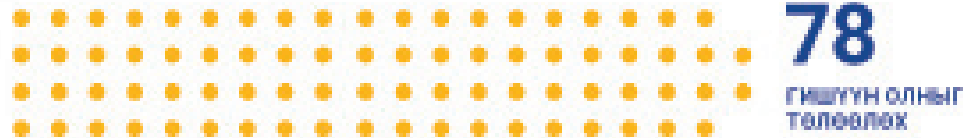
2.5. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.06.16	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Улсын Их Хурлын гишүүдээс 2023.04.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2024.01.01

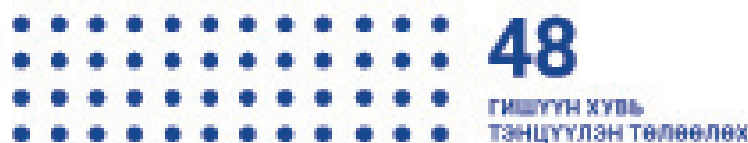
Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд, Т.Доржханд, Л.Мөнхбаатар, Д.Тогтохсүрэн, Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгийн гишүүн О.Цогтгэрэл, Д.Ганбат нар өргөн мэдүүлсэн.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийг халимэг тогтолцоогоор явуулах бөгөөд

СОНГУУЛИЙН ТОЙРГООС ОЛНЫГ ТӨЛӨӨЛӨХ БУЮУ МАЖОРИТАР АРГААР

ХУВЬ ТЭНЦҮҮЛЭН ТӨЛӨӨЛӨХ БУЮУ ПРОПОРЦИОНАЛ АРГААР

ХУВЬ ТЭНЦҮҮЛЭН ТӨЛӨӨЛӨХ АРГААР ЖАЛСААЛТААР СОНГОХ СОНГУУЛЬД МОНГОЛ УЛСЫН НУТАГ ДЭВСГЭР СОНГУУЛИЙН НЭГ ТОЙРОГ БАЙХААР ЗОХИЦУУЛСАН.

Улсын Их Хурлын 48 гишүүнийг хувь тэнцүүлэн төлөөлөх аргаар сонгох зохицуулалттай холбогдуулан Монгол Улсаас гадаад улсад суугаа Элчин сайдын яам, Олон улсын байгууллагын дэргэд суугаа Монгол Улсын Байнгын Төлөөлөгчийн газар, Монгол Улсын Ерөнхий консулын газар, Консулын газар, Консулын төлөөлөгчийн газар байрладаг гадаад улсад байгаа сонгуулийн эрх бүхий иргэн сонгуульд оролцож, санал өгөх эрхтэй байхаар тусгаж, гадаад улсад байгаа сонгогч санал өгөхтэй холбогдох журам, хугацааг хуульд тусган баталлаа. Ингэснээр хувь тэнцүүлэн төлөөлөх аргаар сонгогдох Улсын Их Хурлын 48

гишүүнийг сонгоход гадаад улсад байгаа санал өгөх эрх бүхий иргэдийн санал өгөх боломж бүрдлээ. Гадаад улсад байгаа иргэдээс санал авах ажлыг зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий төв болон салбар комисс байгуулагдан ажиллах бөгөөд төв болон салбар комиссын чиг үүргийг хуульд тодорхой тусгалаа.

Улсын Их Хурлын сонгуульд нам, эвсэл жагсаалтаар нэр дэвшүүлэхдээ 1:1 хүйсийн харьцаатай жагсаалтын дарааллыг үндэслэнэ. Мөн нам, эвсэл нэр дэвшүүлэхдээ 2024 оны ээлжит сонгуулиар нийт нэр дэвшигчийн 30-аас доошгүй хувь нь, 2028 оны ээлжит сонгуулиар 40-өөс доошгүй хувь нь аль нэг хүйсийнх байхаар хуульд тусгагдсан. Түүнчлэн нам, эвсэл нэр дэвшүүлэхдээ ардчилсан ёс, шударга ёсны зарчмыг баримталж, нийгмийн бүлгийн төлөөллийг харгалзах ба намын гишүүн, дэмжигчээсээ мөнгөн болон мөнгөн бус хөрөнгө, үйлчилгээ, барьцаа, дэнчин авахыг хориглох зохицуулалт нэмж тусгагдлаа.

Сонгуулийн сурталчилгаатай холбоотойгоор тойрогт нэр дэвшигчдийн зурагт хуудсыг байрлуулсан нэгдсэн самбар ашиглахаар хуульд тусгаж, тухайн самбарыг сум болон хороонд байрлуулах тоо, самбарт зурагт хуудас байрлуулах дараалал болон бусад шаардлагыг тогтоож өгсөн болно.

Сонгуулийн дүн гаргах, нам, эвсэлд суудал хуваарилахтай холбоотой дараах зохицуулалт тусгагдлаа. Үүнд:

- Сонгуулийн ерөнхий хороо нь сонгуулийн тойрогт нэр дэвшигчдийн санал хураалтын дүнг гаргахдаа тухайн тойрогт нэр дэвшсэн нийт нэр дэвшигчдийг авсан саналынх нь тоогоор дараалалд оруулан жагсаалт гаргаж, хамгийн олон санал авсан, тухайн тойрогт ногдох мандатын тоотой тэнцүү тооны нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцно.
- Жагсаалтаар нэр дэвшигчийн санал хураалтын дүнг гаргахдаа Сонгуулийн ерөнхий хороо санал хураалтын дүнг үндэслэн нам, эвсэл тус бүрээр авсан саналынх нь тоо, хувиар дараалалд оруулан жагсаалт гаргаж, шаардлага хангасан нам, эвслийн авсан саналын хувь болон нийт нам, эвсэлд өгсөн хүчинтэй саналын хувь хоорондын зөрүүг Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд заасан шаардлага хангасан нам, эвсэлд тэнцүү хэмжээгээр хуваан нам, эвсэл тус бүрийн авсан саналын хувь дээр нэмж тооцох бөгөөд ийнхүү гаргасан хувиудын нийлбэрийг 48-д хувааж нэг суудалд ногдох саналын тоо, хувийг тооцож гаргана. Тооцож гаргасан нам, эвсэл тус бүрийн авсан саналын хувийг тус хуульд заасны дагуу тооцож гаргасан нэг суудалд ногдох саналын хувьд хувааж, Улсын Их Хурлын гишүүний 48 суудлыг их үлдэгдлийн зарчмаар хувь тэнцүүлэн хуваарилахаар хуульд заасан болно.
- Улсын Их Хурлын сонгуулийн дүнг үндэслэн суудал хуваарилахдаа сонгуулийн тойрогт ногдох нийт мандатын 50 буюу түүнээс дээш хувьд нь нэр дэвшүүлсэн байх, намын тухайд нам, эвсэлд өгсөн нийт саналын 4.0 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх, хоёр нам бүхий эвслийн тухайд нам, эвсэлд өгсөн нийт саналын 5.0 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх, гурав буюу түүнээс дээш нам бүхий эвслийн тухайд нам, эвсэлд өгсөн

нийт саналын 7.0 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх шаардлагыг хуульд тусгалаа.

• Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй хамт Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт оруулж, Сонгогчдын нэрийн жагсаалт, бүртгэлийн хяналтын дэд хорооны даргыг цөөнхийн бүлгийн гишүүдээс, хэрэв цөөнхийн бүлэг байгуулах гишүүдийн тоо хүрэхээргүй бол цөөнхийн гишүүдээс сонгохоор өөрчиллөө.

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй хамт “Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг баталж, Сонгуулийн автоматжуулсан системийн тухай, Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай, Зөрчлийн тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай, Төрийн албаны тухай хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулж, 2023 оны аравдугаар сарын 01-ний өдрийн дотор Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан болно.

2.6. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Улсын Их Хурлын гишүүн Ш.Адъяаа 2022.12.30-нд, Засгийн газраас 2023.01.18-нд өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.10

Хуульд төрийн зарим өндөр албан тушаалтнууд болон түүний эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхэд төрөөс олгох хөнгөлөлт, баталгаа, хандив, зээл авахыг хориглож, аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэх болон төрийн албаны удирдах албан тушаал эрхлэх, төрийн болон орон нутгийн өмчит компани, улсын үйлдвэрийн газрын гүйцэтгэх удирдлагад ажиллахыг хориглосон агуулга бүхий дараах зарчмын асуудлыг тусгалаа.

• **Аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэх болон төрөөс олгох хөнгөлөлт, зээлтэй холбоотой хориглолт:**

Төрийн зарим өндөр албан тушаалтнууд буюу Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, эсхүл түүний эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхэд төрөөс санхүүжүүлэх, хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, арилжааны шинжтэй төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхийг болон төрөөс олгох хөнгөлөлт, баталгаа, хандив, зээл авахыг хориглож, түүнчлэн эдгээрийг гүйцэтгэж байгаа аж ахуйн нэгжийн нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч, түүний эцсийн өмчлөгч, хөрөнгө эзэмшигч, хамтрагч байхыг хориглоно.

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн

20.2 дахь хэсэгт заасан улс төрд нөлөө бүхий этгээдэд хамаарах субъектийн хүрээг өргөжүүлж, түүний хамаарал бүхий этгээдийг бүх хэлбэрийн тендер шалгаруулалтад оролцохгүй байхаар хуульчлав.

- Төрийн албаны удирдах албан тушаал эрхлэхтэй холбоотой хориглолт:

Дээр дурдсан төрийн зарим өндөр албан тушаалтнуудын эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхэд нь төрийн албаны удирдах албан тушаал эрхлэх, төрийн болон орон нутгийн өмчит компани, улсын үйлдвэрийн газрын гүйцэтгэх удирдлагад ажиллахыг хориглосон. Төрийн албаны удирдах албан тушаал гэдэгт Төрийн албаны тухай хуулийн 17.1-д заасан томилогдох албан тушаалтан, мөн хуулийн 18.2-т заасан тэргүүн түшмэлийн ангилалд хамаарах албан тушаалтан хамрагдахаар зохицууллаа.

Хэлэлцүүлгийн явцад тус хуулийн 201.1, 201.2-т заасан “хүүхэд” гэдэг тайлбарт өөрчлөлт оруулснаар эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагчийн одоо хамт амьдарч байгаа төрсөн, үрчлэн авсан хүүхэд энэ хуулийн үйлчлэлд хамрагдахаар болов.

Албан тушаалтныг чөлөөлөх, огцруулах, эгүүлэн татах үндэслэлийг зөвхөн холбогдох хуульд заасны дагуу Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт, шүүхийн хүчин төгөлдөр шийтгэх тогтоолоор гэм буруутай нь тогтоогдсон бол гэж өөрчилж, түүнчлэн хуульд заасан бусад хориглолтыг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг тодорхой болгож хуульчиллаа.

- **Дагаж мөрдөх журмын тухай хууль:**

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө хууль тогтоомжид нийцүүлэн байгуулсан энэ хуулийн 201.1-д хамаарах гэрээ, хэлцэл хүчин төгөлдөр хэвээр байх зохицуулалтыг тусгав.

Төрийн зарим өндөр албан тушаалтнуудын эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхэд нь хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө төрийн албаны удирдах албан тушаал, төрийн болон орон нутгийн өмчит компани, улсын үйлдвэрийн газрын гүйцэтгэх удирдлагад ажиллаж байгаа бол тухайн этгээд 2023 оны аравдугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө холбогдох эрх бүхий албан тушаалтанд мэдэгдэж, ажлаас чөлөөлөгдөх арга хэмжээ авахаар хуульчиллаа.

Хууль батлагдсанаар нийтийн албаны үйл ажиллагааг хувийн ашиг сонирхлын зөрчлөөс хамгаалж, ёс зүйтэй төрийн алба бэхжиж, төрд итгэх иргэдийн болоод бизнес эрхлэгчдийн итгэл нэмэгдэх ач холбогдолтой.

2.7. Үндэсний Их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.06.23-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.07.07

Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд улсын баяр наадамд амжилт үзүүлсэн бөхөд цол олгохтой холбоотой асуудлаар зохицуулалтыг нэмж тусгалаа. Ингэснээр улсын арслан цолтой бөх ес даван түрүүлбэл улсын аварга цол, улсын аварга цолтой бөх ес даван түрүүлбэл улсын даян аварга цол, даян аварга цолтой бөх ес даван түрүүлбэл дархан аварга цол олгох юм. Мөн бөхийн цолны эрэмбийг Монголын үндэсний бөхийн холбооны дүрмээр зохицуулна.

Аймгийн тэгш ойн баяр наадамд 256 хүртэлх бөх барилдаж болно. Аймгийн баяр наадам, түүнтэй адилтгах баяр наадмын бөхийн барилдаанд шөвгийн дөрөвт үлдсэн бөхөөс допингийн шинжилгээг 2025 оны баяр наадмаас эхлэн авахаар Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн шилжилтийн үеийн зохицуулалтад нэмж тусгалаа.

Бүх цэргийн баяр наадмыг жилд нэг удаа Засгийн газрын шийдвэрээр 256 хүртэлх бөх барилдуулахаар зохион байгуулна. Бүх цэргийн баяр наадамд олгох цолыг аймгийн баяр наадамтай адилтган тав давсан бөхөд цэргийн начин, зургаа давсан бөхөд цэргийн харцага, үзүүрлэсэн бөхөд цэргийн заан, түрүүлсэн бөхөд цэргийн арслан цолыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн олгоно.

Хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуультай нийцүүлэн Хөдөлмөрийн тухай хуулийн нийтээр тэмдэглэх Үндэсний их баяр наадам, Ардын хувьсгалын ойн баярын амралтын өдөрт долдугаар сарын 10-ны өдрийг нэмж хуульчиллаа.

2.8. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль, "Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай" Улсын Их Хурлын тогтоол

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.06.23-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.07.07

Засгийн газраас 2023 оны зургадугаар сарын 02-ны өдөр Улсын Их Хуралд

өргөн мэдүүлсэн Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг Төсвийн байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж, Улсын Их Хурал 2023 оны долдугаар сарын 07-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн баталлаа.

Хууль батлагдсанаар цахилгаан эрчим хүчний 5.0 мегаваттаас дээш, эсхүл дулааны эрчим хүчний 1.5 мегаваттаас дээш хүчин чадалтай эх үүсвэрийн үндсэн болон туслах тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэх үйл ажиллагааны орлогод ногдох албан татварыг 90 хувь хөнгөлөх юм.

Дээрх хуулийг 2029 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэл дагаж мөрдөх бөгөөд хуульд заасан хүчин чадал бүхий шинээр баригдах дулааны цахилгаан станц, одоо үйл ажиллагаа явуулж байгаа дулааны станц, өргөтгөлийн төслүүдэд дотоодын эрчим хүчний тоноглол үйлдвэрлэгч компаниудын оролцоог нэмэгдүүлэх, салбарын хэмжээнд өвлийн бэлтгэл хангагдаж, хэрэглэгчдийг эрчим хүчээр тасралтгүй, найдвартай хангах, цаашид дотоодын эрчим хүчний үйлдвэрлэл нэмэгдэж, импортын эрчим хүч буурах ач холбогдолтой юм.

2.9. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.06.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.10- 2029.12.31

Хуульд цахилгаан эрчим хүчний 5.0 мегаваттаас дээш, эсхүл дулааны эрчим хүчний 1.5 мегаваттаас дээш хүчин чадалтай эх үүсвэр барих, суурилагдсан хүчин чадлыг өргөтгөх, тухайн шинэ эх үүсвэрийг цахилгаан дулаан хангамжийн системд холбох шугам болон дагалдах дэд бүтцийн ажлын үндсэн хөрөнгөөр бүртгэгдэх, дотоодын үйлдвэрлэлээс хангах боломжгүй импортоор оруулах тоног төхөөрөмжийн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг дөрвөн жил хүртэл хугацаагаар сунгах, эсхүл уг татварыг дөрвөн жилийн хугацаанд хэсэгчлэн төлүүлэх шийдвэрийг Засгийн газар гаргаж болох зохицуулалт тусгагдсан.

Энэ хуулийг 2029 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэл дагаж мөрдөх бөгөөд хуульд заасан импортоор оруулах тоног төхөөрөмжийн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг дөрвөн жил хүртэл хугацаагаар сунгах, эсхүл уг татварыг дөрвөн жилийн хугацаанд хэсэгчлэн төлүүлэх нь нүүрсээр ажиллах цахилгаан, дулааны станцын хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, хүлээгдэж байгаа системийн тогтвортой үйл ажиллагаатай том чадлын станцууд ашиглалтад орох, нар салхины сэргээгдэх эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрүүдийг холбох техникийн боломж бүрдэх ач холбогдолтой юм.

2.10. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Улсын Их Хурлын гишүүд 2023.01.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.24

Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн нарын 32 гишүүн өргөн мэдүүлсэн энэ хууль батлагдсанаар төсвийн ил тод байх, хариуцлагатай байх, төсөв тогтвортой байх зарчмын хэрэгжилтийг хангах эрх зүйн орчин бүрдлээ.

Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, төсвийн төслийг боловсруулахад иргэд, олон нийтээс заавал санал авч, хэлэлцүүлдэг байх, ийнхүү санал авалгүйгээр төсвийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн тохиолдолд хариуцлага тооцох нөхцөлийг тусгасан.

Төсвийн төлөвлөлтөд Засгийн газрын чиг үүрэг, Улсын Их Хурлын хяналтыг хэрэгжүүлэх нөхцөлийг нарийвчлан тусгасан. Үүнд, Засгийн газрын бүтэц, чиг үүргийн дагуу төсвийн төслийн үндэслэл болох дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг Эдийн засаг, хөгжлийн яам хариуцан боловсруулдаг байхаар хуульчилсан.

Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг боловсруулахад үндэслэл болгон ашигладаг макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалыг зөвхөн Засгийн газар дангаар бус Улсын Их Хурлын дэргэдэх Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс мөн боловсруулдаг байхаар хуульд тусгасан бөгөөд уг тооцооллыг олон талаас, нарийвчлан тооцох нь төсвийн төлөвлөлт бодитой, тогтвортой байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь Засгийн газраас ирүүлсэн төсвийн төсөл, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөлд санал, дүгнэлт өгөх мэргэшсэн гишүүдээс бүрдэх бөгөөд түүнийг Улсын Их Хурлаас сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр томилж, чөлөөлөхөөр хуульд тусгасан.

Төсвийн төлөвлөлтийг бодитой тооцож, үнэн зөв төлөвлөхийг хуульд заасан бөгөөд ийнхүү тооцооллыг буруу тооцоолж, улмаар төсвийг баталж, төсвийн хөрөнгийг үр ашиггүй төлөвлөн зарцуулсан бол уг албан тушаалтанд хариуцлага тооцох нөхцөлийг хуульд тусгасан.

Төсвийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор зохицуулсан нэг чухал өөрчлөлт нь төсвийн тусгай шаардлагыг өөрчлөх, түдгэлзүүлэхтэй холбоотой аливаа шийдвэрийг гаргахаар бол Улсын Их Хурлын гишүүдийн хувьд өвчтэй, чөлөөтэй, гадаад, дотоод томилолттойгоос бусад тохиолдолд нийт гишүүдийн оролцоотойгоор асуудлыг шийдвэрлэдэг байхаар хуульд тусган баталсан. Ингэснээр төсвийн хариуцлагатай, тогтвортой, төсвийг үр ашигтай төлөвлөдөг байх нөхцөл бүрдэх юм.

Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, түүний нэмэлт, өөрчлөлтийг баталснаас хойш гурваас доошгүй сарын хугацаанд төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төслийг өргөн мэдүүлэх, батлахыг хориглох тухай зарчмыг тусган баталсан.

Хуулийн өөрчлөлтөөр төсвийн цаглаварт өөрчлөлт орсон бөгөөд Засгийн газраас төсвийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээс өмнө төсвийг олон нийтэд заавал хэлэлцүүлсэн байх, улмаар жил бүрийн есдүгээр сарын 01-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх асуудлыг тусган баталсан. Түүнчлэн Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь есдүгээр сарын 20-ны өдөр, төрийн аудитын байгууллага нь есдүгээр сарын 25-ны өдөр төсвийн төсөлд санал, дүгнэлт гаргаж, Улсын Их Хуралд хүргүүлэхээс гадна олон нийтэд нээлттэй байдлаар мэдээллээ байршуулахаар тусгасан нь Улсын Их Хурлын хяналт шалгалт, хууль батлах, төсвийн төслийг хянахад мэргэжил арга зүй, цаг хугацааны хувьд томоохон дэмжлэг болох ач холбогдолтой.

Төсвийн тухай хуульд оруулсан бас нэг гол өөрчлөлт нь төсвийн хөрөнгийг захиран зарцуулахад хариуцлагатай байх зарчмыг хэрэгжүүлэхийг тусгасан. Үүнд, төсвийн хөрөнгийг ангилал зөрүүлэн захиран зарцуулсан бол уг төсвийн захирагчийг албан тушаалаас чөлөөлөх нөхцөлийг тусгалаа. Түүнчлэн төсвийн хөрөнгөөр аливаа тэмдэглэлт ой, баяр наадмын арга хэмжээг санхүүжүүлэхгүй байхаар тусгасан.

Төсвийн бодлогод томоохон нөлөөлөл үзүүлэх зээл, тусламжийн бодлогын асуудалд мөн өөрчлөлтийг тусгасан. Үүнд төсвийн төлөвлөлтөд шууд нөлөөлдгийн хувьд энэхүү зээлийн хэлэлцээрийг олон нийтэд мэдээлдэг байх, улмаар нийгмийн ач холбогдолтойгоос бусад тохиолдолд эдийн засгийн хувьд бодит үр өгөөж өгөх нөхцөлөөр зээл авах асуудлыг хуульд тусгасан. Зээлийн стратегийг урт хугацаагаар тооцож үр нөлөөг тооцох нь урт хугацааны зээлийн төсөвт үзүүлэх нөлөөллийг тооцож баталдаг болох нөхцөл бүрдэх юм.

Мөн шавхагдах баялаг болох эрдэс баялгийн салбарын орлогоос ирээдүй, хойчдоо хувь үлдээх зорилгоор төвлөрүүлдэг Ирээдүйн өв сангийн орлогын эх үүсвэрийн найдвартай байдлыг хангах, түүний төлөвлөлт, гүйцэтгэлийн ил тод байдлыг хангах зорилгоор төсвийн төлөвлөлтөд уг сангийн үлдэгдлийн дүнг жил тутам төсвийн хуультай хамт баталдаг байхаар тусгасан. Түүнчлэн Сангийн хөрөнгийн удирдлагыг Ерөнхий сайд хэрэгжүүлэхээр хуульчилсан.

Хууль нь “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд нийтлэгдсэнээс хойш 10 хоногийн дараа хэрэгжиж эхэлнэ. Гэвч, 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл баталсан, улмаар төсвийн төлөвлөлтийн цаглавар нэгэнт эхэлсэнтэй холбоотойгоор төсвийн төсөл, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх батлах болон төсвийн цаглаврыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой өөрчлөлтийг 2024 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө. Харин дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, түүний нэмэлт, өөрчлөлтийг баталснаас хойш гурваас доошгүй сарын хугацаанд төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төслийг өргөн мэдүүлэх, батлахыг хориглох тухай зарчмыг нь 2025 оны нэгдүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

3. Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль

3.1. Протокол соёрхон батлах тухай хууль

/"Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 50 дугаар зүйлийн а) хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай протокол"/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.03.23	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.01.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.04.21

Канад Улсын Монреаль хотод 2016 оны аравдугаар сарын 06-ны өдөр баталсан "Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 50 дугаар зүйлийн а) хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол"-ыг баталсан бөгөөд дээрх протоколоор Зөвлөлийн гишүүн улсын тоог гучин зургаа (36) байсныг дөч (40) болгон нэмэгдүүлсэн.

Монгол Улс дээрх Протоколд нэгдсэн орсноор Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын үйл ажиллагаанд оролцоогоо идэвхжүүлэхэд түлхэц болж, Зөвлөлийн тоог нэмэгдүүлэх санаачилгад өөрийн хувь нэмрийг оруулж, цаашид агаарын тээврийн хөгжлийг дэмжих бодлого тодорхойлох түвшинд буюу Зөвлөлийн гишүүнээр сонгогдох томоохон зорилгыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг болох юм.

3.2. Протокол соёрхон батлах тухай хууль

/"Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 56 дугаар зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол"/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.03.23	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.01.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.04.21

Канад Улсын Монреаль хотод 2016 оны аравдугаар сарын 06-ны өдөр "Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 56 дугаар зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол"-ыг баталсан бөгөөд дээрх протоколоор Агаарын навигацийн комиссын гишүүдийн тоо арван ес (19) байсныг хорин нэг (21) болгон нэмэгдүүлсэн.

Монгол Улс дээрх Протоколд нэгдэн орсноор Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын үйл ажиллагаанд оролцоогоо идэвхжүүлэхэд түлхэц болж, Агаарын навигацийн тоог нэмэгдүүлэх санаачилгад өөрийн хувь нэмрийг оруулж, цаашид бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх түвшинд буюу мэргэжлийн ажилтнуудыг Агаарын навигацийн комисст ажиллуулахад дэмжлэг болох юм.

3.3. Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль

/"Дугуйт тээврийн хэрэгслүүд, тэдгээрт суурилуулан ашиглаж болох тоног төхөөрөмж, эд ангид зориулсан Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын уялдуулан тохируулсан техникийн дүрмийг хэрэглэх болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын эдгээр дүрэмд үндэслэн олгосон баталгааг харилцан хүлээн зөвшөөрөх нөхцөлийн тухай хэлэлцээр"/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.03.30	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.01.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.05.04

Женев хотноо 1958 онд батлагдсан энэ хэлэлцээрээр шинэ механикжсан тээврийн хэрэгсэл болон механикжсан тээврийн хэрэгслийн тоног төхөөрөмжийн тухайд ижил төрлийн шаардлагыг тогтоох, мөн энэ хэлэлцээрт хавсаргасан Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын техникийн дүрмүүдийг харилцан хүлээн зөвшөөрөх асуудлыг зохицуулсан.

Монгол Улс энэхүү хэлэлцээрийг соёрхон баталснаар дугуйт тээврийн хэрэгсэл болон түүн дээр суурилуулан ашиглах боломжтой тоног төхөөрөмж, эд ангийг олон улсад тавигдаж буй хийцийн, аюулгүй байдлын болон ашиглалтын цогц шаардлагын дагуу үйлдвэрлэх, экспортлох, техникийн дүрмийн шаардлага хангасан тээврийн хэрэгсэл, эд ангийг импортлох, ашиглах, шаардлагад нийцээгүй бол Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагад мэдэгдэх, алдааг засаж залруулах, өөрийн гишүүнчлэлийн хүрээнд хэлэлцээрийн дагуу хийгдэж байгаа бүхий л үйл ажиллагаанд оролцож, техникийн зохицуулалт, дүрэмд өөрчлөлт оруулахаар санал өгөх, зарим саналаас татгалзах эрх үүсч, шинэ техник, технологийн хөгжлөөс хамаарч өөрчлөгдөж байгаа техникийн дүрэм, шаардлагын талаарх мэдээллээр шуурхай хангагдах боломж бүрдэх юм.

3.4. Хөтөлбөр соёрхон батлах тухай хууль

/"Монгол Улс, Азийн хөгжлийн банк хоорондын санхүүжилтийн ерөнхий хөтөлбөр /2022-2023 оны зээлийн төлөвлөгөө/"

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.06.09	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.05.01-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.07.27

Энэхүү ерөнхий хөтөлбөр нь Монгол Улсын хөгжлийн зорилтууд болон "Алсын хараа 2050", "Шинэ сэргэлтийн бодлого"-д тусгагдсан зорилтуудын хүрээнд Монгол Улсын эдийн засгийн хүндрэлийн үед тулгамдаж буй асуудлууд болох боловсролын хүртээмж болон нийгэм, эдийн засгийн асуудлуудыг шийдвэрлэх зорилготой хийгдсэн бодлогын зээлүүд юм.

Дээрх ерөнхий хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх зээл хоёр эх үүсвэрээс бүрдэнэ. Үүнд хөнгөлөлттэй энгийн эх үүсвэрийн зээлийн санхүүжилт нь 2.0 хувийн хүүтэй, 25 жилийн хугацаатай, эхний таван жилд үндсэн хөтөлбөрөөс чөлөөлөгдөх нөхцөлтэй бол энгийн эх үүсвэрийн зээлийн санхүүжилт нь баталгаат овернайт санхүүжилтийн хүү дээр 0.5-0.75 хувийн нэмэгдэлтэй, 20-25 жилийн хугацаатай, эхний таван жилд үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх нөхцөлтэй хийгдсэн болно.

“Монгол Улс, Азийн хөгжлийн банк хоорондын санхүүжилтийн ерөнхий хөтөлбөр /2022-2023 оны зээлийн төлөвлөгөө/”-ний хэрэгжүүлэх төслүүдийн хүрээнд Хилийн үр бүтээмжийг сайжруулах тогтвортой худалдааг дэмжих, Бүс нутгийн Авто замыг хөгжүүлэх, Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай эрчим хүчний цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, Хөдөө аж ахуй, хөдөөгийн хөгжил, Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг төсвийн дэмжлэгийн зээлийн хөтөлбөр, Эдийн засгийн хүндрэлийн үед боловсролын чанар хүртээмжийг сайжруулах төслүүдийг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөгөөнд тусгагдсан байна.

Ерөнхий хөтөлбөр соёрхон батлах тухай хууль нэг зүйлтэй бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хууль, Олон улсын гэрээний тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн болно.

3.5. “Агаарын хөлгийн бүхээгт үйлдсэн гэмт хэрэг болон тодорхой бусад үйлдлийн тухай конвенцын нэмэлт Протокол”-ыг соёрхон батлах тухай хууль

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.06.09	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.05.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.10

Конвенцын нэмэлт протоколыг соёрхон баталснаар уг конвенцод Оролцогч улсын хувьд агаарын харилцаа өргөжин хөгжиж, агаарын тээврийн эрэлт хэрэгцээ өсөн нэмэгдэж байгаа цаг үед агаарын хөлгийн бүхээгт үйлдэх гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, хариу арга хэмжээ авах иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын эрх зүйн зохицуулалтыг орчин үеийн практикт нийцүүлэх, уялдуулах, олон улсын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх ач холбогдолтой.

“Агаарын хөлгийн бүхээгт үйлдсэн гэмт хэрэг болон тодорхой бусад үйлдлийн тухай” 1963 оны Токиогийн конвенцод агаарын хөлгийн бүхээгт үйлдсэн гэмт хэргийн тохиолдолд тухайн агаарын хөлгийг бүртгэсэн улсад хэргийн харьяалал хэрэгжүүлэх эрхийг олгодог байсныг тус нэмэлт протоколд агаарын хөлгийн бүхээгт сэжигтэн этгээд байх үед тухайн агаарын хөлгийг буулгасан улс болон тээвэрлэгч улс хэргийн харьяаллыг хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг нэмж тусгаж, гэмт хэргийн харьяаллыг илүү өргөжүүлсэн бөгөөд хэв журам зөрчсөн, гэм хорыг арилгахтай холбоотой нөхөн төлбөрийн зохицуулалт нэмсэн болно.

3.6. Конвенцод нэгдэн орсныг соёрхон батлах тухай хууль

/"Олон улсын иргэний нисэхийн эсрэг хууль бус үйлдэлтэй тэмцэх тухай конвенц"/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.05.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.17

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Бээжин хотод 2010 онд баталсан уг конвенц нь Иргэний нисэхийн эсрэг хууль бус үйлдлүүд нь аливаа этгээдийн болон өмчийн аюулгүй байдалд заналхийлж, агаарын харилцаа, нисэх буудлууд, агаарын навигацийн үйлчилгээ, иргэний нисэхийн аюулгүй байдалд ноцтой хохирол учруулж байгаатай холбогдуулан эдгээр аюул заналаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, илүү үр дүнтэй арга хэмжээ авахад чиглэсэн олон улсын эрх зүйн хэм хэмжээг бэхжүүлэх зорилготой юм.

Конвенцод нэгдэн орсноор гэмт хэрэгт тооцох үйлдэл, ялын байдал, гэмт хэргийн оролцогчид, хэргийн харьяалал, гэмт этгээдийг шилжүүлэх, хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалтыг илүү нарийвчлан тусгасан. Тухайлбал, агаарын хөлөг, агаарын навигацийн тоног төхөөрөмжид гэмтэл, аюул учруулах, худал мэдээлэл тараах, ашиглалтад байгаа агаарын хөлгийг хүний амь нас хохироох, эрүүл мэнд, өмч хөрөнгө, хүрээлэн буй орчинд үлэмж хохирол учруулахад ашиглах, биологийн, химийн, цөмийн аливаа зэвсэг, тэсэрч дэлбэрэх болон цацраг идэвхт, тэдгээртэй адилтгах зүйлийг агаарын хөлгөөс цацах, хаях, тээвэрлэх, олон улсын иргэний нисэх буудлын хэвийн горимыг алдагдуулж, аюулгүй байдалд нөлөөлсөн, эдгээр төрлийн хууль бус үйлдлийн оролдлого хийх, заналхийлэх, үйлдэхэд дэмжлэг үзүүлэх, зохион байгуулах, удирдах, үгсэн хуйвалдах зэрэг үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцох юм.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.10 дахь хэсгийг үндэслэн "Олон улсын иргэний нисэхийн эсрэг хууль бус үйлдэлтэй тэмцэх тухай конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг буцаах нь зүйтэй гэсэн Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлт гаргасныг нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн тул хууль санаачлагчид нь буцаасан.

3.7. Конвенцын нэмэлт протоколыг соёрхон батлах тухай хууль

/"Агаарын хөлгийг хууль бусаар булаан авах үйлдлийг хориглох тухай конвенцын нэмэлт протокол"/

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Бээжин хотод 2010 онд баталсан агаарын

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.05.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар

хөлгийг хууль бусаар булаан авах үйлдлийг хориглох тухай конвенцын нэмэлт протоколд ашиглалтад байгаа агаарын хөлгийг хууль бусаар булаан авах, хяналтаа тогтоох үйлдэл, оролдлого, оролцооны хэлбэр, хүлээлгэх хариуцлага, гэмт үйлдлийн хамрах хүрээ, харьяалал, ялын байдал, төрийн байгууллагаас авах арга хэмжээ, улс орнуудын хамтын ажиллагааны зохион байгуулалт зэргийг илүү нарийвчлан тодорхойлсон.

Эдгээр гэмт хэрэг үйлдэхийг завдах, хамтран оролцох, хэрэг үйлдсэний дараа тухайн этгээдэд туслалцаа үзүүлэх зэрэг үйлдлийг гэмт хэрэгт багтаасан. Мөн ашиглалтад байгаа агаарын хөлгийн хугацааг "газрын үйлчилгээний алба, эсхүл нислэгийн баг агаарын хөлгийг нислэгийн өмнөх бэлтгэл эхэлснээс хойш аливаа буулт хийсний дараа 24 цагийн хугацаанд" гэж уртасгасан, түүнчлэн гэмт хэргийн харьяалал тогтоохтой холбоотой нэмэлт заалтуудыг оруулсан.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.10 дахь хэсгийг үндэслэн "Агаарын хөлгийг хууль бусаар булаан авах үйлдлийг хориглох тухай конвенцын нэмэлт протокол"-ыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Эрүүгийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг буцаах нь зүйтэй гэсэн Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлт гаргасныг нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн тул хууль санаачлагчид нь буцаасан болно.

3.8. Санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль

Монгол Улс, Азийн хөгжлийн банк хооронд "Аймаг, сумын бүсчилсэн

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.06.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар

ногоон хөгжлийн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр"-ийн Санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээрийг 2023 оны хоёрдугаар сарын 28-ны өдөр байгуулсан.

Монгол Улс, Азийн хөгжлийн банк хооронд шинээр "Аймаг, сумын бүсчилсэн ногоон хөгжлийн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр"-ийн Санхүүжилтийн ерөнхий

хэлэлцээрийг байгуулж буй тул тус харилцааг урд өмнө хууль, эрх зүйн актаар зохицуулж байгаагүй ба “Аймаг, сумын бүсчилсэн ногоон хөгжлийн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-ийн зорилт, хамрах хүрээ, хийгдэх арга хэмжээ нь Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Аж үйлдвэржилт, Хот, хөдөө болон Ногоон хөгжлийн сэргэлтүүдийг дэмжих санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бий болгоход чиглэгдсэн.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын 2022 оны “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаах авах арга хэмжээний тухай” 36 дугаар тогтоолын хүрээнд хүнсний сүлжээний бүх үе шатанд аюулгүй байдлыг бүрэн хангах, гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний гарал үүслийг тодорхойлж, мал сүргийн эрүүл мэндийг хамгаалах, ашиг шимийг сайжруулах, үйлдвэрлэл, түүхий эдийн дотоодын нөөц ашиглалтыг нэмэгдүүлэхэд тус хөтөлбөр нь дэмжлэг үзүүлэх юм.

Энэхүү хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлснээр хүн амыг амьдрахад тааламжтай хот, суурин газарт тогтвортой, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон ногоон хөдөө, аж ахуйн бизнесийг хөгжүүлж, улмаар нүүрсхүчлийн хийн ялгарлыг багасган нутаг дэвсгэрийн ногоон хөгжил болон хот-хөдөөгийн холбоосыг бий болгох хөгжлийн загвар, хувьслыг дэмжих ач холбогдолтой.

4. Улсын Их Хурлын тогтоол

4.1. “Монгол Улсын эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсвийн тухай”

БАТАЛСАН ОГНОО: 2023.03.31

ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА: 2023.04.21

Монголбакнаас 2022 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр Улсын Их Хуралд ирүүлсэн Эрдэнэсийн сангийн 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл, Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсвийн тухай төслийн талаарх саналыг үндэслэн Эдийн засгийн байнгын хороо Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 93.1-д заасныг үндэслэн Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулсан.

Улсын Их Хурал 2022 оны дөрөвдүгээр сарын 22-ны өдөр баталсан Эрдэнэсийн сангийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-иар Эрдэнэсийн сангийн төсөв нь нууцад хамаарч хаалттай хэлэлцдэг байсныг өөрчилж, нууцаас гаргаж нээлттэй хэлэлцдэг болгосон. Үүний дагуу Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны төсвийн төслийг Улсын Их Хурал нээлттэй хэлэлцэж, 2023 оны гуравдугаар сарын 31-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцэж баталсан.

Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсвийг 10,000.0 сая төгрөгөөр төлөвлөж Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлогод Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт

зүйлс, урлагийн бүтээл, байгалийн төрц худалдан авах болон Чингис хаан музейн хүндэтгэлийн танхимд залах Чингис хаан баримлыг бүтээлгэхээр төлөвлөсөн.

Мөн уг тогтоолд гүйлгээ сангийн орлого, зарлагад худалдах болон гадаад, дотоодын зочид төлөөлөгчдөд дурсгалын зориулалтаар 200 ширхэг дурсгалын зоос болон алт, мөнгөн гулдмай зарцуулахаар тусгасан.

Дээрх гүйлгээ сангаас зарлагдахаар төсөвлөсөн дурсгалын зоос болон гулдмай, үрлэн мөнгөнд 2023 онд Монголбанк шинээр цутгуулах зоосны төрөл нэмж тооцогдоогүй болно.

4.2. “Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооноос Монгол Улсын хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явцын талаар хяналт, шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай”

БАТАЛСАН ОГНОО: 2023.04.21

ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА: 2023.04.21

Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явц байдлыг шалгах аар Улсын Их Хурлын “Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай” 2022 оны 14 дүгээр тогтоол батлагдсан бөгөөд энэхүү Түр хорооны бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын олонхыг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлут, Э.Батшугар, Б.Бат-Эрдэнэ, Ж.Бат-Эрдэнэ, Л.Мөнхбаатар, Ц.Мөнхцэцэг, Ж.Сүхбаатар, Б.Энхбаяр, цөөнхийг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Батсуурь, Н.Ганибал, Т.Доржханд, Д.Ганбат нарын гишүүд орж ажиллаа.

Хянан шалгах түр хороо нь Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн хүрээнд Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явц, байдлыг шалгах зорилгоор Монгол Улсын Хөгжлийн банк байгуулагдсанаас хойших хугацааны зээл олголт, эргэн төлөлттэй холбоотой баримт материалууд болон зээлдэгч аж ахуйн нэгж, байгууллага, арилжааны банкнуудаар дамжуулан олгосон зээлийн ашиглалт, зарцуулалттай холбоотой материал, дансны гүйлгээ, төсөл, хөтөлбөрийн үр өгөөж, Хөгжлийн банкны үйл ажиллагааны үр ашигт байдал, түүнд тавигдах дотоод болон хөндлөнгийн хяналтын тогтолцооны үйлчлэлтэй холбоотой баримт материалыг хамруулан хяналт шалгалтыг хийж гүйцэтгэж, Хянан шалгах түр хорооноос хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу холбогдох хянан шалгагч, шинжээч нарыг томилон ажиллуулсан.

Улсын Их Хурлын Тамгын газраас байгуулагдсан Хянан шалгах түр хорооны ажлын алба болон Түр хорооноос томилогдсон хянан шалгагч шинжээч нар нь Хөгжлийн банк, Монголбанк, Сангийн яам, Татварын ерөнхий газар, Үндэсний аудитын газар, Авлигатай тэмцэх газар, Улсын ерөнхий прокурорын газар,

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар, Ашигт малтмал, газрын тосны газраас нийт 1.0 сая гаруй хуудас цаасан болон цахим материалыг гаргуулан авч тайлан, дүгнэлт гаргасан бөгөөд Хянан шалгах түр хороо нь хянан шалгагч, шинжээч нарын гаргасан тайлан, дүгнэлтэд үндэслэн Хөгжлийн банкнаас шууд санхүүжүүлсэн 77 зээлдэгчийн 3.2 их наяд төгрөг, арилжааны банкаар дамжуулан олгосон 2542 зээлдэгчийн 1.6 их наяд төгрөг, Засгийн газарт шилжүүлсэн 355 зээлдэгчийн 2.5 их наяд төгрөг, тус банкны охин компаниудаас санхүүжүүлсэн 35 зээлдэгчийн 161.6 тэрбум төгрөгийн багцын хамаарал болон зарцуулалтыг данс хөөх зарчмаар шалгаж, төсөл хөтөлбөрийн олголт, хэрэгжилттэй холбоотой асуудлаар гурван удаагийн нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголыг нээлттэй зохион байгуулж, олон нийтэд шууд дамжуулан хүргэсэн.

Ийнхүү Монгол Улсад анх удаа зохион байгуулагдсан Хянан шалгах түр хорооны сонсгол нийт 13 өдрийн турш үргэлжилж 672 (Нэмэлтээр 132 иргэнийг гэрчээр дуудсан) иргэнийг гэрчээр дуудсанаас 356 иргэн сонсголд биечлэн оролцож, арилжааны 12 банканд газар дээрх хяналт шалгалтын удирдамжийг батлан зээлдэгч бүрийн санхүүжилтэд данс хөөх аргаар зарцуулалтыг нэг бүрчлэн шалгаж, санал, дүгнэлтийг гаргаж ажилласан Үүнд:

1/ Хөгжлийн банкнаас шууд санхүүжүүлсэн төсөл хөтөлбөрийн хувьд 18.3 хувь зориулалтын дагуу буюу зээлийн гэрээнд заасны дагуу зарцуулалтыг хийсэн, 74.2 хувь нь зориулалт бүрэн бус буюу зээлийн тодорхой хэсгийг зээлийн гэрээнд заасан зориулалтын дагуу ашиглаагүй (арилжааны банк болон бусад санхүүгийн байгууллагын зээл хаасан, хадгаламжид байршуулсан, ББСБ-д хөрөнгө оруулсан, бусдад шилжүүлсэн гэх мэт), 7.4 хувь нь зээлийг 100 хувь зориулалт бусаар ашигласан, 0.3 хувь нь нягтлах боломжгүй буюу зээлийг бэлэн зарлагын гүйлгээгээр зарцуулалт хийсэн байна.

2/ Монгол Улсын Хөгжлийн банкны шууд зээлдэгч 77, арилжааны банкаар дамжуулан зээлдэгч 2542, Засгийн газарт шилжүүлсэн багцын 355 төсөл, хөтөлбөрийг гүйцэтгэгч 279 компани, Хөгжлийн банкны охин компаниудаас санхүүжүүлсэн 42 зээлдэгч, нийт 3000 гаруй зээлдэгчийн идэвхтэй, идэвхгүй хувьцаа эзэмшигч, өмнөх ба одоогийн гүйцэтгэх удирдлага, эцсийн өмчлөгч нар дээр бүртгэлтэй хуулийн этгээдүүдийн мэдээллийг улс төрийн хамаарлын хүрээлэлтэй тулгаж нягтлахад 125 хуулийн этгээд, найман иргэн, нийт 133 зээлдэгч улс төрийн хамааралтай байна. Улс төрийн хамааралтай зээлдэгчид нь Хөгжлийн банкнаас нийт 1.5 их наяд төгрөгийн дүн бүхий зээл авсан байгаа нь тус банкны нийт олгосон 7.5 их наяд төгрөгийн зээлийн 20 хувийг эзэлж байна.

3/ Хөгжлийн банкнаас шууд санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийг олгохдоо хууль, бодлого, журмыг хангасан эсэх нийцлийг шалгахад хуулийн зорилттой нийцсэн төсөл 33.0 хувь, бүрэн бус нийцэлтэй төсөл 49.5 хувь, нийцээгүй төсөл 17.5 хувийг тус тус эзэлж байна.

4/ Улсын Их Хурлын Хянан шалгах түр хороо байгуулагдаж ажилласнаас хойш зээлдэгчид зээлийн гэрээгээр хүлээсэн үүргийн дагуу зээлийн эргэн төлөлтөө

идэвхжүүлсэн нь 2022 оны дөрөвдүгээр сарын 14-ний өдрөөс 2023 оны гуравдугаар сарын 31-ний өдрийн хооронд нийт 1.08 их наяд төгрөгийн эргэн төлөлт хийгдсэнээс харагдаж байна.

5/ Хөгжлийн банканд 2011 оноос ажиллаж байсан гүйцэтгэх удирдлагын баг нь мөнгөн хөрөнгийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлээгүйгээс тухайн үеийн зах зээлийн хүүгийн хэмжээгээр харьцуулан тооцоолоход 120 гаруй тэрбум төгрөгийн алдагдсан боломжийн зардал үүсгэж, банкны ашигт ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлсөн байна гэж дүгнэсэн.

Хянан шалгах түр хорооноос гурван үе шаттайгаар зохион байгуулсан нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголын үр дүнгээс үзэхэд Монгол Улсын Хөгжлийн банк нь одоогийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль, эрх зүйн орчин, засаглалын хэлбэрээр цаашид үйл ажиллагаагаа явуулсан тохиолдолд Хөгжлийн банканд үүссэн хүндрэл бэрхшээл арилахгүй, нөхцөл байдал дахин давтагдах эрсдэлтэй, цаашид Хөгжлийн банк байх шаардлагатай эсэх асуудал хөндөгдсөн.

Иймд Хянан шалгах түр хорооноос Хөгжлийн банкны татан буулгах, Хөгжлийн банкны үйл ажиллагааг нь өнөөдрийн хэлбэрээр үргэлжлүүлэхэд ямар эрсдэл үүсэх талаар холбогдох тооцоо, судалгаа хийж, дүгнэлт гаргасан бөгөөд уг дүгнэлтэд:

1/ Хөгжлийн банкны нийт хөрөнгө 2023 оны эхний улирлын байдлаар 3.9 их наяд төгрөг, чанаргүй зээл болон анхаарал хандуулах зээлийн үлдэгдэл 1.5 их наяд төгрөг, хуримтлагдсан алдагдал 455 тэрбум төгрөг байна. Банкны санхүүгийн тайлангийн үзүүлэлт дэх мөнгөн урсгалын зөрүү 2023 оны аравдугаар сарын байдлаар 1.03 их наяд төгрөгт хүрэх, 2025 оны 12 дугаар сар хүртэл дунджаар 0.95 их наяд төгрөг байхаар хүлээлттэй байна. Гадаад бондын эх үүсвэрийн батлан даагч нь Засгийн газар бөгөөд Хөгжлийн банкныг татан буулгасан тохиолдолд дээрх алдагдал улсын төсөвт дарамт учруулах, гадаад валютын улсын нөөцөөс төлөгдөх эрсдэлтэй.

Ийм нөхцөлд Хөгжлийн банкныг татан буулгах нь хамгийн амархан арга зам боловч санхүүгийн хувьд өндөр зардалтай, эдийн засгийн хувьд үр ашиггүй, ирээдүйд дахин хөгжлийн хөтөлбөрүүд санхүүжүүлэх институт байгуулах шаардлага үүссэн нөхцөлд бүгдийг шинээр эхлэх шаардлага тулгарахаар байна гэж үзсэн.

2/ Монгол Улсын Хөгжлийн банкны үйл ажиллагаанд сүүлийн 20 гаруй жилд “хэт ойртсон”, зааг ялгаагүй, хаалттай, авлигажсан улс төр-бизнес-банк санхүүгийн санхүүжилтийн тогтолцоо Монгол Улсад нутагшиж, тэр нь Хөгжлийн банкны засаглал, хүний нөөц, шийдвэр гаргалтад гүнзгий нэвтэрсэн, засаглалын хувьд зохистой зарчим хэрэгжээгүй, улс төрийн хууль бус нөлөөллөөс ангид, тогтвортой, мэргэжлийн шийдвэр гаргаж чадаагүй, Банкны үндсэн бизнесийн загвар нь тооцоолол судалгаа, шинжилгээнд бүрэн суурилаагүй, орлого олох, эх үүсвэрийн болон үйл ажиллагааны зардлыг нөхөх үйл ажиллагааны чиглэл

байхгүй, нийт зээлийн санхүүжилтийн дийлэнх нь үндсэн зорилгодоо нийцээгүй, зээлийн зарцуулалт, үр дүнд хийх хяналт сул, хариуцлагын тогтолцоо байхгүй байна гэж дүгнэсэн.

Өнгөрсөн хугацаанд Хөгжлийн банканд Хянан шалгах түр хорооноос болон төрийн бүх шатны байгууллагуудаас хийгдсэн хяналт шалгалтуудын дүгнэлтүүдээс үзэхэд Хөгжлийн банк нь хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль, эрх зүйн орчны хүрээнд одоогийн санхүүгийн үзүүлэлт, засаглалын хэлбэрээр цаашид үйл ажиллагаагаа хэвийн гүйцэтгэх боломжгүй, харин Хөгжлийн банкиг олон улсын жишигт нийцсэн үйл ажиллагаатай, улсын томоохон стратегийн төсөл хөтөлбөрүүдийг санхүүжилтээр ханган эдийн засагт дэмжлэг үзүүлэх бодлогын банк байх үндсэн зорилго, зорилтыг биелүүлэхэд анхаарч, бодлогын шийдлүүдийг авч хэрэгжүүлж, банкны засаглалтай холбоотойгоор цаашид дараах өөрчлөлтийг Хөгжлийн банканд хийх нь зүйтэй гэж үзсэн.

Иймд Хянан шалгах түр хорооноос Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явцын талаар хяналт шалгалт хийсэнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл санаачлан 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 21-ний өдөр батлуулсан. Уг тогтоолоор: 1/Монгол Улсын Их Хурлаас хянан шалгах чиг үүрэг бүхий түр хороог байгуулах үндэслэл, шаардлага, нөхцөл, эрх хэмжээний хүрээ хязгаарыг тодорхой болгох, түр хорооны гишүүнээр ажиллах шаардлагыг нарийвчлан зохицуулах, гэрчийн болон хянан шалгагч, шинжээчийн эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхой болгох, нотлох баримттай танилцах үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох чиглэлээр Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, 2023 онд багтаан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх бэлтгэлийг хангаж ажиллахыг Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд, 2/Парламентын мөрдөн шалгах чиг үүрэг ба хууль хяналтын байгууллагын мөрдөн шалгах онцлог, гүйцэтгэх ажилд тавих парламентын хяналттай холбогдсон эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулж, 2023 онд багтаан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх бэлтгэлийг хангаж ажиллахыг Хууль зүйн байнгын хороонд, 3/Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, зээл олголт, эргэн төлөлтийн явцын талаар хянан шалгах үүрэг бүхий Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооны санал, дүгнэлтийг хэрэгжүүлж, Хөгжлийн банкиг цогцоор нь иж бүрэн өөрчлөн зохион байгуулж, холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулж, 2023 онд багтаан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт тус тус даалгасан. Энэхүү тогтоол нь батлагдсан өдрөөсөө буюу 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 21-ний өдрөөс эхлэн хэрэгжиж байна.

4.3. “Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай”

БАТАЛСАН ОГНОО: 2023.05.04

ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА: 2023.05.04

Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос 2023 оны гуравдугаар сарын 29-ний өдөр Улсын Их Хуралд ирүүлсэн Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын 22 дахь илтгэлийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 112 дугаар зүйлийн 112.2.3-т заасны дагуу 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 25, 26-ны өдрүүдэд, хоёр өдрийн турш олон нийтэд нээлттэй, ил тод, олон талаас нь сэдэв тус бүрээр хэлэлцсэн болно. Монгол Улс дахь Хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэлийг хэлэлцэхтэй холбогдуулан зургаан төрийн бус байгууллага, таван хэвлэл, мэдээллийн байгууллага, гурван мэргэжлийн холбоо, 23 төрийн байгууллагаас давхардсан тоогоор 97 төлөөлөл Байнгын хорооны хуралдаанд оролцож Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуултад хариулсан.

Түүнчлэн Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүнээс 2023 оны гуравдугаар сарын 30-ны өдөр Хууль зүйн байнгын хороонд ирүүлсэн Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны тайланг 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 26-ны өдөр Хууль зүйн байнгын хороогоор хэлэлцлээ. Дээрх илтгэл болон тайланг Улсын Их Хурлын чуулганы 2023 оны дөрөвдүгээр сарын 27-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын Хяналт шалгалтын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.3 дахь хэсэг, Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Хууль зүйн байнгын хорооноос боловсруулсан “Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Улсын Их Хурал 2023 оны тавдугаар сарын 04-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцэн баталсан.

Тогтоолоор дараах асуудлын хүрээнд холбогдох арга хэмжээ авахыг Засгийн газарт даалгасан болно. Үүнд:

халдашгүй чөлөөт байх эрхийн талаар:

-сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенцод нийцүүлэн боловсронгуй болгох талаар холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ хэрэглэх асуудлыг нарийвчлан зохицуулах хууль тогтоомжийн төслийг, тодорхой зорилгоор гүйцэтгэх ажил, мөрдөн шалгах нууц ажиллагаа явуулах эрх зүйн зохицуулалтыг тусгасан

хуулийн төслийг боловсруулан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

-цагдан хорих байранд гүйцэтгэх ажил, мөрдөн шалгах нууц ажиллагаа явуулах хүрээг хязгаарлаж, хүний эрхийн зарчимд нийцүүлэн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох талаар санал, сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах таслан сэргийлэх арга хэмжээний зөвшөөрлийг шуурхай шийдвэрлэх чиг үүрэг бүхий зөвшөөрлийн шүүх бий болгох асуудал, хорих ял эдлүүлэхтэй холбоотой, зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийг хамгаалах зохицуулалтыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгах санал боловсруулж танилцуулах;

хүүхдийн эрхийн талаар:

-сургуулийн дотуур байрыг шинэчлэх асуудлыг үе шаттай, хүүхэд хамгааллын бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай нөөцийг, Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, гэмт хэргийн холбогдогч, хохирогч, гэрч хүүхдэд үйлчилгээ үзүүлэх хууль тогтоомжид заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд гарч байгаа хүндрэл бэрхшээлийг тус тус шийдвэрлэх, хорих ял оногдуулсан шүүхийн шийтгэх тогтоолыг биелүүлэхийг хойшлуулсан өсвөр насны хүнд хяналт тавих, сурч боловсрох эрхийг нь хангах журмыг нарийвчлан зохицуулах;

ахмад настны эрхийн хэрэгжилтийн талаар:

-ахмад настны тусламж үйлчилгээний нэгдсэн, цогц тогтолцоог бүрдүүлэх зорилтыг эрчимжүүлэх, насжилтын үеийн өвчний эрсдэлийг нэмэгдүүлдэг хүчин зүйлүүдийг бууруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, ахмад настны ажлын байраар хангаж байгаа ажил олгогч, аж ахуйн нэгжүүдийг татварын болон бусад бодлогоор дэмжих, ахмадын асрамж, хамгаалал, сэтгэцийн эрүүл мэндийг хамгаалах, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх орчин нөхцөлийг бий болгох асуудлаар цогц бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;

эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудлаар:

-эрүүгийн хуульд заасан зарим гэмт хэргийн зүйлчлэлд эрүү шүүлт тулгах гэмт хэрэг үйлдсэн нь хүндрүүлэх нөхцөл байдалд тооцохоор зааж тодорхойгүй байдал үүсгэж байгаа зохицуулалтыг өөрчлөх талаар болон эрүү шүүлт тулгаж авсан мэдүүлгээс бусад нотлох баримтыг нотлох баримтын хэмжээнд үнэлэх агуулга хэвээр байгааг залруулах талаар хуулийн төсөл боловсруулах, эрүү шүүлт тулгах гэмт хэргийг хараат бусаар мөрдөн шалгах бие даасан бүтэц байгуулах асуудлыг судлан танилцуулах;

бусад асуудлаар:

-жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хууль, Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

-төрийн албаны тухай хуульд заасан төрийн албан хаагчийн нийгмийн

баталгааны хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үнэлж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээг нэгдмэл байдлаар тодорхойлох, цалинг инфляцын түвшинтэй уялдуулан үе шаттай нэмэгдүүлэх;

-хоригдлын хөдөлмөр эрхлэлт, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, байнгын ажлын байраар хангахад чиглэсэн салбар дундын нэгдсэн бодлого, хөтөлбөрийг батлан хэрэгжүүлэхийн зэрэгцээ "Хоригдлыг суллахад бэлдэх хөтөлбөр"-ийн хэрэгжилтийг хангаж, санхүүжилтийг шийдвэрлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавихыг даалгасан болно.

-Засгийн газар Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд энэ тогтоолын хэрэгжилтийг Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанд танилцуулах юм.

4.4. "Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөө батлах тухай"

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.05.30	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.04.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.06.01

Монгол Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө нь "Алсын хараа-2050" урт хугацааны хөгжлийн бодлого, "Шинэ сэргэлт"-ийн бодлого, "Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл болон "Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр" зэрэг бодлого, төлөвлөлтийн томоохон баримт бичигт тусгагдсан төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх богино хугацааны тулгуур баримт бичиг юм.

Энэ жилийн төлөвлөгөөний онцлог нь үр дүнд суурилсан төлөвлөлтийн арга зүйг шинээр нэвтрүүлсэнд оршино. Тус аргачлал нь салбарын болон хөтөлбөрийн үр дүнг тодорхойлох, тухайн төсөл, арга хэмжээний хүрэх үр дүн, тэдгээрийг хэмжих шалгуур үзүүлэлт, шаардагдах хөрөнгийн хэмжээ, эх үүсвэрийг бодитой төлөвлөх ач холбогдолтой юм.

Улсын Их Хурлын 2022 оны 23 дугаар тогтоолын 2.3-т "улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний төсөл боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхдээ хөгжлийн бодлогын тэргүүлэх салбар, чиглэлийг тодорхойлж, төлөвлөгөөний төслийг боловсруулах"-аар даалгасны дагуу энэ удаагийн Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөөг боловсруулахдаа Өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх зорилгыг дэвшүүлж, түүнд уялдсан "Экспортыг нэмэгдүүлэх", "Хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх", "Хүний хөгжлийн үзүүлэлтийг сайжруулах", "Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх", "Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг сайжруулах", "Улаанбаатар хотын түгжрэл, агаарын бохирдлыг бууруулах", "Засаглалын үзүүлэлтийг сайжруулах", "Ногоон хөгжлийн үзүүлэлтийг сайжруулах" гэсэн бодлогын найман тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд нийт 13.99 их наяд төгрөгийн санхүүжилт бүхий 194 төсөл, арга хэмжээ, тэдгээрийг хэмжих 100 шалгуур үзүүлэлтийг тооцон боловсруулсан байна. Тухайлбал:

1/ "Экспортыг нэмэгдүүлэх" хүрээнд уул уурхайн салбарын экспортыг

нэмэгдүүлж, нүүрсний экспортын биет хэмжээг 50 сая тоннд, зэсийн экспортын биет хэмжээг 1.5 сая тоннд, газрын тосны экспортын биет хэмжээг 6.0 сая баррельд тус тус хүргэнэ. Мөн гадаад худалдааг хөнгөвчлөх, хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшнийг ахиулах, уул уурхайн бус экспортыг нэмэгдүүлэх замаар экспортыг төрөлжүүлнэ.

2/ “Хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх” хүрээнд хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлж, томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдэд хөрөнгө оруулалт татах замаар гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг 4.0 тэрбум ам.долларт хүргэнэ.

3/ “Хүний хөгжлийн үзүүлэлтийг сайжруулах” хүрээнд эрүүл мэндийн салбарын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, өвчлөл, нас баралтыг бууруулж, нийгмийн даатгалын шударга тогтолцоог бий болгох, нийгмийн зорилтод бүлгийг зөв тодорхойлж, тэтгэвэр тэтгэмжийг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн баталгааг сайжруулна.

Бүс нутгийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн төрөлжсөн технологийн коллеж (Коосэн)-ийг бүх аймагт хөгжүүлж, өөрчлөн зохион байгуулах замаар эрэлтэд нийцсэн ур чадвартай хүний нөөцийг нэмэгдүүлнэ. Төрийн албан хаагчдын цалинг үе шаттайгаар нэмэгдүүлж, төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг сайжруулна.

4/ “Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх” хүрээнд аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх, агаарын тээврийн либералчлалыг эрчимжүүлж, нислэгийн тоог нэмэгдүүлэх замаар жуулчдын тоо, аялал жуулчлалын салбарын орлогыг нэмэгдүүлнэ.

5/ “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг сайжруулах” хүрээнд хүн амын хүнсний хэрэгцээний гол нэрийн бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, импортын хамаарлыг бууруулан, нийлүүлэлтийн сүлжээ, аюулгүй байдлыг хангах тогтолцоог бүрдүүлнэ.

6/ “Улаанбаатар хотын түгжрэл, агаарын бохирдлыг бууруулах” хүрээнд нийтийн тээврийн санхүүжилтийн тогтолцоог оновчтой болгох, авто замын ачааллыг бууруулах эдийн засгийн хөшүүргийг нэвтрүүлнэ. Шинэ суурьшлын бүс, дэд төвүүдийг байгуулж, эдийн засгийн бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих замаар төвлөрлийг сааруулна.

7/ “Засаглалын үзүүлэлтийг сайжруулах” хүрээнд төрийн цахим үйлчилгээний хүртээмж, төрлийг нэмэгдүүлэх, харилцаа холбооны дэд бүтцийг сайжруулах, төрийн болон орон нутгийн өмчит компаниудын засаглал, үр өгөөжийг сайжруулж, үе шаттайгаар нээлттэй компанийн хэлбэрт шилжүүлнэ. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

8/ “Ногоон хөгжлийн үзүүлэлтийг сайжруулах” хүрээнд уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох чадавхыг сайжруулахын тулд ойгоор бүрхэгдсэн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх, байгальд ээлтэй, нөөцийн

хэмнэлттэй, ногоон бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд дэмжлэг үзүүлэх төсөл, арга хэмжээг эдийн засаг, нийгмийн ач холбогдлын хүрээнд эрэмбэлэн тус тус тусгасан.

Энэхүү “Монгол Улсын хөгжлийн 2024 оны төлөвлөгөө батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоол батлагдсанаар ирэх онд хэрэгжих бодлогын тэргүүлэх чиглэл, жилийн төлөвлөгөө нь өрхийн бодит орлогыг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалт, эдийн засгийн чадавхыг сайжруулах, цалин, тэтгэврийг нэмэгдүүлж, хүн амын амьдралын чанарыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн чухал ач холбогдолтой юм.

4.5. “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлах тухай”

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.06.30	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.06.16-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.17

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр нь “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх, үндэсний шударга ёсны тогтолцоог бэхжүүлэх замаар авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг бууруулж, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх эрх зүйн орчныг сайжруулах, нийгмийн бүх түвшинд шударга ёсыг эрхэмлэсэн хандлагыг төлөвшүүлэх 2023-2030 онд хэрэгжих дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөр бөгөөд дараах зорилт, үйл ажиллагааг тусгалаа. Үүнд:

-Улсын Их Хурлын гишүүн өөрөө эцсийн өмчлөгч, эсхүл нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшиж байгаа хуулийн этгээдийн явуулж байгаа аж ахуйн үйл ажиллагаатай холбогдох хууль тогтоомжийн төсөл санаачлах, санал гаргахыг хязгаарласан эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхээр;

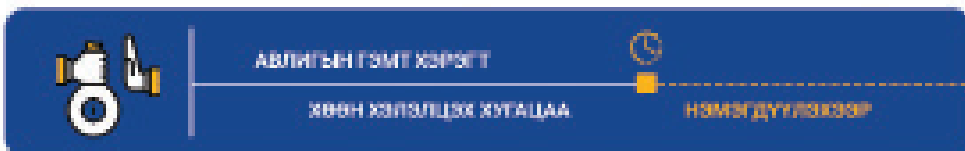
АШИГ СОНИРХЛЫН ЗӨРЧИЛТЭЙ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЯВУУЛЖ БАЙГАА АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААТАЙ ХОЛБОГДОХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТӨСӨЛ САНААЧИЛАХ, САНАЛ ГАРГАХЫГ ХЯЗГААРЛАСАН

-Сонгуулийн болон сонгуулийн бус үеэр санал худалдан авахад чиглэсэн бүх хэлбэрийг хориглож, хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгохоор;

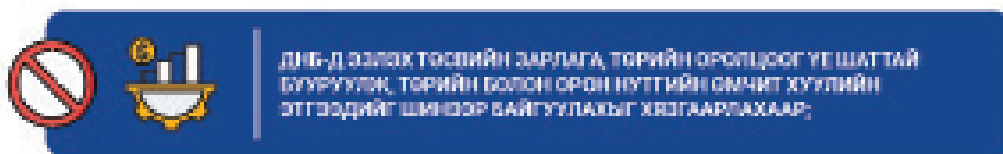
-Нийтийн албан тушаалтан нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр зуун тавь дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх буюу түүнээс дээш хэмжээний зарлагыг мэдүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхээр;

-Монгол Улсын Үндсэн хууль болон олон улсын гэрээнд заасан албан тушаалтнуудаас бусад хуулиар тогтоосон албан тушаалын халдашгүй байдлын хүрээг хязгаарлахаар;

-Авлигын гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийн хувьд ногдох хөрөнгийг хураах нэмэгдэл ялын төрөл бий болгох асуудлыг судалж, санал боловсруулахаар;

-Хахууль өгсөн, зуучилсан хүн, хуулийн этгээд гэмт үйлдлээ илчилсэн, нотлох баримт гаргаж өгсөн, хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх, чөлөөлөх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгохоор;

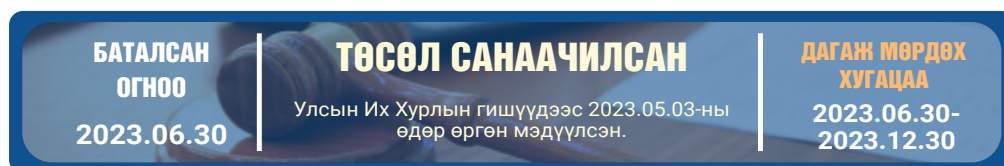
-ДНБ-д эзлэх төсвийн зарлага, төрийн оролцоог үе шаттай бууруулж, Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийг шинээр байгуулахыг хязгаарлахаар;

-Авлигатай тэмцэх газрын бүтцэд хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, дэмжлэг үзүүлэх, хяналт тавих, тайлан мэдээг нэгтгэн хэрэгжилтийг үнэлэх, зөвлөмж өгөх, иргэд, олон нийтэд мэдээлэл хүргэх чиг үүрэг бүхий Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх Ажлын алба ажиллах зэрэг болно.

Тогтоолоор Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийг жил бүрийн улсын төсвийн төсөлд тусгаж байхыг, "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө"-г Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан шаардлагыг ханган боловсруулж, 2023 оны аравдугаар сарын 01-ний өдрийн дотор Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан болно.

4.6. "Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай"

/Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгахаар/

Нийгмийн бодлогын байнгын хороо 2023 оны зургадугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаараа тогтоолын төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчөөгүй гэж үзэн хэлэлцэхийг дэмжсэн.

Улсын Их Хурал 2023 оны зургадугаар сарын 22-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар дээрх тогтоолыг төслийг хэлэлцээд хянан шалгах түр хороо байгуулах болсон үндэслэлийг тодорхой тусгах нь зүйтэй гэж үзээд төслийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 93 дугаар зүйлийн 93.3 дахь хэсэгт заасны дагуу санал хураалт явуулж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар төслийг дахин хэлэлцүүлэхээр Байнгын хороонд буцаасан.

Байнгын хорооны 2023 оны зургадугаар сарын 27-ны өдрийн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Чинбүрэнгээс хянан шалгах түр хороо байгуулах болсон үндэслэл, шалтгааныг тогтоолын төсөлд нэмж тусгах санал ирүүлснийг хэлэлцээд дээрх тогтоолын төслийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэхийг дэмжсэн.

Уг тогтоолоор эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг шалгах асуудлаар Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хороог олонхыг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлут, Б.Жаргалмаа, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, Ж.Чинбүрэн, цөөнхийг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Бесейн, Ц.Туваан нарын бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсан.

Хянан шалгах түр хороо бүрэн эрхийн хүрээнд 2023 оны зургадугаар сарын 30-ны өдрөөс эхлэн зургаан сарын хугацаанд үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлж, тайланг санал, дүгнэлтийн хамт Улсын Их Хуралд танилцуулна.

Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын сэдэв, хүрээ хязгаарын хүрээнд эмийн үнийн өсөлтийн бодит шалтгаан, нөхцөлийг шалгах, зайлшгүй шаардлагатай эмийн жагсаалт, эмийн чанар, аюулгүй байдал, чанарын баталгаажуулалт, тулгамдсан асуудлууд, эмийн хүртээмжийг шалган тогтоосноор цаашид Монгол Улсад зайлшгүй шаардлагатай эмийн үнэ буурах, эмийн хүртээмж нэмэгдэх, эмийн чанар, аюулгүй байдал хангагдах, эмийн хяналт шалгалтын тогтолцоог сайжруулах ач холбогдолтой.

**4.7. “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл,
Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан,
“Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай”**

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.06	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2023.06.16-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.10

Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд төсөвт байгууллага, төсөл, төрийн сангийн 5958, Засгийн газрын тусгай сангийн 22, төрийн өмчийн аж ахуйн нэгжийн 140, орон нутгийн өмчийн аж ахуйн нэгжийн 428 байгууллагын тайланг хамрууллаа.

Дэлхий нийтийг хамарсан цар тахал, геополитикийн хурцадмал байдлаас улбаатай инфляцын дарамт, урд хөршид тогтоосон хөл хорио, улс орнуудын төв банкнуудын хэрэгжүүлсэн мөнгөний эрс хатуу бодлого зэрэг нь манай улсын эдийн засагт томоохон сорилт болсон билээ.

Гэвч Засгийн газраас экспортыг эрчимжүүлж, гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийг сэргээхэд чиглэсэн арга хэмжээг үе шаттай авсны үр дүнд 2022 оны нэгдүгээр улиралд 3.9 хувиар агшаад байсан эдийн засаг 2022 оны жилийн эцсээр 4.8 хувиар өссөн байна.

Экспортыг нэмэгдүүлэх, засаглалаа сайжруулах арга хэмжээний бодит үр дүнд нүүрсний экспортын хэмжээ 31.8 сая тоннд хүрч, 2021 онтой харьцуулахад 15.6 сая тонноор нэмэгдэж, уул уурхайн салбарын өсөлтийг дэмжиж улмаар төсвийн орлогын гүйцэтгэлд эергээр нөлөөлсөн байна.

Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тухайд: Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн орлогын гүйцэтгэл 17.1 их наяд төгрөгт хүрч, төлөвлөснөөс 1.1 их наяд төгрөгөөр давж биелсэн, нэгдсэн төсвийн зарлага 18.1 их наяд төгрөгт хүрч, төлөвлөснөөс 723.1 тэрбум төгрөгөөр бага байна. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 1.0 их наяд төгрөгийн алдагдалтай гарч, ДНБ-ий 2.0 хувьтай тэнцэж байна.

Улсын төсвийн гүйцэтгэлийн хувьд: Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн 10.2 их наяд төгрөгт хүрч, төлөвлөснөөс 1.0 их наяд төгрөгөөр илүү төвлөрсөн, улсын төсвийн зарлага 11.3 их наяд төгрөг болж, төлөвлөснөөс 212.9 тэрбум төгрөгөөр бага байна. Улсын төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 1.1 их наяд төгрөгийн алдагдалтай тайлагнагдлаа.

“Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэлийг батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолоор Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэлийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээг 10,235,124.6 сая /арван их наяд хоёр зуун гучин таван тэрбум нэг зуун хорин дөрвөн сая зургаан зуун мянга/ төгрөгөөр, Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэлийн зарлагын /тэнцвэржүүлсэн орлогод нийцүүлсэн/ хэмжээг 11,359,914.0 сая /арван нэгэн их наяд гурван зуун тавин есөн тэрбум есөн зуун арван дөрвөн сая/ төгрөгөөр тус тус баталлаа.

4.8. “Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай”

/Нүүрс олборлолт, борлуулалт, тээвэрлэлт, экспортын үйл ажиллагаа болон бусад бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авалтын үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж, нотлох баримтыг шинжлэн судалж, нээлттэй сонсгол зохион байгуулах/

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.06	ТӨСӨЛ САНААЧИЛСАН Улсын Их Хурлын гишүүдээс 2023.07.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2023.08.10- 2024.02.10

Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Нямбаатар, Т.Доржханд, П.Анужин, Ж.Батжаргал, Э.Батшугар, Х.Булгантуяа, Н.Ганибал, Б.Жаргалмаа, Г.Занданшатар, Ц.Идэрбат, Л.Мөнхбаатар, С.Одонтуяа, Д.Өнөрболор, Ж.Сүхбаатар, Д.Тогтохсүрэн, Ж.Чинбүрэн, Г.Тэмүүлэн нарын 19 гишүүн өргөн мэдүүлсэн уг тогтоолоор төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой компаниуд, “Эрдэнэс Тавантолгой” хувьцаат компани, орон нутгийн өмчийн оролцоотой “Тавантолгой” хувьцаат компаниудад гарсан Монгол Улсад хохирол учруулсан байж болзошгүй, гэмт хэргийн шинжтэй асуудлуудыг тодорхой болгох, хууль хяналтын байгууллагуудад шалгагдаж байгаа нүүрсний асуудалтай холбоотой хэргүүдийн мөрдөн шалгах ажиллагааг хугацаа алдахгүй яаралтай явуулах зорилгоор Хянан шалгах түр хороог байгуулсан бөгөөд нүүрс олборлолт, борлуулалт, тээвэрлэлт, экспортын үйл ажиллагаа болон бусад бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авалтын үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж, нотлох баримтыг шинжлэн судлах нээлттэй сонсгол зохион байгуулж, иргэд, олон нийтийг мэдээллээр хангаж, Түр хорооны хяналт шалгалтын тайланг Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан танилцуулах юм.

Хянан шалгах түр хороог Улсын Их Хурал дахь олонхыг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Бат-Амгалан, Г.Ганболд, Б.Жаргалмаа, Х.Нямбаатар, М.Оюунчимэг, Ж.Сүхбаатар, Б.Энхбаяр, цөөнхийг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн С.Ганбаатар, Д.Ганбат, Т.Доржханд, О.Цогтгэрэл нарын бүрэлдэхүүнтэйгээр, зургаан сарын хугацаатай байгууллаа.

4.9. “Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай”

БАТАЛСАН ОГНОО 2023.07.07	ТӨСӨЛ БОЛОВСРУУЛСАН Төрийн байгуулалтын байнгын хороо	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар

Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудалтай холбогдуулан Засгийн газраас 106, Улсын Их Хурал дахь Монгол Ардын Намын

бүлгээс 27, Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгээс 27, Байнгын хороодоос 51, Улсын Их Хурлын гишүүнээс хууль, тогтоолын төслийн хоёр санал ирүүлсэн болно.

Уг тогтоолд “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2020 оны хоёрдугаар тогтоолд туссан хуулийн төслүүд, “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолд 2023 онд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр туссан хууль, тогтоолын төслүүд, “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын тавдугаар хавсралтад туссан Улсын Их Хуралд 2022 онд үе шаттайгаар өргөн мэдүүлж, хэлэлцүүлэх хууль, тогтоолын төслүүдийг тухай бүр нь хэлэлцүүлэх зарчмыг баримтлан тусгасан.

Хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа болон болон хууль санаачлах эрх бүхий субъектүүдээс өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслийг Улсын Их Хурлын даргын дэргэдэх Зөвлөлийн саналыг харгалзан хэлэлцэх асуудлын дараалалд оруулахыг Улсын Их Хурлын дарга шийдвэрлэхээр тусгасан.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАРЫН 2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ
ЧУУЛГАНЫГ ХААЖ ХЭЛСЭН ҮГ**

2023.07.07

*Эрхэм хүндэт Монгол Улсын Ерөнхий сайд аа,
Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,*

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган ажлын 82 өдөр үргэлжилж, 200 шахам хууль, Улсын Их Хурлын 65 тогтоол баталснаар өндөрлөж байна. Чуулганыг хааж хэлэх үгийнхээ эхэнд гамшгийн хэмжээнд хүрээд буй үер усны асуудалд та бүхний анхаарлыг хандуулъя. Улаанбаатар хотын нэг хэсэг, зарим аймаг, хот суурин газрууд үерийн усанд автаад байна. Нийслэлийн Сэлбэ голын дагуух 26 хорооны 31.6 мянган өрхийн 128 мянган хүн энэ үерт өртөөд байна. Нийт 11 байршилд гудамж, зам, 108 барилга байгууламж усанд автаж, 19 мянга гаруй хэрэглэгч цахилгаангүй болоод байна. Орон гэр нь усанд автаж, тог цахилгаангүй болсон айл өрх, ард иргэд эд хөрөнгөө биш, амь насаа бодохоос аргагүй байдалд хүрчээ. Гамшигт байдал өндөр настнууд, нялх балчир хүүхдүүдэд онцгой хүндээр тусаж байна. Нийслэлийн төвийн зургаан дүүргийн хэмжээнд долдугаар сарын 08-ны өдрийг хүртэл гамшгаас хамгаалах

өндөржүүлсэн бэлэн байдлын зэрэгт шилжүүлж, зарим хязгаарлалтын дэглэм хэрэгжүүлж байна. Цаг наргүй, хүч нөөц, байгаа бүхнээ шавхан ажиллаж байгаа нийслэл, дүүргийн Гамшгаас хамгаалах алба, Мэргэжлийн анги, нутгийн захиргаа, төрийн цэргийн болон тусгайлсан чиг үүргийн байгууллагын ажилтан, алба хаагчдад Улсын Их Хурлын нэрийн өмнөөс талархал илэрхийлье. Гэвч тэдэнд нэмэлт хүч, тусламж дэмжлэг хэрэгтэй байна. Тиймээс шуурхай зохион байгуулалт хийж, шаардлагатай бол бусад боломж, нөөцийг татан оролцуулах шаардлагатай байна.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд Та бүхэн Нийслэлийн Засаг дарга, холбогдох байгууллага, иргэд сонгогчидтойгоо хамтарч, өөрөөс хамаарах дэмжлэг туслалцааг үзүүлэхэд анхаарахыг хүсье. Цаг агаарын урьдчилсан мэдээгээр наадмын өдрүүдэд ч бороо устай байж магадгүй байгааг хаа хаанаа бодолцох хэрэгтэй.

Тэнгэр онгойж, бороо татарч, үер усны аюул холдоно оо. Дараа нь яах вэ гэдгээ одооноос төлөвлөх хэрэгтэй байна. Задарсан далан, усанд автсан гудамж талбайг засаж сайжруулах, цаашид учирч болох болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах ёстой. Үер усанд автсан газарт бохирдлоос үүдэлтэй халдварт өвчний нөхцөл үүсдгийг манай эрүүл мэндийн байгууллагынхан сайн мэддэг. Тиймээс авах арга хэмжээгээ тооцож төлөвлөж байгаа гэдэгт найдаж байна.

Энэ эрсдэлт нөхцөл байдлыг даван туулахад холбогдох бүхий л байгууллагуудын хамтын оролцоо, иргэд оршин суугчдын сэтгэл зүтгэл нэн чухал байгааг онцлон тэмдэглэе.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Үүссэн үерийн нөхцөл байдал нь хот төлөвлөлтийн алдаа завхрал, замбараагүй газар олголттой холбоотой нь хэнд ч тодорхой байна. Энэ бүхэн бол засаглал сул, авлига газар авсны нэг үр дагавар гарцаагүй мөн. Чухам тийм учраас хаврын чуулганыг нээж хэлсэн үгэндээ миний бие “Энэ удаагийн чуулган авлигын эсрэг эрх зүйн шинэчлэл хийх чуулган байх болно” гэж хэлсэн юм. Үүний дагуу энэ удаагийн чуулганаар Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хуулиудыг баталж гаргалаа. Авлигаас ангид нийгэм, авлигаас татгалздаг, ёс зүйтэй төрийн албан хаагч эрүүл нийгэм, шударга төр оршихуйн үндэс билээ.

Авлигатай тэмцэх хүсэл зориг, хүчин чармайлт, манлайллыг улс төрийн хүрээнд төлөвшүүлэх ёстой. Ингэж байж бид төрийг авлигаас ангижруулж чадна. Бизнесийн болон өрсөлдөөний шударга орчин бүрдүүлэх, авлигачдад хуулийн дарангуйлал тогтооход шинээр баталсан хөтөлбөр чухал нөлөө үзүүлнэ гэдэгт итгэж байна. Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагаа гагцхүү хуульд захирагддаг, ёс зүй, хариуцлагад суурилдаг байх ёстой. Энэ зарчмыг бид хуульд тусгасан.

Энэ чуулганаар Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг баталсан. Энэ хуулиар төрийн зарим өндөр

албан тушаалтнууд болон түүний эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхдүүдийг аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэхийг болон төрийн албаны удирдах албан тушаал эрхлэх, төрийн болон орон нутгийн өмчит компани, улсын үйлдвэрийн газрын гүйцэтгэх удирдлагад ажиллахыг хориглосон агуулга бүхий заалтууд орсон. Шударга ёсыг тогтооход, алба тушаал, эрх мэдлээр далимдуулан бусдаас давуу байдал эдлэх боломжийг хязгаарлахад энэ хуулийн зохицуулалт чиглэж байгаа юм.

Энэ дашрамд Улсын Их Хурал хянан шалгах бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хийж буй ажлын талаар товч дурдъя. Хяналт шалгалтын хуулийн дагуу Хөгжлийн банкны, нүүрсний гэх мэт олны анхаарлыг татсан, авлига үнэртсэн асуудлуудаар Улсын Их Хурал Түр хороод байгуулан ажиллаж байгаа. Хөгжлийн банкнаас олгосон зээл, түүний эргэн төлөлтийн асуудалтай холбоотой 7.8 их наяд төгрөгийн хэргийн талаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энхбаярын ахалсан Түр хороо нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголыг гурван үе шаттай хийсэн. Сонсголын хэлбэр, үр дүн олны анхааралд орж чадсан. Түүнчлэн саяхан болсон Хөгжлийн банкны хэргийг шүүсэн шүүх хуралд сонсголын үр дүн дөхөм үзүүлсэн байх. “Нүүрсний” асуудлаар Түр хороо байгуулан ажиллуулж байгаа. Саяхан миний бие захирамж гаргаж, Ажлын хэсэг байгуулсан. Ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа энэ зун ч үргэлжлэх учиртай. Улмаар энэ намар нийтийн сонсголыг ил тод, ард иргэдийн оролцоотой хийж, үр дүнг Улсын Их Хуралд тайлагнахыг үүрэг болгож байна. Үүнд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаанд удахгүй нэвтрүүлэх E-petition систем чухал үүрэг гүйцэтгэх ёстой.

Эрхэм гишүүд ээ,

Хаврын чуулганы эхэнд манай парламент гурван чиглэлээр 10 багц эрх зүйн шинэчлэл хийхээр төлөвлөж байгаагаа дурдсан. Энэ зорилгодоо бид томоохон алхмуудыг хийж чадлаа. Намрын чуулганаар хийсэн эрх зүйн шинэчлэлүүдээс Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлтийг зориуд онцлон дурдъя. Энэ өөрчлөлтийн гол зорилго нь төлөөллийн ардчиллыг буюу парламентад ёсыг бэхжүүлэх, “Ард түмэн засаглаж байх” Монгол Улсын Үндсэн хуулийн суурь үзэл баримтлалыг баталгаажуулахад чиглэсэн. Улсын Их Хурлын гишүүд эрх мэдэлтэн, дарга биш, харин ард түмнийхээ “элч төлөөлөгч” байх тогтолцоог бэхжүүлэх зорилгоор Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог 126 болгон нэмэгдүүлж, сонгуулийн холимог тогтолцоог Үндсэн хуульдаа тусгалаа. 2019 онд Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үргэлжлэл болсон энэхүү өөрчлөлт зөвхөн гишүүдийн тоог нэмсэн төдий өнгөц өөрчлөлт биш ээ. Харин ард түмний хүсэл эрмэлзэл, бодол зорилго, засаглах эрх парламентад илүү

“

*...Үүссэн үерийн
нөхцөл байдал нь хот
төлөвлөлтийн алдаа
завхрал, замбараагүй
газар олголттой
холбоотой нь хэнд ч
тодорхой байна.
Энэ бүхэн бол засаглал
сул, авлига газар
авсны нэг үр дагавар
гарцаагүй мөн....*

сайн хангагдаж байх төлөөллийн ардчиллын зарчмыг улам төгөлдөржүүлэхэд чиглэсэн юм.

Дэлхий дахин олон туйлтай болон задарч, геополитикийн зөрчилдөөн хурцдаж, тектоник шилжилт хийгдэж байна. Энэ нь улс орнуудад аюулгүй байдлын баталгаагаа зайлшгүй эргэн харах нөхцөлийг үүсгэж байгааг судлаач шинжээчид онцолж байгаа. Ийм үед Монгол Улс тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдал, ардчилсан нийгмийн амин сүнс болсон парламентын засаглалаа хамгаалж, улам төгөлдөржүүлэх нь нэн чухал юм. Тиймээс бид энэхүү өөрчлөлтийг засаглалын институцүүд, улс төрийн намууд, Улсын Их Хурлын гишүүдийнхээ дийлэнх олонхын нэгдмэл ойлголт, нийтлэг хүсэл эрмэлзлийн үндсэн дээр хийж чадлаа. Хувь хүний биш, Монголынхоо эрх ашгийн төлөө нэгдэж хийсэн энэ чухал алхамд Монголын ирээдүй талархах болно. Парламентын төлөөллийн чадавхыг илүү сайн хангах сонгодог зарчимд нийцүүлэн хийсэн энэ өөрчлөлт манай засаглалын тогтолцоог шинэчлэх суурь реформ болох нь дамжиггүй. Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлттэй уялдуулан Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг улс төрийн намуудын зөвшилцлийг ханган баталлаа. Улсын Их Хурлын 126 гишүүний 78-ыг мажоритараар, 48-ыг пропорциональ аргаар сонгохоор хуульд тусгасан. Жагсаалтаас гишүүдийг сонгоход Монгол Улсын нутаг дэвсгэр сонгуулийн нэг тойрог байхаар заалаа. Гадаадад байгаа иргэдийнхээ сонгуульд оролцох эрхийг нээж өглөө. Намууд болон намуудын эвслийн парламентад сонгогдох босгыг нийт сонгогчдын 4-7 хувь байхаар хуульчилсан. Сонгуульд нэр дэвшигчдийн гаргах зардлын хэмжээг хязгаарлаж, “мөнгөний” сонгуулиас татгалзах эрх зүйн шинэ орчин бүрдлээ. Түүнчлэн нэр дэвшигчдийн хүйсийн төлөөллийн харьцааны талаар урьд өмнө байгаагүй дэвшилт өөрчлөлтийг хуульд тусгаж чадсаныг тэмдэглэе.

“

...Улсын Их Хурлын гишүүд эрх мэдэлтэн, дарга биш, харин ард түмнийхээ “элч төлөөлөгч” байх тогтолцоог бэхжүүлэх зорилгоор Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог 126 болгон нэмэгдүүлж, сонгуулийн холимог тогтолцоог Үндсэн хуульдаа тусгалаа...

Засаглалын тогтолцооны шинэчлэлийг улс төрийн намын шинэчлэлээс ангид авч үзэх аргагүй билээ. Иймээс Улс төрийн намын тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс өргөн мэдүүлснийг хэлэлцэн, баталсан. Энэ хууль 1990 онд анх батлагдаж, 2005 онд шинэчлэн найруулснаас хойш огт салхи ороогүй байсан юм.

Өнөөдөр Монгол Улсад албан ёсны бүртгэлтэй 36 нам байна. Иргэдээс намуудын санхүүжилт ил тод биш, мөнгөнөөс хамааралтай, бүлэглэлийн зохион байгуулалттай болсон гэж шүүмжилдэг. Намууд бодлогын институц болж төлөвшиж

чадахгүй байгаа нь үнэн. Тиймээс энэ хуулиар намыг идэвхгүйд тооцох, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, тараах, үйл ажиллагааг нь зогсоох хүртэл асуудлыг нарийвчлан хуульчилсан. Намд төрөөс олгох санхүүгийн дэмжлэг, түүний шалгуур, хуваарилалт, гишүүний татвар, хандив, санхүүжилтийн ил тод байдал, тайлагнал зэрэг олон асуудлыг хуульд шинээр тусгалаа. Нийгмийн бодлогын эрх зүйн реформдоо бид бас томоохон алхам хийж чадлаа. Энэ хүрээнд Нийгмийн даатгалын багц хууль, Боловсролын салбарын багц хуулиудыг батлан гаргалаа. Аль аль нь олон жил ярьсан шинэчлэлийн бодлого хэрэгжихэд чухал алхам болно.

Тэтгэвэр тогтоох орлогыг хөдөлмөрийн хөлсний дараалсан долоон жилээр тооцдог болсныг таван жил болгон багасгалаа. Олон давхаргат тэтгэврийн тогтолцоог нэвтрүүлэхээр боллоо. Тэтгэвэр тогтооход итгэлцүүр хэрэглэж, цаашид тэтгэврийн зөрүү үүсэхгүй байх эрх зүйн орчин бүрдүүлээ. Нэрийн дансны орлогыг үе шаттайгаар мөнгөжүүлэх, тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн бодит хуримтлалтай болох тогтолцоо бүрдэж байна. Шинэ хуулиар тэтгэвэр авагч нас барсан бол эхнэр, нөхөрт нь 2025 оноос эхлэн тэтгэврийн тодорхой хувь нь өвлөгддөг болно. Асрамжинд нь байсан гэр бүлийн гишүүн нь тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр тогтоолгон авах эрх энэ хуулиар нээгдсэн.

Боловсролын тогтолцоог шинэчилж, боловсролыг зөвхөн танхимаар биш, албан, албан бус болон амьдралын орчинд суралцахуйн тогтолцоо байхаар өөрчиллөө.

Багшийн нийгмийн баталгааг сайжруулж, ажилласан хугацаанаас нь хамааруулан нэмэгдэл тэтгэмж олгохоор заасан. Боловсролын салбарыг чанар, гүйцэтгэлд суурилсан санхүүжилтийн тогтолцоонд шилжүүлж, сургуулиа биш сурагчаа дагадаг хувьсах зардлын зарчмыг баталгаажууллаа. Сургуулиудын удирдлагын босоо тогтолцоог бий болгож, томилгоонд улстөрчид оролцдог байдлыг халж, мэргэжлийн сонгон шалгаруулалтын зарчимд нийцүүлсэн. Олон улсын чиг хандлагад нийцүүлэн дээд боловсролын сургалтын байгууллагыг их сургууль, коллеж гэсэн ангилалтай болгож, дээд сургууль гэсэн ангиллыг 2027 оноос хүчингүй болгохоор хуульд тусгасан. Мөн их сургуулийг судалгааны, сургалтын, төрөлжсөн гэж ангилж, Консерватор болон технологийн коллежийн талаар тодорхой тусгаж өгсөн.

Эрхэм гишүүд ээ,

Энэ удаагийн чуулганаар бид Монгол Улсын 2023 оны төсөвт тодотгол хийсэн. Хоёр жил гаруй үргэлжилсэн цар тахлын эрсдэл цаашилж, уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортын хэмжээ өссөний хэрээр төсвийн орлого төлөвлөснөөс нэмэгдсэн. Ялангуяа нүүрсний экспортод тавих хяналтыг чангатгаж, хил гааль, боомтын үйл ажиллагааг идэвхжүүлсэн нь ийм өсөлт гарахад чухал нөлөө үзүүлсэн. Гэвч бараа бүтээгдэхүүний үнэ болон инфляцын өсөлт, орлогын хомсдол иргэдийн амьжиргаанд сөргөөр нөлөөлсөөр байгаа. Тиймээс энэ нэмэлт эх үүсвэрийг иргэдийнхээ орлогыг нэмэгдүүлэхэд зарцуулах нь зүйтэй гэж Улсын Их Хурал, Засгийн газар үзсэн юм. Тодотголыг юуны өмнө Хүүхдийн мөнгийг хүүхэд бүрт хүртээж, ингэхдээ 2023 оны эхний хагас жилийнхийг нөхөж олгох нь зүйтэй гэж үзсэн. Хоёрт, ахмадуудын тэтгэврийг нэмэгдүүлэх,

гуравт, нийгмийн халамжийн бүх төрлийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн хэмжээг нэмэх, дөрөвт, төрийн албан хаагчдын цалинг нэмэгдүүлэх, тавд Улаанбаатар хотын түгжрэлийг бууруулах гэсэн таван асуудалд чиглүүлсэн болно. Эдгээрт нийтдээ 1,8 их наяд төгрөгийн нэмэлт санхүүжилтийг зарцуулахаар хуульчилсан. Ахмад настнуудын тэтгэврийг нэмэгдүүлэхдээ тэтгэврийн зөрүүг индексжүүлэн арилгахад чиглэгдсэн бодлогын шийдвэр гаргалаа. Энэ нь Улсын Их Хурлаас баталсан Нийгмийн даатгалын багц хуулийн хэрэгжилтийг хангах, тэтгэврийн шинэчлэлийг хийх урьдач нөхцөлийг бүрдүүлж байгаа юм.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган ихээхэн ачаалалтай байж, улс орны нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн тогтолцоог өөрчлөн шинэчлэх асуудлуудаар эрх зүйн томоохон реформ хийсэн ШИНЭЧЛЭЛИЙН ЧУУЛГАН болж чадлаа гэж дүгнэж болохоор байна. Удахгүй Монголын ард түмний их баяр Наадам болно. Сайхан наадахын ерөөлийг Улсын Их Хурлын гишүүдийнхээ нэрийн өмнөөс Монгол түмэндээ дэвшүүлье.

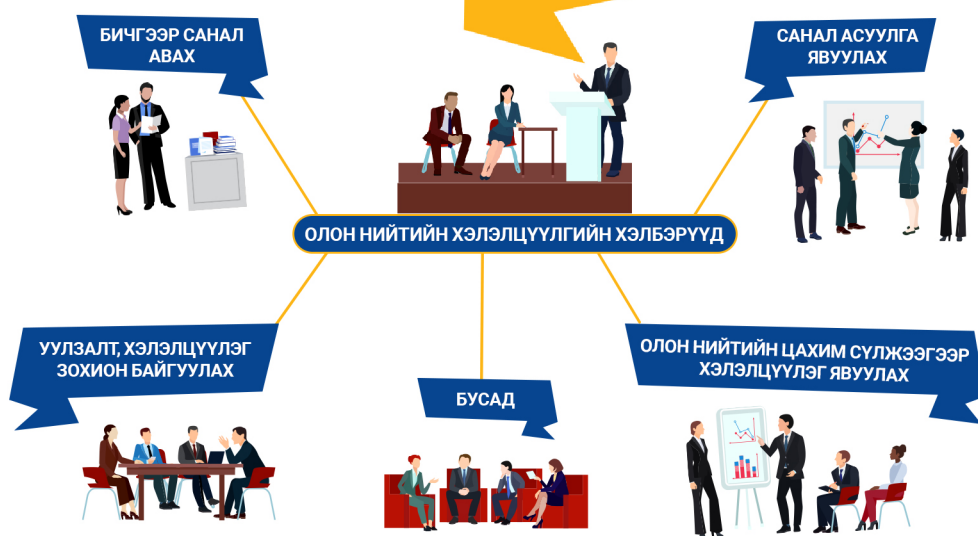
Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган өндөрлөснийг мэдэгдье.

Улсын Их Хурлын хаврын чуулганы хаалт. 2023.07.07

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТӨСЛИЙН ХЭЛЭЦҮҮЛГИЙГ ХЭРХЭН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ВЭ?

Хууль санаачлагч нь хууль тогтоомжийн төслийг Улсын Их хуралд өргөн мэдүүлэхийн өмнө олон нийтээр хэлэлцүүлнэ.

Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төслийг түүний **ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН БОЛОН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛЫН** хамт албан ёсны цахим хуудсанд **30**-аас доошгүй хоног байршуулна.

Энэ хугацаанд **ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД** уг хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа бичгээр өгнө.

Хууль санаачлагч олон нийтийн хэлэлцүүлэг дууссан өдрөөс хойш **30** хоногийн дотор хуулийн төсөлд тусгасан болон тусгаагүй саналын товъёгийг бэлтгэн албан ёсны цахим хуудсандаа байршуулна.

Хуулийн төсөлд **ТУСГАСАН** болон **ТУСГААГҮЙ** саналын товъёг

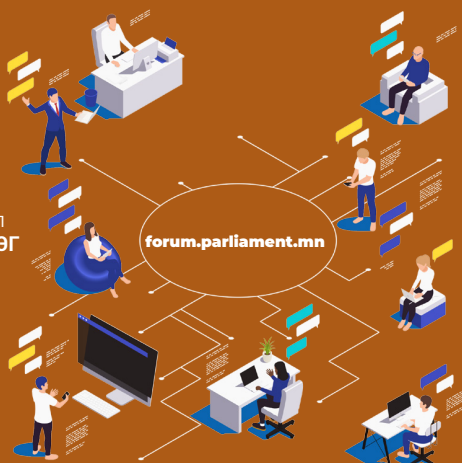
Хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналын товъёгийг хууль тогтоомжийн төслийн **БҮРДҮҮЛБЭРТ** хавсаргаж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.

ТӨРИЙН ОРДНЫ ЦАХИМ АЯЛАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ
ЦАХИМ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ

<http://tour.parliament.mn/>

Цахим хаягаар Төрийн
ордонтой танилцах
боломжтой.